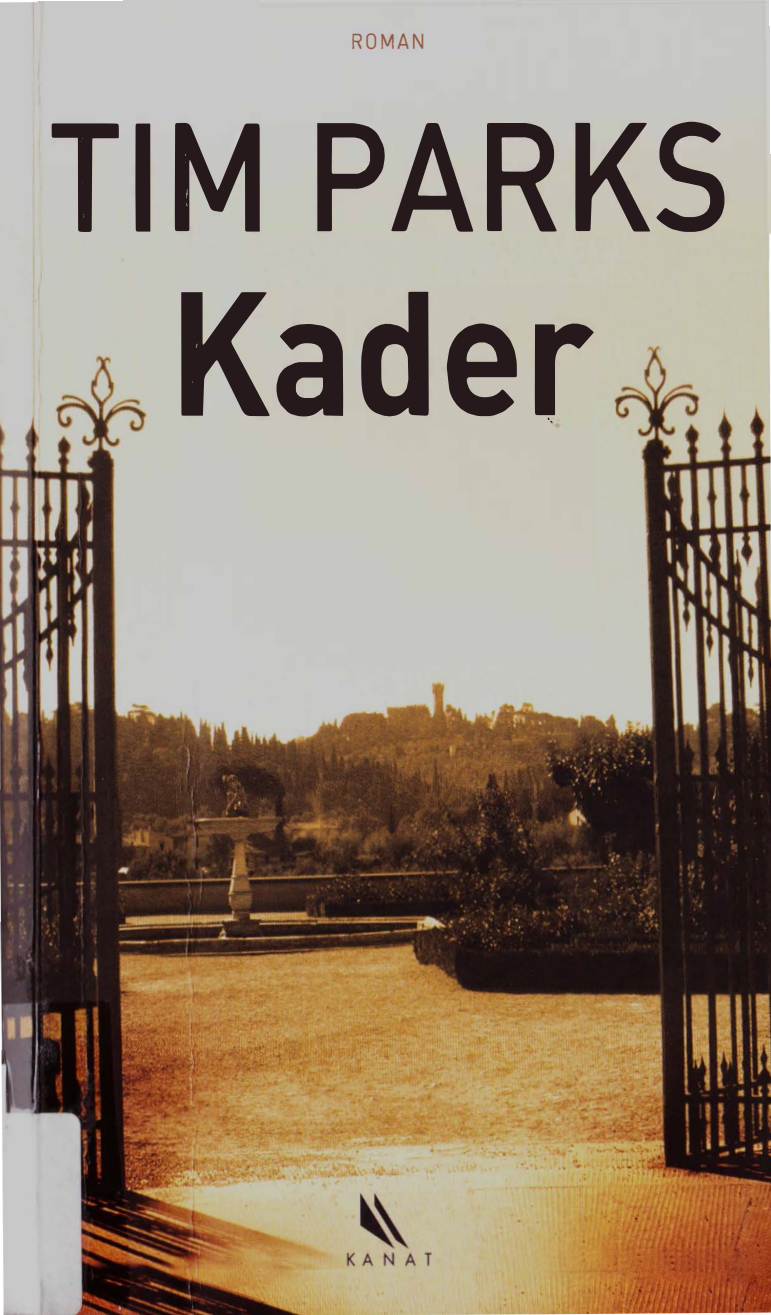
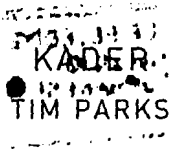
ROMAN

TIM PARKS

Kader

KANAT

KADER
TIM PARKS

TIM PARKS, 1954'te Manchester'da doğdu. On yaşında ailesiyle birlikte Londra'ya taşındı. Cambridge ve Harvard'da öğrenim gördü. İtalyan olan eşiyle birlikte 1981 yılında Kuzey İtalya'ya, Verona'ya yerleşti. Halen eşi ve üç çocuğuyla orada yaşıyor, üniversitede çeviri dersleri veriyor. Alberto Moravia, Italo Calvino, Antonio Tabucchi, Roberto Calasso gibi İtalyan yazarlarını İngilizceye çeviren Parks'ın düzyazıları ve öyküleri de bulunmaktadır. Romanlarından bazıları: *Tongues of Flame* (1985), *Loving Roger* (1986), *Cara Massimina* (1990), *Goodness* (1991), *Mimi's Ghost* (1995), *Europa* (1997), *Judge Savage* (2003). *Kader* (*Destiny*), 2000 yılında yayımlanmıştı.

ROZA HAKMEN, 1956'da İzmir'de doğdu. 1974'te İzmir Amerikan Kız Kolejini, 1979'da ODTÜ Ekonomi bölümünü bitirdi. İzmir'de yaşıyor. Çevirdiği eserlerden bazıları: *Eşlik Eden: Soneçka Antonovskaya* (Nina Berberova), *De Profundis* (Oscar Wilde), *Bir Elin Sesi Var* (Anthony Burgess), *New York Köleleri* (Tama Janowitz), *Matmazel Christina* (Mircea Eliade), *Don Quijote* (Miguel de Cervantes), *Kayıp Zamanın İzinde* (Marcel Proust), *Cennet Dolmuşu* (E. M. Forster).

Kader

TIM PARKS

Çeviren

ROZA HAKMEN

KANAT

Kanat Kitap 6
KADER
TIM PARKS
Roman
1. Baskı: Nisan 2004
ISBN 975-8859-05-6

© Tim Parks, 1999, Akçalı Telif Hakları Ajansı
Özgün adı: *Destiny*
© Türkçe yayın hakları Pusula Yayıncılık Ltd. Şti., 2004
Kanat Kitap, bir Pusula Yayıncılık Ltd. kuruluşudur.

İngilizceden çeviren: Roza Hakmen
Editör: Mustafa Arslantunalı
Düzelti: Zeynep Doğukan
Tasarım: Mehmet Sinan Niyazioğlu
Sayfa düzeni: Mehmet Öztürk
Dağıtım sorumlusu: Hüseyin Üstünel

Baskı: Acar Matbaası, tlf. (0212) 422 18 00

Kanat Kitap
İnönü Cad. Emektar Sokak No. 26 Gümüşsuyu/Beyoğlu 80090 İstanbul
tlf. (0212) 252 42 80 pbx • faks: (0212) 293 15 44
e-posta: kanat@kanatkitap.com

I

İngiltere'ye döndükten üç ay kadar sonra, kitap halinde bir araya getirildiğinde saygın bir meslek hayatını bir şahesere dönüştürecek olan –itiraza katiyen yer bırakmayacak kadar kapsamlı ve nihai bir kitap yazmayı planlıyordum– malzemeyi toplamayı nihayet tamamlamışken –tek can sıkıcı eksik, Andreotti'yle yapılacak röportajdı– tesadüf bu ya, Knightsbridge'de, Rembrandt Oteli'nin resepsiyonunda, bir bakıma hem bir alandaki başarılarımı hem de bir diğerindeki başarısızlıklarımı simgeleyen bir yerde durduğum sırada, oğlumun intihar ettiğini telefonla haber aldım. Bir İtalyan, "Başınız sağolsun," diyordu. "Çok üzüldük." Ahizeyi yerine bıraktığımda, acı veya vicdan azabı gibi bir şey zihnimin hızlı işleyişini bulandırmaya fırsat bulamadan, bunun, karımla benim sonumuz demek olduğunu son derece tedirgin edici bir açıklıkla kavradım. Birlikteliğimizin sonu, demek istiyorum. Oğlunuz öldüğüne göre, dedim kendi kendime, bir yandan da bu kanıya ne kadar hızlı ve sarih biçimde, ölümle ilk temasta beklenebilecek duyguları tamamen es geçerek vardığıma şaşırarak, artık karınla birlikte yaşamaya devam etmeniz için hiçbir sebep yok. Özellikle de oğlunuz intihar etmişken.

Tıpkı şimdi elimde biletlerle, greve girmek üzere olan Heathrow Havaalanı'nın gidiş salonuna boş boş baktığım gibi, o gereksiz derecede şatafatlı otel lobisinin kalın halılarına ve cilalı ahşaplarına boş boş baktığım sırada, sanki o telefon görüşmesinin bana ilettiği asıl haber buydu, şimdi de öyle: Oğlumun ölümü değil kesinlikle, çünkü o çoktan öldü; karımdan acilen ayrılacağımın kesin bildirimi. Ansızın başka bir şey düşünemez oldum.

Fransa ve İtalya üzerindeki hava trafiği kontrolleri yavaşlatıldığı gibi, metro da çalışmıyordu. Karım tamamen uyuşmuş durumdaydı. Takside daha çok vakit kaybedeceğimizi bildiğimden, onu South Ken metrosuna sürükledim. Karıma çok üzülüyordum, ama şimdiden, ilerideki tepkisine ilişkin, içimde giderek artan bir korku oluştuğunun farkındaydım. Tepkisi mutlaka cezalandırıcı olacaktı. İnsanlar parmaklıkların etrafına yığılmıştı; iki üç dakikada bir hoparlörlerden anons yapılarak özürlü bir kadının St. James Parkı istasyonunda kendini trene zincirle bağladığı bildiriliyordu. Bir taksi bulmamız lazım, dedim. Hiç âdeti olmadığı halde karım çocuk gibi beni izledi. Söylemeye gerek yok, boş taksi bulamadık.

Evet, şimdi, gidiş salonunda bakınırken düşünüyorum da, telefon geldiğinde lobide, hem de resepsiyon görevlisiyle konuşuyor olmam şanstı; bir teselli değildi ama, felaketin ortasında tuhaf bir tesadüftü. Orada olmasam telefon odaya bağlanacak, karım haberi benim gibi bütün vahşetiyle duyacaktı. Mr. Burton, oğlunuz kendini bir tornavidayla deşerek öldürdü. Nasıl? diye sordu karım. Odaya çıkmam on beş dakika sürmüştü. Kaza olmuş. Hat kötüydü. Ayrıntı vermedi. Tekrar arayabilirdin, dedi karım. Gereği yoktu. Bir an önce gitmemiz lazımdı. Bir an, cevabını duyar gibi oldum: Ne zaman bir şey teklif etsem, ne gerek var dersin. Ama karım uyuşmuş gibiydi. Bu haber, kendimizi alamadığımız karşılıklı yakınmalarımızın, didişmelerimizin düzenini bozdu, diye düşündüm. Onu metro istasyonundan dışarıya, tıpkı bir zamanlar minik çocuklarımı ellerinden tutarak, güven ve masumiyetlerinin tadına vararak götürdüğüm gibi götürmeme, elinden tutup merdivenden çıkarmama izin verdiğinde,

yine aynı şeyi düşündüm: Aramızdaki her şey bitti, karımla birlikteliğimiz sona erdi. Bu haber, yıllar önce bitmesi gereken bir kör dövüşünü noktaladı. Heyecanlıydım. Brompton Yolu'ndan geçen bir havaalanı otobüsü olduğunu hatırladım.

"Rötar" kelimesinin göze çarptığı giden uçaklar tabelasına bakmaya devam ederken, lobiye, Rembrandt Oteli'ndeki kalış süremizi bir hafta uzatmak üzere indiğimi hatırlıyorum. Asansörün yanında, ressamın kendi portresinin bir röprodüksiyonu asılı. Alman olduğunu düşündüğüm resepsiyon görevlisi kıza iltifat ettim ve otelin abartılı kahvaltısının kınanmadan tadını çıkarma fırsatından yararlanmaya karar verdim. Karın, tıpkı bu abartılı kahvaltıların masrafına itiraz ettiği gibi, satın almak istediğin evin masrafına da itiraz ediyor, diye düşündüm, ama aylar boyunca tam teçhizatlı bir otelde yaşamanın masrafına, oturmadığımız tam teçhizatlı bir evin bakım giderlerine ses çıkarmıyor. Sahanda yumurta, kızarmış ekmek, kızarmış domates, sosis ve beykını tabağıma boca ederken şöyle düşünüyorum: Karın bu abartılı kahvaltılara seni şişmanlattığı ve dolayısıyla sağlığına zarar verdiği için itiraz ediyor. Bu doğru. Ama sağlığına aynı derecede zarar veren başka şeyler –örneğin karının sürekli fikir değiştirmesinin yarattığı belirsizlik, anlaşılmaz hınca, mutsuz oğlunuz Marco'ya saplantılı düşkünlüğü, yani senin çeşitli sinirsel rahatsızlıklarının kaynağı olduğu tartışma götürmez şeyler– hiç umurunda değil. Sağlığın, kalbin karının hiç umurunda değil, dedim kendi kendime, bir de füme ringa balığı almanın aşırıya kaçmak olacağına karar vererek; onları kendi özel ve sapıkça gerekçeleriyle zaten itiraz edeceği şeylere itiraz etmek için bahane olarak kullanıyor sadece. Oysa füme ringaya bayılırım. İtalya'da hiçbir yerde bulamazsınız. Bu gerekçelerden başlıcası da, giderek artan ve tamamen mantıksız para kaygısı. Karım para konusunda neden bu kadar kaygılanıyor acaba? diye düşündüm. Evi neden satmıyor? Ne var ki o sırada bu düşünce, füme ringa yememe kararımı yinelerken, daha doğrusu bu algı, yeni olmamakla birlikte, karımın her yaptığıma daima, sözümona iyi niyetle, bilhassa sağlığımı, kalbimi, daha da önemlisi, böyle bir şeyden söz

edilebilirse, Marco'nun sağlığını ileri sürerek itiraz ettiğini algılamam, bir gün önce Montesquieu'nün *Kanunların Ruhu*'nun kısaltılmış çevirisinin boş bir sayfasına karaladığım notu hatırlattı bana: Devletin kamu yararını gözetmediği ölçüde devlete itaat etmemem, genellikle *bu nedenle* itaatsizlik etmesem de, meşru sayılır. Örneğin vergi kaçırmak. Bu iki düşünce arasındaki bağlantıyı, yani hem doğal hem saplantılı gibi görünen, meşru sebeplerin sağladığı rahat bir kamuflaj arayışını fark etmek beni bir anda mutlu etmiş, keyiflendirmişti. Gülmüştüm. Bu neşeli sabah vaktinde zihnin pek kıvrak, dedim kendi kendime, Rembrandt Oteli'nin zengin kahvaltı büfesine gülümseyerek. Ansızın, karım da dahil bütün dünyaya karşı son derece olumlu duygularla dolu olduğumu hissettim. Küçük bir fume ringanın zararı olamayacağına kanaat getirdim.

Kahvaltı salonuna bu kadar kalın bir halı döşemek ne akıllıca bir fikirdi! Gazetemi –üç gazetemden biri– açıp dikkatlice kullukle sürahiye dayadım ve Tony Blair'in ilkokullarda hesap makinesi kullanılmasını yasakladığı haberini okudum. Aynı anda hem yemek yiyip hem okumak, hem bedeni hem zihni tatmin etmek kadar zevkli ve ayarlaması çetrefilli bir şey yoktur. Ayrıca İngiliz zihniyetiyle İtalyan zihniyeti arasındaki farkın en iyi göstergesi, diye düşündüm, oğlumun intihar haberini almadan birkaç dakika önce –ama bunu nereden bilebilirdim?– yeni bir başbakanla ilgili bu olağanüstü coşku, hatta kıvanç. Domatese banmak üzere bir parça kızarmış ekmek alırken Rousseau'yu ve onun, yatağına uzanarak okurken yiyip içebilmek için, patronunun mutfağından şarap çalıp ücra fırınlarda çörek aramış olduğunu hatırladım. Bazen 69 kadar maharet gerektiren bir iş, diye düşündüm, biberlik devrildiğinde. *Troppa carne sul fuoco.** Biraz daha kahve istedim. Hayır, Anglosakson zihniyetinin sağlıklılığını, saflığını ve bir bakıma kabalığını, diye düşündüm, hayatımdaki en köklü değişikliğin birkaç dakika sonra gerçekleşeceğinden habersiz, neşe içinde, aslında önceki üç seçimde kendi oyla-

* Bir koltukta iki karpuz. (–ç.n.)

rıyla iktidara gelmiş bir hükümetin yerine, kuşkusuz sıkıldıklarında değiştirmek için sabırsızlanacakları bir başka hükümetin gelmesine duyulan bu çılgınca coşku kadar iyi gösterebilecek bir şey daha yoktur. Alt başlıklardan biri, Hesap makinelerine güle güle, diyordu. Halı bütün sesleri harika şekilde boğuyordu. Tabağımı temizlemek üzere bir yuvarlak ekmeği daha böldüm. İtalya'da akla gelmeyecek bir şey. Değişimden ziyade doğru yöndeki değişime beslenen inanç. Enikonu ilerlemeye. Ama bunu kitapla nasıl bütünleştirebilirdim? Bu kadar çok miktarda farklı malzeme bir şahesere nasıl dönüştürülür? Bir kitap, bilhassa temel taşı niteliğinde, tartışılmaz biçimde her şeyi yerli yerine oturtacak bir şaheser yazma fikri beni çok heyecanlandırıyordu, daha önce hiç kitap yazmamıştım. Sistemli bir çalışma gerektirecekti. Öte yandan, karım baktığımız evlerden herhangi birinde karar kılmayı reddettiği sürece işe başlamam bile imkânsızdı. Karar vermeyi reddediyordu. İnsan en iyi otel odasında bile olsa, bu sıkışık ve geçici koşullarda bir şaheser yazabilir mi?

Tony Blair'in, küçük çocuklarıyla birlikte, gülümseyen koca bir fotoğrafı vardı. İngilizler, diye düşündüm, bulabilirsem bir sigara içmeye karar vermiştim, sıfırdan başlamak, sıfırdan başladıklarına inanmak gibi olağanüstü bir yeteneğe sahip. Yıllardır, diye düşündüm, ikinci yuvarlak ekmeğime marmelat sürerek, İngilizler Muhafazakâr Parti'ye oy veriyor, muhafazakârlıkla nefes alıp muhafazakârlığa inanıyor, dünyaya muhafazakâr kelimesinin anlamını öğretiyor, monetarizm ve özelleştirme doktrinlerini benimseyip "devletin sınırlarını geriye itmek" gibi harika ifadeler icat ediyor, sonra ansızın artık sıkıldıklarını fark ediyor, yerlerinde duramıyor, İşçi Partisi'ne oy verebilmek için iki üç yıl zor sabrediyorlar. Sonra da, yeni başbakanları ilk iş olarak ilkokullarda hesap makinesi kullanmayı yasakladığında, aman nasıl heyecanlanıyorlar! Gülümseyen çehrelerin altında bir manşet: Tony toplama yapıyor! Andreotti'nin de kalabalık bir ailesi vardı, diye düşünüyorum, ama karısı ve çocuklarıyla nadiren fotoğrafı çekilirdi. Rembrandt Oteli'nin kahvaltı salonunda hüküm süren, ince porselene sürtülen bıçak seslerinin bile uzak bir tın-

gırtıya dönüştüğü, kalın halılarla sağlanan harika sessizlikte, İngilizlerin, küllerinden yeniden doğma yeteneğinin, insanın küllerden yeniden doğabileceğine inanma yeteneğinin harika bir şey olduğunu düşündüm. Bunun şaşırtıcı derecede yüksek boşanma oranıyla bağlantısız olması mümkün mü? Kitabımın amacı, özel hayatla kamu hayatının birliğini kanıtlamak, bir halkla yönetimi, kaderi arasındaki ilişkinin dinamiğini kesin biçimde saptamaktı. İngiltere'ye dönmek doğru bir karardı, diye düşündüm birden. Ne de olsa ben İngilizim. Bunca yıl, onlarca yıl yurtdışında yaşadığım halde, hâlâ İngilizim. İngiltere'de kalmış olsaydın karından yıllar önce boşanırdın mutlaka, dedim kendi kendime gönül rahatlığıyla, Rembrandt Oteli'nin kahvaltı salonunda. İngiltere'de kalmış olsaydın, sağlıklı birtakım değişiklikler yapardın mutlaka. Kendim için olduğu kadar karım için de sağlıklı. Herkesten çok da Marco için. Öte yandan, İtalyan bir garsondan bir sigara istediğinde sana bir tane sigara verir, böylece bir paket alıp hepsini peş peşe içmekten ve rahatsızlanmaktan kurtulursun. Servis dediğin budur. Tek bir sigara. Sınırlı bir ihlal. Oysa Rembrandt'taki beyaz ceketli, kaskatı garson hakarete uğramış gibi değil de, şaşkına dönmüş gibiydi. Beni Amerikalı zannetmişti besbelli. İtalya'da beni Alman sanıyorlar, İngiltere'de ise Amerikalı, diye düşündüm. Bir de ulusal kimlik hakkında kitap yazmaya kalkışıyorsun.

Güldüm. Karım Bir Numaralı Terminal'in gidiş salonunda, kolaylık olsun diye birbirine raptedilmiş on plastik sandalyeden oluşan sıraların birinde, yanımda oturmuş, mendilini yüzüne kapatmış ağlıyor. Büyük umumi bekleme salonlarında insanların sıralar halinde oturması gerekli, yoksa doğacak karışıklığı düşünebiliyor musunuz? Yüzünü avuçlarına, mendiline gömmüş, sessizce ağlıyor, ama teselliye kapalı olduğunun farkındayım. Oysa daha iki saat, belki daha da kısa bir süre önce, Rembrandt Oteli'nin kahvaltı sessizliğinde içtenlikle gülüyordun, diye düşünüyorum. Kendi kendine tabii. İnsan en çok kendi kendine güler. Gülmenin sebebi, her yerde yanlış anlaşılmanın, bir yerde Alman diğerinde Amerikalı zannedilmenin kaderinde yazılı olması ve

böyle bir insanın, bir şaheser, insanların, daha doğrusu *halkların* kimliğini kesinkes saptamayı amaçlayan bir kitap yazmaya kalkışmasından da çok, bu ironiyi algıladığında hissettiğin neşeydi. Bu sabah aklın şimşek gibi çalışıyor, diye düşünmüştüm kahvaltı salonunda. Acaba bu gidiş salonunda zihnim niçin son derece yersiz düşüncelere saplanıp kalıyor? Karım niçin benden gelecek teselliyi reddediyor? Kahvaltı salonunda Tony Blair'in görevden ayrılırken fotoğrafının çekileceği ve bir başka başbakanın, belki okullarda süt dağıtımını yeniden gündeme getirerek ya da parklarda paten kullanılmasını yasaklayarak İngiliz kamuoyunu şaşırtıp büyüleyeceği günü hayal ederken, kahvaltıda sessizliğin insanı düşünmeye teşvik ettiğini düşünüyordum. İzin verse onu seve seve teselli ederdim. Tony cepheden yönetiyor, diyordu bir başka manşet. Evet, formundasın, diye düşünmüştüm. Ve kendi zihinsel süreçlerimden aldığım bu hazzın, bu hayranlığın –füme ringa tahmin ettiğim gibi geri geliyor– bir süredir, belki ellinci yaşgünümden ya da baypas ameliyatından sonraki uzun nekahat dönemimden beri gelişmekte olan genel bir duygunun, gücümün doruğuna yaklaşmakta olduğum, bir bakıma yılların deneyiminin ve kendimi yetiştirmemin meyvesi olan en gerçek ve derin mirasa, kendi mirasıma el koymakta olduğum duygusunun bir parçası olduğunu, şu anda, karım acı içinde, sadece kendisine ait kederiyle ileri geri sallanırken her ne kadar yersiz de olsa, hatırlamadan edemiyorum. Yoksa çeşitli görevlerimden istifa edip böylesine iddialı bir projeye girişir miydim? Kişilik en büyük mutluluktur, demişti Goethe. Zihnin canlılığı. Faal zihin. Marco'yu düşünemiyorum. Demiri tavında dövmek gerek, dedim kendi kendime, Rembrandt Oteli'nin kahvaltı salonunda. Kahvemi bitirdim. Hemen başlamalıyım. Karımı mantıklı olmaya, bir evde karar kılmaya, Roma'daki evi satmaya zorlamalıyım. Kahvaltı salonunun kalın halısının üzerinde iskemlemi geriye iterken hayalimde, şehir dışındaki bahçelere bakan geniş bir çalışma odası, duvarlarda koyu renkli ciltleriyle, topladığını bütün kitapları, numaralandırılmış kutulara yerleştirilmiş, derlenmiş halde emek emek tuttuğum notları, masanın üstünde de boş bir

kâğıt ve basit bir dolmakalemin ilk basit cümleyi yazışını görmüştüm: Ulusal kimlik gerçekten vardır.

Yarından itibaren bir hafta mı? diye sordu resepsiyon görevlisi. Çalan telefonu açıp ahizeyi boynuyla çenesinin arasına kıstırdı. Dikkatin bölünmesinden nefret ettiğim halde, Alman resepsiyon görevlisine gülümsüyor, enayi yerine konmaya hiç niyetim olmamakla birlikte kendisini son derece çekici bulduğumu belli etmek için elimden geleni yapıyordum. Nefret ettiğim şey kabalık değil, diye düşünüyordum, resepsiyon görevlisinin ahizeyi kaymak gibi tenine bastırışını seyrederken, hayatımızı ele geçirmiş olan oyalanma, odaklanamama. Örneğin karım, diye düşünüyordum, telefona cevap vermek ya da kapıyı çalan bir komşuyla, bir rahiple, doktorla, satıcıyla konuşmak için en önemli tartışmaları, hatta sevişmeyi yarıda bırakmaya daima hazırdır. Ahizenin sıkıştığı yerde şirin mi şirin bir gıdının oluşmasını seyrederken, hiç kimse, diye düşündüm birden, sevişmeyi ya da tartışmayı yarıda kesmeye karım kadar istekli olamaz. En kritik anlarda bana sırtını döner. Hatta bir keresinde bir Yehova Şahidi'yle konuşmak için bile yapmıştı. Ama o Roma'daydı. Bir *testimonio di Geova.* Sesi derhal tamamen sahte bir nezakete, yakınlığa, tatlılığa bürünür. Tamamen sahte, diye düşündüm, Alman kızın sesinin telefonda nasıl değiştiğini dinlerken. Şapka değiştirir gibi ses değiştiriyoruz, diye düşündüm, o gıdıya hafifçe gülümseme fırsatını kaçırmayarak. Telefon size Mr. Burton, dedi kız. Buradan mı konuşursunuz? Hâlâ Alman kıza gülümser ve tahmin edilebileceği gibi şimdi midemden ağzıma gelen tombul ringanın tadını çıkardığım masumiyetle kızın Germen tombulluğunun tadını çıkarırken bir sesin, İtalyanca: Oğlunuz intihar etti, dediğini duydum. Rembrandt Oteli'nin, ressamın kendi portresinin bir röprodüksiyonunun asansörün yanında asılı olduğu şatafatlı lobisinde telefonu kapadım. Ve en kötü olayları algılarken daima olduğu gibi, korkunç bir açıklıkla, karımla birlikteliğimizin sona erdiğini anladım. İmkânsız beraberliğimiz bitti.

II

Andreotti röportajını henüz gerçekleştirememiş olmam can sıkıcı bir durumdu, çünkü röportaj kitapta nihai bir açıklama, hatta önceki her şeyin bir kanıtı konumunda olacaktı: Irk, kişilik, cinsiyet ve koşullar gereğince anlaşıldığında, her tür insan davranışının öngörülebilirliği. Evet, Andreotti röportajının, kendi kendime sık sık söylediğim gibi, gazetecilikte değersiz sayılamayacak bir meslek hayatıyla ulusal kaderin şaheser niteliğinde bir dökümü –ikincisi, birincinin hem olgunlaşması hem reddi olacaktı– arasındaki açıklayıcı bağı kurmanın yanı sıra, öngörülebilirliğin aşikâr ve kaçınılmaz tamamlayıcısı olan zorunluluk meselesini perçinlemesi gerekiyordu: Andreotti, kendisinden beklenenlerin *tıpatıp* aynısını söyleyecekti. Tam olarak benim söyleyeceğini öngördüğüm şeyleri. Tam olarak söyleyeceğini öngördüğüm şekilde. Kitabı Blair'le yapılacak bir röportajla bitirmeye karar vermiş olsam, Blair de öngörülenin aynısını söylerdi. Hatta insan şaheser niteliğinde bir kitaba karısını dahil edebilse, karım –bilhassa karım– da öyle. İnsan neyse odur, diye düşündüm. Hep öyle düşünmüşümdür. Özellikle de karın. Dolayısıyla kişiliğe, hele de ulusal kişiliğe ilişkin her çalışma –ne zamandır uğraştı-

ğım tez buydu– öngörüye, siyasi hesaplara ilişkin bir çalışmadır ve öngörüde başarısızlık, kişiliği anlamada başarısızlıktır. Herkesten çok da Andreotti'nin bu konuda beni hayal kırıklığına uğratmayacağından emindim. Andreotti kadar hem kendisi hem de, İtalyanların dediği gibi, mükemmelen İtalyan olan biri daha var mıdır? Bu konularda muhabirlik yaptığım uzun yıllar, fazlasıyla uzun yıllar boyunca Andreotti'nin iflah olmaz biçimde muğlak kişiliğinin dışına çıktığı görülmüş müydü? diye sordum kendi kendime. Tamamıyla öngörülebilirdi. Kişilik, zorunluluğun momentidir, diye düşündüm. Bu şekilde ifade edilebilirdi. Bilmek, geleceği bilmek demektir. Bununla birlikte, röportajı fiilen gerçekleştirmeden kitaba başlayıp sonunu –Andreotti'nin ne diyeceğini, nasıl söyleyeceğini, en ince ayrıntısı ve tonlamasıyla– öngörmek istemiyordum. Doğruyu söylemek gerekirse, hile yapmak istemiyordum. Nedense –bu kelimeler birkaç kez kafamda açıkça biçimlenmişti– yersiz bir gurura kapılmaktan korkuyordum. Aşırı varsayımdan, yani meseleyi sadece Oidipus gibi olaydan sonra değil, kâhin gibi olaydan önce de anlamış olduğumu varsaymaktan korkuyordum. Gerçi aslında her tür insani bilgi bu amaca yönelik değil midir? Seçim sonuçlarının öngörülmesi, depremlerin öngörülmesi. Haklı olduğumdan hiç şüpheye düşmedim, sadece röportajı önce yapmanın daha akıllıca olacağını düşünüyordum. Saat on bire çeyrek kala, izdihamın, kargaşanın giderek arttığı bir bekleme salonunda karımın yanında otururken, titreşip durmaya başlayan cep telefonum şimdi önemini kaybetmiş olan kaygıyı hatırlatıyor bana: Andreotti röportajı. Arayan, röportaja aracılık eden adam herhalde.

Havaalanına vardığımızda, karım olağan koşullarda bile kırık dökük bir İngilizceyi zor konuştuğundan, biletleri almaya ben gitmiştim. Karın, diye düşündüm, Heathrow bilet gişesinde kuyrukta beklerken, hâlâ ölüm acısına benzer bir duyguyu yaşamaktan âciz bir halde, zihnim olağan işleyişini sürdürerek –bunun kabul edilebilir bir şey olmadığını biliyorum– karın ellisini geçmişken, dilini hem konuşamadığı hem de eminim bilinçdışında öğrenmeyi kesinlikle reddettiği bir ülkede yaşamayı kabul et-

mekle olağanüstü bir taviz verdi. Karın kadar kalabalıktan hoşlanan, sosyal bir kadın için, bildiği üç dilde konuşmaya karın kadar düşkün bir kadın için olağanüstü bir taviz. Karın gibi, diye düşündüm –acısını hâlâ hissedemediğim bir ölümün, bana British Airways bilet gişesinde uzun bir kuyruğun önüne geçme hakkını verip vermediğini aklımdan geçirerek– hayatı boyunca her davetin, düzenlediği sayısız davetin gülü olmuş, ayrıca her durumda flört etmekten kendini alamayan bir kadın için, kırık dökük iki çift laf ve sıradan bir hoşbeş dışında hiçbir konuşmaya katılamayacağı bir ülkeye gelmek, olağanüstü bir taviz. Kendi ifadesiyle, olağanüstü bir fedakârlık. Bir İtalyan için her taviz mutlaka fedakârlıktır. Bu taviz sadece benim tarafımdan değil, hatta katiyen benim tarafımdan değil, bizim yokluğumuzun Marco üzerinde olsa olsa olumlu bir etkisi olabileceğini daima ısrarla vurgulayan Doktor Vanoli tarafından koparılmış olmasına rağmen, fedakârlıktır. Doktor Vanoli, Marco'nun sizin yardımınıza değil, yokluğunuza ihtiyacı var, diyordu ve karım kendisiyle o kadar flört ettiği halde, hiç faydası olmamış, bu konuda fikir değiştirmemişti. Daha önce de düşündüğüm gibi, karımın İngiltere'ye, konuşamadığı, flört edemediği, en azından kolaylıkla konuşup flört edemediği bir ülkeye gelmesinden de önemli olan, Marco'yu İtalya'da bırakmakla verdiği tavizdi. Elbette bu taviz sadece Marco *için* verilmişti. Öngörülebileceği gibi. Ben bu kararda bir rol oynamamıştım. Oğlu için yapılmış bir fedakârlık. Ve sadece henüz denenmemiş olan tek çözümü, üstelik en inanmadığı çözümü denemek için. Belki de sırf Doktor Vanoli'nin yanıldığını kanıtlamak amacıyla. Ne olursa olsun, diye düşündüm, ansızın, beklenmedik biçimde, kaderin garip bir cilvesiyle kimlik kartından İtalyan olduğu anlaşılan bir British Airways görevlisiyle karşı karşıya olduğumu fark ederek, ne olursa olsun, bahaneler bir yana –peki ama kuyruğun başına nasıl geçmiştim?– karım yabana atılamayacak bazı tavizler verdi. Acaba kuyruktakileri itip kakarak öne mi geçtim? Örneğin dün gece Courteney'nin evinde, akşam yemeği boyunca tek tük birkaç kelime dışında hiç konuşmadan, her zamanki flörtlerini bakışma, gülüm-

seme ve el kol hareketleriyle sınırlayarak oturdu. Acaba transa mı girdim? Gerçi bu konularda hiç de beceriksiz değildir. Arkaya bir göz atıp, kimse kızgın görünmüyor, diye düşündüm. Hatta dün gece Geoff Courteney'nin davetinde, dedim kendi kendime, aynı anda, gişedeki kızın zarif parmakları bilgisayara bir soru tuşlarken, sabahki telefon görüşmesiyle odama dönüşüm arasında esrarengiz biçimde kayıplara karışan dakikaları belli belirsiz hatırlayarak, dün geceki davette belirli bir isim geçtiğinde bile, konuşkan karım kendini soran bakışlarla, anlamadan hafifçe başını sallamakla sınırlamak zorunda kaldı. Bu hatırı sayılır bir fedakârlıktı. Peki, diye düşündüm, o on beş dakika boyunca ne yaptım ya da ne düşündüm? Rembrandt Oteli'nin lobisinde. Burada bilet kuyruğunda. Belki de yirmi dakikaydı. Saatime bakmamıştım. Kız tuşlara basıyordu. Üstelik –karımın tavizlerine dönecek olursak– hem Londra'da bir ev alınmasını hem de Roma'daki evin satılmasını, İngiltere'de kalma niyetimizi belki geri dönüşsüz biçimde pekiştirecek türden önemli mali değişiklikleri ısrarla, anlaşılmaz biçimde engellediği halde, bu son haftalarda, hem o hem de ben, bir şekilde tekrar bir araya gelmemiz konusunda istekli konuşmalar yapmıştık. Yeniden gerçek bir çift olmak. Hatta sevgili olmak. Belki tekrar bir araya gelebiliriz, demişti karım dün gece, özlemle. İtalyanca. Taksideki tartışmadan sonra. Londra'daki takside. Bir ara *kurtarmak* kelimesinin kullanıldığını hatırlıyorum – *ilişkimizi kurtarmak* demişti. O boşluklar sırasında bunu mu düşünüyordum? Portrenin altındaki koltuğa mı oturmuştum acaba? Ne de olsa, demişti gülerek –Courteney'nin davetinden dönüyorduk, taksiden inmekteydik– *İngiliz* bir Yehova Şahidi'yle konuşarak seni kızdırmam mümkün değil. Öyle değil mi? Sert bir tartışma geçmişti aramızda. Birlikte güldük. Bir Yehova Şahidi'yle *flört ederek*, diye düzelttim. Buna çok güldü. Evet, karın muazzam, çok cömertçe tavizler verdi, diye düşündüm birden. Ansızın, British Airways bilet gişesinde gözlerimden yaşlar boşandı. Ve şimdi aramızda her şey bitti.

Ms. Iacone başını kaldırdı. Torino uçağı dolu beyefendi.

Bunun üzerine, hiç beklenmedik bir yerden fışkıran, Mar-

co'yla hiç ilgisi olmayan bu duygu selini durdurabilmek için, İtalyanca konuşmaya başladım. *Allora a Milano, il primo volo a Milano, per favore,** dedim, ansızın, beklenmedik şekilde Marco'yla hiç ilgisi olmayan duyguların ağırlığı altında ezilişime şaşırarak. Aynı anda, kızın lisan değiştirmemi bir eleştiri olarak yorumladığını fark ettim; hiçbir şey söylemeden iki adet birinci sınıf Milano-Linate bileti verdikten sonra, hava trafiği kontrollerinin yavaşlatılmasından ötürü bütün uçuşların rötarlı yapıldığını söyledi. Fransa ve İtalya üzerinde. Hatırı sayılır rötarlar, dedi, memnuniyetini gizlemeden. Karının tepkisi mutlaka cezalandırıcı olacak, diye düşündüm. Belki de gerçekten herkesi iterek geçmiştim kuyruğun önüne. Bu ayrılık denemesi konusunda benim değil, Doktor Vanoli'nin ısrar ettiğini hatırlamayacak. Uzun süreli bir ayrılık, diye ısrar etmişti. Ben değil. Ben sadece doktorun tavsiyesine titizlikle uymuştum. Bu yüzden mi intihar yerine kaza demiştim ona? O kararın kayıp dakikalarla bir ilgisi var mıydı? Bu iş, unutulmuş bir rüyayı hatırlamak için çırpınmaktan farksızdı.

Bilet gişesinden döndüğümde, karımı bekleme salonundaki sıra sıra koltuklardan birinde, acı içinde öne doğru eğilmiş halde buldum; otobüste de aynı bu şekilde iki büklüm oturup acı çekmiş, South Ken'den Heathrow'a, yol boyunca tek kelime etmemişti. Bu denemeye kuşkuyla, gönülsüzce razı olduğu düşünülecek olursa, diye düşündüm, öne eğilmiş bedenine bakarak ona doğru ilerlerken, tepkisinin cezalandırıcı olmamasına imkân var mı? Acaba nasıl bir ceza olacak? Hava trafiği yavaşlatılmış, dedim. Uçuşlar rötarlı. Marco'nun, çantasında taşıdığı bir fotoğrafını çıkarmış, ona bakarak sessizce ağlıyordu. Suskunluk olabilir, diye düşündüm. Suskunluk cezasını konuşkan karın kadar başarıyla uygulayan bir kişi daha yoktur. Milano'ya gidiyoruz mecburen, dedim. Oturduğu yerde ağır ağır ileri geri sallanıyordu. Acı ve direnişle dolu uzun dilsizlik dönemleri. Teknik terim, istemli dilsizlik. Öncesinde ve sonrasında haftalarca gevezelik. Ona sa-

* Öyleyse Milano'ya, ilk Milano uçağına lütfen. (–ç.n.)

rılmayı denedim, ama omzunu hafifçe silkeleyerek tesellimi istemediğini belirtti. Karın, diye eski bir düşüncemi tekrarladım, aynı anda zihnimi başka bir konuya, bilhassa Marco'ya, oğlum Marco'ya odaklayabilmeyi içtenlikle arzulayarak, sebebi ne olursa olsun, kederini daima senin onu kesinlikle teselli edemeyeceğini açıkça belirtecek şekilde sergilemiştir. Ve bu seni daima müthiş rahatsız etmiştir. Kederi onun gibi yaşayamaman, hatta kederin kaynağına odaklanamaman bir yana, zihninin boğazlanmış bir tavuk gibi toprağı eşeleyerek gıdaklamaya devam etmesi bir yana, o bu muazzam kederi yaşarken onu teselli etmen bile yasak. Sen onun gözünde teselli sunamayacak kadar aşağılık birisin. En azından teselli sunmaya layık değilsin. Şimdi telefonum cebimde çalmaya –aracı olmalı– ve ringa öngörülebileceği gibi yemek borumdan yukarı yükselmeye başlarken, evlilikte korkunç bir eşzamanlılık olduğu geçiyor aklımdan. Bizim evliliğimizde. Bir olay ne kadar eski olursa olsun, diye düşünüyorum, cebimde çalan telefonun sesini kafamın içinde duyarak, hiç değişmiyor. Öyle değil mi? Evlilikte. Hep aynı dinamik. Londra'da bir taksideki bağrış çağrış kavga veya Trastevere'de bir bardaki inatçı suskunluk. Bu kadar çok sinirsel rahatsızlığın olmasına şaşmamak gerek. Aracı arıyor herhalde, diyorum kendi kendime, cebimdeki telefonun sesiyle irkilerek. Gece işemeleri, yemek borusundaki kazınmalar. Elbette kısmen çok içki içmekten, çok yemekten, kalın halılı otellerin zengin kahvaltılarından, geciktikçe geciken basın toplantılarını beklerken peş peşe içilen içkilerden kaynaklanıyor. Ama kısmen sadece. Çok küçük bir kısmı. Cebimde telefon çalmaya devam ederken, yıllar önce –yirmi beş? otuz?– bir başka havaalanında karımın yanında oturuşum geliyor gözümün önüne; bir başka doktor asla çocuk sahibi olamayacağını söyledikten sonra, o zaman da şimdiki gibi karımı teselli edememiştim. Çocuk doğurmanız mümkün değil Signora Burton, demişti doktor, şefkatle, ciddiyetle. Adını unuttum, ama şefkatli ve ciddi tavrı aklımda. Yıllar önce. Hikâyemiz uzun ve karmaşık, diye geçiyor aklımdan, anlatılmaya kalkılsa, çok uzun ve çok karmaşık bir hikâye, ama bir başka açıdan bakıldığında her şey eşza-

manlı, dönen gezegenler gibi değişmez. Nasıl olur? Cep telefonumu çıkarıp, Paola olabilir, diyorum karıma ve telefonu kapatıyorum. Doğruyu söylemek gerekirse midem bulanıyor; tuvalete gitmem gerek açıkçası. Paola olsa gerek, diyorum tekrar ve şu anda kalkıp tuvalete gitmemin, mutlaka Paola'ya yalnız başıma telefon etmek üzere gittiğim şeklinde yorumlanacağının farkına varıyorum derhal. Mahsus, yanıltmak üzere telefonu kapatmışım gibi. Açsaydım daha iyi olurdu belki, diye ısrar ediyorum, karımın beni susarak cezalandırmaya niyetli olup olmadığını anlamaya çalışarak. Belki bir şeyler biliyordur. Belki de hiç haberi yoktur. Sonra kışkırtıcı bir yorumda bulunuyorum: Ne de olsa Paola'nın bilmeye hakkı var. Öyle değil mi? Ansızın ihtiyacım dayanılmaz hale geliyor ve tuvalete yöneliyorum.

Aracı, Andreotti'nin benimle yüz yüze görüşmeyeceğini, ama sorularımı yazılı olarak cevaplandırıp fakslamayı nihayet kabul ettiğini söyledi. Hiç düşünmeden, profesyonel bir tavırla bu çözümü kabul edemeyeceğimi söyledim. Aracı güldü. Bir çıkar yol bulunabilir, dedi. Daha doğrusu orta yol. Andreotti röportajın büyük bir gazetede yayımlanacağını zannettiğinden, zaten başka türlüsünü asla kabul etmezdi, aracı fotoğraf çekilmesi gerektiğini söylemişti. Size bir ayrıcalık tanıyıp fotoğraf çekiminde hazır bulunmanıza izin verecek. Bu sırada kendisiyle konuşabilirsiniz. Bir de fotoğrafçıya para veremem, diye itiraz ettim; bu aksiliğe rağmen, şu anda Heathrow'daki Bir Numaralı Terminal'in gidiş salonunda pis bir klozetin üzerinde popom donarak oturduğumun Roma'daki aracının aklının ucundan bile geçemeyeceğini düşünecek zihinsel boşluğu bulabiliyordum. Bu koşullarda, çıplak bedeninin aşırı korunmasızlığıyla yabancı bir dilde konuşmakta olan sesindeki, tavrındaki mutlak güven arasındaki tezat ne garip, diye düşündüm. Öte yandan bu tuvalet seansı boşa çıkmaktaydı. Ürperdim. Hastanede bir yığın test yaptırmam gerektiğini düşünüyorum. Elinde bir fotoğraf makinesiyle bir arkadaşınızı getiriverin, diyordu aracı. Herhangi birini. Kız arkadaş bile olur. Güldü. Nereden bilecek? Makine pahalı görünen bir şey olsun yeter. Çarşambaya ayarladık. Soruları bugün veya yarın fakslayacaksı-

nız. En fazla on soru. Yüz yüze röportajı kesinlikle kabul etmiyor. Tartışma bu noktaya geldikten sonra bu akıllı adama, sadece işini yapan, bir röportaja aracılık eden bu akıllı İtalyana oğlumun dün gece Torino'nun doğusundaki kronik şizofrenler kliniğinde intihar ettiğini, dolayısıyla bu randevuların tamamen geçersiz olduğunu söylemek anlamsız geldi. Tuvaletin dışından boğuk ayak sesleri işitildi. Bu akşam İtalya'da olacağım, dedim. Ve Heathrow'da bir tuvalette oturmuş, cep telefonuyla Roma'daki, kimbilir belki Via Nazionale, hatta Corso Venezia yakınında bir başka tuvaletteki aracıyla, sakin ve rahat, en azından her zamankinden daha gergin olmayan bir sesle konuşurken, on soruyu bugün veya yarın yazacağımı ve Çarşamba günü öğleden sonra Andreotti'nin bürosuna gideceğimi bildirdim. Saat dörtte. Lucina'da Santa Maria Meydanı. Aracı adresi veriyordu. Andreotti, dedim kendi kendime, bir yandan *oğlum intihar etti* cümlesini günün birinde telaffuz edeceğimi hayal bile edemezdim diye düşünerek, randevu pazarlığı yapılabilecek bir insan değil. Öyle değil mi? O kadarını biliyordum. O ne zaman derse, o zaman gitmek zorundasın, dedim kendi kendime, ama bunun imkânsız olduğunun da pekâlâ farkındaydım. Çarşamba günü bir röportaja gitmem söz konusu bile olamazdı. Oğlumun cenazesi belki de o gün kaldırılacaktı. Kendi*sine presi*dente diye hitap etmeyi unutmayın, diyordu aracı. Başkanlar ölünceye kadar başkandır, dedi gülerek. Hapiste bile kendisine başkan denmesi için ısrar edecektir.

Tuvaletten çıktığımda Gregory'yi gördüm. Gregory'nin yüzünü gördüm. Bir an, Gregory'yi gördüğümü anlamadım; sadece hem tanıdık hem rahatsız edici olan bir yüz gördüm; televizyonda gördüğünüz biri gibi, ama bu, havaalanı kitapçısında, bir metre boyunda kocaman bir siyah beyaz fotoğraftı. Vitrinde. Sergileniyordu. Ve o anda, yani telefon konuşmasından sonra, havaalanına iş veya eğlence amacıyla değil, sadece oğlumun intiharı nedeniyle gelmiş olduğumun acıyla farkına varmama ve karımın duygusal anlarda neler yapabileceğini çoğu kez hem *ondan,* hem de *onun adına* korkacak kadar iyi bildiğimden bir an önce yanına dönme ihtiyacı duymama rağmen ve daha tuvaletin gereksiz

ağırlıktaki yaylı kapısını iterken, aracının bu önemli röportaj için yaptığı, kesinlikle kabul edilmemesi gereken düzenlemeleri kabul ettiğim, üstelik şaşkın bir halde, aynı gün içinde iki kere onar dakikayı aşkın süre boyunca yaptıklarımı katiyen hatırlayamayacak durumda olduğumdan itirazsız kabul ettiğim için kendime kızmasam da kendimi aptal gibi hissettiğim halde, televizyonda gördüğümüz ya da sadece televizyonda gördüğümüz biri değil de, Gregory Marks olduğunu şimdi anladığım o yüze daha yakından bakmak için doğruca havaalanı kitapçısına gittim. Gregory Marks. O yağlı burunlu, babacan tebessümlü kocaman surata bakmak üzere aceleyle kitapçıya girerken, modern hayatın hiç durmadan dikkati dağıtacak şeyler icat ettiğini düşünüyordum, dikkatim dağılmış bir şekilde: otelde resepsiyon görevlisiyle sohbet ettiğiniz sırada çalan telefon, bin mil uzaktan hayatınıza saplanan haber, karınızla sevişmeye çalıştığınız ender, son derece ender anlardan birini bölerek diyafonda karınızı kıyamet gününün çok yakın olduğuna inandırmaya çalışan Yehova Şahidi. Ve onun, Kıyamete on dakika kaldı deseler ne yapacağımı ben biliyorum, demesi. Ve şamatacı gülüşü. Şamatacı yanı. Ve o geri zekâlıyı yukarıya çağırması. Buyrun yukarı gelin, kıyamet gününü konuşalım, demişti gülerek. İtalyanca. İtalya'da ilk kez Yehova Şahitleri'yle karşılaştığımda ne kadar şaşırmıştım. *I testimoni di Geova.* Nedense sadece İngilizlerle Amerikalıların bu kadar aptal olabileceğini düşünmüştüm hep. Ya da o konuda bu kadar aptal. Bu tür oyalamacalar utanç verici, diye geçti aklımdan, düşünmeden kitapçıya girip Gregory'nin, Yaz Kitapları tezgâhının üstünde asılı yüzüne dik dik bakarken. Bununla birlikte, en az bir veya iki saatten önce uçağa binmemize, yani Marco'ya ulaşmak üzere yola çıkmamıza kesinlikle imkân olmaması, lehimde bir durumdu. Suçum neydi? Bu arada tanıdık birinin yüzüne bakmak için bir kitapçıya girmemin ne zararı vardı? Görebildiğim kadarıyla giden uçaklar ekranında en ufak bir hareket olmamıştı. Kime karşı kabahatliydim? SALONDA BEKLEYİNİZ, diyordu tabela. RÖTARLI. Biri öldüğünde fiilen ne yapılabilir ki? diye sordum kendi kendime, üstelik sanıyorum yüksek sesle; yi-

ne de Andreotti işini yüzüme gözüme bulaştırdığım için öfkelenerek. Fiilen ne yapılabilir? Bu kelimeleri yüksek sesle söyledim. İnsan zihnini neyle doldurabilir? Oğlu intihar ettiğinde? Kitabın adı *İtalyan Kişilik Özellikleri*'ydi. Bana bakmakta olan bir delikanlı, bakışını yakaladığımda gözlerini kaçırdı. Kitabı elime aldım. Derhal bir merak sardı içimi. Benden önce mi davrandı? Gregory? En beklenmedik adam. Ulusal kimlik konulu kitabım. Dün gece Gregory'nin adı geçtiğinde Courteney niçin bir şey söylemedi peki?

Sonra tekrar bir kuyruğa girdim ve aynı sabah içinde üçüncü kez, genç, yabancı bir kadınla yüz yüze geldim; belki Doğu Avrupalı, belki Rus. Gregory'nin bana kalırsa oldukça pahalı kitabını elimden alarak gülümsedi. Çikolata ve çikletlerin üstünden uzandı. Barclaycard'ımı da aldı. Çeşitli tezgâhlarda halka etkin ve akıllıca hizmet vererek gülücük dağıtan ne kadar çok güzel kadın var, diye düşündüm. Genç ve güzel kadınlar insanlığın sunabileceği en harika şeyler, diye düşündüm, çağlar öncesinden gelen, neredeyse otomatikleşmiş bir fikre dönerek, özellikle de Alman kızın, Rembrandt Oteli'nin resepsiyonunda o korkunç haberi veren telefonu çenesine kıstırdığı anı, harikulade tombul boynunu hatırlayarak. Son derece yersiz ama oldukça öngörülebilir şekilde, hangi adam, hatta kadın, bir hizmet satacaksa, bu işi genç ve güzel bir kadına yaptırmak istemez ki, diye düşünürken yakaladım kendimi. Müşterileri mıknatıs gibi çeken kadınlar. Özellikle yabancı kadınlar. Genç, yabancı kadınlar. Onlar en iyileri. Ama bunlar eski fikirlerdi. Hayatının bir noktasında, belli belirsiz biçimde de olsa, yaşını bu şekilde sergilenen güzel kadınlara tepkisindeki değişimlerle ölçmemiş erkek var mıdır? diye merak ettim. Çünkü güzel genç kadın olgusu yıldan yıla hep aynı kalırken –bu aşikâr– sen yaşlanıp değişiyorsun, sürekli yaşlanıp değişiyorsun, diye gevezeliğe devam ettim içimden, kredi kartı slipini imzalarken. O kadar ki, çoklu baypas ameliyatı oldun ve artık sigara içmek şöyle dursun, aslında füme ringa da yememen gerekir. Başka bir şey var mıydı beyefendi? diye sordu kız. Hatta artık seks bile tehlikeli olabilir. Hayır, yıllar boyunca,

diye düşündüm, Geoff Courteney'nin davetinde herkes, özellikle de Geoff muhtemelen bundan haberdar olduğu, üstelik kitapçı vitrinlerinde boy gösterdiğini bildiği halde, kimsenin sözünü etmediği Gregory Marks'ın yeni pahalı kitabını alırken; yıllar boyunca insan böyle kadınların, bu güzel Doğu Avrupalı veya Rus kız gibi kadınların karşısında çekingen davranır. Yeniyetmelik çağında ve yirmili yaşlarda. Onlara ürkekçe yaklaşır, hemen uzaklaşırsınız; bir anlık dolaylı bir temasın, gözdeki bir parıltının, belli belirsiz bir parfümün hatırasını canlı tutarsınız. Sonra yıllar boyunca onlara karşı temkinli olursunuz; yaklaşabileceğinizi bilirsiniz, ama sonuçlarından sakınırsınız, çünkü artık hayatınızın bir ağırlık merkezi vardır, evlisinizdir. Libidonuzun her tesadüfi karşılaşmada dağılmasına izin verdiğiniz takdirde ruhunuzun, karnınızın, banka hesabınızın başına gelebileceklerden korkarsınız. Gözler kaçamak bakar. Ses yumuşar. Güdüler çatışır, karşılıklı hakaretler edilir. Ardından, ansızın bir sonraki aşamaya, başından beri bildiğiniz, ama bilmiyormuş gibi yaptığınız aşamaya geçilir. Birdenbire onlara hiç çekinmeden yaklaşmaya başlar, göz kırpar gibi laf atmaya, ustalıkla, bilgiç bilgiç sohbet etmeye başlarsınız; Madrid'de, Kopenhag'da, en çok hatırladığım ise, Napoli Körfezi'ne bakan teras bardaki macera ve devamı. İşte aranabilecek biri daha. Her an aranabilir. Evet, yıllar boyunca bu böyle devam eder, diye düşünüyorum. Ta ki son bir utanç verici durumun ardından ya da sadece ani bir bıkkınlıkla, geçici de olsa ilgisizlikle, nihayet şu andaki formülü öğreninceye kadar: Rembrandt Oteli'ndeki kızla olduğu gibi övgü dolu bir gülümseme, tepeden bakan "ben kaçın kurasıyım" suçortaklığı; o gülümseme, Bir süre önce bir ihtimal sana kur yapardım, sen de bir ihtimal benimle flört ederdin, ama artık olmaz, anlamına gelir. Bununla birlikte, karım elli beş yaşında, otuz yaşındaki gibi flört etmeyi sürdürüyor.

Başka bir şey var mıydı beyefendi? Ansızın, Bir Numaralı Terminal'deki kitapçı kuyruğunda, kasiyerin yerimden niye kıpırdamadığıma şaşırdığını fark ettim. Kıpırdamıyordum. Arkamda insanlar gazetelerle, karamelalarla beklerken ben olduğum yere

mıhlanmıştım. İyi misiniz beyefendi? Aksanına bakılırsa kız yabancı filan değil, diye düşündüm. Neden Rus olduğunu zannetmiştim? Üstelik Rusların tipik yüz hatlarını o kadar iyi bildiğim halde. Oradan uzaklaşırken kendi kendime, Karın seninle flört etti, dedim, Gregory Marks'la flört etti, Yehova Şahitleri'yle flört etti, en çok da oğlunuzla flört etti. Biricik oğlunuzla. Tıpkı bütün bu kızların flört ettiği gibi. Sevimli tavırlarıyla, diye düşündüm. Bu güzel kızlar. Biricik evladınız, kanınız, canınız. Oysa Marco, bildiğim kadarıyla bir kadınla beraber olmadı hiç. Bir Numaralı Terminal Gidiş Salonu kitapçısının kalabalık girişinde durdum. Basiretim bağlandı. Marco, dedim tekrar kendi kendime, bir kadınla hiç beraber olmadı. İnsanlar itişerek yanımdan geçiyordu. Hiçbir zaman da olmayacak. Yolu tıkıyordum. Bu basit düşünce beni allak bullak etmişti. İyi misin birader? Bir şey düşündüğünü sanıyorsun, diye düşündüm, allak bullak halde, ama tekrar sendeleye sendeleye harekete geçerek, yardım tekliflerini geri çevirerek, bekleme salonu fırtınadaki kesik kesik ses dalgaları gibi gidip gidip gelirken, ama aslında bambaşka bir şey düşünüyorsun. İnsan oyalandığını zannediyor –bu arada dengemi bulmuştum– hatta bu oyalanma yüzünden kendini kınıyor, oysa durum tam tersi. Hiç de oyalanmıyorsun. Ve birden, sabahki kayıp dakikaların ardında acil ve dayanılmaz bir sorunun gizlendiğini anladım: *Ne yaptık ona? Ne yaptık?* Evliliğimiz sona erdi, diye düşündüm. Önümüzde korkunç duygular uzanıyor, korkunç duygu dalgaları. Belirsiz bir düşünceydi, gidip gelen, ileri geri. Tekrar aceleyle tuvalete seğirtirken cep telefonumu çıkarıp hafızayı taradım ve Paola'yı aradım.

Paola evde yoktu. Telesekreterde Giorgio'nun sesi çıktı. Giorgio'dan daima hoşlanmışımdır, diye düşündüm, Giorgio bana hep güven vermiştir. Paola'yla kendisinin evde olmadıklarını bildirip adımı ve telefon numaramı bırakmamı rica eden bu basit mesajı dinlerken, havaalanlarından cep telefonuyla yapılan yurtdışı görüşmelerde çoğunlukla kaçınılmaz olan çatırtı ve hışırtılara rağmen, bunun ses tonunun özelliğinden kaynaklandığını anladım. Giorgio'nun ses tonu güven verici, diye düşündüm; karı-

nınkinin tam tersi, seninkinin de aslında; aynı anda, yine aynı tuvalet bölmesinde, tuvalet kâğıdı olmadığını fark ettim. Yani bir bakıma ilk defasında başaramamış olmam şanstı. Milano'ya giden ilk uçağa bineceğiz, dedim. Gerçi devam etmek istiyorsam başka bir bölmeye geçmem gerekecekti. Ayağa kalkıp pantolonumu çekiştirdim, sonra görüşmeyi sona erdirmediğimi fark ettim. İtalya, Novara hattı hâlâ açıktı. Mesaj sonu düdüğünün çalıp çalmadığını bilmeden ekledim: Zavallı annen feci bir halde. Barışmanın zamanı geldi belki de. Durdum. Başka bir diyeceğim var mıydı? Görüşmeyi bitirdim.

Yandaki bölmeye geçerek, karından korkuyorsun, ama bir yandan onu korumaya çalışıyorsun, diye düşündüm. Floresan yanıp sönüyordu. Gregory'nin kitabını torbasından çıkarıp kapağındaki Toscana manzarasına baktım. Sanki karın senden daha savunmasızmış gibi. Bağlarda çapa yapan köylüler vardı. Kızının telesekreterine uzlaştırıcı bir mesaj bırakıyorsun, diye düşündüm; bunun aralarında bir yakınlık yaratacağını, karının katılmana asla izin vermediği ıstırabını hafifleteceğini umuyorsun; şimdi de bekleme salonundaki karının yanına dönebilmek için tuvalet faslını kısa kesmeye çalışıyorsun; oysa tuvalette acele etmenin kalp rahatsızlığı olanlar için bir lüks olduğu konusunda çeşitli uzman hekimler tarafından uyarıldın. Arka kapakta, Gregory'nin yüzünü yıllarca BBC muhabirliği yaptığı için tanıdığımız, okurlara hatırlatılıyordu. Belki de karını korumak istemenin sebebi, dedim kendi kendime, bir zamanlar o görevi çok arzulamış olmamı biraz komik bularak, acıya vereceği tepkinin bedelini senin ödemek zorunda kalacağından korkman. Saatime bakıp bir saati aşkın bir süredir onun yanında olmadığımı gördüm. Enikonu kaygılandım. Zaman nereye uçup gitmişti? Karım feci bir durumda, diye düşündüm, durumu çok ciddi ve ben onu Bir Numaralı Terminal'in kalabalık gidiş salonunda terk edip bir saati aşkın bir süre boyunca boş yere tuvaletlere girip çıktım, anlamsız, beceriksizce telefon görüşmeleri yaptım. Andreotti'ye sorulacak soruları bugün nasıl yazabilirdim? Tam da bugün! Sonra anlamsız bir şekilde Gregory'nin kitabını alışım. Haksızlıktı bu.

Karının tepkisi onu koruma gayretini, aramızdaki bu sürekli gerginliği hedef almadığı sürece. Patlayacakmış gibi tuvalete koşuyorsun, diye düşündüm, sonra hiçbir şey beceremiyorsun. Bir an önce dönmeliyim, dedim kendi kendime. Karımın yanına. Ama sonra, tuvalette oturmaya, Gregory'nin kitabını evirip çevirmeye devam ederken, hastanede anestezi yapıldığı an hissettiğime benzer, mutlak bir kayıtsızlık anı yaşadım. Oğlun dün gece öldü, diye düşündüm, görünüşe bakılırsa asıl benliğini birkaç yıl önce öldürmüş olan uzun bir hastalığın ardından kendi canına kıydı. Son derece kayıtsızdım. Sevgili oğlun öldü, diye tekrarladım, şimdi, gidip bedenini son kez görünceye, ölüye karşı son görevlerini yerine getirip zavallı oğlanı gereğince gömünceye veya yakıncaya, yani gerekli işlemleri yerine getirinceye kadar bir süre hareketsiz kalmak zorundasın. Burada havaalanında, sonra uçakta, sonra da trende. Bir süre arada kalacaksın. Bu süre boyunca çeşit çeşit düşünceler geçecek aklından. Mutlaka. Bu düşüncelerden sorumlu tutulamazsın, dedim kendi kendime. Aklımızdan geçen düşüncelerden sorumlu tutulamayız, diye düşündüm, kitabın ilk tanıtım cümlesini okuyarak: Belki de gezi yazıları tarihinde ilk kez... Floresan yanıp söndü. Sonra, belki yirmi belki otuz saniyelik o mutlak kayıtsızlık ve sükûnetten, Buda'ya özgü dingin uzaklaşmadan çıkıp müthiş zorlayıcı, telaşlı bir sıkıntıya doğrudan daldım. Genç bir insan öldüğünde –ansızın kelimeler zihnimin süratli akışından yüzeye çıkıp dondu– genç bir insan öldüğünde, bir suçlu vardır ortada. Bunu biliyorsun, dedim kendi kendime. Sanki yanıp sönen floresan, suretini retinanın sıvı yüzeyinde dondurmuştu. Her zaman. Özellikle de genç bir insan kendini öldürdüğünde. Çirkin bir umumi mekânda bir kısa devrenin ani değişkenliğiyle kayıtsızlıktan umutsuzluğa geçmiştim. Heathrow tuvaleti gibi bir yerde. Ağlıyordum. Dev duygu dalgalarını göğüslemek durumundasın, dedim kendi kendime. Ne kadar erken olursa o kadar iyi belki. Karınla arandaki her şey bitti. Ne düşünüyor acaba? diye sordum kendime, tuvaletten, bu imkânsız işlemden vazgeçerek ve aynı anda Gregory'nin önsözünün ilk satırını okuyarak: İtalyanların en harikulade yanı,

diyordu eski rakibim, şaşmaz öngörülemezlikleridir. Bir kahkaha patlattım. Bu iki kelimeyi yan yana getirmişti resmen: şaşmaz öngörülemezlik. Floresan yanıp söndü. Çok uzun süre ayrı kaldım, diye düşündüm. Gregory hiçbir zaman ciddi bir tehdit oluşturmadı. Karımın yanına dönmeliyim. Ama bekleme salonuna döndüğümde karım yoktu.

III

Yaklaşık on yıl önce, o dönemde böyle bir ihtimalin belli belirsiz farkında olmakla birlikte, gazeteciliği reddetmeme, onun yerine hem kapsamı hem koparacağı skandal açısından bir şaheser olacağını umduğum çalışmaya girişme kararıma yol açacak yoğun okumalara başladığımda, beni en çok heyecanlandıran, bağlantılar, çakışmalar ya da Veda metinlerine ilişkin ürkütücü bir batini eserde rastladığım tanımla, *bandular* olmuştu. Aralarında asırlar, hatta binlerce yıl bulunan iki yazarın tıpatıp aynı şeyi söylediği oluyordu. Bu beni müthiş heyecanlandırıyordu. Tıpatıp aynı şeyi düşünüp söylemiş olmaları kendi içinde yeterince heyecanlı olmakla birlikte beni asıl coşturan, benim yıllar sonra, bazen ikisinin de kullanmadığı bir dilde bu bağlantıyı kavramış olmamdı. Daha doğrusu zihnimin kavramış olması. Çünkü bağlantı kurmada "ben"in ne gibi bir rol oynayabileceği pek bilinemez. İki havasız oda arasında bir kapı açılır, kısa devreden cereyan geçer, ani bir birleşme hissedersiniz ve kavrayış kendiliğinden oluşur, niyet taşıyan kişilik geride kalır. Veda metinlerine ilişkin o ürkütücü batini eserde, *bandular*'ın bireyin kişiliğinden daha uzun ömürlü olduğu açıklanıyordu: "Ben" ölebi-

lir, ama zihnin yaptığı bağlantılar ve onların ördüğü ağ bundan etkilenmez. Cenova'ya inme izni bekleyen bir Monarch Airways çarter uçağında oturmuş, gidiş kapısındaki rezaletin ve uçuş sırasındaki uzun suskunluğun ardından, hem Schopenhauer'un hem Leopardi'nin ve farklı biçimde bile olsa, sanırım Platon'un da söylediği bir şeyi, bir yerlerde bir defter, şu anda Rembrandt Oteli'nin deposunda duran çok sayıdaki defterden birine not ettiğim bir bağlantıyı belli belirsiz hatırlarken, muhtemelen ben diğer tatminlerden –yani iş ve kadınlardan– vazgeçip onun yerine hazzı zihnimde aramaya başladığım sıralarda, aşağı yukarı o sıralarda, oğlumun zihninin parçalandığını düşünüyorum.

Bir on dakika kadar, karımın oturduğu sıranın etrafında dolaştım. Doğru sıranın o olup olmadığını kontrol ettim. O kadar uzun süre uzaklaştığıma pişman oldum. Aynı sıraya oturup karımı orada beklerdim aslında, çünkü deneyimime ve eğitimime dayanarak, iki insan birbirlerini kaybettiklerinde, her ikisinin de son buluşma noktalarını temel alacaklarını, arayışlarını sürdürürken belirli aralıklarla o noktaya döneceklerini biliyorum – otururdum, ama bizim koltuklara, sıcak "mutlu bir tatil geçirmeye kararlıyız" kucaklaşmaları arasında giden uçaklar ekranına kaygıyla göz atan genç bir çift oturmuştu; onların sağında ve solunda da bir grup neşeli Müslüman kadın. Özellikler, diyordu Schopenhauer, kişilik özelliklerini kastederek, bir süreklilik arz eder: İyi bir özellik, olumludan olumsuza geçişe işaret eden herhangi bir belirgin aralık olmadan, kötü bir özellikle birleşir; sabırlılıktan, sürüncemede bırakmaya kayılır; tezcanlılık, olgunlaşarak kararlılık olur; şefkat, bunaltıcılığa meyleder. Sen karının canlılığına, ateşliliğine âşık oldun, diyorum kendi kendime; yüzüm kirli bir camın ardındaki fırtına bulutlarına dönük. Enerjisine. Bunu kendime bin kere söyledim. Bir de baktın ki, bunlar bayağılıkmış. Daha da beteri, gidiş kapısında, isteri. Herhangi bir özelliğin toplam yelpazesinde, aşk sadece olumlu yarıyı görür, diyordu Schopenhauer, belki de hayıflanarak. Ellerim hâlâ titriyor. Ama daha sonra, devamlılığı keşfeder.

Karımı bulamayarak, oturamayarak, gidiş salonunun artan

kalabalığında iri beyaz floresanların altındaki birbirine bağlı koltukların etrafında tur atarken gözlerim etrafı tarıyor, ama sürekli, giden uçaklar ekranında artık hiç kıpırdamayan yazılara dönüyordu. Karın ansızın hiç haber vermeden bir şey yapmaya karar verdiği için çeşitli umumi mekânlarda, yabancı kentlerde, hatta süpermarketlerde birbirimizi kim bilir kaç kere kaybettik? diye sordum kendime. Üzerinde konuşmadığımız bir şey. Hatta yapmamaya karar verdiğimiz bir şey. Yapılması için kesinlikle hiçbir sebep olmayan bir şey. Sonra da tahmin etmediğin için seni suçladı. Onu metro istasyonlarında, kafelerde, klinik ve hastanelerin bekleme odalarında bekleyişlerim. Küçük bir çocuk bana çarptı ve ağlaya ağlaya, koşarak uzaklaştı. Yerlere bavullar saçılmıştı. Check-in işlemleri durmuştu. Hâlâ bu kadar uzun süre uzaklaştığıma –hata etmiştim–, özellikle de aracıya telefon ettiğime ve nasıl olduğunu anlamasam da Bir Numaralı Terminal kitapçısında Yaz Kitapları tezgâhının etrafında dolaşarak herhalde bir yarım saati harcadığıma hayıflanmakla birlikte, yine de bu feci sabahı daha da beter hale getirmeyi bir kez daha, üstelik bu kadar öngörülebilir biçimde başardığı için karıma sinirlenmeye başladım. Gregory "şaşmaz öngörülemezlik" derken karımı mı düşünüyordu? Eğer öyleyse, öngörülebilir şaşkınlık demesi gerekirdi herhalde.

Koltuk sırasının etrafında bir tur atıp yine aynı küçük çocukla çarpıştım. Sinirlenmenin, bir şekilde çaresizlik hissinden hem daha iyi hem daha kötü olduğunu fark ettim. Burada, fırtına ve yağmurun yerdeki görüş mesafesini sıfıra indirdiği Cenova havaalanı üzerinde, uçak hava koşulları yüzünden sürekli sarsıntılarla daireler çizerek iniş izni beklerken, yıllar önceki bir başka zor inişi, Moskova üzerindeki bir başka bekleyişi hatırlıyorum. Hayatının son on yılı aynen buna, iniş izni bekleyerek dolanmaya benziyor, diye düşünüyorum. Evliliğin. Bu düşüncenin de bir *bandu*, bir bağlantı olduğu geçiyor aklımdan. Zihin yenilgiyi yakalamaktan ne kadar zevk alıyor! İmkânsız bir inişi bekleyerek dönüp durmak. Yakıtsız kalmak. Gidiş salonunda, mutlu genç çiftin ve kıkırdayan Malezyalı kadınların etrafında dönüp durur-

ken, sinirlenmek insanı panikten ne kadar güzel koruyor, diye düşündüm. Karım neredeydi? Tam zamanını buldu. Birden tepem attı. Neredeydi? Öfke paniğe karşı bir ilaç, diye kendimi affettim. Ama o zamanlar mutluyduk, diye düşünüyorum. Leningrad'dan Moskova'ya fırtınalı havada, kucağımızda Paola'yla uçarken. Ona Paola demeyi öğrenirken. Kendisine Paola demeyi ona öğretirken. Ona bizim kızımız demeyi kendimize öğretirken. Karın ne kadar kuvvetli, kararlı, güdüleriyle hareket eden bir kadın! O uçakta bunları düşünüyordum. Olumlu düşünceler. Bir İtalyan, diyordum kendi kendime. Ne müthiş özelliklere sahip! Olumlu özellikler. Antonov, Moskova üzerindeki fırtına bulutlarının arasında şiddetle sarsılıyordu. Seninle gurur duyuyorum, dedim ona. Karım Paola'yı göğsüne bastırmış, mutluluktan ağlıyor, benim Aeroflot esprilerime gülüyordu. Şamatayla. Mutlu olmaya kesin kararlıydık. Çocuk yapamayan, İtalya'da hüküm süren çılgınca bürokrasi yüzünden evlat edinemeyen bu harikulade İtalyan kadın, diye kendime karımın hikâyesini anlatıyordum, yeri göğü birbirine katıyor ve başka bir ülkeden bir kızı evlat ediniyor. Onu bu macerada desteklemekten başka ne yapabilirdim? İstediği bir kız çocuğuydu. Onun peşinden gitmekten başka ne yapabilirdim? Paranın çok daha önemli olduğu, karımın parayı çok daha az umursadığı zamanlarda satın alınan, beslenme yetersizliğinden mustarip, Leningradlı kimsesiz bir çocuk. Bir fahişenin dikkatsizliğinin sonucuymuş. Rüşveti alan memur yarı Kazak yarı Ukraynalı olduğunu tahmin ediyordu. Ne önemi vardı ki? Uçak yan yattı. Motor sesi arttı. Merak etme, bol bol kömür aldıklarını gördüm, dedim karıma. Güldü. Mutlu olmaya kararlıydık. Tıpkı gidiş salonunda mızıldanan küçük çocuklarını kucağına alan genç çift gibi. Leopardi İtalyanlar hakkındaki denemesinde, her ulusal kimlik kendine has özelliklere sahiptir, der. Ve bu özelliklerin beraberindeki kötü alışkanlıklara.

Gidiş kapısındaki rezaletten sonra, karım önündeki koltuğun arkasına gözlerini dikmiş, suskun. Konuşmayı reddediyor. Bedeni kaskatı. Tepki vermeyi reddediyor. Oysa ben, aklımdan her geçeni bağıra çağıra söylememek için kendimi zor tutuyorum.

Nasıl oluyor da, diye sordum yüksek sesle, plastik koltuk sırasının etrafında, floresanların altında yerlere yayılmış bavulların, sırt çantalarının ve gençlerin arasında dönmeye devam ederek, nasıl oluyor da onca şeyin öngörülebilir olduğunu düşündüğün halde hiçbir şeyi öngöremiyorsun? Karının ortadan kayboluşunu, oğlunun umutsuzluğunu nasıl öngöremedin? Peki o soruları, Andreotti'nin her birine tam istediğim cevabı vereceği şekilde nasıl yazacağım? diye düşündüm. Üstelik bugün. On iki saat içinde. Mutlu çift ansızın küçük çocuğun davranışıyla ilgili tartışmaya başladı. Ellerini yerlere sürdükten sonra, şimdi ağzına götürmüştü. Birinin engel olması gerekirdi. Turumu yarıda kesip onları seyretmeye koyuldum. Kadın, elinde bir mendil, söyleniyordu. Adam gücenmişti. Mutlu tatillerinin basındaydılar, uçakları rötar yapıyordu, şimdi de kavgaya tutuşmuşlardı. Çocuk hijyeniyle ilgili bir konuda. İnsanlar sürekli mutlu bir hayatın hayaliyle yaşıyorlar, diye düşünüyorum, karımı beklediğim gidiş salonunda birbirine bağlı koltuklarda oturan genç çifti hatırlayarak, Moskova üzerinde dönen Aeroflot uçağında kendimizi hatırlayarak; sürekli Güney Denizleri'nde tatil, kayıkta piknik, Toscana'da çiftlik evi, sevimli ev hayvanları alma, neşeli çocuklar doğurma planları yapıyorlar. En çok da neşeli çocuklar. Ama sonra bir de bakıyorlar ki, kısırmışlar, havayolları grev yapmış veya eşleri kendilerini terk etmiş. Daha yaygın olarak da, kendi kendilerini terk ediyorlar. Kendilerini, içsel sürtüşme ve hiddetlerini hesaba katmadıklarını fark ediyorlar. Hayallerimizde kendimiz olmanın yüküne yer yok, diye düşündüm, Bir Numaralı Terminal Gidiş Salonu'nda. Bir rom veya Martini reklamında plajda keyif çatan insanların resmini gördüğünde –havaalanı onlarla doluydu– çevrelerinin ve hatta kendilerinin tüm güzelliğine rağmen bu şanslı insanların yine de düşünmeye, bilinçli olmaya mecbur olduklarını düşünmezsin, dedim kendi kendime. Bu güzel, genç manken *düşünüyor* olabilir mi? diye soruyorsun kendine, uçakta havayolunun dergisini karıştırırken. İnsan öyle olmadığını umuyor. Güzel, genç bir kadını baştan çıkarmaya niyetlenirsin, bir de bakarsın, düşünüyordur, mutsuzdur. Onu gerçek-

ten sevmediğini düşünür. Bu onu mutsuz eder. Roma'ya gidersem, ona bir telefon edebilirim, diye düşündüm. Hayatlarımız hayallerimizle paralel biçimde ilerler, diye düşündüm. Ama asla tam olarak bağdaşmaz. Tatiller umulan mutluluğun karikatürleridir. Hayır, bu korkunç bir şey, diye düşündüm ansızın, gözlerimi havaalanının bekleme salonundaki insan güruhunda gezdirerek; herkesin kafasından her an saçma sapan da olsa bir şeyler geçtiğini kabullenmek ürkütücü. İsterse bir şarkı nakaratı olsun. Karım keyfi yerindeyken şarkı söylemekten ne kadar hoşlanırdı. Aynı şarkıyı defalarca, üst üste. Bir mantra gibi. Ve ben bu huyunu ne kadar severdim. Eski bir şarkının sözlerinde mutlulukla dinlenen bir zihni olduğu için severdim onu. Ne kadar bayat bir şarkı olursa olsun. Uçak Moskova üzerinde bir o yana bir bu yana yatıp kar temizleme makinelerinin pisti açmasını beklerken, yetersiz beslenmeden mustarip minik çocuğa nasıl tekrar tekrar aynı şarkıyı söylüyordu. *Ninna nanna, ninna nanna, la bambina è della mamma.** Annelik edeceği, kurtaracağı birini bulmuştu. Köklü ailesine bir evlat bulmuştu. Ama Marco'ya son şarkı söyleyişinde Marco kulaklarını tıkayıp çığlık atmıştı. Düşünmek en büyük zevk olabilir, diye düşünüyorum, dışarıdaki fırtına bulutlarına bakarak; fırtına bulutlarıyla aramda sadece bu pleksiglas pencere var. Örneğin okuyarak, bir şaheser olacağını umduğum bu kitap için araştırma yaparak geçirdiğim bu yıllarda benim için öyle oldu. En büyük dehşet de olabilir. Örneğin anlaşılmaz umutsuzluğu içinde Marco için olduğu gibi. Ya da bir şekilde her ikisi birden olabilir. Hem zevk hem dehşet. Şimdi olduğu gibi. Paralel çizgilerin sonsuzda birleştiğini hatırlıyorum. Ya da Piemonte'de bir hastanenin morgunda.

Monarch'la uçmalıydık, diyordu genç adam. Utanılacak kadar yakınlarında duruyordum. Neredeyse tepelerindeydim. Yine bir süre bilinç kaybına mı uğramıştım? Cenova'ya gitmeliydik, dedi. O anda karının nerede olduğunu anladım. Biliyordum, karım Marco'ya ulaşmak için yeri göğü birbirine katacaktı. Daha

* Ninni, ninni, annesinin kızı, ninni. (–ç.n.)

birçok şeyi gerçekleştirmek için yeri göğü birbirine kattığı gibi. Yeri göğü birbirine katmak karının en başarılı olduğu konu, diye düşündüm ve aynı anda bilinç kaybına uğramadığımdan da emin oldum. Saat daha on iki kırk beşti. Bakışlarım genç adamınkileri takip ederek ekranda yanıp sönen tek satırı algıladı. Sabah saat yedide kalkmış olması gereken bir uçak. Tabii yer gök yerinden kıpırdayabiliyorsa. Etrafımdakileri ite kaka salonu boydan boya geçtim. Check-in bankolarının etrafında tam bir kargaşa hüküm sürüyordu. Ama şimdi yanılıyor olabileceğimden kuşkulanıyordum. Çünkü bavulumuzu British Airways'a vermiştik. Karım bu koşullarda ne yapardı? Aynı anda düşünmeden cevabı bildiğimi fark ettim: Çocuk doğuramayacağını öğrendiğinde, Gregory ültimatomunu verdiğinde ne yaptıysa aynısını. Engellenmeyi reddederdi. Karım asla engellenemez. Yeri göğü birbirine katar. İngiltere'ye gelmek bu yüzden onun için çok ciddi bir tavizdi. Gerçi bu, hayatının başka bir alanında engellenmeme azminin bir parçasıydı. Marco konusunda teslim olmama azminin. Monarch'ın check-in bankosunu buldum, ama kimse yoktu. Onun yanındaki Britannia'da üniformalı iki kız omuz silktiler. Parlak güneşin arkasındaki kurşuni bulutlara bakarak, karını sergilediği bir özelliği nedeniyle övüp, aslında tıpatıp aynı özelliği bir başka sergileyişi nedeniyle kınayamazsın, diye düşünüyorum. Platon'un farklı yönetim biçimleriyle ilgili olarak buna benzer bir yorumu vardır. İnsanları, hatta olayları baştan çıkarma azmi. Engellenmeyi reddetmesi. Giyimi de bunun bir ifadesi, diye düşünüyorum. Britannia'nın check-in bankosunda, Parlak kırmızı paltolu bir kadın gördünüz mü? diye sordum. Elli yaşlarında. Sarışın. Üzgün. Karımın giyimi öteden beri hem çok hoşuma gitmiş hem de beni utandırmıştır. Yeşil şapkalı? Makyajı da öyle. Şu anda, Cenova kentinin, yıllar önceki bir feribot felaketinden beri ayak basmadığım Cenova'nın üzerinde iniş izni bekleyerek ağır ağır dönen uçakta hapsoluşumuza öfkelenmiş, karımın suskun varlığıyla yan yana oturmuşken, onun acele etmemizi gerektiren bir şey olduğuna gerçekten inanıyor olmasından korktum ansızın. Yapılabilecek bir şey olduğuna. Aksi takdirde neden

böyle bir aciliyet hissetsindi? Bu sebat. Bu sabit bakışlar, bu taş gibi yoğunluk. Neden? Kimi ya da neyi baştan çıkarmayı planlıyor? Karar veriyorum: Uçak iner inmez Doktor Vanoli'ye telefon etmeliyim.

Yabancı bir kadın mı? diye sordular gülümseyerek. Yabancı dilde konuşup duran? Hiçbir şey anlayamadık. Sürekli elini kolunu sallıyordu. Karım onları epey güldürmüştü anlaşılan. Çeşitli lisanlarda, dediler. Gülümsüyorlardı. İngilizce hariç. Köprüleri atıp hızla pasaport kontrole gittim. Uçuşunuz anons edilmeden önce geçmenin anlamı yok beyefendi. Biniş kartımı gösterirken, iki biletin de bende olduğunu fark ettim. Karım biniş kartı olmadan nasıl geçmiş olabilirdi? Ama bunu da, çok daha fazlasını da başarabileceğinden korkuyordum. Yapılacak yığınla alışverişim var, dedim. Bu tarafta olmaktansa, öteki tarafta olmak daha iyi, öyle değil mi? Hatta güldüm. Biniş kartı olmayan kırmızı paltolu bir İtalyan kadını sormanın anlamı yoktu, çünkü geçtiğinden emindim artık. Karım dağları yerinden oynatır. Benim onu takip edeceğimi de biliyordu elbette. Biliyordu ve sezgilerime göre hareket etmeden önce yaşayacağım kaygıyı düşünmemişti bile. Daima takip ederim. Kalp rahatsızlığın olmasına şaşmamak gerek, diye düşündüm. Ama harekete geçme zorunluluğu en azından tuvalet sorunumu halletmiş gibi görünüyordu. Yeni bir başbakan kadar zinde ve kararlı hissediyordum kendimi. Karın avantajlıydı. Acele etmeliydim.

Uçakta Gregory'nin kitabını ortaya çıkarmadım, çünkü karımın görmesini istemiyorum. Karımın kitabın varlığından haberdar olmasını ve daha da önemlisi, kitabı satın aldığımı görmesini istemiyorum. Henüz bilmiyorsa tabii. Oğlunun intihar ettiği kliniğe giderken öteden beri kıskandığın bir adamın kitabını almak uygun düşmez. Adamın aptallığından daha fazla zevk alıp başarısına içerleyebilmek için. İtalya'da daima her şeyin olabileceğine dair harika bir duyguya kapılırım. İşte Gregory Marks'ın aptal kitabının ikinci aptal cümlesi; ben Bir Numaralı Terminal'in tuvaletinde bu cümleyi okuyup nefretle dolarken karım belki de ilk kalkacak uçağı kollamaya başlamıştı bile. Kesinlikle aptal olmayan

karım nasıl olur da bu adamın içyüzünü göremezdi? Peki nasıl oluyor da, diye düşünüyorum birden, kendini tam olarak yalnız hissedebilmek için bir insanla yıllarca, hatta on yıllarca gerçekten birlikte yaşaman gerekiyor? Kafanda her şey birbirine bağlanıyor, her şey birbiriyle bağdaşıyor, diye düşünüyorum, oysa yanındaki kişiden bütün sırlarını gizliyorsun ve onun sırlarını asla anlamıyorsun. Belki İtalyanları da asla anlamadığın gibi. Yetişkinliğinin tamamını İtalya'da geçirmiş olmana rağmen. Hatta Andreotti'yi bile. Otuz yıllık siyasi gazeteciliğin sonunda Andreotti'yi gerçekten anlamış değilsin. Sorularıma beklediğim cevapları verecek mi? Ansızın, kendimi hiç karımın yanında olduğu kadar yalnız hissetmediğimi çok açık bir şekilde fark ediyorum. Gerçek bu. Ne de onun yanındaki kadar kendim, onun yanındaki kadar insan ve en yüce ahlaki meselelerin, en küçük nezaket kurallarının farkında. Örneğin Fransa üzerinde uçarken hostesin ısrarla vermeye çalıştığı yemeği kabul etmenin münasebetsizlik olacağını derhal anladım. Hatta Paris üzerinde. Her ne kadar acıkmaya başlamış olsam da. Uçaklarda verilen yemekleri hep fazlasıyla ve sapıkça sevmiş olsam da. Kendi başıma olsam o yemeği kabul ederdim, ama karımın yanında kabul etmedim. İçki ikramını da. Bir cin tonik. Bir viski. Yani zavallı Marco gömülünceye kadar hiçbir şey yemeyecek miyiz? diye soruyorum kendime. Hiçbir şey içmeyecek miyiz? Ya da belki ikimiz ayrılıncaya kadar? Fazla uzun sürmez herhalde. Belki de yemek yemeyi yeterince ilgilenmemekle, yeterince üzülmemekle bağdaştırmasıyla ün yapmış karından ayrılıncaya kadar ağzına tek lokma girmeyecek. Hele içki! Tamamen unut. Havayolunun dergisinde Toscana'ya ilişkin bir yazı var, ama Gregory'nin kitabının reklamı yok. Bundan sonra haftalar boyunca Gregory'nin kitabıyla ilgili ilanları aramaya mahkûmum, diye düşünüyorum. Ben böyle bir insanım işte. Ta ki sabahın tek önemli düşüncesi bütün ağırlığıyla çöküp bu boş fikirleri kenara itinceye kadar: Bu iniş izni bekleyerek dönme hali, Marco'nun ölümüyle sonuçlanacak, diye anons ediyor bir ses. Artık oğlumuz öldüğüne göre, karımla benim birlikte olmamız için hiçbir makul sebep kalmadı. Karın bunun farkında mı?

*Je dois partir!** Karın kapıda, zararsız üniformalar giymiş iki adama bağırıyordu. Yalvarıyordu. *Mon fils est malade. Gravement malade. Er ist krank. Verstehen sie nicht?***

Karımın en sakin zamanlarda bile çığ, teatral bir yanı vardır. Gürültücü bir yanı. Sesini koridorun öbür ucundan duyuyordum. Kıpkırmızı paltosu havaalanlarına özgü ruhsuz renklerin ortasında muhteşemdi. *II peut mourir, même aujourd'hui.**** Yeşil şapkanın bir de tüyü var. Üniformalı adamın koluna yapışmasında bir çingenelik vardı. Yalvarır gibi. *Est-ce que vous comprenez messieurs?***** Üç dili mükemmel konuşuyor, ama İngilizce tek kelime bilmiyor. Sesi boş salonda yankılanıyordu. Çarter yolcularının sonuncusu da karşıdaki yaylı kapıdan geçmişti. Gözyaşlarının arasından gülümsüyordu. Sizin çocuğunuz yok mu *messieurs*? Onlara yalvarıyordu. Onları baştan çıkarıyordu. Fransızca. Almanca. İtalyanca. Bu uçağa binmem şart. Bu onun fotoğrafı. Bakın. Adamı sımsıkı yakaladı. Muhteşem bir melodramdı. Oğlum ölmeden, diye yalvarıyordu. Yalan söylüyordu. Yeri göğü bu şekilde birbirine katıyor, diye düşünüyorum, Cenova üzerindeki fırtına bulutları arasında, bir pleksiglas parçasından görülen amaçsız uzayda boşuna miller katederken, düşünmekten başka yapacak şey olmadan. Birbiri ardına turlar atarak. Bu şekilde yapıyor. Yalvararak, yalan söyleyerek. Oysa bana hiçbir zaman yalvarmaz. Teatral biçimde yalan söylüyor, diye düşündüm, sesini koridorun bir ucundan duyduğumda; nefes nefese, adımlarımı hızlandırdım. Aynı zamanda tamamen samimi, içtenlikle inanıyor. Karın sevişirken daima yer gök yerinden oynar. Ya da o öyle söyler. Öyle görünür. Aşırı teatral biçimde sevişir. Harikuladedir. Yehova Şahitleri'yle oyalanmadığı takdirde. Marco doğduğunda da yer gök yerinden oynamıştı. Karım gürültücüdür. İrkilerek kırmızı ojeli tırnakların bileğime battığını fark ederim. Ka-

* Gitmem gerek. (–ç.n.)

** Oğlum hasta. Ağır hasta. Anlamıyor musunuz? (–ç.n.)

*** Ölebilir, hatta bugün ölebilir. (–ç.n.)

**** Anlıyor musunuz beyler? (–ç.n.)

natıncaya kadar. Son çığlık çığlığa ıkınma. Herkesin yanıldığını kanıtlamıştı. O gün onun adına ne kadar sevinmiştim.

Çok özür dilerim, dedim kibarca. British Airways uçağına birinci sınıf biletimiz var. Acaba... Karım ansızın bana döndü. Yaşlandıkça burnunun kemeri belirginleşiyor. Adamlar yumuşak tavırlıydı, nezakette ustalaşmışlardı. Dudaklarının kıvrımı da öyle. Senin gelmene gerek yok, dedi bana. Hızlı hızlı, İtalyanca konuştu. Her zamanki gibi bir parfüm bulutuyla sarmalanmıştı. Sen bavulla birlikte, öteki uçakla git. Trafik kazası geçirdiğini söyle onlara. *Rianimazione*'de* olduğunu söyle. Bu sabah ben aptal gibi o füme ringayı yerken karımın makyaj yapacak zamanı oldu. Parfümü her zaman çiçek kokuludur. Gözyaşları makyajını rezil etmişti. Acıdım ona. Yanaklarından aşağı yaşlar süzülüyordu.

Gür saçları çözülmüştü. Ama hâlâ sinirliydi. Acaba biletlerimizi bu uçuşla değiştirebilir miyiz? dedim süklüm püklüm. Fiyat farkı önemli değil. Karım adamlardan birinin elini yakalayıp iki elinin arasına almış, okşuyordu. Görevli yavaşça elini çekti. O burnu ve çenesiyle çok hoş bir kadın, diye düşündüm. Alımlı, asil bir kadın. Birlikteliğimiz sona erdi. Karım soylu bir aileden. Tamamen sona erdi. Ulusal havayolları anlaşmalı olduğundan birbirlerinin biletlerini kabul ediyorlar, dedi görevli. Adamlar utanmıştı, açıklamaya hevesliydiler. Ama çarterler anlaşmalı değil. Karım aynı eli yine yakalamıştı. Artık katiyen vazgeçmeyeceğini biliyordum. Çığlık çığlığa tekmeler atarak uzaklaştırılması gerekecek, diye düşündüm. Onun dehası bu. Yüksekten uçmak. Kimbilir kaç kez, diye soruyorum kendime, Monarch Airways çarter uçağında hostes koridorda ağır ağır ilerleyerek sağa sola portakal suyu dağıtırken, kimbilir kaç kez kendimi buna benzer bir durumda buldum; Mr. ve Mrs. Burton, hiçbir zaman tartışılmayan, fakat defalarca tekrarlanan, şaşmaz bir numarayla şu veya bu görevliden olağanüstü bir taviz koparırlar. Paola'nın evlat edinilmesi, Marco'nun beraatı. Tekrar ödeyebiliriz, dedim, cüzdanımı çıkararak; adamlar başlarını iki yana sallıyordu. Karıma acıyorlardı. Onunla, bu kadar yüksekten uçan biriyle, uğraşmak

* Yoğun bakım (–ç.n.)

zorunda olduğum için bana acıyorlardı. Onun da istediği buydu. Herhalde benim istediğim de buydu. Böyle bir gösterinin ardından kahkahadan kırıldığımız zamanlar olmuştur. Bir ilk gösterime son bir bilet bulmak için yalvardığımızda. Bir büyükelçilik davetine katılmak için. Kaç para olursa olsun, diye devam ettim. İnsan oyuna kendini kaptırıyor. *Dio Cristo,** biraz duygulu ol, diye dürtüyordu karım. *Rianimazione*'de olduğunu söyle, diye ısrar ediyordu, oğlumuzu görmek için son şansımız olduğunu söyle. Son derece acil bir durum, dedim, hazin biçimde resmi, kendini bırakamayacak kadar adabı muaşerete düşkün biri gibi konuşarak. Ama bu yüzden acı çeken biri. Yanında onun tam zıddı olan karısı. Bir yanardağ. Bu şaşmaz bir formüldür. Böyle bir çiftin derdine kim çare bulmazdı? Rollerimizi oynarkenki yüzlerimizi şimdi hatırlayınca, havaalanının uçağa biniş kapısındaki o çılgınca sahnede karımla aramda yoğun bir suç ortaklığı bulunduğunu kabul etmek zorundayım; yoğun ve rahatsız edici bir suç ortaklığı. Asla birlikte oldukları zamanki kadar yalnız olmayan iki kişi arasında böyle bir suç ortaklığı nasıl olabilir? Bir bilmece. Ta ki Marco'nun ölmüş olduğunu ona hatırlattığın ana kadar. Ölü. Bunu affetmedi. Ondan sonra seninle konuşmadı.

Uçağa biniş kapısında ödeme kabul edecek imkânlarının olmadığını söyledi görevli. Ayrıca son dakikada bilet alımını kısıtlayan katı kurallar vardı. Çarteri çarter yapan da buydu zaten. Konuşan, iki adamdan genç olanıydı; bu arada karım hâlâ kapıda, daha yaşlı olanın koluna yapışmış, onunla göz göze gelmeye çalışıyordu. İnsani bir durum söz konusu olduğunda belki, diyordum kibarca. *È malato,*** diye ısrar ediyordu karım bağırarak. Elinde fotoğraf, ağlıyordu. *Moribondo, non capite?* **** Karımın dehası, aynı anda hem tamamen samimi hem de tamamen sahte olabilmesi, diye düşündüm. Istırabı samimi, çekip çevirişi sahte. Gülünç biçimde, bunun Andreotti röportajında ortaya çıkarmak istediğim bir şey olduğunu hatırlıyorum. Oynadığı şeye inanan

* Yüce İsa (–ç.n.)

** Hasta (–ç.n.)

*** Ölüm döşeğinde, anlamıyor musunuz? (–ç.n.)

ve işine gelen şeyi oynayan bu harikulade ikili düşünce yapısı. Acaba bu, İtalyanların bir özelliği mi? Machiavelli haklı mıydı? Sonunda yalanına inanıncaya kadar. Karım Marco'nun ölü değil, ölüm döşeğinde olduğuna inanıyor mu? Belki de kurtarılabileceğine? Uçakta kredi kartı kabul ediliyor olmalı, dedim. Duty-free satışları için. Senin gelmen gerekmediğini söyle onlara, dedi karım bana dönerek. Bir tek yere ihtiyacımız olduğunu söyle. Bana döndüğünde ses tonu daima yalvarmadan emir vermeye geçer. Bana hiç yalvarmadı. Paola'ya yalvardı, Marco'ya yalvardı, Gregory'ye yalvardı, sayısız doktor ve görevliye yalvardı. Ama bana asla. *Un posto basta*, diyordu. *Solo un posto.* Bir parmağını, ojeli tırnağını kaldırdı. Bir, dedi. Hayret verecek şekilde İngilizce konuşarak. İngilizce bir kelime. An-la-dı-nız? Bir yer. Boş koltuklar olmalı mutlaka, değil mi? Ansızın daha ısrarlı bir tonda araya girdim. Gitmek isteyen varsa boş yerleri doldurmamak delilik.

Tam görevlilerden daha yaşlı olanı masasının üstündeki telefona uzanırken cep telefonum tekrar cebimde çalmaya başladı. Kapatmak üzere cebime uzandım. Ver onu bana, dedi karım. Aynı anda duty-free eşyalarla dolu bir arabayla dangır dungur koridordan kapıya ilerleyen yaşlıca iki yolcu göründü; altı saat rötarlı uçağa yirmi dakika gecikmişlerdi. Hiç umudumuz kalmamıştı, dedi kadın İtalyanca, gülerek; kocası biniş kartlarını bulmaya çalışıyordu. Karım inlemeye başladı. Telefonu kulağına yapıştırmıştı. Burnu belirginleştiğinden beri çehresi daha soylu, daha sert görünüyor. Sarsılmaz irade ifadesi. Ölmek üzere, dedi. Kim bilir, telefon eden kimdi. Bu numarayı herkese vermem. Birkaç saatlik ömrü kaldı, diye bağırdı. İtalyan çift telaşa kapıldı. Karım cep telefonunu bana verdi. Oğlumuz kaza geçirdi, dedi kendi dilini konuşan yeni seyircilerine, bir an öncesine kadar havaalanında geçirdikleri uzun sabahı belli ki pek neşeli bir deneyim olarak gören çifte. Adam içki içmişti. Arabaları duty-free eşyalarla, içki, sigara ve çikolatalarla dolup taşıyordu. Adamın yüzündeki damarlar parlıyordu. Bazı yaşlıca çiftler gerçekten mutlu görünüyor, diye düşünüyorum, uçağa biniş kapısında ışıldayan yüzlerini hatırlayarak. Bazı insanlar hayattan gerçekten zevk

alıyormuş gibi görünüyor. Gençlerden çok yaşlılar sanırım. Uçağa binmemizle ilgili bir sorun var, diye açıkladım ciddiyetle. Hem utanıyordum hem de duruma alışıyordum. Bir yandan da özeniyordum. Bu inanılmaz küstahlığa. Karının çekip çevirmedeki ustalığına. Heyecanlıydım da. Çarter uçağı olduğu içinmiş, dedim. Karım hıçkırmaya başladı. Alnını daha yaşlı olan görevlinin bileğine dayamış ağlıyordu; aynı anda hem tamamen gerçekçi hem de olağanüstü baskıcıydı. Yeşil bir düğmeye basıp arayanın Paola olduğunu gördüm. Paola. Ama yer var, değil mi? diye soruyordu İtalyan adam, daha genç olan görevliye, gülünç derecede kötü bir aksanla. Görevli, İtalyan çiftin biniş kartlarıyla meşguldü; süratli hareketlerinden sinirlendiği seziliyordu. Diğer görevli sırtını dönmüş, alçak sesle telefonda konuşuyordu. Çok saçma! Yeni gelen yolcu çakırkeyifti. Dili hafifçe dolanıyordu. Siz İngilizler çok saçmasınız. Bir insan zor durumdaysa kurallara uyulmaz. Karısı, Ne oldu? diye soruyordu usulca karıma. Karım hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Kadın kocasına dönerek, Bu zavallıları bindirmezlerse biz de uçağa binmeyelim, dedi. Paola ne duymuştu acaba? Telefonda. Haber almış mıydı? Sadece ben aradığım için mi aramıştı? Ben bıraktığım mesajda tam olarak ne demiştim? Sonra bir salise, karımla göz göze geldim. Bir parıltı. Gözyaşları ve dağılmış makyajın arasından çakan anlamlı bir parıltı. Ellerim titriyordu. İnanılmaz bir kadın, diye düşündüm. Çok saçma, diyordu adam, biniş kartını geri alıp uçağa binmeyi reddederek. Biz yerlerimizi size verebiliriz. Bana döndü. Biniş kartlarını alıp bize uzattı. Yerlerimizi bu talihsiz insanlara vereceğiz, dedi İngilizce. Karım evliliğimizin sona erdiğinin farkında mı, değil mi? Özür dilerim, diye itiraz ediyordu genç görevli, mümkün değil, ama diğeri telefonu kapatmış, uçağa binebileceğimizi söylemekteydi. Birinden onay almıştı. Bir yetkiliden. Acele edin, yoksa sıramızı kaybedeceğiz. Bilet işi uçakta halledilecek, dedi. *Ottimo*,* diyordu yaşlıca İtalyan, sözümona ölüm döşeğindeki oğlumuza gitmek için acele ettiğimizi unutarak. Bu durum kurallara tamamen aykırı olmalı, diye düşündüm. Ya British Air-

* Harika (–ç.n.)

ways uçağındaki bavulumuzda bomba olsaydı? Münasebetsizce, anlık bir coşku yaşadım. Olmuştu. Başarmıştık!

Sonra, benim de yanında yürüdüğümü fark ettiği anda, karım, Ne lüzumu var? dedi. Senin de gelmene gerek yok. Bavul ne olacak? dedi. Uçağa inen meyilli tünelde durdu. Sen geri dönüp öteki uçağı bekle. Görevliler gitmişti. Yaşlıca çift önümüzde duty-free torbalarıyla yalpalayarak uçağa biniyordu. Yakında biz de yaşlı olacağız, diye düşündüm, ama bir çift olmayacağız. Bu tür düşünceler bir şekilde sabahı dayanılır kılıyordu. Ama bir şeyi de geciktiriyordu. Senin gelmene gerek yok, dedi. Geçitte durmuş, belki iki yüz kişi taşıyan uçağı geciktiriyorduk. Geri dön. Görevlinin kapıdan dik dik bize baktığını, kapıyı kapatmak, yola çıkmak için sabırsızlandığını görüyordum. Birden tepem attı. *Senin* gitmene ne gerek var? dedim. Nadide bir an, doğrudan birbirimizin gözünün içine baktık. Çok nadide bir an. Karımın bakışları meydan okuyordu. Genellikle topladığı saçları alnına dökülmüştü. Marco öldü, dedim, yüksek sesle söyledim. Bağırarak söyledim. Öldü. Acele etmekle hiçbir şey elde edemeyiz. Anlıyor musun? Yapabileceğimiz hiçbir şey yok. O anda, çocuğun unutulduğunu anladım. Bir aydınlanmayla. Marco unutuldu, diye düşündüm, karım konuşmayı reddederek sırtını dönüp hızla uçağa binerken. Oğlumuzun yerini, oğlumuza ulaşma dramı aldı, diye düşündüm. Bu aydınlanma beni hiç mi hiç şaşırtmadı. Besbelliydi. Tıpkı daha önce, diye düşünüyorum şimdi, oğlumuz için bir tedavi bulmanın dramı, ondan önce oğlumuzu eğitmenin dramı, ondan önce de oğlumuzu dünyaya getirmenin dramı olduğu gibi. Bir hostes neşeyle, Hoşgeldiniz, diyerek bir *Evening Standard* uzattı. Yerime oturmadan önce doğru arka tarafa, tuvalete gittim, ama nafile. Acaba, diye düşündüm, gazeteyi dizlerimin üzerine açarak, çocuğu olamayacağı konusunda yanıldıkları için bu konuda da yanılabileceklerini mi düşünüyor? Marco'nun ihtimal dışı doğumu. Marco'nun kesinlikle ihtimal dışı dirilişi. Oğlumuzu diriltişimizin dramı. Sırada bu mu var? Öldükten sonra onu canlandırışımız. Hiçbir zaman çocuğunuz olmayacak, demişti doktor. Oğlunuz intihar etti Mr. Burton. Hükümet Uçu-

şa Geçti, diyordu *Evening Standard.* Blair'in ailesiyle çekilmiş bir başka fotoğrafı. Rembrandt Oteli'nde refleks olarak sorduğu ilk sorudan sonra nasıl öldüğü konusunda bu yüzden mi sıkıştırmamıştı beni? Belki tek parça halinde olmadığını duymak istemiyordur, morgdaki beton parçasının üzerinde mucizevi şekilde doğrulması imkânsız bir ceset olduğunu duymak istemiyordur. Oğlum. Major'ın Başarısız Mucizesi, daha küçük bir sütunun başlığıydı. Ayrıntılar konusunda beni hiç sorgulamaması inanılmaz bir şey, diye düşündüm. Yüzündeki konsantrasyon inanılmaz. Onu baştan çıkarıp hayata döndürebileceğini mi sanıyor? Yerle gök bir kez daha birbirine katılacak. Karımla ben havaalanı görevlileri karşısında sergilediğimiz gösteriyi Tanrı karşısında da mı sergileyeceğiz? Marco beraat ettiğinde yargıç ve jüri karşısında sergilediğimiz gösteriyi.

Sonra, *Evening Standard*'ı dizlerimin üstüne açmış, boş yere tuvalette otururken, bütün kuralları çiğneyerek cep telefonumu açtım ve Paola'yı aradım. Ağlıyordu. *Piccola,** dedim. Hat kesiliyordu. Uçak pistte ilerlemeye başladı. Cenova'ya geliyoruz, dedim. Sonra tekrar aramak zorunda kaldım. İki saat sonra orada oluruz. Annen intihar olduğunu bilmiyor. O benim annem değil, dedi Paola. Yerime dönerken elimi cebime attığımda, haplarımı yanıma almayı unuttuğumu fark ettim.

* Küçüğüm (–ç.n.)

IV

Her şey nasıl başladı? Andreotti'ye sormayı planladığım sorulardan biri kesinlikle buydu. Şunu kastediyordum: Yedi kez başbakan olan biri şimdi mafya yolsuzluklarıyla suçlanıyordu. Her şey nasıl başlamıştı? Şu anda, arabanın arka koltuğunda otururken kolaylıkla not edebileceğim, hatta belki gideceğimiz yere vardığımızda da, fırsat bulursam kimseyi gücendirmeden daktilo edebileceğim bir soru. Pek ihtimal dahilinde görünmemekle birlikte bu röportajı gerçekleştirdiğim takdirde, eminim Andreotti'nin vereceği cevap, daha doğrusu cevap olmayan karşılık şu olacak: Bu yaşımda –bunu kambur sırtını sitemkâr bir tavırla iyice kamburlaştırarak, o sinsilikle güceniklik arası tebessümüyle söyleyecek; röportaj faks aracılığıyla yapılırsa bu ayrıntılar maalesef eksik kalacak– bu yaşımda ve vatanıma yarım asır boyunca hizmet ettikten sonra –vatana hizmetten bahsedeceği kesin, tıpkı karımın, bazı şeylerin (örneğin anlaşılmaz hıncının veya aslında hiçbir zaman anlamadığım Gregory'yle ilişkisinin) nasıl başladığı sorulsa, on yıllar boyunca kendini kocasına adamış olduğundan kesinlikle bahsedeceği gibi– bu yaşımda, diyecek Andreotti, sanırım bu tür iftiralardan masun olduğumu düşün-

me hakkına sahibim. Ya da buna benzer sözler; her halükârda, içerik ve ton bakımından –sorunun amacı da bu zaten– yüz yıl önce Francesco Crispi'nin İtalya Başbakanı sıfatıyla tıpatıp aynı suçlamaya, iktidarın satın alınması suçlamasına verdiği cevaba denk düşecek sözler. Bu yaşımda, diye cevap vermişti Crispi, parlamentoya hitaben, artık çok iyi bildiğim o dindarlık ve küstahlık karışımıyla, ve elli üç yıl vatana hizmet ettikten sonra vs vs. Ve gerçekten masun kelimesini kullanmıştı. Masun olduğumu düşünme hakkına sahibim. Andreotti'nin, sorduğum her soruya kendine yakışır, kitabın önceki bölümlerinde öngördüğüm şekilde karşılık vermesinin yanı sıra, tarihin her döneminde, başka İtalyan liderlerin her bakımdan benzer koşullarda söylediği sözlere tıpatıp benzer cevaplar verdiğini kanıtlamayı umuyordum. Bu yaşımda... masun. Böylece daha derin bir düzeyde, her şey nasıl başladı sorusunun cevabı, karşılığın kaçamaklığında ve tersliğinde, daha doğrusu itibarı zedelenmiş başka liderlerin verdiği başka kaçamak ve ters karşılıklara benzerliğinde olacak. Her şey nasıl başladı sorusunun cevabı daima mevcuttur. Belirli bir düşünce yapısında başladı. Kendi içimizde ve her an. Hep başlamakta. Burada ve şimdi. Çünkü her insanın davranışında, matematikçilerin ifadesiyle bir öngörülebilirlik ufku mutlaka bulunduğu ve bunun ötesinde karmaşa hüküm sürdüğü, örneğin karının dışarı çıkarken bir düzine şapkadan hangisini takacağını veya kırmızı rujunu mu, pembeyi mi, turuncuyu mu –hatta moru mu– süreceğini asla tam olarak bilemeyeceğin halde, yine de Montesquieu'nün deyişiyle bir *esprit generale** mevcuttur; nasıl bir tavır beklemen gerektiğini, ne tür bir şapka takacağını, itibarı zedelenmiş bir İtalyan liderin ne tür şeyler söyleyeceğini, yapacağını bilebilirsin. Tıpkı belirli bir noktaya düşen iki yağmur damlası arasındaki zaman aralığını, yağmur şu anda sıkışık trafikteki bu arabanın tepesine yağdığı gibi bardaktan boşanırcasına yağsa bile, asla tam olarak öngöremeyeceğin, ama Preston'da Palermo'dan daha çok yağmur yağdığını bilmen gibi. Aynı şekil-

* Genel anlayış (–ç.n.)

de, seçtiği renk hangisi olursa olsun, karının dışarı çıkarken daima, mutlaka göz alıcı bir ruj sürdüğünü de bilirsin. Parlak ruj. Yoksa nasıl flört edebilir ki? İnsanları nasıl baştan çıkarır? İtalyan liderler ya iktidarda ölürler, diyorum kendi kendime, sağanak yağmurun altında, arabada otururken, –Cavour, De Gasperi– veya itibarları zedelenmiş olarak – Crispi, Andreotti (muhtemelen) ve başkaları. Ve bunun kaynağı, Blair'i iktidara getiren güçler dengesi ne kadar iflah olmaz biçimde İngilizse o kadar iflah olmaz biçimde İtalyan olan belirli bir güçler dengesidir. İflah olmaz. Bu ifadeyi bilerek kullandığımı belirtmem gerekir. Her İtalyan erkeği, demişti Doktor Vanoli bir keresinde –Vanoli'yle ilgili sorunlarımdan biri de, aşırı bakımlı sakalı, özenle kısacık kesilmiş saçları ve daima gülen gözleriyle onu ne kadar ciddiye almak gerektiğini hiçbir zaman bilemeyişimdi– her İtalyan erkeği ya annesinin eseri ya da annesinin kurbanıdır. Gülmüştü. Bazen sırf nasıl tepki vereceğimi görmek için birtakım fikirleri üzerimde deniyor olabileceğini düşünürdüm. Psikanalistler gibi. Çocuğun, diye açıkladı Vanoli –psikanalist olmadığı halde– annesinin müdahalesinden kurtulma konusunda gelişen yeteneği veya kronik yetersizliği. İşte klişe. Bunun bir klişe olduğunun farkındaydı herhalde: İtalyan erkekleri ve anneleri. Gerçi hatırlıyorum, Andreotti dul annesi tarafından büyütülmüş ve ona hep çok bağlı kalmıştı. Vanoli her ulusun ve her ulusun içinde her dönemin kendine has akıl hastalıkları olduğunu uzun uzun anlatmıştı. Freud'dan ve günümüzde adı bile bilinmeyen hastalıklardan örnekler vermişti. 1890'ların hali vakti yerinde Viyanalı kadınları. Ama bütün bunları ben de biliyordum elbette. Cahil değildim. Eminim biliyorsunuzdur, dedi ve yirmili yaşlardaki erkeklerde görülen çok belirgin bir şizofreni türünün günümüz İtalya'sının spesiyalitelerinden biri olduğunu söyledi.

Gülümsedi. Vanoli'nin yöntemine yeterince aşina olmamdan önceki ilk günlerdeydi. ABD'de geliştirilen yeni bir hormon tedavisi konusunda konuşmak istemiştim. Her ihtimali araştırmış, İtalya'daki en iyi psikiyatrı bulabilmek için akla gelebilecek herkesle temas kurmuştum. En son araştırmaları takip eden biri. Ka-

rım sorunun ne olduğunu öğrenmek için yeri göğü birbirine katarken başka ne yapabilirdim? Belirli konularda açık bir üstünlüğüm olduğunu karıma gösterebilmek de bir zevkti. Benim ulaşabildiğim kimi kaynaklardan onun haberi bile yoktu. Sana bu ülkedeki en iyi doktoru bulacağım, dedim karıma. Sen merak etme. Hiçbir masraftan kaçınmayacağız. İkimiz de, diye hatırlatıyorum kendime, şimdi bu sıkışık trafikte, sağanak yağmurun altında, arabanın koltuğuna yığılmışken, ikimiz de Marco konusunda hiçbir zaman hiçbir masraftan kaçınmadık. O kadar ki, Vanoli'nin Lungotevere'deki şık bürosunda yaptığımız o konuşmanın dakikası bana yaklaşık beş bin lirete mal olmaktaydı. Yoksa vergi kaçırmaya başlar mıydım? Bu yeni tedaviyi duydunuz mu? diye sordum. Kendisine bir makale gösterdim. Vanoli o büyüleyici tebessümünü takındı. Ne var ki, annelerle ilgili olarak, diye belirtti, laf sokuşturduğu aşikâr biçimde, babanın oluşturduğu örnek çok önemli rol oynar. Yani karısını nasıl idare ettiği konusunda. Diğer aile üyeleri de örnek teşkil eder, dedi. Bir psikanalistten beklenebilecek türden bir yorumdu, en yeni hormon tedavilerinden haberdar olduğu varsayılan bir psikiyatrdan değil. Ama o sırada Vanoli'nin yöntemine aşina değildim. Tipik bir İtalyan ailesi sayılmayız, diye cevap verdim. Benim aradığım, bir doktordu, bir şarlatan değil. Bunu ilk konuşmamızda açık açık söylemiştim. Hâlâ da öyle düşünüyordum. Aksi takdirde aile terapisine gider ya da ona benzer bir şey yapardım: Bir palyatif veya plasebo. *Scientific American*'da yayımlandı, dedim. Başını salladı, yazıyı okumuştu. Benim İngiliz, evlat edindiğimiz kızımızın ise Ukraynalı olduğunu söyledim. Başını salladı. Bunu o uzun sessizliklerinden biri izledi. Ben de son zamanlarda ırk konusunda çok fazla şey okudum, dedim. Gülümsedim. Yani günümüzün teknik gelişme düzeyinde bir Ukraynalı, bir İngiliz ve bir İtalyan arasında genetik olarak pek fark olmadığını kabul etsem de, toplu davranış kalıplarında, örneğin siyasette veya ailede, tekrarlanan belirgin farklılıklar mevcut... Gülümsedi. Peki Signor Burton, sizce her şey nasıl başladı? diye sordu. Bu konuda İtalya'da Machiavelli'yle, İngiltere'de Hobbes'la başlayan bir kitap

yazmayı planladığımı söyledim, Elbette daha da geriye gidilebilirdi. Çok daha geriye. Hâlâ okunacak o kadar çok şey vardı ki. İlgilendi, ABD'de yaşayan İtalyan bir genetikçinin bir incelemesine bakmamı önerdi. Adını şu an hatırlamıyorum. Sforza olabilir. Ama bütün bunları komik buluyormuş gibi görünmesinde sinir bozucu bir şeyler vardı. Ta ki bir hafta sonra onu Palermo'da bir otelden arayıncaya kadar. Büyük bir mafya cinayeti işlenmişti, Andreotti'nin işin içinde olduğu söylentileri dolaşıyordu. Gregory'yle aynı kattaydık. Alışılmadık bir durum değildi. Karım ve Marco'yla ilgili uzun uzun, açıksözlülükle tartışmıştık. Gregory tek başınayken o kadar berbat değildir. Evlilik hakkında da konuşmuştuk. Neredeyse acımıştım ona. O sabah Palermo'daki otel odamdan Vanoli'yi arayıp, Her şey Marco'nun annesiyle İtalyanca konuşmayı reddetmesiyle başladı, dedim. Üç yıl kadar önce. Annesiyle sadece İngilizce konuşuyordu. Annesi anlamıyordu elbette. Çok tuhaftı. Bana bunu söylerken niçin gülüyorsunuz? diye sordu. Sonra dedi ki: Bu sadece ilk belirtilerden biri, Signor Burton. Benim anlamaya çalıştığım ve size sorduğum ise şu: Her şey nasıl başladı?

Uçaktan indiğimizde yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, dalgalar pistin ötesindeki kayaları dövüyordu. Uçaktan otobüse gidinceye kadar tepeden tırnağa ıslandık. Basamakları inerken kayabileceğini düşünerek karımın elini tuttum, sonra aceleyle otobüse yürürken ceketimi başının üzerine gerdim. Karımın çelik gibi sağlığıyla ün yapmış olmasına rağmen bu bildik hareketleri tekrarlamak rahatlatıcıydı. Başının, daha doğrusu yeşil fötr şapkasının üzerine ceketimi gererken bile, Karının hasta olduğunu hiç hatırlıyor musun? diye soruyordum kendime. Cevap hayır. Aslında oğlum da öyle. Oğlum Marco'nun hastalandığını hiç hatırlamıyorum. Fiziksel olarak hastalandığını. Karımla oğlum aynı çelik gibi sağlığa sahip, diye düşündüm. Fiziksel sağlık. *Torello mio*,* derdi karım ona. *Torello mio.* Paola kıskanırdı; hangi abla olsa kıskanırdı. *Torello mio.* Tombul bebek bacaklarını gı-

* Minik boğam (–ç.n.)

dıklardı. Ama Paola herhangi bir abladan daha çok kıskanırdı. Önce o doğmuş olsa beni evlat edinmezdiniz, derdi Paola açık açık – altı yaşındaydı. Ne kadar inkâr etsem de dediği doğruydu. Asla evlat edinmezdiniz, derdi. Sen merak etme *piccola*, derdim ona, ben sana bakacağım. Paola güzel bir çocuk değildi. Yetenekli de değildi. Sık sık hastalanırdı. O anne babayla başka ne beklenirdi ki, diye homurdanırdı karım. Ayrıca iki yaşına kadar aç, uykusuz, sevgisiz. Marco iki yıl boyunca uyumadı. Bu *onun* sağlığını etkilemedi. Ben de sık hastalanırdım. Karın Marco'yu bizim yatağa aldı. İşini bıraktı. Hiç ihtimal verilmediği halde çocuğunu doğurmuştu. Ben ranzada, Paola'nın altında yatıyordum. Ama mutlu yıllardı, diye açıkladım Vanoli'ye. Eski eve, hayaletler evine taşınmamızdan önce. Orada başladığını hiç düşünmemiştim, dedim. Ve karımın otobüsten inmem için kolumu çekiştirdiğini fark ettim.

Ben pasaport kontrolünde oyalanırken o önden ilerledi, herhalde taksi bulmak üzere. Aslında ne yapacağımızı konuşmamıştık. Taksiyle nereye gidecektik? İstasyona mı? Yoksa bir servet ödeyip doğrudan Torino'ya mı? Oğlumuz uğruna ne kadar çok para harcamaya hazır olduğumuzu göstermek için. Oğlumuz öldükten sonra bile. Son zamanlarda para konusunda o kadar tartıştığımız halde; bilhassa önceki gece Courteney'nin evinden dönerken takside, Londra'da bir ev satın almak, Roma'daki evi satmak konusunda tartışmışken. Şimdi o eve dönüp orada yaşayacak, diye düşündüm, Livorno Yolu'nda; aile evine, hayaletler evine dönecek; bense Londra'da küçük bir kiralık daire bulacağım. Artık o evin, hayaletler evinin satılmasına asla razı olmaz, diye düşündüm, Marco'yla ilgili onca anıyla yüklü. Ne kadar tatsız da olsalar.

Benimle önce Almanca konuşan pasaport kontrol memuru İngiliz pasaportuma uzun uzun bakıyor, ismimi bilgisayar ekranındaki verilerle karşılaştırıyordu. Vergi kaçakçılığından hakkımda soruşturma açılmış olduğu görünür mü? diye düşündüm birden. Bunu düşünmemiştim. Evimize el koyarlar mıydı? Karının aile evi. O mesele açıldığından beri İtalya'ya dönmemiştim.

Acaba tutuklanır mıydım? Hem insanlar niye beni ısrarla Alman zannediyor? Hatta o sırada, memurun pasaportla bilgisayar ekranı arasında gidip gelen bakışlarını seyrederken, vergi kaçakçılığından tutuklanmak yoksa hoşuma mı giderdi? diye düşündüm. Evimize el konması. Tam da şimdi. Karımla aramda mutlaka gerçekleşecek olan vahim yüzleşmeyi engellesin de, ne olursa olsun. Oğlumuz gereğince gömülür gömülmez yüzleşilecek. Hiç değilse artık onu gömebilirdik. Hayaletler evini hiçbir zaman sevmemiştim, diye düşündüm. Ama arkamda bazı işadamı sesleri, Schengen Anlaşması'na dahil olmadıkları için İngilizlerden intikam alıyorlar, diye homurdanıyordu. Schengen Anlaşması'na katılmamak ne kadar öngörülebilir bir İngiliz davranışı, diye düşündüm ve camın altından pasaportumu alır almaz karımın arkasından seğirttim.

Sonra, buzlu cam kapılar iki yana kayıp bu küçük taşra havaalanının mütevazı bekleme salonuna adım attığımda, sanki ansızın kendime dönmüşüm gibi oldu. Kafamda, ruhumda bir şeyler yer değiştirdi ve tekrar kendime kavuştum. En bilinçli halime. Rembrandt Oteli'nin kahvaltı salonundaki halime. Çoğu günün büyük bölümünde olduğum halime. Özellikle okurken, bağlantılar yaparken. Karım dengesiz, dedim kendi kendime. Yine ortadan kayboldu. Oğlum, benim, hatta annesinin yaptığı bir şey yüzünden değil, bizzat annesi, en azından İtalyancayı biraz daha iyi anlamaya başladıktan sonra her zaman kuşkulandığım gibi, dengesiz olduğu için şizofren olmuştu. Belki cazip bir dengesizlik, ama yine de dengesizlik. Karımın annesi de keza öyleydi. Şizofrenlerin yüzde onu intihar eder, dedim kendi kendime. Bilinen bir istatistik. Kayarak açılan kapılardan her haliyle İtalyan bir iç mekâna, yetişkinliğimin tamamını geçirdiğim ülkeye adım atarken, ansızın son derece bilinçli ve olaylara hâkim hissettim kendimi. Marco'nun anne tarafından büyük dedesi intihar etmişti. Marco'nun teyzesi, baldızım, çok garip bir münzeviydi. Tehlikeli genler söz konusu, diye düşündüm. İtalya'nın küçük soyluları arasında aile içi evlenmelerin çok yaygın olduğu biliniyordu. Hissettiğim ya da hissetmeye çalıştığım suçluluk, fiilen

yaptığım herhangi bir şeyden çok Hıristiyan tarzı eğitimimden ve içinde yaşadığımız suçluluk meraklısı toplumdan kaynaklanıyordu. Ben ne yapmıştım ki? Ya da ne yapamamıştım? Yapmadığım herhangi bir şey var mı? diye ansızın, sertçe sordum kendime. Başvurmadığım bir çare var mıydı? Yoktu. Hayır, bir çocuğun –Vanoli'nin karşısında bu düşüncemde hep ısrar etmiştim– bir çocuğun hastalığının, onu aniden annesiyle babası arasındaki çatışmaya tuhaf bir biçimde müdahale etmeye, ansızın, önceden, hatta doğduğundan beri yaptığı gibi annesini değil, babasını memnun etmeyi yeğlemeye, özellikle de annesiyle birdenbire babasının lisanı dışında, yani annesinin bilmediği, bilmek istemediği bir lisan dışında herhangi bir lisanda konuşmayı reddetmeye, durup dururken babasıyla sınırı aşan bir samimiyet kurmak istemeye, anneyi gözden çıkarma pahasına çeşitli tuhaf cinsel imalarda bulunmaya teşvik etmesi; bu tür müdahaleler, çocuğun rahatsızlığının anneyle baba arasındaki çatışmadan kaynaklandığı anlamına gelmez. Hayır. Bütün tıbbi araştırmalar aksini doğrular yönde. Bütün tıbbi araştırmalar bu durumda enzim ve hormon dengesizliklerinin ağır bastığını gösteriyor. Ben de zaten bu yüzden bir psikoterapiste değil, bir psikiyatra gitmiştim. Öyle değil mi? Gerçekten de, diye sordum Vanoli'ye, bu konuşma için ödediğim abes ücretin son derece farkında olarak, bir insanın bir diğerini delirtebileceğini düşünüyor musunuz? Ben öyle düşünseydim bir terapiste giderdim, dedim. Bir şarlatana. Sonra, kapıdan çıkmak üzereyken, Karım beni delirtmediyse, böyle bir şeyin imkânsız olduğu kanıtlanmış demektir, dedim. Konu kapanmıştır. Doktor Vanoli güldü. Neden bana tek başınıza geliyorsunuz? diye sordu. Neden karınızla gelmiyorsunuz? Çünkü karım beni delirtiyor, dedim. Daha da çok güldü. Thorazine'e devam edeceğiz, dedi, Thorazine onu sakinleştirecektir. Sonunda Vanoli benim tarafımdaydı. Thorazine olayı çözecektir, dedi.

Evet, Cenova havaalanının giriş holünde yer karoları üzerinde ilerlerken ansızın kendimden çok emindim. Karımın tekrar ortadan kaybolmuş olmasına rağmen değil, bu yüzden. Karım dengesizdi. Artık bilinç kaybı tehlikesi geçti, diye düşündüm,

nereye gitmiş olabilir diye etrafa bakınırken. Herhalde taksilere. Mesele genetikten, ırsi akıl hastalığından başka bir şey olsaydı, diye hatırlattım kendime, deliren Marco değil, Paola olurdu. Paola'nın çok daha fazla sorunla uğraşması gerekmişti. Orası besbelli. Zavallı çocuk. Yine de Vanoli'yi derhal aramam gerek, diye düşündüm. Karım neredeydi? Sonra, karıma yetişmek üzere planladığım ya da planladığımı sandığım şekilde hızla taksilere doğru yöneleceğime, kendimi havaalanının küçük kahvesinde kasanın önünde dururken buldum. *Cappuccino e brioche, per favore.** Önümde iki carabiniere duruyordu. İtalya'daki kasada para ödeyip sonra tezgâhta sipariş verme âdetinden nefret ederim. Bunca yıldan sonra, hâlâ nefret ediyorum. Ama bir şey yemem gerekiyordu. Karım görse de umurumda değildi. Besine ihtiyacım vardı. Saat neredeyse dörttü. İtalya saatiyle beş. Olanlardan hiçbiri benim suçum değildi. Kahvaltıdan beri bir şey yememiştim. Sıçmamıştım da. Vanoli'yi aramak üzere cebimden telefonumu çıkarırken, yeni kavuştuğum bilinçlilik halinde, karımla ilişkimin sonuna geldiysem, İtalya'yla ilişkimin de sonuna geldiğimin farkındaydım. Evet. Nihayet fişimi aldım; sonra da barda carabiniere'ler ve çeşitli havaalanı görevlileri arasında kendime bir yer açmak için itişmem gerekti. İnsan İtalya'da kendine yer açmak için sanki sürekli itişip kakışıyor, diye düşündüm. Sık sık da memur ve bürokratların arasında. İtalya sinirime dokunuyor, diye düşündüm, Vanoli'nin numarasını bulmak için hafızayı tararken. Burada çok becerikli olduğum halde. Garip bir durum. En sinirliyken en becerikli. En bunalmışken en bilinçli. Yok, Gregory Marks'ın kitleleri memnun etmek için –nihayet barmenin benimle ilgilenmesini sağladım– paylaştığı türden bir İtalya imajı benim için artık son derece sinir bozucu. İnsan bu kadar yüksek vergileri nasıl ödeyebilir? Delinin komik zannedildiği komediler gibi. Ya da mutsuz bir evliliğin. Ödenen vergileri nasıl harcadıklarından hiç söz etmeyelim. İtalya'da daima her şeyin olabileceğine dair harika bir duyguya kapılırım. Genellikle olur

* Cappucino ve çörek lütfen. (–ç.n.)

da. İnsaf! Bu adamı nasıl ciddi bir rakip olarak görebilmiştim? Yok, insanın başına gerçekten ciddi bir olay geldiğinde, diye düşündüm, mesela ailede bir şizofren olduğunda, ya da karım gibi biriyle, aile içi evliliklerin evladı olan, yoksul düşmüş bir küçük soyluyla evlendiğinde ya da sırf İtalya'da yaşadığında, dönek bir Bizans bürokrasisiyle uğraşmak zorunda kaldığında, bir şekilde bu deneyimin amiyane gösteriminden hoşlanması pek mümkün olmuyor. Hoş karikatürlerinden de. Eve el koyarlarsa karım nerede yaşayacak?

*Pronto?** Vanoli'nin sekreteri, tam çörek, cappuccino ve karım geldiğinde telefona cevap verdi. Hepsi aynı anda geldi. Vanoli'yi istedim, acil olduğunu söyledim ve çöreği ısırdım; o anda karırn yanımda bitti, kolumu çekiştirip el kol hareketleri yapmaya başladı. Giorgio burada! dedi. İlginçtir, sükünetimi korudum. Katiyen yakalanmış gibi hissetmedim kendimi. Çöreğimle. İzin ver Vanoli'yle konuşayım, dedim karıma. Vanoli'yi arıyorum. İç şunu. Cappuccino'yu verdim. Hayret edilecek şekilde alıp itirazsız içti. Sanki sıradan bir durumda, birbirine mantıklı ve nazik davranan iki sıradan insandık. Paola'yı Londra'dan aramış olmama da itiraz etmedi, diye düşünüyorum şimdi. Kahveyi bitirip peçeteyle rujlu dudaklarını hafifçe sildi. Daima parlak ruj sürer. O bağlantıyı kurmuş olmalı mutlaka. Londra'dan aramış olduğumu anlamış olmalı. Giorgio söylemiştir. Aksi takdirde buraya geleceğimizi nereden bilebilirdi? Ama Vanoli telefona cevap veremeden pilim bitti. Telefon çalışmıyordu. Karımla birlikte küçük bekleme salonunu geçtik, kayarak açılan bir kapıdan daha geçtik ve polis ilerlemesini söylemeden aceleyle damadımızın arabasına bindik.

Normal hava koşullarında, dedi Giorgio, iki saat. Damadım besili ve gözlüklüdür. Bir trafik ışığında bekliyorduk, yağmur arabanın tavanını dövüyordu. Paola nasıl? diye sordum. Toprak kaymaları olacak, dedi. Belki de duymamıştı. Ben arkada oturuyordum. Yağmurun gürültüsü çok kuvvetliydi. Daima toprak

* Alo (–ç.n.)

kaymaları oluyordu. Sakin ve mantıklı konuşuyordu. Kentin ne kadar özensizce inşa edildiği düşünülürse şaşmamak gerekirdi. Tepelere inşa edilmişti. Çimento yüzey alanlarından ve drenaj sorunlarından söz ediyordu. Karımın normal bir konuşmadaki gibi başını salladığını görüyor, inanamıyordum. Marco'nun cesedini görmeye gidiyoruz, dedim kendi kendime. Yani ölümler olacak, diyordu, skandallar, protestolar, adli soruşturmalar ve gelecek bahar aynı şey tekrarlanana kadar kesinlikle hiçbir şey yapılmayacak. Karım başını sallıyordu. Gür saçları çözülmüş. Şapka yok olmuş. Bu, Gregory'nin müthiş komik olarak sunduğu İtalya işte, diye düşündüm, arabaların drenaj yetersizliği yüzünden su dolmuş bir kavşakta yol alışını izlerken. İnsafsızca tuhaf. Torino-Savona yolu çamur seli yüzünden tıkalı, dedi Giorgio. Her bahar olduğu gibi. Damadım bir yandan arabayı kullanıp bir yandan konuşuyor, sakin ve mantıklı. Daima güven verici bulduğum bir sesi var. Hep olumlu olduğunu düşündüğüm bir ilişki. Paola'nınki akıllıca bir seçimdi. Maceralarla dolu olmasa da. Bak benim maceralarla dolu evliliğime ne oldu, dedim ona. Evliliğimizin ne kadar macera dolu olduğunu düşünüyorduk, bir bilsen, demiştim gülerek Paola'ya, kızıma. İki ulusun ansızın bir araya gelmesi. İki kültürün. Hounslow alt-orta sınıfı ve Roma aristokrasisi (sözümona). Ah, bir bilsen, diye gülmüştüm. Acton sıra evlerinden hayaletler evine! Deyim yerindeyse. Livorno Yolu. Giorgio'yla evlenmek iyi bir seçim, dedim ona. Evlendiğimizde o kadar gençtik ki, dedim. Ama Paola da çok gençti. Size bir daire alacağım, diye söz verdim. Ve aldım. Arno boyunca sel alarmı verildi, diyordu Giorgio. Sükûnetle. İçini çekti. Hiçbir şey değişmiyor, diyordu. Annene hiçbir şey söyleme, dedim Paola'ya. Her şey nasıl başladı? sorusunu arka koltukta pekala defterime not edebileceğim geçiyor aklımdan. Neden olmasın? Değişime ilişkin soruyla bir arada belki. Giorgio değişime ilişkin sorumu hatırlatmıştı bana. Ne var ki, istediğim karşılığı alabilmek için bu soruyu dikkatle formüle etmeliyim. Bazı kişilerin iddiasına göre –tipik temkinli başlangıç– bütün dengesizliklere rağmen –olağan klişe– İtalya'da pek bir şey değişmiyor ve –şimdi eleştiriyi bekle-

yecek– sizin uzun süre iktidarda kalmanız –işte geliyor– bir gelişmeden çok, her şeyi olduğu gibi tutmaya hizmet etti; bu iddiaya nasıl cevap verirsiniz? Ama bu sahte bir eleştiri. Olta. Trenle gitseniz belki daha iyi olurdu, diyordu Giorgio. İsterseniz istasyona götürebilirim sizi. Sesi tekdüze ve yatıştırıcı. Yağmur gibi. Gerçi trenlerle ilgili sorun olduğunu da duydum, dedi aynı tekdüze tonda. İçini çekip karıma baktı, karar vermesini bekleyerek. Demiryolu sendikalarından biri, diye açıkladı, üçü birden değil. Son haberleri dinleyememişti. Trenlerden bile söz edebilirim, diye düşünüyorum. Gerçi bu röportajı yapmamın söz konusu olmadığı belli. Bir ara telefon edip iptal etmem gerekecek. Signor Presidente, tren sorununu bile çözemediniz! Klişe cevabı almak için belki: İtalya'da iki tür deli vardır; İsa olduğunu zannedenler ve trenleri tarifeye uygun çalıştırabileceklerine inananlar. Andreotti bıkıp usanmadan eski klişe cevapları kullanan bir adam. Tıpkı karımın bıkıp usanmadan annesinin esprilerini, sıkıntıya düşmüş küçük soyluların esprilerini kullanması gibi. Babası genç yaşında ölmüş. Marco hiçbir zaman ikisini de zannetmedi. Marco ne İsa zannetti kendini ne de trenleri tarifeye uygun çalıştırabileceğine inandı. Ve Marco'nun deli olduğu su götürmezdi. Giorgio direksiyonun üzerinde parmaklarıyla tempo tutarak başını salladı. Bize yeşil ışık yandığında yandan gelen arabalar ilerlemeye devam ediyordu. Kavşak sıkıştı. Ama Andreotti'ye asıl söyletmek istediğim, soruyu doğru formüle edebildiğim takdirde söyletebileceğimden emin olduğum şey, Mussolini'nin, Ben tarihte en çok itaatsizliğe uğramış kişiyim, cümlesine ya da Garibaldi'nin, İtalyanların birbiriyle anlaşmasını sağlamanın tek yolu silah zorudur, cümlesine benzer bir şeydi. Yani İtalyanlara has, Andreotti'ye has bir bahane: İtalya'da iktidar gerçek bir iktidar değildir, çünkü kimse size itaat etmez. Kimsenin itaat etmediği bir yerde herhangi birinin herhangi bir şeyi değiştirmesi mümkün müdür? Evet, diyecek, başbakandım, ama başbakan sözde bir mevki sahibidir. Ben sadece çeşitli bakanlar, çatışan taraflar arasında arabulucuydum, diyecek Andreotti. Tren sorununu nasıl çözebilirdim? İtalya'daki anarşiyi, Gregory'nin muhtemelen tanımlamış

olacağı gibi, trafiğin karşı tarafta sıkışmış olduğunu gördüklerinde bile insanların kırmızı ışıkta geçtiği bir ülkeyi tanımlayışlarına uyduğu için yabancı gazetecilerin daima yuttukları türden bir mazeret. Sonra da İtalya'nın aslında birçok bakımdan değişmiş olduğunu söyleyecek ısrarla –Andreotti yani– ve hükümetinin çıkardığı bütün yasaları gururla sayacak. Göz önüne sermek istediğim özellikler, sitemkârlık ve küstahlıktı. Görünürde tutarsız özellikler. Benim savım, kişiliğin özünde daima bir tutarsızlık bulunduğu. Düğümü atan, iki çelişkili yarıyı bir arada tutan bir aykırılık. Marco bana hiç itaat etmiyor, derdi karım ısrarla. Karım ki birçok bakımdan o kadar güçlüydü. Sen bir şeyler yap, diye bana emir verirdi. Korkunç bir şey bu. Bir şey *yapsana*. Benim, aksine daima itaat ettiğimi bilerek. Bir tür sabit şizofreni denebilir, özünde bir muamma. Sadece anlaşılmaz olan, anlaşılmaya değerdir. Kitabımın ana fikri bu olmalı. O alanın tanımlanması. Öngörülebilirlik ufkunun. Biraz geriye iterek. Hayır, epeyce geriye iterek. Bense, Memnuniyetle bir şey yapardım, demiştim, ama on sekiz yıldır çocuğa her istediğini verdiğin için ben bir şey yapamıyorum. Onu feci şımarttın, demiştim. Bu acayip davranışlarına şaşmamak gerekir. Onu harikulade bir erkek olarak yetiştirdim, diye ağlamıştı karım, bu olanlar korkunç. Ağlamıştı. Oğlumuzun böyle birdenbire ve korkunç biçimde değişmesine ikimiz de inanamıyorduk. Karım Marco'nun onu dövdüğünü asla kabul etmedi. Dünyamız tamamen değişti. Her şey değişti. Karım yerler ıslak olduğu için ayağının kaydığını ve bideye çarptığını söyledi. İki hafta boyunca gözlerine koyu far, yanaklarına beyaz pudra sürüp en geniş kenarlı şapkalarını taktı. Mahkemeye çıkacağımızda, diye anlattım Vanoli'ye, ama bu başka bir seferindeydi, karın ona bıçak fırlattığını itiraf eder miyim diye sordu.

Paola nasıl? diye sordum. Bu sefer oldukça yüksek sesle konuştuğum kanısındaydım. Arka koltuktan da olsa. Karım, damadıma, kızımın, yani karısının nasıl olduğunu sormama da itiraz edemez artık, diye düşündüm. Ama bu sefer ön tarafta bir sessizlik oldu. Silgeçler vızıldayarak, hızlı hızlı çalışıyordu. Araba birkaç santim ilerledi. Giorgio sürekli başlayan ve hiç bitmeyen yol

çalışmalarıyla ilgili bir şey söyledi. Sürekli yol çalışmalarına başlıyor, hiç bitirmiyorlardı. Gerçekten sıkıcı bir adam. Alessandria üzerinde trafik yoğunluğuna göre yönü değişecek bir yol yapıyorlar, dedi. Sıkıcılık güvenliktir, diye düşünüyorum. Paola onunla evlendiği, ikisine bir daire aldığım zaman da tıpatıp aynı şeyi düşündüğümü hatırlıyorum. Sıkıcılık nadiren dengesizlikle örtüşür, dedim kendi kendime. Biz tanıştığımızda havai fişek gösterisi gibiydik. Annenle ben. Sıkıcılık müthiş güven verici bir şey, diye düşündüm. Giorgio'yu severdim. Ve o işi becerdiğim, kızıma bir daire aldığım için gurur duyuyordum. Annene bir şey söyleme. Paola nasıl? diye sordum tekrar. Cevap yok. Trafiği seyrettim. Ta ki, dışarıda hava ansızın ıslak neon yazıların, mobilya depoları ve alışveriş merkezlerinin flu çağrılarının etrafında kararıp da, ön koltukların arasından, karımın elini Giorgio'nun elinin üzerine koymuş olduğunu nihayet görünceye kadar. Vites kolunun üzerinde. Ağladığını nihayet fark ettim. Karın ağlıyor. Giorgio hafifçe ona yaklaşmış. Başını omzuna, damadının omzuna koydu. Karın ağlıyor, dedim kendi kendime, iri yapılı, gözlüklü damadının omzunda teselli arıyor. O anda zavallı karıma, darmadağın olmuş karıma müthiş üzüldüm, yüreğim parçalandı; aynı zamanda teselliyi bende aramadığı için de müthiş kırıldım. Demek ilişkimizin geldiği nokta bu, diye anladım birden. Bütün o güzel sözlere, her şeye yeni baştan başlama, evliliğimizi kurtarma laflarına rağmen, karın teselliyi kocasında arayamıyor. Ona Marco'nun ölüm haberini verdiğim andan, o saniyeden itibaren –intihar kelimesini hiç kullanmadığım halde– aramıza müthiş bir soğukluk girdi. Korkunç, aşılması imkânsız bir mesafe. Yakın zamandaki bütün konuşmalarımıza rağmen konuşamıyoruz. Daha dün gece, Courteney'nin davetinden sonra sevişmeyi denememize rağmen. Sevişmek! Taksideki tartışmadan sonra. İngiliz bir Yehova Şahidi'yle sohbet edemem nasılsa, dedi gülerek. Mutluydum. Beceremediğimiz halde, hoş bir birliktelik hissi yaşadık. Ama sen bunu öngörmüştün, dedim kendi kendime. Daha doğrusu *ben* beceremediğim halde. Kalbim yüzünden belki. O korkunç telefon görüşmesi sona erdiği anda, artık bittiğini biliyor-

dun. Oğlunuz intihar etti Mr. Burton. Yoksa odaya dönmeden bilinçsiz bir on beş dakika geçirir miydin? O on beş dakika boyunca ne düşündün? Karın, diye düşünüyorum aniden, iki havaalanı görevlisinin karşısında çığlıklar atıp saçını başını yoluyor, ama seninle tek kelime konuşmuyor. Oğlunuzun ölümüyle ilgili tek kelime konuşmadı seninle. Damadın araba kullanırken onun elini tutuyor, sıkışık trafikte ilerlerken ağlayıp başını omzuna yaslıyor. Sıkıcı bir çocuk. İnanılmaz hava koşullarında. Ama uçuş boyunca, oturduğunuz yerde ıstırap çekmekten başka yapacak hiçbir şeyin olmadığı bütün o süre boyunca, sende bir teselli kırıntısı aramadı. Neden? Neden böyle olduk? Neden duygularının ifadesinde sen hep dışlanıyorsun? Karıma da bir ilaç yazamaz mısınız, diye sordum Vanoli'ye, hazır reçete yazarken? Karımın polise karşı tutumunu, Paola'nın tanıklığını baştan aşağı yalanlamasını anlatmıştım. İsterisini. Sonra da evlat edindiği kızıyla konuşmayı reddetmesini. Karıma bir ilaç yazamaz mısınız? Vanoli gülümsedi. İngilizceyi anlamasına yardımcı olacak bir şey mi? diye sordu. Sonra da, Marco nasıl oluyor da İngilizceyi mükemmel konuşuyor? diye sordu. Çünkü onu bir İngiliz okuluna gönderdik, dedim.

O sırada, her şeye rağmen Andreotti'yle röportaj yapmam gerektiğini düşünüyorum. Havaalanının bekleme salonunda beklenmedik biçimde kavuştuğum bilinçlilik hali bana yardımcı oluyor. Nihayet ivme kazanmaya başlayan bir çalışmayı yarıda kesmek hata olur, diyorum kendi kendime birdenbire, çok kesin biçimde. Onca yıllık hazırlıktan sonra. Evet, oğlun intihar etti –bu korkunç bir şey– evet, evliliğin başarısızlıkla sonuçlandı – senin yaşında biri için bunu kabullenmek ürkütücü. Ama iş işten geçmiş artık. İş işten yıllarca önce geçmişti, diyorum kendi kendime. Marco yıllar önce öldü, diye düşünüyorum. Bunu biliyorsun. Gerçek bu, gerçeğin ta kendisi. Bu yüzden arkasından ağlamıyorsun. İş işten geçmiş ama izleri, kalıntıları geçmiyor. Bu konuda yapabileceğin bir şey yok, diyorum kendi kendime, otoyol gişelerine yaklaşırken düzenli aralıklarla vites değiştiriyor olmasına rağmen elini Giorgio'nun elinden çekmeyen karımı sey-

rederek. İş işten geçtiğinin ertesi günü dövünmek başka, diyorum kendi kendime, coşkulu bir bilinç açıklığıyla. Dövündün de. Dövündün. İş işten geçtikten yıllar sonra dövünmek başka. Hiç değilse Marco artık gömülebilecek şekilde ölmüştü. On yıllar önce belki. Nasıl başladı? diye ısrar etmişti Vanoli. Ne zaman? Şimdi, sen önemli bir katkıda bulunabilecek durumdayken değil. Kargaşa kuramıyla kişiliği, kaderi kavrayışımızı birleştirmek. Farklı topluluklara ve farklı topluluklar içindeki farklı bireylere veya aynı topluluk içinde farklı rollere ve ilişkilere göre bütün farklı öngörülebilirlik ufuklarını nihai ve reddedilmez biçimde açıklamak. Ne müthiş bir katkı olurdu! İncelememi ulusal kimlik çözümlemesine dayandırarak. Olağanüstü bir başarı. Evliliğinin başarısızlığına rağmen. Oğlunun intiharına rağmen. İnsan davranışında öngörülebilirlik sorununu nihai ve reddedilemez biçimde tanımlamak. Neyin bilinebilip neyin bilinemeyeceğini. Olağanüstü bir şey olurdu. Çocuğu intihar etmiş birçok meşhur insan var. Joyce. Hugo. Örneğin İtalyanların, diye birden telaşla geçiriyorum kafamdan, İtalyanların görünürde hareketli olan çelişkileri kör dövüşüne sürükleme eğilimi, daima bu ülkedeki grup dinamiğinin belirleyici özelliği olacaktır. Daima. Karım Gregory'yle ilişkisini hep gösteriş konusu yaptı, ama içeriği konusunda kafası hep bulanıktı. Hiçbir yere varmadı. Daha geniş bir Avrupa çerçevesinde, İtalyanların bu özelliği daima Anglosaksonların netlik çabalarını engelleyecek, İngilizleri daima belirsiz buldukları düzenlemelerin dışında kalmaya yöneltecektir. Gregory'yle görüşmem seni niye bu kadar rahatsız ediyor? derdi karım –Schengen bunun bir örneği– rujunu sürerken veya bir şapkayı denerken. Doğru dürüst Fransızca konuşan tanıdığım tek İngiliz. Yapabileceğim katkı dev boyutlarda, diye düşünüyorum. Ama gerçekleştirmek için ne kadar zamanım var? Ne kadar zaman? Genellikle buradan Asti'deki müşterime gitmem bir saat sürüyor, diye gevezelik ediyor Giorgio. Ciddi bir kalp krizi geçirmiş biri olarak. Geniş çaplı baypas ameliyatı geçirmiş biri olarak. Sonra bir yirmi dakika da karayolunda. Andreotti'yle bir daha röportaj yapma fırsatı bulabilir miyim? O da ölümün eşiğinde

olabilir. Seksenine yaklaştı. Bundan sonrası hep yokuş aşağı, diyor Giorgio. Karım başını sallıyor. Sonra da, Geldiğin için çok teşekkür ederim Giorgio, diyor. Çok naziksin. Çok makbule geçti. Ansızın iki koltuğun arasından öne eğiliyorum. Mercedes'in içinde ayağa kalkıyorum neredeyse. Ayaktayım. Ve bağırıyorum: Haplarım bavulda kaldı! İlacım yok!

İlacım yok, diye ısrar ediyorum, elbette İtalyanca konuşarak. İtalyanca bağırarak. Düşünceden konuşmaya her geçişimde dil değiştirmem üzerine sık sık düşünmüşümdür. Kalp ilacım! diye bağırıyorum. Heparin'im. Tanrı aşkına! Saçmalıyorsun, diyorum kendi kendime. Tir tir titriyorum. Heparin'im! Bavulda kaldı. Cep telefonumun şarj aleti geliyor o anda aklıma. O da bavulda. Telefonumu nasıl şarj edeceğim? Düşünceden konuşmaya geçtiğimde nasıl saçmaladığımı sık sık fark ederim. Evliliğimi İtalyanca yürüttüm, ama İngilizce düşünmeye devam ediyorum. Özür dilerim, diyorum Giorgio'ya, arkama yaslanarak. Mizacıma aykırı bir değişim oluyor. Altüst olduk, diye açıklıyorum. Hapımı almadığımı fark ettim birden. İlacımı. Kan pıhtılaşmalarını önlemek için, diye açıklıyorum Giorgio'ya. Heparin. Çok özür dilerim, çok gerginim. Kalp eskidi. Müshile de ihtiyacım olacak. Çok sarsıldık. Gelmen büyük incelikti. Karım hiçbir yorum yapmayıp susuyor. Hastanede ilaçlarınızı bulabilirsiniz, diyor Giorgio. Karım oranın bir hastane değil, kronik şizofrenler için bir klinik olduğunu söylemiyor; onların çoğu da inanılmayacak derecede sağlıklı. Fiziksel olarak. Orada heparin yoktur. Biletlerinizi verin, havaalanını arayıp bavulu sorayım, diyor Giorgio. Bu pratik ayrıntılardan, yapabileceği küçük şeylerden hoşlandığı belli. Karım tek kelime etmiyor. Kalbim için endişeleniyor mu, endişelenmiyor mu? Ben gene koltuğumdayım. Gömülüyorum. Dengeye, sükünete kavuştuğumu zannetmek hataydı, diye düşünüyorum. Bilinçli olduğumu zannetmek. Çok büyük bir hata. Gerçekten dengemi bulmuş olsam böyle patlamazdım. Sükûnete kavuşmuş olsam. Belki de zannettiğinden daha çok sarsıldın.

Giorgio arabayı sürmeye devam ediyor. Karım hiçbir şey demiyor. En fazla bir saat sonra Marco'nun bedenini göreceğiz. Fi-

ziksel bedenini. Tornavida izleri neresinde olacak? Trafiği seyrediyorum. Farları ve yağmuru. Keşke arabayı ben kullanıyor olsaydım. İnsan araba kullanırken, diye düşünüyorum birden, o abes patlamanın ardından bitkin düşmüş halde, zihin dar ve mantıklı bir çerçeve içinde meşguldür. Araba kullanırken, zihin düz ve açık seçik hayatta kalma faaliyetinde doğal bir müttefiktir. Mesafeleri ölçer, fren hızını ölçer. Oysa uçakta veya arabanın arkasında otururken, diye düşünüyorum, beden hapsolmuş, şaşkın durumdadır. Hareket etmekten mahrumsunuzdur. Zihin yırtıcı bir hayvan gibi huzursuzca dolaşır durur. Sizinle hiç durmadan konuşur. Kelimeler hiç durmuyor, demişti Marco bir keresinde. Bilincinin açık olduğu bir anda; öyle anlar en acıklı zamanlardı, İngilizce kelimeler, İtalyanca kelimeler. Ama araba kullanırken, zihin sizinle birlik olur. Öteki sürücülere sövüp sayar, bağırıp çağırır. Arabayı okşar. Tekerleğin esnekliğinin, pedalların hassasiyetinin zevkini çıkarır. Işıkları, hızı, ısıyı, yolu takip eder. Herkesin sürekli araba kullandığı bir dünya mutlu bir dünya olurdu, diye düşünüyorum. Çevrecilere rağmen. Mutlu bir faaliyet içindeki zihinlerin dünyası, diye düşünüyorum. Yön vermekle, hızlanmakla, fren yapmakla meşgul zihinler. Bedenlerinin içinde rahat ve mutlu. Hiç konuşmadan mutlulukla birbirlerine sövüp sayan zihinler. Birbirlerinden ayrı, suçortaklığı içinde. Marco'yu ziyarete giderken araba kullanmak beni hiç rahatsız etmezdi, diye hatırlıyorum; Vanoli karıma ziyaretlere bir süre ara vermeyi ısrarla tavsiye ettiği zaman bile. Direksiyon başında saatlerce oturmaktan, karımın yanımdaki kasvetli varlığından rahatsız olmazdım. Marco'yu Torino'ya hapsettiklerinde. Hasta olduğumda, göğsüm ağrıdan patlayacak gibi olduğunda bile araba kullanmak beni rahatsız etmezdi. Karımla birlikte geçirdiğim belki de en mutlu anlar, diye düşünüyorum, onun bana nereye gideceğini söylediği, benim de arabayla onu oraya götürdüğüm anlardı. Kendisini oğlumuza götürmemi söylerdi. Araba kullanmayı hiç öğrenmedi. Oysa fırsattan faydalanıp Paola'yı ziyaret edebilirdik. Roma'dan Torino'ya arabayla gidip de yolu azıcık uzatarak Novara'da oturan Paola'ya uğramamak abesti. İki yıl bo-

yunca her hafta Roma'dan Torino'ya arabayla gittik ve bir kez olsun Novara'da Paola'yla Giorgio'yu ziyaret etmedik. Sadece yarım saat uzaklıkta. Şimdi Torino'ya doğru otoyolda süratlenen Giorgio'nun Mercedes'inin arka koltuğunda otururken, Paola'yla, sevgili Paola'yla ilişkimin, hayatımda hep iyi yürümüş tek kişisel ilişkim olduğunu düşünüyorum. Ukrayna'dan pazarda alışveriş eder gibi ya da kaçak sigara alır gibi aldığımız bu kimsesiz kız çocuğu, hayatımda birlikte olmaktan daima zevk aldığım ve hiç hayal kırıklığına uğratmadığını tek insan. Onunla görüşmem şart.

Öne doğru eğilerek, bu sefer anlaşılmaması imkânsız şekilde, hatta tehditkâr bir tonda soruyorum: Paola nasıl? Kızım nasıl? Sorumun karımı sinirlendireceğini bilerek soruyorum: Hastaneye gelecek mi?

Giorgio'nun gözleri yola dikili. Biz ayrıldık, diyor.

V

Doktor Vanoli, genç ve güzel bir kadın uğruna karısını terk etmeyi planlıyor. Öyle söylüyor. Konuyu tartışmak üzere beni evine davet etti. Evi beklediğim kadar şatafatlı değil. Bana kapıyı bizzat Vanoli açmış olmasa, Paola'nın dairesinde olduğumu zannederdim. Odaların planı aynı. Küçük mutfağa varıncaya kadar. Biraz kasvetli, ama o koşullarda daha iyisine gücüm yetmiyordu. Karısı Vanoli'nin arkasında, tedirgin. Geldiğiniz için minnettarız. Telaş ediyor. Paltom. Şapkam. Sonra kanepede kızı fark ediyorum. Metresi. Bu kadarı biraz fazla değil mi? Biz konuşurken odadan çıkması için karısını ikna ediyorum. İnsanları ayırıp öyle konuşmayı daima yararlı bulmuşumdur. Kızın varlığı beni harekete geçirdi, kafamı karıştırdı. Hızlı hızlı düşünüyorum, tıpkı eve dönüp de Gregory'yi elinde bir cin tonik kadehiyle kanepede bulduğum zamanlarda olduğu gibi. Bu düpedüz kışkırtma, diyorum doktora alçak sesle. Ama Vanoli itiraz edip aksine, her şeyin açık olması gerektiğini söylüyor. Çocukları büyümüş. Metresini getirmese, karısına haksızlık olurmuş. Şaşırıyorum. Ben Vanoli'nin bana danışacağını sanıyordum. Madem kararını vermiş, beni niye davet etti? Kız tahmin ettiğim kadar

alımlı değil. Kesinlikle. Vanoli hata ediyor, diyorum kendi kendime. Roma'da onca güzel kız varken, bunu seçmek delilik. Kızın modaya uygun kesilmiş kısa saçları bayağı bir yüzü çevreliyor. Sadece gençken alımlı, diyorum kendi kendime. Alışık olduğum bir düşünce tarzı. Karısının, aksine, asil bir yüzü var. Yılların ve gözyaşlarının eseri olan çizgilere rağmen. Bana danışacağınızı sanıyordum, diyorum Vanoli'ye. Danışmayacaksanız niye davet ettiniz, anlamıyorum. Dakikasına beş bin liret ödüyorum. Ama Vanoli itiraz ediyor, karar vermiş olmadığını söylüyor. Katiyen. Meseleyi açığa dökmek karar vermek demek değildir, diyor, sadece kararın zorunlu bir ön aşamasıdır. Kesinlikle karar vermedik, Mr. Burton. Sizin fikrinizi almak istedik.

Neyse, kanepedeyim. Elimde bir viski kadehi var. İnsana fikrinin sorulması ne hoş! diye düşünüyorum, kanepede, elimde viski, bacak bacak üstüne atarak. Yıllardır bu kadar rahat hissetmemiştim kendimi. Kim derdi ki böyle bir buhranı geçiren, asil yüzlü hoş karısını toy bir kız uğruna terk eden, sen değil de, Vanoli olacaktı! Örneğin Karen'a kıyasla hiçbir üstünlüğü olmayan bir kız. Olayların gidişatını ciddi biçimde saptırmadan meseleyi böyle açığa çıkarabileceğini, karısını bu şekilde aşağılayabileceğini zannediyor. Karen bundan çok daha güzeldi. İtalyan değil mi işte! Öne doğru eğilip viskimi sallıyorum ve Samuel Johnson'dan bir alıntı yapıyorum: Evlilikte eşler kamu sicillerinden rastgele seçilse, toplam mutluluk ve mutsuzluk düzeylerinde önemli bir değişiklik olmazdı. Samuel Johnson böyle diyor, diyorum. Kitabımın İngiliz kişilik kategorilerine ilişkin bölümünde önemli bir rolü var. Arkama yaslanıyorum. Kız henüz hiç konuşmadı. Anlamadı herhalde. Karen'ın o zamanki yaşından daha genç. Kesinlikle onun kadar alımlı değil. Senin yapmadığın hatayı tutup Vanoli'nin, İtalya'nın bir numaralı psikiyatrının yapmasına ne demeli? Bu bir yanılsama, diyorum ona. Acımasızca. Tekrar öne eğiliyorum. Karınız sizin kaderiniz, diyorum. Anlıyor musunuz? Önemli olan, onun seçilmiş olduğunu düşünmek. Örneğin sicil memuru tarafından. Sizin sorumluluğunuz değil. Başka bir güç tarafından seçilmiş. Mutsuzluğunuzdan siz sorum-

lu değilsiniz, diyorum Vanoli'ye. Hatta Tanrı tarafından. Sakalı her zamanki gibi bakımlı, gözleri her zamanki gibi küçük ve sakin bakışlı. Bu daima beni kızdırmıştır. Onu terk etseniz bile doktor bey, ki benim tahminime göre etmeyeceksiniz, onun kaderiniz olduğunu hissetmeye devam edeceksiniz. Vanoli hiçbir duygusal stres belirtisi göstermiyor. Ne kadar sinir bozucu. Karınızı yok yere üzüyorsunuz. Anlıyor musunuz? Ona hiç söylememeliydiniz. Karınızı perişan etmeden de bu genç kadınla hoşça vakit geçirebilirdiniz, o da sizinle. Bunu bilebilecek kadar şey öğrendim İtalyanlardan. Şaşırttınız beni. Vanoli hafif tepeden bakan tavrını sürdürüyor. Siz sadece kendi psikolojik rahatlığınız için zorla buhran yaratmak istiyorsunuz, diye yorum yapıyorum. Karınızı seviyorsunuz, diye bağırıyorum. Siz bir çiftsiniz! Anlıyor musunuz? Çift ne demektir, biliyor musunuz? Vanoli hiç istifini bozmuyor. Ben Nadia'ya âşığım, diyor.

Bunun üzerine olayın çılgınlığı beni bunaltıyor. Çılgınlık bu, diyorum kendi kendime. Etrafımda bir yığın insan vahim çılgınlıklar yapıyor. Paola, Paola, Paola. Banyo bile Paola'nınkine benziyor. Tam aslında bütün bunları bilmesi gereken Vanoli'ye deliliğinin türünü, günün büyük bölümünde uykulu olacaksa da olayı çözecek olan Thorazine'i ona vermemin sebeplerini açıklamak üzereyken, misafirler gelmeye başlıyor. Bir iki üç dört. Sıraya dizilmiş iskemlelere yerleşiyorlar. Kalabalık var, müzik çalıyor. Boğuk bir ses. *Non posso non ricordarmi di te.** Ulusal kimlik ve kader konusunda bir konuşma yapmak üzere çağrılmışım. Enikonu boğuk bir ses şarkı söylüyor. *Non posso pensare che l'amore non c'è.*** Konuşma yapmaya bayılıyorum. Başlangıçta gergin olsam da. Montesquieu iklimin önemi üzerinde ısrarla durmuştu. Boğuk ses yırtınmayı sürdürüyor. Herhalde bir radyo. Leopardi de öyle. Radyoyu kapatmalarını söylemeliyim. Leopardi, Nasıl olur da en sıcak, en canlı ulusal kimliği temsil eden Akdenizli İtalyanlar aynı zamanda en soğuk ve en hesapçı ulusal kimliği de temsil

* Seni hatırlamamam mümkün değil. (–ç.n.)

** Aşkın yok olduğunu düşünmem mümkün değil. (–ç.n.)

edebiliyor? diye soruyordu. Machiavelli gibi insanlar yaratmış bir ulusal kimlik. En hesapçı ve çıkarcı olan mıydı? Bunlar Leopardi'nin sözleri, benim değil, dedim karıma. Aşağı yukarı. Ben Machiavelli'den hoşlanırdım. Çok fazla iftiraya uğramış bir adam. Kişiliğin özündeki düğüm, tutarsızlıktır. Ama benim bugün üzerinde duracağım konu, diyorum ve dinleyicileri bekletmek için viskimi yudumluyorum, dilin önemi. Örneğin şu şarkıyı ele alalım. *Non posso non,* vs. – "Seni hatırlamamam mümkün değil." Bu yapmacık şarkı, boğuk bir ses ve yüce aşk tanrısına ıstıraplı bir övgü. *Non posso credere...* Bu sahte şarkı – "Aşkın yok olduğuna inanamıyorum." Ansızın karanlık bir mekândayım; insanlar gelip gidiyor, müzik gelip gidiyor. Koridorda ayak sesleri giderek yaklaşıyor. Uzun, upuzun bir koridor. *Non posso non ricordarmi di te.* İtalya'ya her dönüşümde, diyorum kendi kendime, izleyicilerime, her seferinde mutlaka bir yerlerde bir radyoda boğuk bir ses, boğuk ve ıstıraplı bir aşka övgü şarkısı söylüyor. Kaybedilen aşka. Sahte bir övgü. Her zaman. Yırtınmak için yırtınan bir ses. Vanoli'nin salonunda sıkışık iskemlelere yerleşmiş hastane personeline, her ulus kendi kendine aynı şarkıyı sonsuza dek söyler durur, diyorum. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Ulusal kimliğin momenti dilde gizlidir, diyorum doktorlara. Gülüyorlar. Belirli şarkılarda, belirli ritmlerde gelişir, açığa çıkar. Bu boğuk ve iflah olmaz biçimde yapmacık aşk şarkıları –sesimi yükseltmek zorunda kalıyorum– tamamen İtalyan zihniyetine özgüdür. İtalya'ya her gelişimde, derhal bu şarkıların farkına varıyorum. Kaybedilen sıcaklığın çıkarcı biçimde sadece retorik olarak ele geçirilmesi. Kaybedilen tutkunun sadece çıkar uğruna yeniden sergilenmesi. Şarkının sözleri koridorda gidip gelirken karanlıkta mücadele ediyorum. İkinci bölümün ana fikri bu olacak. Dil, yapısı gereği kapalı bir sistemdir, diyorum kikirdeyen izleyicilere. Aynı şekilde, her hastanızın zihni de kapalı birer sistemi temsil eder. Öyle değil mi? Kendi kendilerine konuşurlar. Marco sürekli kendi kendine konuşurdu. Daha doğrusu: *Kendi kendileri onlarla konuşur.* Diller kendi kendilerine konuşurlar, diye ısrar ediyorum. Bizim aracılığımızla, dil kendi kendisiyle konuşur. Örneğin İtal-

yancayı İngilizce açıklamak, daima bir İngilizin açıklamasıdır, Gregory'nin kitabının saçmalığı da bundan kaynaklanıyor. Bütün gezi kitaplarının. Etrafımız saçmalıklarla çevrili. İngilizce, İngilizliği işler, diye açıklamaya çabalıyorum. Bir adam karısını, yabancı karısını, ya da kadın kocasını nasıl *açıklayabilir* ki? Ama bütün karılar yabancıdır. Ya da oğlunu? Bir kadınla bir dilde evlenip başka bir dilde düşünemezsiniz, demiştim bir keresinde Vanoli'ye. Ama bunu hepimiz yapıyoruz. Küreselleşme anlamsızdır, diye ısrar ediyorum. Vanoli'ye anlamlı tek aşk maceramı İngiliz bir kızla yaşadığımı söyledim. İngilizce konuşuyorduk. Karen sizin sarışınınızdan çok daha güzeldi. Yarı zenci, diye övünüyorum. İnanılmaz bir ten. Kafası İngiliz, kokusu yabancı. Oysa karım âşığıyla Fransızca konuşuyordu. Tam İtalyanların yapacağı bir şey. İnsanın sevgilisiyle başka bir dilde konuşması, adeta retorik gösterişin doruk noktası. Duygu bayat da olsa, kelimelerin daha taze olduğu başka bir dilde. Gregory İtalyan bir kadınla Fransızca konuştuğu için âşık oldu ona, en azından bana öyle söyledi. Bana öyle söyledi. Gregory bana resmen *söyledi*. Fransızcası İtalyancasından daha iyiydi. Palermo'da bir otelin barında. Ünlü bir siyaset adamının soğukkanlılıkla vurulduğu yerden yüz adım ötede. Andreotti'nin olaya karışmış olması muhtemel. Karına âşığım, dedi bana. Andreotti'nin özü, her şeye karışmış ya da karışmamış olabilirliğidir. Bir muamma. Kapalı bir sistem. Sayın Başkan, bir muamma perdesiyle çevrili olduğunuzun farkındasınızdır. Peki bunu fiilen beslediniz mi? Meşhur gizli dosyalarınız örneğin. Karım Fransızca günlük tutardı. İkisinin aşk dilinde. Hayır, ulusal kimlik ve ulusal kaderin incelenmesinde, diye ısrar ediyorum Vanoli'nin salonunda toplanmış doktorlara, doğru düzgün bir dil bilgisi şarttır. Psikiyatrların dilbilimci olmaları gerekir. Siyasetçilerin dilbilimci olmaları gerekir. Dil ulusal kaderin ta kendisidir, diye haykırıyorum. Ulusal kaderin evrimidir, gelecektir. Bağırmaktayım. Doktorlar gülüyor. Beni ezen bir çaresizlik hissiyle, göğsümde korkunç bir ağrıyla, izleyicilerime İngilizce seslenmekte olduğumu nihayet fark ediyorum. Nasıl oluyorsa, konuştuğum İtalyanca –ben İtalyanca olduğunu sanıyordum– İn-

gilizce. Anlamayarak aralarında gülüşüyorlar. Vanoli sevgilisine sarılıyor. Küplere biniyorum. Göğsüm patlamak üzere. Ansızın uyanıyorum.

Torunumun odasındaki ranzanın alt yatağında ansızın uyanıyorum ve bu garip rüyadan, bu garip şekilde canlı rüyadan uyanıp kendime geldiğimde aklımdan geçen ilk şey, *Marco daima benim sahip olmadığım özellikleri nedeniyle övüldü*, oluyor. Kalbim hızlı hızlı atıyor. Nefes almam lazım. Heparin'imi almadım. Marco daima senden *her bakımdan* farklı olduğu için övüldü, diye hatırlıyorum, bu canlı rüyadan uyandığım anda. Karın tarafından övüldü. Sanki doğumu, dedim Vanoli'ye, bir *döllenmesiz üreme* örneğiymişçesine. Karım onun doğumundan hep bir mucize olarak söz ederdi. Karım bir adak satın alıp Santa Maria Degli Angeli Kilisesi'ndeki Meryem'in yanına koydu. Marco'nun doğum tarihi kazılı, kalp biçiminde küçük bir gümüş madalyon. Anlaşılır bir şeydi. Size tek başıma geliyorum, dedim Vanoli'ye, çünkü aksi takdirde karımın sizi baştan çıkarışını seyretmek zorunda kalırdım. Oysa siz beni kendiniz baştan çıkarmayı tercih ediyorsunuz, dedi gülerek. Karım Marco'nun doğum günlerinde orada bir mum yakardı. Her doğum gününde. Peki ama bu rüyanın ardından niye bunu düşündüm? Döllenmesiz üreme. Döllenmeden gebe kalma. Peki gerçeğin tam tersi olan bu rüyayı niye gördüm: Ben karımı terk etmişken, niçin Vanoli'nin karısını terk ettiğini gördüm? Karını terk ettin, diye hatırlatıyorum kendime, şaşkın, karanlıkta bir çocuk yatağında yatarak. Bunca yıl sonra karını terk ettin. Perdesiz pencerenin dışındaki panjurlar kapalı, ama kapının yanındaki prize takılı gece lambası kırmızı bir ışıltı yayıyor. Üst yataktan, hafif, düzenli nefes sesleri geliyor. Bir çocuğun usulca nefes alışı. Torunumun odasındayım. O rüyadan sonra niye o düşünce geçti aklımdan? diye soruyorum kendime. Düşünce de rüya kadar canlı: Marco'nun daima senin sahip olmadığın özellikleri nedeniyle övülmesi. Buradaki bağlantılar nerede? Ünlü *bandular*. Üstelik karını terk ettiğin günün ertesi sabahı. Karımı terk ettim. Hiç değilse rüyanda karını görmedin, diyorum kendi kendime. Hiç değilse oğlunu görmedin.

Oğlunuz polikliniğe götürüldü, Mr. Burton.

Yağmur biraz hafiflemişti. Karımın önden beni göndermek gibi bir alışkanlığı vardır, sanki benim daha pratik olduğumu kabullenirmişçesine; ne var ki daha sonra, ben, başarmam gereken her neyse, başaramadığım zaman, o fırtına gibi içeri dalar. Alçak tepelerin üstünde fırtına bulutları ve dalga dalga bir sis vardı. Donuk alacakaranlıkta birkaç metrelik asfaltı hızla geçip ana girişin merdivenine geldim. Şimdi bir kronik şizofrenler kliniği olan, güzel düzenlenmiş bahçesiyle on yedinci yüzyıldan kalma bir villa. Çan ipi bile var. Hemşireye anlayamadığımı söyledim.

Otopsi için, Mr. Burton. Burada gerekli donanımımız yok.

Hastalar akşam yemeği yiyordu. Karın seni önden gönderdi, diye düşündüğümü hatırlıyorum, güzel ama restore edilmemiş villanın taş döşeli girişinde, ki birkaç dakika sonra kendisi içeri fırtına gibi dalabilsin. Sen karının habercisisin, diye düşündüm. Onun önünden gidiyorsun, Vaftizci Yahya gibi. Yeri göğü birbirine katışının bir parçası da bu. Gücünün bir kısmını, seninle olan ilişkisinden alıyor. Torunumun odasında son derece tuhaf bir ruh hali içinde uzanmış yatarken, yumuşak kırmızı ışık ve hafif nefes sesi, çıldırmış zihnimi kırılgan bir sükûnetle doldururken, dünyada döllenmesiz üremeyle doğumdan daha büyük bir hareket, daha büyük bir sarsıntı olabilir mi? diye düşünüyorum. Ya da bir çocuğu diriltmekten? İsa'nın doğumu bir döllenmesiz üreme vakası mıydı? Döllenmeden gebe kalma. Elbette önden birinin gönderilmesi gerekiyordu. Büyük ihtimalle, dirilişinin işaretiydi. Ama bunlar kolay bağlantılar, diyorum kendi kendime. Yok, hiçbir anlamı olmayan bağlantılar kurmak kolaycılık. Hiçbir anlamı olmayan benzerlikler aramak. Ayrıca, rüyalarında bile oğlunun ardından acı çektiğine dair hiçbir belirti bulunmaması utanç verici değil mi? Rüyanda, diye düşünüyorum aniden, torunumun odasında kıpırtısız yatarken, ama aynı zamanda karımın büyük bir ihtimalle hâlâ onun yanında olduğunu, şu anda Torino'daki polikliniğin morgunda, onun cesedinin yanında oturduğunu, tıpkı bir zamanlar başka kadınların İsa'nın cesedi başında ağlamayı tasarladıkları gibi oğlumuzun cesedi başında

ağladığını, dua ettiğini –ama bu tür bağlantılar epeyce abes, hatta zararlı– yoğunlukla hissederek, rüyanda oğlundan hiç iz yok –bu rüyayı herhangi bir gece, istediğin gece görmüş olabilirdin, diyorum kendi kendime– en önemlisi de, bedeninden, oğlunun bedeninden hiç iz yok; karın hep ne kadar atletik olduğunu söylerdi, seninkine hiç benzemediğini ima ederek. Karım, diye düşünüyorum ansızın, Marco'nun tek bir basketbol maçını kaçırdı mı acaba? Bir tekini olsun? O mumu yakmadığı hiç oldu mu? Santa Maria degli Angeli'de. Doğum gününde. Onun doğumundaki mucize. Basketbol asla anlayamadığım bir spordur. Paola sporda çok başarısızdı. Marco senin yapamadığın her şeyi yaptı, demişti karım. Marco obez, diye cevap vermiştim.

Burada değil mi yani? diye sordum. Koridorda sesler yankılanıyordu. Karımın her an fırtına gibi içeri dalabileceğini düşündüm. Cesedin burada olduğunu düşündüğüne göre, niçin arabada kaldı? Elbette kısacık bir aradan sonra fırtına gibi içeri dalmak üzere.

Doktor Busi'yle görüşmek ister misiniz? diye sordu hemşire. Karım için endişeleniyorum, dedim. Karım intihar ettiğini bilmiyor. Doktor Busi intihar olduğunu söylememeli karıma. O sırada karım fırtına gibi içeri daldı. Oğlu neredeydi? Bir zamanlar bir soylu malikânesi, şimdi bir kronik şizofrenler kliniği olan villanın girişinde paralı bir telefon var. Turuncu kasası duvara, bir radyatörün yanına tutturulmuş. Karım Marco'yla kol kola villanın geniş arazisinde dolaşırken ben sık sık Paola'yı arardım o telefondan – hat cep telefonundan daha iyiydi. Bahçesi çok güzeldir, demişti Vanoli. Karım daima Marco'yla kol kola yürür, başını uzun boylu oğlunun omzuna yaslar, ellerini okşardı. Birçok hastam orada önemli gelişmeler gösterdi, demişti Vanoli, ama daha sonra, amacının Marco'yu anne babasından mümkün olduğunca uzaklaştırmak olduğunu anladım. Telefona baktım. Paola ve Giorgio niçin ayrılıyorlar? diye merak ederken karın hızla içeri girdi ve oğlumuzun cesedinin nerede olduğunun açıklanmasını talep etti. Vanoli bizim her hafta arabayla sekiz yüz mil katedeceğimizi hesaba katmamıştı. Dört yüz gidiş, dört yüz dönüş. Onu her

hafta gördük, diye hatırlatıyorum kendime. Hatırı sayılır engeller aşarak. Peki niçin başkaları o kadar kolay ayrılıyor da biz ayrılmıyoruz? Kim bilir kaç dostumdan, iş arkadaşımdan, akrabamdan, hatta kaç yabancıdan, sanki dünyanın en doğal şeyiymiş gibi, Karımla ben yeni ayrıldık, Kocamla ben yeni ayrıldık, cümlesini işittim? Derhal, Ya biz? diye soruyorum kendime. Biz Marco'yu ziyaret etmek için ayrılmadık, diyorum kendi kendime, bir çocuğun gece lambasının kırmızı ışıltısında yatarken. Her hafta arabayla sekiz yüz mil yol yapmak için. Karım Marco'yla bahçede kol kola –sevgililer gibi diye düşünürdüm sık sık– gezerken ben hastaneden telefon görüşmeleri yapardım. Artık Marco öldüğüne göre birlikteliğimizi sürdürmenin hiçbir anlamı olamaz.

Karım kırmızı paltosu ve yeşil şapkasıyla açıklama talep ediyordu. Tir tir titriyordu. Makyajı dağılmıştı. O da senin gibi korkuyor, dedim kendi kendime. Dudaklarını ısırıyor. Ona acıdım. Cesedi görmekten korkuyor. Ama oldukça kararlı. Otopsi zorunlu bir formalite, dedi hemşire. Böyle durumlarda. Burada gerekli donanım yok. Torino'ya götürüldü. Tam teşekküllü hastaneye. Tekrar sordu. Doktor Busi'yle görüşmek ister misiniz? Doğrudan polikliniğe gideceğiz, dedim. Busi intihar olduğunu belirtmeden bizimle nasıl görüşebilirdi? Olanları açıklamadan. Karım nasıl olmuş da ne olduğunu, ölüm sebebini hâlâ sormamıştı? Karımın makyajıyla ilgilenmediği çok enderdir. Birçok İtalyan gibi, fiziksel görünümünün, fiziksel cazibesinin son derece farkındadır. Onun bu yönünü çok severim. Karımı elinden tutup kapıyı ittim; o gün ikinci kez, bir çocuk gibi kendini teslim etti. Şoktaymışçasına. O gün ikinci kez, karımın başını ceketimle örttüm. Yine yağmur yağıyordu. Karını terk etmen gerekiyor, çünkü, diye düşünüyorum, torunumun odasının loş kırmızı huzurunda yatarken, daha doğrusu onu terk ettin, dün gece terk ettin, çünkü karın sende çarpık düşünceler yaratıyor, aşkın ve hayal kırıklığının gerginliği. İntihar olduğunu neden ilk anda söylemedin ona? Söylememenin yaratacağı gerginliği nasıl tahmin edemedin? Şimdi, cesedin başında otururken, biliyor mu? Giorgio arabanın saatine baktı. Yirmi dakika, dedi. Trafik izin verirse.

Yerlere oyuncaklar saçılmış. Birazdan kalkıp işemem gerekecek. Gözlerim karanlığa alıştı. Ksilofon gibi bir şey var. Ama ben çocuk oyuncaklarıyla ilgilenemem. Tıpkı yemek pişirmek gibi, diyorum kendi kendime, torunumun dar yatağında biraz rahatsız yatarken, oyuncaklar da karının başından beri sahiplendiği bir alandı. Ben hiç oyuncak aldım mı? Hiç yemek pişirdim mi? Bunları yapmamaya teşvik edildim, sonra yapmadığım için suçlandım. Evlilik hayatın boyunca, diyorum kendi kendime, yan dönüp pembe bir taşbebek ve mum boya resim yığınına bakarak, aile babası rolünü oynamamaya teşvik edildin, sonra bu yüzden suçlandın; oyuncak almamaya teşvik edildin –hediyeleri ben alırım, hoşuma gidiyor– sonra da almadığın hatırlatıldı. Belki de cin toniğiyle kanepede oturan Gregory Marks'ın yanında. Karın yıllar boyunca, senin, tıpkı şu anda torunlarının odasında, Maria Cristina'nın altında, Martina'nın dar yatağında yattığın gibi, çocukların odasında, Paola'nın altında, Marco'nun dar yatağında yatmandan ötürü en ufak bir rahatsızlık belirtmeyip, neşeli akşam yemeği davetlerinde bu konuda sert yorumlar yaptı. Karının yemek davetleri. Kusursuzdu. Kararlılıkla sürdürdüğü sosyal hayatı. Kocam Marco'nun yatağında tek başına yatmayı tercih ediyor, derdi gülerek, masanın öbür ucundan. Flört ederdi. Şamatacı yanı. İngiltere'ye gelmek onun açısından hatırı sayılır bir tavizdi. Kendi yatağında Marco'nun yattığını hiçbir zaman belirtmezdi elbette. Olayın aslında kendisinin, yatağına Marco'yu almasıyla başladığını söylemezdi. Her şey öyle mi başladı? Bu konudaki ikiyüzlülüğünün farkında mıydı? Evlilik hayatınız boyunca, diye düşünüyorum, karın baş başa konuşmalarınızda daima senin mesleğinin önemi üzerinde durdu; böyle bir meslek hayatı seni evden uzaklaştırsa da, mesleğinde gidebildiğin yere kadar ilerlemeye teşvik etti seni; seni seve seve destekleyeceğini, yabana atılmayacak yeteneğini geliştirmen gerektiğini ısrarla belirtti; sonra da çalışmaları seninkinden çok daha değersiz, ufku her bakımdan seninkinden dar bir adama, sırf fena Fransızca konuşmuyor ve BBC'nin resmi Roma muhabiri diye son derece abartılı bir saygı ve ilgi gösterdi. Yani senin doğrudan rakibin

olan, senin niteliklerine her bakımdan daha uygun olan bir mevkide bulunan birine. Sonra da Torino Polikliniği'nin koridorunda, küçümsemeyle, senin zaten hiçbir zaman işinden ve mesleğinden başka hiçbir şeyi umursamadığını söyledi. Bu hınç nasıl başladı? İntihar olduğunu niye söylemedin karına? Belki ne istediğini bilmiyordur, derdi Karen olsa. Sevgili Karen. Sormaya cesaret edebilsem, fotoğrafçı rolü oynar mıydı? Acaba? Yıllar sonra Vanoli'ye şöyle dediğimi hatırlıyorum: Bazen karının derdi aslında ne istediğini bilmemesi diye düşünüyorum. Ya siz? diye sordu. Esrarengiz gülümsemesini bir şekilde pekiştiren koca masasının ardındaydı. Siz ne istediğinizi biliyor musunuz? Sonra da, Karınız benimle konuşurken ne istediğini açıkça biliyormuş gibi görünüyor Signor Burton, dedi Vanoli. Oğlunuzun iyileşmesini istiyor. Sizi telefonla arıyor demek, öyle mi? diye sordum. Arasıra bir randevu alıyor, dedi. Tıpkı sizin gibi. Bildiğinizi sanıyordum. Marco'ya mütevazı bir iş için referans vermesi ihtimalini görüşüyorduk. Demek ki Marco'nun duruşmasından önceydi. Geleceği olmayan, mütevazı bir iş. Okulda hademelik galiba. Vanoli masasının arkasından, ta uzaktan, küçük pırıltılı gözleriyle bana baktı; her zamanki gibi, aşikâr olan şeyi ne zaman göreceğinizi merak edercesine sinir bozucu bir kendinden memnuniyet içindeydi. Eşiniz benimle görüştüğünde, Mr. Burton, Marco'nun iyileşmesini istediğini açıkça belli ediyor, diye tekrarladı. Ne de olsa Marco yüzünden hayatı mahvolan o. Marco'nun pisliğini onun temizlemesi gerekiyor. Vanoli sözlerine ara verdi. Oğlumuz Thorazine'e rağmen kötüye gidiyordu. Karın temizlikçi kadının çarşafları görmesinden utanıyordu. Üçümüzün birlikte görüşmesinin belki de daha uygun olacağını söyledi Vanoli.

Onu terk ettim, dedim Paola'ya. Torino Porta Nuova platformundaki bir umumi telefondan aramıştım. O en uzun bilinç kaybıydı, diyorum şimdi kendi kendime, ranzada, büyük torunumun altında kıpırtısız yatarak gece lambasının kırmızı ışıltısında kızların taşbebeklerine ve resimlerine bakarken, kalp atışlarım neredeyse normale dönmüş halde. Birazdan kalkıp işemem gerek. Polikliniken, platformdan telefon edişime kadar. Nere-

deyse bir saat. Ne dedin baba? Hat inanılmaz derecede açıktı, ama anlamamıştı. Taksiyle gitmiş olmalıyım. Anneni terk ettim, dedim. Belki de Giorgio götürmüştü beni. Şimdi mi? dedi. Temelli mi? Ben de şu anda, Novara'nın sıradan bir banliyösündeki bu minik odada, bu küçük yatağa uzanmış, aynı soruyu tekrar soruyorum kendime. Şimdi mi? Temelli mi? Şu anda saat kaç? Karım Marco'nun başında oturuyordur; bütün gece Marco'nun başında oturacak. Benim kapının hemen ardında olmadığımı fark etmemiştir bile. Karım, kocasının kendisini terk ettiğini bilmiyor.

Labirent gibi koridorlara yönlendirildik, yanlış tariflerle. Giorgio bavulumuzu sormak için havaalanına telefon etmeye gitmişti. Heparin. Şarj aleti. O sırada birden, oldukça yersiz biçimde, havaalanlarıyla hastanelerin birbirinden ne kadar farklı olduğu geçti aklımdan. Dünyanın her yerinde havaalanları, diye düşünmeden edemedim, bir hademenin tarifine göre hızlı hızlı yürürken, neon ışıklarıyla tüketim mallarından oluşan parlak birer kaleydoskop; oysa dünyanın her yerinde hastaneler –düşünce kendiliğinden, önce sola, sonra sağa döndüğümüzde gelişmişti– muşamba kaplı koridorlardan, gri ekranlardan, beyaz önlüklerden ve tartışmasız uyarılardan oluşan yetersiz sermayeli, donuk birer labirent. Bu konuda İngiltere'yle İtalya arasında bir fark yok diye düşündüm. Karımın ağzını bıçak açmıyordu, yüzü bembeyazdı ve uzattığım eli itmişti. Toplumun tamamı, diye düşündüm, elimi karıma uzatırken, –eskiden olsa makale yazacağım türden bir düşünceydi– havaalanı ve hastanelerde yarattığımız farklı ortamlar bağlamında kavranabilir. Gerçi gazeteciliği reddetmeme, kesin biçimde reddetmeme yol açan aydınlanmadan önce, bu tür bir makale epeyce yüzeysel ve sahte bir yazı olurdu. İlk yazılarımın hepsi yüzeyseldi, diye düşündüm, Torino polikliniğinin dolambaçlı koridorlarında karımı izlerken. Başka türlüsü mümkün müydü? Karımın üstünde hâlâ kırmızı paltosu, başında yeşil şapkası var. Hâlâ aynı enerjik zarafetle yürüyor. Öncelikler ve harcama politikalarına ilişkin sahte yorumlar. Karımı uzaktan, zarafetle yürürken, göz alıcı kıyafetler içinde, göz alıcı mak-

yajıyla görüp arzuladığım çok olmuştur. Siyasetçilerin dünyayı değiştirebileceği, değiştirmeleri gerektiği yolundaki yüzeysel anlayışı sahtelikle onaylayan yorumlar. Ta ki Garibaldi Oteli'nde Gregory'yle geçirdiğim o akşama kadar. Yaşadığım aydınlanma. Evliliğimi, Gregory'yi, bir mafya cinayetini ve Andreotti'yi düşünerek uykusuz geçirdiğim bir gecenin ardından. Zihinsel gelişimim baştan sona karımla ilgili, diye geçiyor aklımdan. Daha doğrusu, karım denen muammayla. Havaalanları ve hastaneler, ideallerimizin zıt uçlarında yer alıyor, diye düşündüm, bir yanında buzlu camlı pencereler, öbür yanında karmakarışık borular bulunan bir koridorda hızla ilerlerken: istekli gidiş, kaçınılmaz varış. Şimdiyse, öğrendiklerini herhangi bir şekilde kullanmak için çok az zaman kaldı. Andreotti'yle röportaj yattı, diye düşündüm. Bir yerden heparin bulman lazım. Karım ansızın durdu. Ayaklarının dibine çiçekler yığılmış parlak bir Meryem tasvirinin önünde duruyorduk. Çiçekler parlak buketler halindeydi. Jelatin parlaklığı. İtalyanlar jelatine bayılır. Bunu bir yerlerde yazmıştım. Sahte bir makalede. Parlak yüzeylere ve boğuk, sevdalı seslere bayılırlar. Bunlar İtalya'ya ilişkin sık sık yaptığım yorumlar: Mesela barok, kitsch'in ilk örneğidir. Koğuşlara çiçek getirilmesi yasaktır, diyordu tartışmasız bir uyarı; Doğum koğuşunda olduğumuzu fark ettim. Morgun yolunu Doğum'dan geçecek şekilde tarif etmişlerdi bize. Karım taş kesilmişti. Tekrar elini tutmaya çalıştım. Hareket geçmişti bile.

Karımın, oğlumuzun doğumunu hatırladığını anlıyorum şimdi, torunlarımın odasında, tam olarak nasıl bir duruma uyandığımı kavramaya çalışarak. Yere taşbebekler saçılmış. Çişim var. Kendisine bahşedilen lütfu ve mumları hatırlıyordu. Adağı. Ama tam olarak ne konuşulmuştu? diye soruyorum kendime. Karını terk etmek için böyle bir anı seçmene sebep olacak ne konuşuldu? Hayır, karını terk etmeye seni *zorlayacak*. İnsan bu tür şeyleri seçmez. Böyle şeyler seçilseydi, ayrılıp ayrılmamak seçilseydi, herhalde yıllar önce ayrılmış olurdun. Ya da seçimini yapmış olurdun en azından. Ansızın bir bilinç boşluğu, belki bir taksi yolculuğu, sonra da Torino Porta Nuova'da bir platformun üze-

rinde durmuş, karını terk ettiğini söylüyorsun kızına. Karını terk etmeye zorlandın. Ama neden? Alçak bir hasır kutunun üzerinde, fil yüzü biçiminde bir saat duruyor. Saat üçe çeyrek var. İşemezsem tekrar uyuyamam. Saçma bir biçimde, fillerin asla unutmadığını hatırlıyorum. Hep hareket halindeki bir zihinde, diye düşünüyorum, herhangi bir konunun açıklık kazanması ne kadar zor. Buna rağmen şaşılacak kadar dinginim. Geçmişi çözmek, diyorum kendi kendime, şaşılacak bir dinginlikle, kayıp bir rüyayı çözmeye benzer. Vanoli'nin medeni hali hakkında hiçbir şey bilmiyorum. O rüyayı niçin gördüm? Ben kendi karımı terk etmişken niçin bir erkeği karısından ayrılmamaya ikna ettim? Hatırlamanın ve unutmanın fazla bir anlamı yok, diye düşünüyorum, morga giderken; karımın, oğlunun mucizevi doğumunu hatırlayışını hatırlayarak. Pek bir anlamı yok. Mesele anlamaksa. Adeta döllenmesiz üreme sonucu, derdim insanlara, olayı hafifletmek, şakaya dönüştürmek için. Karım bir yemek davetinde oğlunun babasından ne kadar farklı olduğunu böbürlenerek anlatırken. *Her bakımdan babasından farklı bir evlat*, derdi. Uyandığımda aklımdan geçen ilk düşünce buydu. Doğumu bir mucizeydi, diye iddia ederdi. Senin oğlunla hiçbir ilişkin yoktu, diye bağırdı, morgun kapısında. Yanımızdan geçen hemşireler dönüp bakmadılar bile. Aralık bırakılmış bir kapının ardında, nöbetçi hemşire odasında radyo çalıyor, tamamen sahte, boğuk bir ses, kederlenmek için yırtınıyordu. *Birçok bakımdan* –eski düşünce tekrar canlanıyor– sana karşı kullanılacak bir silaha dönüşen bir evlat. Bu düşünce dinginliğimi bozuyor. Bu düşünce beni daima korkutur. Sükûnetten dehşete bir çırpıda geçiveriyorsun. Ama bunu dün söyledim kendi kendime. İşemem gerek. Karının Marco'yla ilişkisi sürekli bir siteme dönüştü, diye düşünüyorum, gözüm Jumbo Oyuncak Saat'te, çalışıp çalışmadığını anlamaya çalışarak. Bir nimet olması gereken şey, lanete dönüştü. Bütün oyuncakların adı İngilizce. Neden? Peki o rüyadan uyanınca bunları düşünmemin sebebi ne? Oğlunuz, karının hıncını ifade etmek için bir araç oldu. Bu kadarını anlıyorum. Ama Karen'dan çok önce başladığına göre, tam olarak neyle ilgili bu hınç? Çok

daha önce. Karımın Karen'la ilgili asla en ufak bir bilgisi olmadı. Ben asla Karen'ı eve getirip kanepeye oturtmazdım. Karımın pembe kanepesinde Karen'ın koyu renk teni. Eğer sizin söylediğiniz gibi, dedi Vanoli, karınız çocuğunuzu size karşı bir intikam aracı olarak görüyor idiyse, onu bir İngiliz okuluna göndermeyi kabul etmesi tuhaf. Üçe on var. Gerçek şu ki, diye düşünüyorum, biz Marco'ya ilgimizi sergileme konusunda hep bir yarış içindeydik. Marco için neler yapabileceğimiz konusunda. Paola'yla ilgili olarak böyle bir rekabete hiç girmedik. Paola'yı evlat edinmekle onun için zaten çok şey yapmıştık. Belki de önemli olan, Marco'nun kendisi değil, aramızdaki yarışmaydı. Oğlunun İngilizce öğrenmesi senin için neden o kadar önemliydi? diye merak ediyorum. Neden çok önemliydi? Paola İngilizce bilmiyor, ama onu yine de seviyorsun. Onu sevmemek hiç aklından geçmedi. Paola konusunda yarışmak hiç aklından geçmedi. Peki Marco evde İngilizce konuşmaya, evde, tek kelime bile İngilizce öğrenmeyi daima reddetmiş olan *cara mamma*'sına* İngilizceyi *dayatmaya* başladığında niçin o kadar heyecanlandım? Hafta sonunu geçirmek üzere Milano'daki üniversiteden, üniversitedeki ilk ve son yılında geldi ve karımla İngilizce dışında tek kelime konuşmayı reddetti. Bunu bana söylerken niye gülüyorsunuz? diye sordu Vanoli. Ansızın oğlunla birlikte gülüyordun. Artık vazgeçtiğin, annesinin tekeline bıraktığın oğlun. Basketbolla ilgilenemezdim. Futbolla belki, ama basketbolla değil. Ve işte bütün takımların bütün oyuncularını tanıyan annesi, şimdi akşam yemeğinde, sofrada bembeyaz bir yüzle, mağlup olmuş oturuyor, ağzını bıçak açmıyordu. Karın, dedim kendi kendime, o gün, o akşam onu masanın öbür ucundan seyrederken, Marco'nun onun yanında İngilizce, sadece İngilizce konuşma kararıyla tamamen afallamış durumda. Onunla İtalyanca konuşmayı reddediyor. Oğlumun dolambaçlı da olsa tek bir basit kararla benim hiçbir zaman beceremediğim bir şeyi başardığını anlıyorum. Oğlun karını hizaya getirdi. Sanki sen döllenmesiz üreme sonucu

* Sevgili annesine (–ç.n.)

doğmuşsun gibi, diye şakalaştım onunla, eski hikâyeyi anlatıp. Parioli'de bir bardaydık. Henüz kimse Marco'nun bu garip davranışını bir *belirti* olarak yorumlamamıştı. Hem benim İngilizcemin taklidi hem de benimkinden daha iyi, daha İngiliz, en azından daha havalı olan, mükemmel bir İngilizceyle, Ama ben sana, ona benzediğimden çok daha fazla benziyorum baba, dedi. Sana çok daha fazla benziyorum. Başka biriyle sikişmen lazım baba, dedi, sana ne biçim davranıyor. Şaşırdım. Ama hâlâ içkiye yoruyordum sadece. Baba oğul birlikte içiyorduk. Bira. Parioli'de bir bardaydık. Daha önce birlikte hiç bara gitmiş miydik? Basketbolu bırakmıştı. Üniversite onu değiştirmişti. Karımdan çok bana benzediği konusunda ısrar etti. Başka biriyle sikişmen lazım, dedi. Ben susuyordum. Annem hep arkadaşın Gregory'yle birlikte, dedi. Masanın üzerinden bana doğru eğildi. Sporu bırakalı, yüzü şişmanlamaya başlamıştı. Çok fazla yiyor, diye düşündüm. Canın kimi istiyorsa onunla sikişmelisin, dedi, anlamlı anlamlı bakarak. Tatsızdı. Niye yapmıyorsun? İlk kez korktum. Karen'a telefon edip onunla konuşmak istedim. Artık ayrı hayatlarımız var, dedi. Beni herhangi biri olarak düşünmelisin. İşte o günden kısa bir süre sonra, dedim Vanoli'ye, Palermo'da bir otel odasından, çarşaflara bok sürmeye başladı.

İşemek için kalktım, oyuncakların arasından kendime yol açtım. Torunum derin uykuda. İnsan kim bilir kaç kez, gece vakti oyuncakların arasından kendine bir yol açar, uykudaki bir çocuğun yüzünü gördüğünde o bildik şefkat ve imrenme duygularını bir arada yaşar. Filmlerde, kitaplarda bol bol sözü edilen iç içe duygular. Yanlarında duran, onları kollayan zihinde tehlike çanları çalarken onların nasıl uyuyabildiğine şaşarsınız, çocuğun yüzüne bakarken. Pürüzsüz alın, hafif aralık dudaklar, küçük kızın usul usul soluk alışı. Burası, dedi nöbetçi hemşire. Bir çift geniş kanatlı kapı vardı. Durumun teklifsizliğine şaşırdım. İçeri girip oğlumuzun cesedini görecektik, doğrudan, hiçbir resmiyet veya hazırlık olmadan. Daha sonra *camera ardente*'ye* alınacak, dedi

* Cenaze odası (–ç.n.)

hemşire. Seni bu ana hiçbir şekilde hazırlamadılar, dedim kendi kendime, olayla karşı karşıya gelince ansızın telaştan kasılarak. Oğlumuzun cesedini görecektik. Torino polikliniğinde. Karınla senin birbirinizle konuştuğunuzu zannediyorlar herhalde, diye düşündüm. Ya da bir başkasıyla. Busi'yle. Hazırlıklı olduğunuzu düşünüyorlar herhalde. Karın intihar olduğunu anlayınca, dedim kendi kendime, tepkisi cezalandırıcı olacaktır. O sırada koridordan biri seslendi. Yarı açık kapının önünde bir doktor duruyor, içeriden hafif bir müzik geliyordu; yanında yaşlı bir çift vardı. Üç numaralı yatak, dedi hemşire. Peki ama, bir evladın ölü bedenini görmek için, diye soruyorum kendime, tıkış tıkış, dağınık küçük bir banyoda el yordamıyla ışığı bulmaya çalışırken, ne gibi bir hazırlık yapılabilir ki? Onu uykuda seyretmek mi? Bilinç yokluğuna bilinci ne hazırlayabilir? Sevilen birinde bilinç yokluğuna. Hayatı ölüme ne hazırlayabilir? Uyku değil. Uyuyan bir çocuğun etrafında bir tür uğultu oluyor sanki, diye geçiyor aklımdan, çişimin çıkmasını beklerken, torunumun yüzü gözlerimin önünde. Telin içinden geçen elektriğin uğultusu gibi. Uyuyan zihnin, rölantide çalışan, hayatının unsurlarını rüyaların kaleydoskopunda yeniden düzenleyen zihnin uğultusu. Oğlumun psikiyatrına Samuel Johnson'dan alıntı yapmam. Vanoli'nin, itirafın, değişimin zorunlu önkoşulu olup olmadığı yolundaki ezeli bilmeceyi soruşu. Karıma söylemem gerekir miydi? Karen'la ilişkim bittiğinde. Kalbin o zaman taş kesildi. Taş gibi kalbimi karıma açmalı mıydım? Ya oğluma? Marco benim sessizliğimden ne anlamıştı? Marco evliliğimizden ne anladı acaba? Uyku değil, diye düşündüm.

Senin içeri gelmeni istemiyorum. Konuşan karımdı. Hemşire gitmişti. Karım omzuna dolamaya çalıştığım kolumu itti. Karımı oğlumuzu görmenin şokundan korumak istiyordum. ölü oğlumuzu. Tornavidanın açtığı yaralar olacaktı. Senin içeri gelmeni istemiyorum, dedi. Git Giorgio'yla bavulu nasıl alacağımızı konuş. Çişim nedense bir türlü çıkmıyor. Morgun çift kanatlı kapısının önünde, koridorda yalnızdık. Marco üç numaralı yataktaydı. Yatak yanlış kelime herhalde. Yoksa hemşire aslında taş mı

demişti? Onu yalnız görmem gerek, dedi karım. Sesi buz gibiydi. Ona söylemek istediğim şeyler var. O ölü, dedim. Şefkatli olmaya çalıştım. İntihardan söz etmedim. Ona baş başa söylemek istediğim şeyler var, diye tekrarladı. Senin içeri gelmeni istemiyorum. Ne söyleyeceksin? diye sordum. Lütfen demedi, diye geçiyor aklımdan şimdi, hâlâ kızımın evinde, klozetin önünde dururken. Lütfen beni onunla biraz yalnız bırak, demedi. Emir verdi. Oğlum karımla benim beraberliğimizden ne anlıyordu? Korkumun kokusunu alıyor muydu? Kalkıp yürümesini mi söyleyeceksin ona? diye alay ettim. Bir mucize mi bekliyorsun? Acaba zihnim niye bu şekilde hareket ediyor; niye o kadar şefkatliyken birden o kadar acımasız oluyorum? Karım gözlerini yere indirdi. Senin içeri gelmeni istemiyorum. Onunla yalnız kalmak istiyorum. Sesi yumuşaktı, karımın en yumuşak sesi, ama emir verir tonda. İtaatsizliği kabul etmeyecekti. İçeri girmek üzere sırtını dönmüştü bile. O benim de oğlum, dedim. Onu görmem lazım. Bana içeri gelme demeye hakkın yok. Ama daha bunu söylerken –nedense, kızımın evinde klozetin önünde eğilmiş, çişimin gelmesini akıl almaz bir süre boyunca beklerken, bunu kendi kendime itiraf etmek zorunda olduğumu hissediyorum– daha konuşurken, bu deneyimi yaşamak zorunda olmayışımı sezmek beni rahatlatmıştı. Cesedi görmek zorunda değildim. Karım görmemi istemiyordu. İntihar konusu hiç konuşulmayabilirdi. Tıpkı ihanet konusunun hiç konuşulmadığı gibi. Hiçbir zaman, asla konuşulmadığı gibi. O benim oğlum, onu görmek istiyorum, diye tekrarladım. Bir cesede baş başa söylemen gereken hiçbir şey olamaz, dedim ona. Marco'yu çok severdim, dedim. Yanaklarımda gözyaşları hissettim. Bunun üzerine karım sesini yükseltti. O günkü ruju turuncuydu. Dudakları titriyordu. Ruju dağılmıştı. Karımın bakışları yırtıcıdır. Marco senin umurunda değildi, dedi. Sesi yükseldi. Sen işinden başka şey düşünmezsin. Bağırıyordu. Aptal kitabından başka. Marco sende olmayan her şeye sahipti, diye haykırdı. Ansızın bağırmaya başlamıştı. Etrafa baktım, ama gelip geçen hemşireler fark etmemiş gibiydi. Beni ondan uzaklaştırmak için elinden geleni yaptın, dedi karım. Doktoru da

kendi tarafına çektin. Senin için önemli olan tek şey işin ve İngiltere. Doktorun bizi İngiltere'ye göndermesine sebep oldun. Bir de o gülünç itibarın önemli. Hiçbir şeyin dürüst değil, diye bağırıyordu. Karım hastane koridorunda, morgun önünde, ortalıkta bağırıyordu bana. Hemen yanımızdan iki hemşire geçti. Marco'yu daha sonra cenaze odasına alacaklardı. Otopsiden sonra. Daha önce hiç böyle bir kriz yaşamadığımız geçiyor aklımdan, elimi fayans duvara dayamış, çişimin niçin bir türlü akmadığını, damlamadığını merak ederken. Her şeyin söylendiği bir kriz hiç yaşanmadı. Gregory'yle o meşhur konuşmamızın ana fikri bu değil miydi? Palermo'daki otelde. Her şeyi açıkça söyle, dedi.

Hiçbir şey demedim. Morgun dışında, duvara raptedilmiş, yan yana dizili iskemlelerin birinde oturmaktaydım. On metre kadar ötede bir kahve makinesi vardı. Bitkindim, bağırsaklarımda tatsız bir his vardı. Sıçamıyorum, diye düşündüm. Şimdi işeyemiyorum da. Giorgio geldi. Yakındaki bir kapıdan sızan müziği belli belirsiz fark ediyordum. Arabayı park etmişti. Bütün bunlar ne kadar uygunsuz, diye düşündüm. Kafamın dışında da, içinde de her şey müthiş uygunsuz. British Airways siz uçakta olmadan bavulunuzu taşımayı reddediyor, dedi Giorgio. Yolcu uçaklarında geçerli güvenlik kuralları gereği. Birkaç dakikalığına dışarıda oturduğumu belirttim. Birazdan tekrar içeri girecektim. Karımla gece boyunca nöbetleşe içeride oturacağımızı söyledim. Çok bitkindim, bayılmak üzereydim neredeyse. Heparin bulmam lazımdı. Sen evine dön, dedim. Bavulu kargoyla göndermeyi teklif ediyorlar, diye açıkladı Giorgio, ama Milano'ya mı, Torino'ya mı göndermelerini istediğime karar vermeliydim. Damadım ne kadar sıkıcı bir tip, diye düşündüm ve damdan düşer gibi Paola'yla niye ayrıldıklarını sordum. Çok mutlu olduğunuzu sanıyordum. Telesekreterde hâlâ senin sesin var, diye itiraz ettim.

Giorgio koridorda durmuş, bana bakıyordu. Gözleri cam gibi. Biraz patlak. Pazarlamacı kıyafeti buruşmuş. Sorun Giorgio'yu şaşırttı, diye düşünüyorum şimdi bu bunaltıcı tuvalette, o anda fark edemediğim şeyi sonradan kafamdan geçirirken, hatta dehşete düşmüş olabilir. Belki ani münasebetsizliğinden ötürü.

Oğlunun ardından ağlaman gerekirken. Koridordaki floresan ışığında, camsı gözlerinde kesinlikle bir şaşkınlık ifadesi vardı. Onlara derhal arayacağımı söyledim, dedi, bavulun Milano'ya mı, Torino'ya mı gitmesini istediğinizi haber vermek için. Torino, diye karar verdim. Paola evden gitmemi istedi, dedi, herhalde kendisi açıklar; sonra da koridorda tek başıma kaldım; nöbetçi hemşire odasının aralık kapısından müzik sızmaya devam ediyordu. İstemeye istemeye şarkı sözlerini biraz takip ettim. *Non posso non ricordarmi di te.* Kötü müziğin sonu yok, diye düşündüm ansızın, morgun dışındaki iskemlede tedirgin otururken. Karım beni dışlamış, kendinden ve oğlumuzdan uzaklaştırmıştı. Boğuk bir sesti, pişman olmak için yırtınan. *Non posso pensare che l'amore non c'è.* Kötü müzik bitmez tükenmez bir kaynaktan fışkırıyor, diye düşündüm, insan ruhunun bitmez tükenmez riyakârlığından. Benedetto Croce, diye düşündüm birden, oğlumun cesedinin otopsiye gitmek üzere beklетildiği morgun dışında otururken, her tür retorik ve duygusal romantizmden arıtılmış bir İtalya'nın, sürekli fakat daima yapıcı bir özeleştirinin yaygın olduğu bir İtalya'nın hayalini kurduysa, bunun tek sebebi, on örnekten dokuzunda zıt özelliklerin hâkim olduğunu algılaması olabilir. Şarkının asıl korkunç yanı sözleri değil, diye düşündüm, feci bir sahtekârlıkla söylenmesi. Üstelik özensiz bir sahtekârlık. Hayır, fütursuzca bir sahtekârlık. Peki ama, niçin karımla o korkunç yüzleşmenin üstünden daha birkaç dakika geçmişken bunu düşünüyordum? Beynin feci bir ataletin kurbanı, diye kabulleniyorum durumu, klozetin önünden çekilip küvetin kenarına otururak. Giorgio'nun yeşil pijaması var üstümde. Giorgio'nun olduğunu varsayıyorum. Sanki dünya ani ve kökten bir değişim geçirmemiş gibi, düne ait fikirleri düşünmeye devam ediyorsun. Sanki oğlun kendini öldürmemiş gibi, sanki otuz yıllık evliliğin ardından nihayet karını terk etmemişsin gibi. Croce'nin, İtalya'yı yanlış bir söylemden, yanlış duygulardan kurtarmak gerektiğini bunca vurgulamasının nedeni, İtalyanların bu yöndeki eğilimini açıkça görmesi, ta o zaman bile, bu sahte ve korkunç şekilde boğuk aşk şarkılarının, tamamen İtalyan zihniyetine özgü olduğu-

nu bilmesiydi. Croce bu aşk şarkılarına aşinaydı, diye düşündüm. Andreotti'ye Croce hakkında ne düşündüğünü sorabilir miydim? En sevdiği şarkıların hangileri olduğunu? Birden tepem attı. Ayağa kalkıp nöbetçi hemşire odasına doğru yürüdüm; bu müziği susturmaya kararlıydım. Bu müziğin çalınması ayıp, münasebetsizlik, diyecektim nöbetçi hemşireye. Durdum. Senin, morgun içinde oğluna karşı son görevini yerine getireceğine, dışında durup Benedetto Croce'yi düşünmen de ayıp, münasebetsizlik, dedim kendi kendime, sersemlemiş halde. Boş koridorda tamamen sersemlemiş, kafam karışmış halde duruyordum. Sonra gaipten yumuşak, açık seçik bir ses duydum: *Yaptıklarımız daima olduğumuzdan daha kötü ve daha azdır.*

Bu sözleri bir başkası söylemişti. En azından ben öyle düşünmüştüm. Etrafıma baktım. Kimse yoktu. Ama bu tekinsiz duruma rağmen, fikir rahatlatıcıydı. Yaptıklarımız daima olduğumuzdan daha kötü ve daha azdır. Bu sözleri kendi sesimle tekrarlayınca yatıştım, güçlendim. Oğlum, dedim kendi kendime, o tekinsiz önermeden yola çıkarak –nereden çıkmıştı bu kelimeler?– yeteneklerini savurup kendini öldüren delikanlıdan daha iyi biri. Bu aşikârdı. Karım herkesle flört eden, kocasını kederinden dışlamaya kararlı kadından daha iyi biri. Bundan hiç kuşkum yoktu. Aksi takdirde onu sever miydim? Sen de, kendisi ihanetten çok korktuğu halde karısına defalarca ihanet eden, intiharı dile getirecek cesaretten yoksun, oğullarının bir tornavidayla kendini deştiğini karısına söyleyecek cesareti olmayan adamdan daha iyi birisin. İnsanın bu kadar akla gelmedik bir silahla kendine böyle hunharca zarar vermesi için, diye düşündüm, ansızın kendimi gerçekle yüz yüze bulup dehşete düşerek, kim bilir nasıl bir umutsuzlukla, kendinden nefretle dolu olması gerekir? Nihayet harekete geçen bir insanın enerjik tavrıyla nöbetçi hemşire odasının kapısından tekrar morgun önüne döndüm. Hızla morgun kapısına ilerlerken –bunu şimdi, kızımın küçük dairesinde, küvetin kenarında titreyerek otururken bütün ayrıntısıyla hatırlıyorum– olağanüstü bir netlik ve kaçınılmazlık duygusu yaşadım. Düşsel bir netlik. Tıpkı rüyalarda insanın kendisini akıl al-

maz bir bakış açısından görmesi gibi. Derhal içeri girmeliyim, dedim kendi kendime, kelimeleri yüksek sesle söyleyerek; morga girip normal insanlar gibi davranalım diye karıma yalvarmalıyım. Bunu yaparken hayal edebiliyordum kendimi. Evet, büyük yüzleşmenin zamanı geldi, dedim kendi kendime. Sahnenin çarpıcılığını hissediyordum. Kendisini sevdiğim konusunda karıma ısrar etmeliyim. Beni sevdiğini hatırlatmalıyım. Birbirimizi sevmeseydik bunca zaman birbirimize işkence eder miydik? Oğlumuzun deşilmiş cesedi başında karımdan af dilemeliyim, dedim kendi kendime. Ona çektirdiğim bütün acılar yüzünden af dilemeliyim – Marco bunu mu amaçlamıştı? Evet, ayrıca karımı bana çektirdiği bütün acılar yüzünden kendiliğimden, derhal, kayıtsız şartsız affetmeliyim. İlişkimiz sona erdi. Kapının önünde durdum. Derhal içeri girmeliyim. Mutlaka.

Mi scusi, signore, dedi çatlak bir ses, *è questa la camera mortuaria?* *

Sıcak suyu açtım. Belki bir banyo iyi gelir. Belki mesanen ve bağırsakların sırf aşırı endişe yüzünden bu halde. Ferrante'leri unutmuştum. Karını terk etmene Ferrante'ler sebep oldu; bunu şimdi, küvetten küçük bir plastik gemiyi çıkarıp çeşitli şişelerin arasında banyo köpüğü ararken anlıyorum. En uzun süreli bilinç kaybından önce son gördüğüm yüzler onlarınkiler. Paola'ya istasyondan telefon etmemle son bulan bilinç kaybı. Sedir Kabuğu. Nivea. Morg burası mı? diye sordular. Evet, dedim. Sanıyorum içeri girmeden nöbetçi hemşireyle görüşmeniz gerekiyor, dedim. Boğuk sesin yerine şimdi haber bülteninin aciliyetinin işitildiği kapıyı işaret ettim. Bu da öteki kadar sahte. Bize haberleri okuyan seslerdeki aciliyet, pişman olmak için yırtınan sesler kadar sahte. Daha sonra *camera ardente*'ye naklediyorlar, dedim. Birbirine raptedilmiş iskemlelere yan yana oturdular ve birbirlerine sarılıp baş başa verdiler. Sanıyorum içeri girmeden nöbetçi hemşireyle görüşmeniz gerekiyor, diye tekrarladım, elimden geldiği kadar usulca. Acıları o kadar aşikârdı ki, içim o anda saygı

* Affedersiniz beyefendi, morg burası mı?

ve şefkatle doldu. Haberlerin hemen ardından bir reklamın hafif gevezeliği işitildi. Ama adam başını iki yana salladı. Kırklı yaşlarındaydılar muhtemelen; adam neredeyse tamamen kel ve kırmızı yüzlüydü; yanaklarında ve gözlerinin etrafında tükenmiş bir enerji ifadesi. Karısının yüzü genelde derli toplu olmalı, ama o anda şişti; gözlüğünü takmamış bir miyobun bakışlarına sahipti. Belki de lenslerini takmamış. Birbirlerine tutunuşlarında gösterişten eser yoktu. Birini bekliyoruz, diye açıklamada bulundu adam. Kendi sesini duymak belli ki ona iyi geliyordu. Henüz getirmediler onu. Beklememiz gerekiyor. O konuşurken karısı ona yaslanarak hem teselli sunuyor hem onda teselli buluyordu. Bütün bunları çok net hatırlıyorum. Fondaki radyoda reklamlar birbirini takip ediyordu. Sahtenin sahtesi şeyleri niçin dinleriz? Kızımız, dedi adam. Bu sözleri yüksek sesle söylemeye ihtiyaç duyuyordu. Karısı sımsıkı sarılmıştı ona. Bu sözleri yüksek sesle söyleyebildiğini kanıtlaması gerekiyordu. Nedense Heathrow'da yerlerini bize vermeyi teklif eden yaşlı çift geldi aklıma. Bu insanlar bir çift, diye düşündüm, morgun kapısından uzaklaşarak. Bizim asla olamayacağımız türden bir çift. Çok üzüldüm, dedim. Kahve makinesini işaret ettim. Bir şey içer misiniz? diye sordum. Kahve? Daha onlar başlarını sallamadan aptalca bir teklif olduğunu anladım. Neden kahve istesinlerdi ki? Ama ben duygudaşlığımı gösterebilmek için hevesle çırpınıyordum. Neden, diye soruyorum şimdi kendime, henüz birkaç santime ulaşabilmiş sıcak suya girerken, o çifte duygudaşlığını göstermek için öylesine hevesle çırpmıyordun? O kadar ki, morgun kapısından geri döndün. Karına ve oğluna sırtını döndün. Büyük yüzleşmeye de. Adam, mopedle giderken kızına otobüs çarptığını söyledi. Şoförü sarhoşmuş. Gazetelerde okumuşsunuzdur belki. Amelia Ferrante. Onlar bir çift, diye düşündüm, hızla kapıdan uzaklaşırken. Ben şu anda karıma istediğim kadar ifşaatta, itirafta bulunayım, dedim kendi kendime, daha birkaç saniye önce hayatımın kaçınılmaz ve belirleyici yüzleşmesi olarak gördüğüm konuşmadan vazgeçerek, asla bunlar gibi bir çift olamayız. Bu adamla bu kadının ıstırabında hiçbir sahtelik, yapmacıklık, retorik veya

duygusallık yok, dedim kendi kendime. Ve anladım ki, radyodaki bitmez tükenmez, bayat anlamsızlıkları duymamışlardı bile. Duymuyorlardı. Böyle bir çift, dedim kendi kendime, radyo kadar münasebetsiz bir şeyin kendilerini oyalamasına asla izin vermez. Böyle bir anda. Radyonun sahteliğinden ve anlamsızlığından o kadar uzaktalar. Bana seni oyalayan şeyi söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim, diye düşündüm. Bu adamla bu kadının birlikte acı çekişlerinde hiçbir sahtelik, hiçbir anlamsızlık yok, diye düşündüm. Kadın kocasının palto ceplerini yokluyor, kâğıt mendil arıyordu. Karıma ne söylersem söyleyeyim, asla bu kadar içten olamayız, diye düşündüm. Birbirimize böylesine hakiki bir destek olamayız. Kaybettiğimiz onca zamanı telafi edemeyiz, dedim kendi kendime. Şu anda küvetin içinde otururken, kızıma satın aldığım, Paola'yla bozuşan, sonunda küsen karım asla onaylamayacağı için karımdan gizli satın aldığım bu mütevazı dairenin mütevazı banyosunda, aynayı ve fayans duvarları kaplayan buharın içinde titreyerek, anlıyorum ki kararımı belirleyen, bu düşünce olmuştu: Kaybettiğimiz zaman. Karşımda olağanüstü bir güzellikle sergilenen bu içtenliğe ulaşmamızın imkânsızlığı. Birkaç gün komada kaldı, diye devam etti adam. Gazeteler yazdı. Kadın miyop gözleriyle bana baktı; kocası acaba fazlasıyla sarsılacak ya da anlamayacak biriyle mi konuşuyor diye bakmak için belki. Acı çekerken bu samimiyete sahip oldukları için çok şanslılar, diye düşündüm. Onlara ne kadar şanslı olduklarını söylemek istedim. Başlarına korkunç bir olay gelmişti –adam doktorların o sırada bir başkasının hayatını kurtarmak üzere böbrekleri ve korneaları aldıklarını söyledi–, feci, korkunç bir olay; buna rağmen şanslıydılar. Küvette otururken, bunu kendilerine söylemek istediğimi hatırlıyorum. Radyodaki saçmalığı kesip onlara bu ıstırabın içindeki birlikteliklerini ne kadar yoğun biçimde hissettiğimi söylemek istiyordum. Karımla benim asla bunu başaramayacağımızı. Şimdi de, gözlerim kapalı, suya daha fazla gömülürken, okuduğum bir kitabı hatırlıyorum; akıl hastalarının dört beş yıllık bir sürenin ardından telafisi imkânsız, kronik bir duruma geçtikleri, çünkü bu noktada akıl sağlığına

yaklaşmanın, hastaya kaybının büyüklüğünü fark ettirmekten başka işe yaramadığı ileri sürülüyordu. Marco kaç senedir hastaydı? diye soruyorum kendime. Dört mü? Beş. Akıl sağlığına kavuşmak, diyordu bu kitap –bu konuda okuduğum yığınla kitaptan biri–, *telafisi imkânsız kayıp gerçeği*'yle yüzleşmektir: Dayanılmayacak kadar korkunç bir gerçek. Cesedin birkaç dakika sonra aşağı getirileceğini söyledi Signor Ferrante. Öyleyse Marco bilinçli bir anında mı öldürdü kendini? diye sordum kendime birden. Morgun kapısında dururken. Delilikten değil de, akıllılıktan mı öldürdü? Delilikten döndüğü bir anda. Telafisi imkânsız kayba. Biz asla bu çift gibi olamayız, diye düşündüm. Onu son bir defa görmek için bekliyoruz, dedi Signor Ferrante. Tekrar üzüldüğümü söyleyip oradan kaçtım.

Suyun içinde uyuyakalmış olmalıyım. Neredeyse soğumuş. Uyku değil de, zihnin birinden uyanmaya çalışırken bir sonrakine gömüldüğü yoğun sanrılar dizisi. Başlangıçta bir slayt gösterisi. Denetimi elde tuttuğun için kendini tebrik edersin. Sonra mutlaka insana yabancı bir zihnin hayal ettiği bir dünyaya dalarsın. Küvetin içi solucanlarla ve talaşla dolu. Ya da kayıktan düşmüş, korkunç sakatlıkları olan bir grup çocuğa ip atmaya çalışıyorum. Çamurlu nehir onları sürüklüyor. Bu hayallerde ne gereksiz bir bolluk ve hüner mevcut. Ne eşsiz, anlamsız bir netlik. Son çocuğun kafası, çığlık atan, kocaman çürük bir ağızdan ibaret. Hollywood'un en korkunç kâbuslarından öte. En aşırı özel efektlerden öte. Sıcak su musluğunu açıyorum. Banyo buharla doluyor. Belki artık işeyebilirim. İşemem lazım. Küvetten dışarı çıkıp bir havluya sarınıyorum ve pencerenin yanındaki klozete doğru ilerlerken herhalde gene sanrı görüyorum. Uyan! Buhar, pencereye parmakla yazılmış harfleri açığa çıkarıyor. Bu bir sanrı olmalı. Eğer kendim yazmadıysam tabii. YARDIM EDİN BANA. Harfler buharın yardımıyla yavaş yavaş beliriyor. Çişimin çıkmasını beklerken büyülenmiş halde seyrediyorum. YARDIM EDİN BANA. İngilizce. Ama bu kelimeleri kendim yazmış olsam hatırlardım herhalde. Uyan! Uyanıksın zaten. Birkaç yıl önce kızıma, evlat edindiğim kızıma ve sıkıcı ama güvenilir kocasına al-

dığım mütevazı dairenin banyo penceresine biri, Yardım edin bana, diye yazmış. Evlenmeleri için onlara yardım ettiğim sırada aldığım. Yardım edin bana.

VI

Gazetecilikten vazgeçmemi nihayet tetikleyen şey, bir yandan tarihin, hatta gerçekliğin, hatta ve hatta hakikatin ruhunu canlandırırken bir yandan da perdeleyen, sonsuza dek anlaşılmaz kılan ya da fiilen zihni oyalayan sonsuz bir ayrıntı bolluğunu sezmemdi. Pasticceria Dante'nin bir masasında oturmuş cappuccino'mun köpüğünü kaşıklarken ve fotoğrafı hem *La Stampa*'nın hem de *Corriere della Sera*'nın birinci sayfalarında yer alan ünlü bir tiyatro yönetmeninin yüzüne bakarken, bu düşünce bütün kasvetiyle zihnimde mevcut. Yıllar boyunca, diye geçiyor aklımdan, bu iki saygın gazetenin ilk sayfalarına göz atarken, daha doğrusu on yıllar boyunca, her gün şu veya bu haberi yazdım, olayın sebeplerini, güdülerini, yankılarını çözümledim, üstü kapalı çözümler, önlemler, uygun fedakârlıklar önerdim. Ünlü tiyatro yönetmeni ölmüş. Moro'nun kaçırılmasına ilişkin haberim ödül kazandı; Sindona ve Gelli'yle yapılan –hem İtalyanca hem İngilizce yayımlanan– en açıklayıcı röportajlar benimkilerdi; Ustica muammasında rol oynadığı tahmin edilen, düşürülen Libya avcı uçağına ait ilk fotoğraflar bana aitti. Zamanımızın en büyük dâhilerinden biri, iddiasında bulunuyor manşet. Çöreğimi ısırı-

yorum. Büyük depremin ertesi sabahı Basilicata'daydım; yıkıntılardan cesetler çıkardım, yetim kalmış çocuklara pasta yedirdim, yıllar boyunca bağış topladım. Üstat Sahneden Ayrıldı, diyor *La Stampa*. Öngörmesi ne kadar kolay! Ben Tangentopoli'yi ve Hıristiyan Demokratlar'ın çöküşünü tahmin ettim. Seveso olayının ardındaki beceriksizliği teşhir ettim ve öldürülmesinden birkaç saat önce Pio Della Torre'yle *Time* dergisi için röportaj yaptım. Üstat Son Selamını Verdi, diyor *Il Corriere*. Gazetelerden birinin bu başlığı atması kaçınılmazdı. Zihin daima kolay benzerliklere kapılır. Ta ki bir bahar öğle sonrasında, bir başka cinayette akan kan, Andreotti'ye, öteden beri çalışma alanım olduğu halde hiçbir zaman bana ait olamayan bir ülkede anlayamadığım her şeyi giderek daha fazla simgeleyen Andreotti'ye yakınlığı bilinen bir politikacının kanı henüz kaldırımdan temizlenmeden cinayet yerini görmeye götürüldüğümde, o Palermo öğle sonrasının tam o anında, tam dünyanın en saygın gazetelerinde yayımlanan tahminlerimin hepsi nihayet gerçekleşmeye başlamışken –o günkü kurbanın önemli bir temsilcisi olduğu eski rejimin çöküşü, o günkü kurbanın, parlak yüzeyini cilalamaya hayatını adadığı, dünyanın en cicili bicili dış görünüşünün paramparça olması– ansızın bütün ilgimi kaybettim. O bahar öğle sonrasında, Palermo'da, kaldırımı ve kanı, Andreotti'nin uşağının düştüğü yere çizilmiş çizgiyi gördüğümde, muhabirlerin, Gregory Marks ve başka muhabirlerin bir kameraya, kameralara aciliyetle konuşan seslerini duyduğumda, işgüzar carabiniere'lerin fotoğrafçıları geriye itişini izlediğimde, bütün ilgimi kaybettiğimi ansızın anladım. Ayrıca, bu kaybın bir süre önce gerçekleştiğini de anladım. Belki yıllar önce. En azından ayrıntılara ilgimi kaybetmiştim. Değişen siyasi ittifakların ve dolaylı kan davalarının karmaşık öyküsünü anlatmak istemiyordum; kurbanın son hareketlerini adım adım takip etmek, nerede olduğunu kimlerin bildiğini düşünmek istemiyordum. Basın toplantılarına katılmak, meslektaşlarımı sorguya çekmek, isimsiz görevlilerden ipucu sızdırmak istemiyordum. Andreotti'nin baş uşağı olan önemli politikacının kanı kaldırımda, bir carabiniere kordonuyla çevrili halde, henüz

kurumamışken, gösterişli bir devlet binasının merdiveninin önünde durduğum sırada, sonuçlara yönelik tahminlerde bulunmayı, klanlar arasındaki savaşta halihazırdaki durumu çözümlemeyi, olayın seçimlere yansıması konusunda atıp tutmayı hiç istemediğimi, dünyanın heyecana ve başkalarının derdine sevinmeye duyduğu açlığı gidermek için gazetecilerin her gün bulmak zorunda oldukları çarpıcı kelimeleri bulmayı hiç istemediğimi ansızın fark ettim. Üstelik bu bir süredir böyleydi. Bir süredir, uzun bir süredir, dedim kendi kendime, tamamen otomatiğe bağlı olarak, eski şevkinin itici gücüyle çalışıyorsun. Zaman aşımına uğramış heveslerin gücüyle. Ama o bahar öğle sonrasında, Palermo'da, artık bunlarla ilgilenmediğimi nihayet anladım. Bu ayrıntıların yanıltıcı olduğunu anladım. Kanın, silahın, sebebin. Bunların sonu yoktu. Bu tür ayrıntıların sonu yok, diye düşündüm. Hep daha fazla kan, daha iyi silahlar, daha aşağılık sebepler olacak. Kimin yaptığını öğrenmen gerekmiyor, dedim kendi kendime ve kaldırımda neredeyse siyah görünen kana şöyle bir göz atmakla yetinip sırtımı dönerek otele gittim. Aslında merak ettiğim tek şey, dedim Gregory'ye, akşam geç saatte, daha önce de birçok kez olduğu gibi otelin barında karşılaştığımızda, merak ettiğim tek şey, Andreotti'nin kafasının içinde neler olup bittiği: her sabah erken saatte kilisede ayine katılıp kuşkusuz samimiyetle günlük dualarını okurken; yolsuzluklara bulaştığını bildiği uşaklarını kuşkusuz kurnazca görevlendirirken. Andreotti kadar İtalyan olmanın nasıl bir şey olduğunu merak ediyorum, dedim Gregory'ye. Zihnin böyle çelişkileri nasıl barındırabildiğini. Daha doğrusu nasıl böyle çelişkilerin üzerine kurulduğunu. Böyle çelişkileri temel aldığını. Bütün enerjisini bu çelişkilerden aldığını. Başka hiçbir şey ilgimi çekmiyor, dedim eski rakibime. Gregory kaşlarını çattı. İçtenliğim onu şaşırttı, diye düşündüm. Her zamankinden daha fazla içiyorum. Kendi ölçülerimi bile aştım. Bu baypastan önceydi. Yer değiştirmenin zamanı geldi belki de, dedi, kaşları çatık. Kaygılı görünüyordu. Vanoli olsa gülerdi, diye geçiyor aklımdan şimdi, Pasticceria Dante'de. Vanoli sana hiçbir şeyi anlamayan bir çocuk muamelesi yapıyor. Oysa Gre-

gory kaşlarını çatmıştı, kaygılandığı belliydi. Yer değiştirmenin zamanı geldi, dedi.

Üstün bir başarı, diyor *Il Corriere*. İtalya sanatçı kahramanlarına bayılıyor, diye düşünüyorum, kolumdaki şekeri silkeleyerek. İngiltere'de bir tiyatro yönetmeninin ölümü asla birinci sayfada yer almazdı. İlkokullarda hesap makinesi kullanımının yasaklanması bir tiyatro yönetmeninin ölümünden çok daha önemli. Ne kadar büyük bir yönetmen olursa olsun. İngiltere'de. Çağımızın en büyük, en değerli tiyatro yönetmeni, diyor *La Stampa*. İtalya, kendini dâhiler üreten bir ülke olarak görme ihtiyacı duyuyor, diye düşünüyorum. Bunu daha önce de düşündüğüm olmuştu. Dâhi yazarlar ve sanatçılar. Belki cinayetleri telafi edebilmek için. Oysa İngiltere unutmayı tercih ediyor. Dâhi tiyatro yönetmenlerini bile. İngiltere'de, diye geçiyor aklımdan, önemli olan, çocukların dâhi sanatçılar olması değil, kafadan hesap yapabilmesi. Seksen yaşındaki tiyatro yönetmeninin, inme inmeden bir hafta önce genç metresine yazdığı bir şiiri basmışlar. Şiirde *la notte infinita*'ya*, *il silenzio eterno*'ya** dair önsezilerinden bahsediyor. Öngörülebilir biçimde. İnsanları etkilemek için kullanılabilecek son koz, ölüme yakınlık belki de. Ölümün yakınlığının heyecanı. Maça ası. Değerli bir beynin ölüme yaklaşması. Karen bundan etkilenir miydi acaba? Bilincin sönüşünü bekleyen bilinç. Bir telefon etsen? Şimdi, bu kafeden. Baypastan söz edersin. Artık ayrı hayatlarımız var. Bu sözleri söylerken sesi ne kadar farklıydı. Mahremiyetten tamamen yoksun. Mahremiyet, diye düşünüyorum, kolumdaki şekeri silkelemeyi beceremeyerek, sesimizle yarattığımız ya da taklit ettiğimiz bir şey. Mikrofonla şarkı söylerken. Cep telefonuyla konuşurken. Ya da dışladığımız. Sesimizle. Kal, biraz daha sev beni, diye bitiyor yaşlı adamın şiiri. Biraz daha kalma sorunu olan, diye geçiyor aklımdan –heparin almam lazım– kendisiydi.

Çöreğimi bitirdim. Mütevazı bir kahvaltı. Bir doktor bulmam lazım. Boşalmayan bir mideyi mütevazı bir kahvaltıyla da olsa

* Sonsuz gece (–ç.n.)

** Ebedi sessizlik (–ç.n.)

doldurmanın âlemi var mı? Boşalmayan bir mesane. Yardım edin bana, diye yazmış biri banyonun penceresine. Sonra, sabah altıda çalan telefon. Torunlarımı okula götürdüm. Ve şimdi, bu sabah ikinci defa, Pasticceria Dante'de oturuyorum. O kelimeleri ben yazmış olabilir miyim? Bu sabah ikinci kez cappuccino içip çörek yiyorum ve sözümona nefret ettiğim gazeteleri okuyorum. Üst üste iki kere mütevazı bir kahvaltı. Özen göstererek iki kere evlenen adamlar gibi. Gülümsüyorum. İnsan bir şeylerden sözümona nefret ediyor, diye düşünüyorum, ama sonra yine de aynı şeyleri yapmaya devam ediyor. İnsanın kendisi yaptıklarından daha iyidir. Birinin, başka birinin benimle konuştuğu duygusu ne garipti. Büyük bir devlet hastanesinin kişiliksiz koridorunda. Marco'ya da böyle mi oluyordu acaba? Dışarıdan, kontrol edilemeyen sesler. İnsan böyle böyle mi farkına varmadan pencerelere yazılar yazıyor? Şimdi hatın sayılır miras konusunda kavga çıktı. Dâhi tiyatro yönetmeninin çocuğunun, tek çocuğunun annesi yıllar önce kamuoyu tarafından unutulmuştu. İlk karısı araba kazasında öldü. Bazıları çocuğun onun olmadığını iddia ediyor. Birincisi gibi çocuksuz olan ikinci evliliği kilise tarafından feshedilmişti, ama devletin gözünde hâlâ geçerli. Altı aylık metresi, yoksul bir Polonyalı ailenin kızı olan ve gelecek vaat ettiği söylenen genç dansçı, yakın tarihli vasiyetnamesinde yönetmenin her şeyini kendisine bıraktığını söylüyor. Andreotti'nin duruşmasıyla ilgili yazıyı okuyacağıma niye bu yazıyı okuyorum? Hiç değilse kitabım için yararlı olacak bir şey okuyabilirim. Evliliğin niçin feshedildiğini neden bu kadar merak ediyorum? Benim tahminim, demiştim Gregory'ye –onun da evliliği feshedilmişti– Andreotti'nin beyninin ayrı ayrı, hatın sayılır büyüklükte bölümleri arasında bir bağlantı olmadığı. Andreotti'nin başarısının kaynağı bu, demiştim Gregory'ye, Palermo'daki otelin eski moda lüks barında. Cinayetten sonraki akşam. Sağ elini sol elinden ayırmış olması. Geri dönüşsüz biçimde. Tıpkı *La Stampa*'daki iki yazı arasında, tiyatro yönetmeninin başarılarına ait yazıyla özel hayatına ilişkin ayrıntılı ve çok daha ilginç yazı arasında bağlantı olmadığı gibi, diye geçiyor aklımdan. Yorulmak bilme-

yen yücelik arayışı, diyor ilk yazı. Merhumun geliri, herhangi bir vasiyetnameden bağımsız olarak, hak talep edenler arasında, merhumla birlikte yaşadıkları süreyle orantılı olarak paylaştırılmak zorunda, diyor ikincisi. Bu ilke yakın tarihteki bir mahkeme kararıyla kondu. Ruhun birbirine tamamen zıt iki yönelimi: yücelik, bürokrasi. İtalya bu işte, dedim Gregory'ye, akşam oldukça geç bir saatte, Palermo'da pahalı bir otelin barında. Masraflarımı gazete ödüyordu elbette. Aynı anda var olan, birbirine tamamen zıt iki anlayış, dedim. İtalyan kişiliğinin kilit noktasını oluşturan çelişki, diye ısrar ettim. Yücelik ve kılı kırk yarmak. Bu cinayetin ayrıntıları hiç ilgimi çekmiyor, dedim. Senin yer değiştirmen lazım kardeşim, dedi Gregory. Gerçekten ilgileniyordu benimle. Kendi büyük ve saygın kurumunun, bütün çalışanlarını dört beş yılda bir yer değiştirmeye teşvik ettiğini anlattı rakibim; aksi takdirde, bulundukları yerde heyecanlarını, anlatma, aktarma isteklerini kaybediyorlardı. Gazetecilikte bu çok önemli, dedi Gregory. Bir yerde belirli bir süre bulunduktan sonra, diye ısrar etti –ikimiz de epeyce içmiştik– gazetecilerde bıkkınlık başgösterdiği, bilinen bir gerçek. Bıkkınlık muhabirliğe yansır. Yayıncılıkta heyecan şarttır, diye ısrar etti. Aciliyet şarttır. Televizyonda. Öyle olmasa, İtalya'yı ondan çok daha iyi bilen onca insan varken bu işe niye onu atasınlardı? Bu benim daha ikinci cinayetim, diye ısrar etti. Ben tazeyim. Başta sen, diye itiraf etti içtenlikle. Sen İtalya'yı benden çok daha iyi biliyorsun.

Gregory çok içten bir adam, diye düşünüyorum, oğlum yakında bir morgda yatarken, terk ettiğim karım muhtemelen şu anda beni bulmak için çeşitli yerlere telefon açarken, sağlığım çökmenin eşiğindeyken bir pastanede oturup gazete okuyabilmeme şaşırarak. Herkese hakkını vermeye daima özen gösteren bir adam. Gregory Marks. Gregory'nin inceliksiz de olsa cömert bir açıkkalpliliği vardır, diye düşündüm o sırada, hâlâ da öyle düşünüyorum; İngilizlere özgü, yontulmamış, dürüst bir açıksözlülük: Herkese hakkını vermenin özünde bulunan tenezzülle tamamen bağdaşan özellikler. Demek ki aşka benziyor, dedim şaka yollu. Çok fazla içiyordum. Masraflar gazeteye ait. Kaç yıl,

beş yıl, on yıl boyunca yavaş yavaş soğuyan ve sonunda yerini tek bir sinir bozucu takıntıya bırakan bir ilgi ışıltısı: Karımın kafasından ne geçiyor? Yer değiştirmenin zamanı geldi! diye güldüm, tamamen teslim olmuşçasına, hayal kırıklığına yani. Leopardi hayal kırıklığı konusunda güzel şeyler söylüyor, dedim Gregory'ye. Gazetecilik bir tür seri monogami, dedim gülerek. Roma, Prag, Pekin, Claudia, Sabina, Karen. Kahkahalarla gülüyordum. Sanki daha iyisini hiç ummamışım gibi. Tiyatro yönetmeni meğer genç metresini deniz kenarındaki villasına yerleştirmiş, ama kendisi genellikle Venedik'teki otelde kalıyormuş. Fakat Gregory kadın düşmanlığı terapisine katılabilecek tipte bir adam değildi. Hadi canım, gerçekten öyle düşünmüyorsundur, dedi. Normal olarak ancak ondan çok daha genç birinin bakacağı şekilde, yoğunlukla, samimiyetle gözlerimin içine baktı. Birinin gözlerinin içine ısrarla bakmak, diye düşünüyorum, feci bir küstahlık aslında. Olduğundan çok daha gençmiş gibi davranmak küstahlık. Sanki hevesli içtenlik, mesela Napoli Körfezi'ne bakan bir terasta oturmak gibi anlık bir armağan ya da sapma değil de, hayatın temel unsurlarından biriymiş gibi. Seni herhangi bir şey yapmaktan kurtardığı için öyle söylüyorsun, dedi. Sen aslında inançsız bir adam değilsin, dedi. Şüpheye düşüp, haklı olabileceğini kabul ettim, ama yine de bir benzerlik olduğunu düşünüyordum. Benzer uzaklaşma veya derine inme arzuları. Aşkta da, gazetecilikte de. Başka bir yerde yüzeysel bir deneyimi tekrarlamak veya aynı yerde, aynı insanla, ne kadar anlaşılmaz, ne kadar umutsuz da olsa, yeni bir deneyime girişmek. Eski bir deneyimin derinleştirilmesi. Benzerlikler birden beni büyülemeye başladı, dedim. Hoşuna gitse de gitmese de, dedim böbürlenerek, benim içimden gelen, daima derine inmektir. Uzaklaşmak değildir yani. Her iki konuda da. Boş bir böbürlenmeydi. Hatta yalandı. Esas mesele derine inmektir, dedim, üzerinde kayılacak yeni bir yüzey bulmak değil. Montale'den alıntı yapıyordum, gururla. Gregory bunu bilmiyordu tabii. Çok içmiştim. Derine inmek gerekir, diye ısrar ettim, Montale'den alıntı yaparak, mesele budur. BBC muhabiri Gregory, Nobel ödüllü şairi bilmezdi. Son-

ra, bütün bu süre boyunca gözlerimin içine bakmış olan Gregory dedi ki –daha o konuşmaya başladığında hemen anladım, hatta dondum kaldım, rakibim cesaretinden ötürü bir üstünlük hissediyordu, sonunda asıl meseleyi kendisi ortaya çıkardığı için gururluydu– dedi ki: Öyleyse bir noktada karına âşık olmam konusunu konuşmamız gerekecek herhalde.

Karım Giorgio'yu uyandırmış ve Paola'ya telefon ettirmişti. Daha önce kendisinin iki kere arayıp telefonu kapattığını söyledi Paola. Bir altıda, bir de altı buçukta. Martina okula gitmek üzere eşyalarını topluyordu. Herhalde karımdı. Sabahın o saatinde başka kim arayıp telefonu kapatırdı? Maria Cristina renkli pijamasıyla geldi. Yatağın sıcaklığını koruyan pijamasının içinde pırıl pırıl sarışın bir küçük kız. Çörek! Büyükbabam kahvaltıya çörek getirmiş. Pastaneden! El çırpmalar. Çörek! Kremalı! Reçelli! Büyükbaba öpücük koparmayı hep becerirdi. Senin burada olduğunu, ama dışarı çıktığını söyledim Giorgio'ya, dedi Paola. Kızın, diye geçiyor aklımdan, bir yandan Pasticceria Dante'deki masamdan ne zaman kalkacağımı merak ederek, evlat edindiğin kızın, Gregory'nin o gece yaptığı gibi fütursuzca, sana hakkını vermeye kararlı birinin küstahça fütursuzluğuyla gözlerinin içine bakmaz hiçbir zaman. Ama karın gibi gözlerine bakmayı da reddetmez; korku ve hınçtan kaynaklanan, bürokratik yanını sana, yücelik arayışını başka yöne: Gregory'ye, Marco'ya, kapıyı çalan herhangi bir Yehova Şahidi'ne çevirmeyi seçmiş olmaktan kaynaklanan bir reddediş. Hayır, Paola'nın hızlı bakışları babasının, kendisini evlat edinmiş olan babasının bakışlarıyla bir an, kısacık bir an, bir çocuğun sabah yayıntılarının üzerinden karşılaşır, ne kadar konuşulabileceğini, senin iyi olup olmadığını yoklar, buradayım, ama zorlamıyorum, zorlanmak da istemiyorum, der. Giorgio'nun dayattığı sorun fazla mı ağırdı? Senin burada olduğunu, ama çıktığını söyledim, dedi. Çok erken çıktın herhalde. Paola'nın fıldır fıldır kahverengi gözleri vardır. Nereye gittiğini bilmiyordum. Kızlar çöreklerin olduğu kâğıt torbayı yırtmaktaydı. Karımla ben, aile hayatının zevklerini yaşayamadık, diye düşünüyorum Pasticceria Dante'de; kızların bu pastaneden

götürdüğüm çöreklerin torbasını heyecanla yırtışı gözümün önüne geliyor. İri, beyaz bir kâğıt torba. Başlangıçta o zevkleri yaşamak istiyorduk, o zevkleri, aile hayatının zevklerini yaşayabilmek için yeri göğü birbirine kattık, ama sıkıldık. Yeri göğü birbirine katmak, zevklerin kendilerinden daha heyecanlıydı. Biz başka bir şey istiyorduk. Sonra yine onları istedik. Onlara tekrar ihtiyaç hissettik. O zevklere. Ama yeri göğü ikinci kez birbirine katmak imkânsızdı. İnsan bir kez yeri göğü birbirine katıyor, diye düşündüm, geriye bakınca kolaylıkla yapmış gibi geliyor, ama ikinci defasında nereden başlayacağını dahi bilemiyor. Daha önce sıkıldığı şeye geri dönmek için. Kızlar en büyük çörek hangisi diye tartışıyorlardı. Hangisi en büyük? Şizofrenin geri dönüşünü engelleyen, harcanan yılları düşünmektir. Bunu hangi kitapta okuduğumu hatırlayamıyorum. Tahmin yürütmekten başka bir şey değil muhtemelen. Şizofreniye ilişkin okuduğum hemen her şey, tahmin yürütmenin damgasını taşıyordu. Paola usulca konuştu: Herhalde telefonun çaldığını duyduğunda çıktın evden, değil mi baba? Bakışları beni bir yokladı. Telefona sen cevap verseydin kapatmazdı. Değil mi? Tıpkı gözlerine hızla bakışı gibi, diye düşünüyorum, kızının bunu söyleyişinde de herhangi bir meydan okuma yoktu. Benimle konuşmak istemiyor, değil mi? Sesinde suçlama yoktu. Şimdi de sen onunla konuşmak istemiyorsun. Uyuyamadığımı söyledim Paola'ya. Kalkıp dışarı çıktığımı. Çöreklerin üstüne eğilmiş kafaların biri altın sarısı, biri kahverengiydi. Sadece birer tane, diye azarladı Paola onları. Sonra kusarsın Tina, diye uyardı. Bırak yesinler. Çörekleri size aldım, dedim torunlarıma. Daha küçükler, dedim Paola'ya. Kendimi gülümserken, dede, cömert dede rolü oynarken görüyorum. Reçellilerden tatsana Mari. İnsan korkaklığını gizlemek için cömert dede rolü oynar, diye düşünüyorum. Telefona cevap veremeyişini. Ya da sırf telafi etmek için. Tıpkı değerli tiyatro yönetmenlerinin cinayetleri telafi etmesi gibi. Gülünç bir bağlantı. Aydınlatıcı bağlantıyla yanıltıcı bağlantıyı birbirinden ayırmak şart. Kızıma erken saatte kalkan bir trenle Torino'ya gitmeyi düşündüğümü, sonra otopsiyi bu sabah yapacaklarını hatırladığımı

söyledim. Öğleden önce gitmenin anlamı yok, dedim. Öğleden sonra *camera ardente*'ye alınacaktı. İstasyona kadar gidip geri döndüm, dedim. Saat yediyle yedi buçuk arasında, Pasticceria Dante'nin bir köşe masasında oturup Andreotti'ye sorulacak on soruyu yazdığını kızına söylemedin elbette.

Şimdi yine Pasticceria Dante'de, köşedeki masamdan, tam karşımdaki duvar saatinin neredeyse on buçuğu gösterdiğini görüyorum. Tiyatro yönetmeni dün sabah erken saatte ölmüş. Banyosunda. Onu bulan, metresi değil, köpeği olmuş. "Banyosunda", ne kadar ölçülü! Tornavidadan bahis yok, oysa oğlum neredeyse tam aynı dakikalarda kendini öldürmüş olmalı. Bir çılgınlık anında mı, yoksa bilinçli bir anında mı? Yoksa ikincisi birinciyi mi üretiyor? Morgda cesetlerin ne kadarını gösteriyorlar? Sadece başı ve yüzü mü? Gerisi bir çarşafla kapatılmış olsun bari, lütfen. Sırf karımın hatırı için. Banyoda, diye tekrar ediyor *Il Corriere*. Daha önce pencerelere hiç yazı yazmadım, hatırladığım kadarıyla. Dün akşam yemeği yememiş olduğum halde, şu anda bir kahve daha, bir çörek daha sipariş etmenin aptallık olacağını söylüyorum kendi kendime. Köpeğin adı Boccaccio. Metres ondan ayrılmamaya kararlı olduğunu söylüyor. Bir başka sanat dehası. Yadigâr olarak. Köpek havlayarak odasına gelip onu uyandırmış. Senin Andreotti'ye sorulacak soruları düz kâğıda, üstelik el yazısıyla yazman da neredeyse dâhiceydi, diye düşünüyorum. Sabahın erken saatlerinde zekâm her zaman daha keskindir, ne kadar uykusuz olursam olayım. Sayın başkan, bölünmüş bir kişiliğiniz olduğunu ileri sürenlere ne cevap verirsiniz? Andreotti bundan hoşlanacaktı. Bilgisayarlarla falan meşgul olamayacak kadar yüce insanların birliğinden hoşlanacaktı. El yazısının esrarını koruyan insanlar. Bir pastane masasında düz bir kâğıda yazı yazan insanlar. Ancak, diye cevap verecek, cevabı, ünlü vecizesi, İktidar yorucudur, ama muhalefet daha da yorucudur, türünden bir şey olacak; ancak aynı anda diyecek, oltaya geldiğini, öngördüğüm şeylerin tıpatıp aynısını söylemekte olduğunu bilmeden, ancak aynı anda birden fazla şeyi düşünmeye hiç mecbur olmamış biri bu tür bir suçlamada bulunabilir. Gülümsemesini şim-

diden görür gibiyim. Sadece kıskanan kişi suçlama yapar. Andreotti'nin nakaratı hep budur. Yolsuzlukla suçlanan İtalyan lider nakaratı. Kambur sırtı. Güneyli bir belediye başkanı, yolsuzlukla suçlandığında, Kendiniz gelin iktidara, siz sokun elinizi taşın altına, diye cevap vermişti. Kurnaz, miyop gözleri. Yazımda yer verdiğim bir başka ayrıntı.

Paola'nın bakışları benimkileri yakaladı, sonra hemen çevrildi. Dün gece için özür dilerim, dedim. Seni korkutmuş olmalıyım. Hastaydın, dedi. Benim hasta olduğumu Giorgio'ya söylediğini söyledi. Ve bazı haplara ihtiyacım olduğunu. Saat yediyi çeyrek geçe civarında telefon etmişti Giorgio. Ben soruları yazarken. Paola benim için endişeleniyordu. Katatonik halde ortalıkta mı dolaşıyorum acaba diye. Sonra hüzünle gülümseyerek bir dolabın kapısını kapatışı, bir an sırtını yaslayışı ne kadar samimiydi. Kızlar hapur hupur çörekleri yiyordu. Baba, dedi. Paola çekici bir kadın değildir, ama tavırları sevimlidir, hoştur. Güzel olduğu söylenemez. Baba. Ayakta durup ağırlığını bir ayağından ötekine vererek, saçını çekiştirerek. *Corriere della Sera*'da tiyatro yönetmeninin metresinin fotoğrafları var: Simsiyah saçlı, enfes bir kız. Ellili yaşlarında evlendiği, resmen boşandığı karısı, Sardinyalı bir güzellik yarışması birincisiydi, şimdi küçük çapta politikacı oldu. İlk karısı bir edebiyat ödülü aldı. Sonra arabayla köprüden uçtu. Giorgio evden gitmesini senin istediğini söyledi, dedim. Hiçbiri Karen kadar güzel değil, diye düşündüm. Şimdi ansızın Pasticceria Dante'de çeşitli kadınların, Paola'nın, karımın, Karen'ın, tiyatro yönetmeninin genç ve kesinlikle çekici Polonyalı metresinin göreli güzelliklerini düşünürken, bir başka duygu selinde boğuluyorum tekrar. Oğlum bu kızla aynı yaştaydı. Hayır, bu bir önceki duygu selinin aynısı. Oğlum bir kadınla hiç beraber olmadı! *La Stampa*'nın sayfalarını tutan ellerim titriyor. Kulaklarımda karanlık, dev gibi bir ırmak uğulduyor. Son yirmi dört saattir, diyorum kendi kendime, karanlık, dev gibi bir duygu selinin ortasında, sen bir girdabın, durgun suyun içine sığınmış gizleniyorsun. Durgun bir suyun içine hapsolmuşsun. Koca bir sel dalgasının yanıbaşında, bir girdabın içinde fır dönüyorsun, yük hafifletmek

için denize atılmış bir ağırlık gibi. Bu uzun müddet böyle devam edemez, diyorum kendi kendime. Asla göğüsleyemediğin bir dalga. Ya da belki hayatın boyunca hep böyleydi. Hayatın boyunca karanlık, dev bir dalganın yanındaki sığlığa sığınmışsın. Karının yanında. Yardım edin bana, diye yazan kimdi? Dalgayı göğüslemek üzere olan biri. Gregory'ye daha derine inmek istediğini söyledin, diye düşünüyorum, kendime tekrar hâkim olmaya çalışarak, yine bir bilinç boşluğuna düşmemeye, dün geceki gibi kızımın evine taksiyle bile değil, hiç tanımadığım birinin arabasında, tamamen şaşkın bir halde götürülmemeye kararlı; buna rağmen o derin dalgayı hiçbir zaman göğüslemiyorsun. Gregory'nin önerdiği, sağduyunun da birçok kere öğütlediği gibi uzaklaşmıyorsun, öte yandan derine de inmiyorsun; karın yanında fırtınalar koparırken sen sığlıkta, dümen suyunda dönüp duruyorsun sadece. Karım morgda ne gördü acaba? Ne kadarını gösteriyorlar? Martina ayağa fırlayıp bileklerini eteğine sildiğinde, torunumu okula benim götüreceğimi söyledim. Güzel torunumu okula götürmek benim için büyük bir şeref, dedim kararlılıkla.

Böylece, bu sabah beş dakika boyunca, diye hatırlıyorum, Pasticceria Dante'de gelip geçenleri seyrederek, altı yaşında güzel bir kızı okula götürürken onunla yan yana oturdum; yirmi dakika sonra da, üç yaşında güzel bir kızın yanında oturup onu yuvaya bıraktım. Arabada kızların ikisi de gevezelik edip ne kadar kalacağımı, ertesi sabah yine çörek getirip getirmeyeceğimi sordu. Anneleri onlara hiç çörek getirmiyormuş. Martina'nın okuldan içeri koşarak girişini seyrettim. Kırmızı kazağın üstünde sarı sırt çantası. Saçını taramasını hatırlatmalıydım ona. Torunumun bir grup çocuğun içine karışarak gözden kaybolmasını seyrederken, artık karımı terk ettiğime göre, bir süre kızım ve torunlarımla kalabileceğim geçti aklımdan. Paola'yla Giorgio ayrıldıklarına göre, bir süre Paola'yla birlikte yaşayabilirsin, diye düşündüm, Martina'nın okulundan dönerken. Rüyam bir şekilde bu anlama mı geliyordu? Geçmişte, diye düşündüm, Paola'yla senin, karın olmadan gayet mutlu bir şekilde birlikte yaşayabileceğinizin konuşulduğu zamanlar oldu. Senin böyle bir düzeni ar-

zuladığın oldu. Bu zor dönemde ona yardımcı olabilirsin, diye düşündüm. En azından pratik konularda. Rüyamda Paola'nın evinde olmam tuhaftı. Rüyanın hâlâ canlılığını koruması tuhaf. Canlı rüyalar daima öngörüye temel oluşturmuştur, diye düşündüm. Ardından, yıllar önce aklımdan geçmiş olan bir düşünceyi tekrar kafamda gezdirdiğimi fark edip rahatsız oldum: Giorgio'yu, yani Paola'nın Giorgio'yla evlenmesini tasvip etmemin tek nedeni, sıkıcı olması, hiçbir şekilde benim yerime, kızımla ayrıcalıklı ilişkimin yerine geçmesine imkân olmamasıydı. Bu doğru mu? Karını Paola'yla Giorgio'nun ayrıldığını duyduktan birkaç saat sonra, hatta Giorgio'yu Paola'nın sepetlediğini Giorgio'nun ağzından duyduktan birkaç dakika sonra terk etmen bir tesadüften mi ibaretti? Peki ama niçin ısrarla bu tür sapıkça bağlantılar kuruyorsun? Niçin böyle aşağılayıcı, tedirgin edici bağlantılar kuruyorsun? Rüyalar öngörüye temel teşkil ediyorsa, diye düşündüm, aynı anda Giorgio'nun Mercedes'i aldığını, Paola'nınsa, öngörülebileceği gibi, Fiat Uno'ya kaldığını fark ederek, bu, öngörme gücümüzün ne kadar sınırlı olduğunu gösterir ancak. Hesaplamanın ötesinde, rüyalara ve astrolojiye başvurmak zorunda kalıyorsak. İnsan bütün hesapları kafasında da yapsa, diye düşünüyorum, nasıl davranması gerektiği veya nasıl davranacağı konusunda en ufak bir fikri olmayabilir. Birkaç saat sonra ne yapacağımı kim söyleyebilir bana? Karımla durumumun en sonunda nasıl olacağını kim söyleyebilir? Terk ettiğim karımla.

On dakika sonra, Maria Cristina'yı arabayla yuvaya götürüyordum. Nedense başında pembe bir parti şapkası vardı. Bunu bana babam aldı, dedi. Bu zor dönemde kızına ve torunlarına yardımcı olabilirsin, diye düşündüm; kızının kimbilir neden uzaklaştırdığı adamın yerini doldurabilirsin. Belki tam da bu nedenle, fazlasıyla sıkıcı olduğu ve senin yerini tutamayacağı için uzaklaştırdığı. Ama bu tür bağlantılar yapmaktan vazgeçmeliyim. Paola'nın evliliğini kendi bağlamımda yorumlamamalıyım. Marco'nun deliliğini anne babasının çatışmalı evliliği bağlamında yorumlamak da delilik olurdu. Bu konuda asla en ufak bir kuşku duymadım. Vanoli de asla karşı çıkmadı. O bir psikiyatr,

psikanalist değil. Bu konuyu konuşmak istemiyorum, dedi Paola, Martina'yı okuluna götürdükten sonra, Maria Cristina'yı yuvaya götürmeden önce. Tamam mı baba? Giorgio hakkında konuşmak istemiyorum. O benim meselem. Yine hızlı bir bakış. Gözleri işaret feneri gibi temas kuruyor, sonra hemen teması koparıyor. Giorgio'nun adını söylerken hiç zorlanmadığını fark ettim. Bunu bana babam aldı, dedi Maria Cristina, onu elinden tutup yuvaya götürdüğüm sırada. Öteki eliyle de pembe parti şapkasını kafasına bastırıyordu. Bu harika çocukların yakınında olmaktan, zor bir dönemde sevdiğim insanlara, hatta gerçekten sevdiğim yegâne insanlara yararım dokunduğunu hissetmekten kaynaklanacak huzur, diye düşündüm, kitabımla ilgili çalışmalarıma başlamama imkân verir, bir yere ait olduğum, yapılacak mantıklı bir işim olduğu duygusunu kazandırır bana. Üç ay boyunca otellerde yaşamak son derece yorucu oldu, diye düşündüm, hem benim için hem de karım için. Üç aydır eğreti yaşıyorduk, diye düşünüyorum, her hafta Marco'yu ziyaret etmeden, evimizden nefret ettiğim halde, epeyce hasara uğradığı halde, alıştığımız ev ortamının dışında, hayatımıza nasıl bir ritm kazandıracağımıza karar veremeden. Marco, geminin dengede durmasını sağlayan safranın yerini tutuyordu. Bunu fark edemeyecek kadar aptal değildim. Belki de insan, hayatında denge sağlamak için bir acıya, acımaya ihtiyaç duyuyor. Hasta bir oğul, nefret edilen bir ev. Geminin sel sularında batmasını önleyen. Ben evi tamir ettirmektense, terk etmeyi tercih ediyordum. Tamir ettirmeyi reddediyordum, tıpkı karımın satmayı reddettiği gibi; hayaletler evini. Oysa Paola'nın evinde çalışabilirdim. Bu soruları fakslayabileceğim bir yer bulmalıyım, diye düşünüyorum. Göndermeyeceksem soruları niye yazdım? Bir de tıraş takımı almalıyım. Gerçi Roma'ya gitmeyeceğim aşikâr. Faksla röportaj olacak. Büyükbaba, tıraş olmamışsın! diye bağırdı Maria Cristina, kusursuz yüzünü veda öpücüğü için bana uzatırken. Çocukların gözleri ne kadar duru! Soruları bürosundan fakslaması için Paola'ya veremezdim doğrusu. Her tarafın diken diken! diye yakındı torunum. Kalbim sıkışarak, gerçekten sıkışarak, karımın

kendisini torun zevkinden mahrum etmiş olmasının ne kadar acı olduğunu düşünüyorum. Küçük yanaklarını öpülmek üzere uzatan küçük kızlardan. Bir kadının kendisini torun tesellisinden mahrum etmesi, acınacak bir durum, bir kendine zarar verme hali, diyorum kendi kendime. O kusursuz elma yanaklardan mahrum etmesi. Paola'nın tanıklığı kinci değildi. Tiyatro yönetmeni de kendini çocuğundan, dolayısıyla torunlarından mahrum etmişti; kendi çocuğu olduğu doğruysa. Şimdi büyükanne olan anne, onlarca yıl önce kamuoyu tarafından unutulmuştu. Belli ki yaşlı dâhinin başka tesellileri vardı. Dikkat ediyorum, bu değerli tiyatro dehasının bütün fotoğraflarında yüzü gururla havaya çevrilmiş; genellikle profilden çekilmiş fotoğraflar, soylu bir burun, dalgalı beyaz saçları ensesine dökülmüş. O uzun beyaz saçlarına kimbilir nasıl bakıyordu! Bu üstün insan!

Peki yığınla yapacak ve düşünecek şeyim varken, ben niçin burada oturmuş gazete okuyorum? Cenazeyi düşünmeniz gerekecek, dedi Paola, büroya giderken beni meydana bıraktığında. Bu işi birlikte yapmanız lazım. Onunla konuşmamazlık edemezsin. Gazeteciliği reddedişimi müthiş bir mesele haline getirmişken, gazeteleri niye okuyorum ki? diye merak ediyorum. Dante'nin *Araf*'ının ana fikri, dedim o gece Gregory'ye, otelin barında, tarihin cehennem olduğu ve insanın tarihten çekilmesi, mükemmeliyete giden hac yolculuğuna çıkması gerektiğiydi. Dante tarihi ve tarihle birlikte gazeteciliği reddetti, diye düşünüyorum Pasticceria Dante'de; her ne kadar *Cehennem* tarihin ve aslında gazeteciliğin en büyük şaheserlerinden biri olsa da ve mükemmeliyete giden hac yolculuğunu betimleyen *Araf*'la *Cennet*'ten çok daha başarılı olduğu herkes tarafından kabul edilse de. Gazetecilik, cehennemin ebedi tarifidir, dedim Gregory'ye, saldırgan bir tavırla, kan lekeli kaldırımdan ayrıldıktan birkaç saat sonra. Şaşırtıcı bir yorumdu. Daha önce böyle bir düşünce hiç aklımdan geçmemişti. Bilinçli olarak, böylesine açıklıkla düşünmemiştim en azından. Bir başkası tarafından söylenmişçesine açık seçik olan, hazır cümleler halinde beliren düşünceler. Gazetecilikteki ayrıntı bolluğu, betimlediği cehennemin bir parçası,

dedim kendi kendime, aynı gecenin çok daha geç bir saatinde. Ertesi gün şafak sökmeden önce, belirli bir noktada gazeteciliğin terk edilmesi gerektiğine karar vermiştim; tıpkı Vergilius'un rehberlerin piri olmasına ve belki bir tek cehennemin betimlenmeye değer olmasına rağmen, Dante'nin cehennemden ayrılırken Vergilius'u terk ettiği gibi. Oğlumun zihni cehennemin ta kendisi olmalı, diye düşündüm o gece Palermo'daki otelde, yatağımda yatmış BBC'nin İtalya muhabiri Gregory Marks'la yaptığımız uzun konuşmayı düşünür, her şeyin nasıl başladığını anlamaya çalışırken. Tıpkı karımla ilişkimin de, cehennemin ta kendisine dönüşmüş olması gibi.

Yapabileceğin tek şey, çekilmek, dedi Gregory. Karına âşığım, o da bana âşık, dedi. Bunu biliyorsun, dedi. Masaya geçmiştik. Ne zaman, nasıl geçtiğimizi hatırlayamıyorum. Bir girintinin içindeki masadaydık. Farkına varmış olmalısın. İkimizi konuşurken gördüğünde. Fransızca konuşurken. Aşkımızın güncesini tutuyor. Fransızca. Her gün yazıyor, dedi. Gregory'nin konuşmasını dinliyordum. Benden belki beş, belki on yaş büyük olan bu içten, babacan, dobra adama gözlerimi dikmiştim; masada karşımda oturmuş gözlerimin içine bakıyor, bana karıma âşık olduğunu söylüyor, bir yeniyetme heyecanıyla, herhangi birine Karen'dan söz etmiş olsam benden de fışkırmış olabilecek bir heyecanla konuşuyordu. Ben hiç kimseyle konuşmadım. Belki de cinayet bizde özel bir durumda olduğumuz hissini uyandırmıştır, diye düşündüm. Sen Dante'den alıntı yapıyorsan, diyordu Gregory, Dante'den hiçbir alıntı yapmadığım halde, ben de aynı rahatlıkla Guinizelli'den alıntı yapabilirim. *Al cor gentil ripara sempre amor*. Böyle demişti on üçüncü yüzyıl şairi. Gregory küçük girintiye yerleştirilmiş masamızın üstünden bana doğru eğildi. Hafif bir müzik çalıyordu, ama boğuk ses yoktu neyse ki. *Aşk şefkatli yüreğe sığınır,* diye tercüme etti, gerekmediği halde, Aşk insanı soylulaştırır, diye bildirdi, fonda hafif müzikle. İnançsızlığa itmez insanı. BBC muhabiri, on üçüncü yüzyıl şairini böyle yorumluyordu. Guinizelli'yi. Karının en sevdiği şairlerden biri. Gregory'nin okuma alanının dışında olduğu kesin. İtalyanca bil-

gisinin de. Montale'yi okumadıysa, Guinizelli'yi hiç okumuş olamazdı. Demek seninle İtalyanca konuştuğu da oluyor, dedim. Senin çekilmen gerek, diye ısrar etti. Birbirinize zarar vermekten başka şey yapmıyorsunuz. Thérèse'le ben, dedi, birbirimizi hiçbir zaman sevmediğimizi ikimiz de kabul ettiğimiz için evliliğimizi feshettirdik. Yıllar boyunca sevgiliydik. Fonda hafif bir caz müziği çalarken, açıklamak üzere arkasına yaslandı. Herkes evleneceğimizi düşünüyordu, diye açıkladı. Olay bize dayatıldı. Çok genç olduğumuz için kavrayamadığımız, reddedemediğimiz bir güdünün etkisinde kaldık. Öne eğildi. Ama dışımızdan gelen bir güdüydü, anlıyorsun, değil mi? Bizden kaynaklanmıyordu. Gregory evliliğinin feshi konusunda hatip kesildi, diye düşündüm. Kilise mahkemesine çıkıp olayın başından beri dışarıdan dayatıldığını anlatmışlardı sadece. Kendi seçimleri değildi. Fazlasıyla gençtiler. Toplumsal ataletin kendilerini sürüklemesine izin vermişlerdi. Gerçek bir seçim yapmamışlardı. Kendi içimizden, derinden gelen bir aşk olsaydı, devam ederdi, dedi Gregory. Anlıyor musun? Oysa biz birbirimize zarar veriyorduk sadece. Anlıyor musun? Aşkın soylulaştırması gerekir, dedi Gregory, tekrar karımın okul yıllarından kalma Guinizelli'sine dönerek. Aşk, âşıklardaki fazileti ortaya çıkarır, diye ısrar etti. Bu süre boyunca fonda hafif caz müziği çalmaya devam ediyor, asansör kapıları açılıp kapanıyordu. Oysa biz birbirimize zarar veriyorduk, dedi. Gözleri dolmuştu. Biz –soylulaştırmanın tersi nedir?– çok fazla içtim, diye itiraf etti Gregory, ama nihayet bu konuyu açıkça konuştuğumuza çok memnunum. Gözleri parlıyordu, içtenlikle gözlerimin içine bakıyordu. Birbirimizi aşağılıyorduk, dedi karar vererek. Birbirimize saldırıyorduk. Birbirimizi hiçbir zaman sevmedik, dedi Gregory, üstüne basa basa. Konuştuğumuz rahip bunu anladı. Çiftlerin, evlilikleri hakkında dürüstçe konuşup konuşmadıklarını anladığını söyledi. Sonra Gregory, karımın Marco yüzünden beni terk edemeyeceğini kendisine anlattığını söyledi. Marco altüsttü, hassastı, rahatsızdı; biz ayrılırsak daha da altüst olacaktı. Bir şey söylemedim. Gregory karıma ültimatom verdiğini söyledi. İkiniz birbirinize zarar veriyorsunuz, dedi

Gregory, tekrar masanın üstünden eğilerek. Oturduğumuz girintide döşemeler yeşildi. Mutlu değilsiniz, dedi. Sürekli birbirinize saldırıyorsunuz. Işıklar kırmızıydı. Marco'nun hastalanmasının sebebi bu olabilir, dedi Gregory, saldırgan bir tavırla. Vanoli böyle bir ihtimalden hiç bahsetmedi, diye geçiyor aklımdan, Pasticceria Dante'de düşünüp taşınmaya devam ederken. Oysa bir çörek daha yiyecek iştahım yok. Bir cappuccino daha içemem. Önce bir doktora görünmeliyim. Heparin bulmalıyım. Bir de müshil. Karın, Marco'nun aklını çelip ondan uzaklaştıracağından korktuğu için senden ayrılmıyor, diyordu Gregory. Onu kaybetmekten korkuyor. Gregory karımın düşünceleri konusunda hatip kesildi, diye düşündüm. Bu konuşma neredeyse günü gününe, üç yıl önceydi. Kesinlikle bahardı. Seçimlerden az önceydi. Politikacılar başka ne zaman öldürülür ki zaten? İkiniz bu meseleyi hiç açıkça konuşmadınız, diye ısrar etti Gregory. Ama konuşmanız lazım. Kendi iyiliğiniz için, dedi içtenlikle, Gerçekten kaygılanıyormuş gibi görünüyordu; tıpkı daha önce benim işime, gazeteciliğe ilgimi kaybetmem konusunda kaygılandığı gibi. Kendi iyiliğiniz için, dedi tekrar; muhtemelen bana da hakkımı vererek. Aksi takdirde hayatınız bir yalandan ibaret kalacak, dedi. Kendi kendinize yalan söylüyorsunuz, dedi. Karına üç ay mühlet verdim, dedi. Ültimatom vermişti. Uzun süre bekledim, dedi, birbirimize âşığız, ama bir şey olmazsa delireceğim. Gerçekten çok heyecanlıydı. İnsan böyle şeyleri yapamayacağını zanneder, diye baştan aldı, ama yapabilir aslında. Thérèse'le ben öyle bir noktaya gelmiştik ki, evliliğimizin, ne bileyim, zorunlu olduğunu düşünüyorduk, dedi. Düzenin bir parçası gibi. Anlıyorsun, değil mi? Gözleri kırmızı ışıkta parlıyordu. Elli beş yaşında mıydı? Elli sekiz mi? Ama öyle değildi. Hatta siz de evliliğinizi feshettirebilirsiniz, dedi Gregory. İkimiz de çok içmiştik. Döşemeler iğrençti. Çok genç evlendiniz, dedi. Belki ikiniz de olayı tam olarak kavrayamamıştınız. Gregory'nin saçları çocuklarınki gibi dağınıktır. Heathrow Bir Numaralı Terminal kitapçısında göze çarpacak şekilde sergilendiğini şimdi hatırladığım geniş, yakışıklı yüzü daima açıksözlü izlenimi uyandırır. Dobra, açıksöz-

lü, orta yaşlı İngiliz. Dürüstlük izlenimi uyandırır. Peki bir kitap yazmakta olduğunu niye hiç söylememişti bana? Üstelik benim konumda. Karın gerçek bir Katolik, dedi. Benim gibi. Bu onu anlamamı kolaylaştırıyor. Belki senden daha iyi anlıyorum onu. İlk evliliği feshedilmediği sürece, tekrar evlenmek istemeyecektir, dedi Gregory. Karıma evlilik mi teklif etmişti? Talepte bulunursanız, kabul edilme ihtimali yüksek, dedi. Evliliğimizi ilk evlilik olarak nitelendirdiği belliydi. Karımın ilk evliliği. Sırf senin Katolik olmaman bile yeterli sebep teşkil eder, dedi.

Etkilenmekten ziyade şaşırmıştım. İçki beni yavaşlatmıştı. *Corriere della Sera,* tiyatro yönetmeninin ikinci çocuksuz evliliğinin feshine değinmiyor; gerçi sanıyorum onunki, daha çok karısının siyasi hedefleriyle ve kendisinin Hıristiyan Demokrat Parti'yle bağlantısıyla ilgiliydi. O dönemdeki partiyle. Çöküşünü öngörmüştüm. O günkü cinayet beni haklı çıkarmıştı. Marco'nun durumu tam olarak nedir? diye sordu Gregory. Müziğin hâlâ çalıp çalmadığını hatırlamıyorum. Hastalığı ciddi mi? Cevap vermedim. Benim yapabileceğim bir şey var mı? diye sordu. Karının ona söyledikleri sınırlı belli ki, diye düşündüm. İncelikli Fransızcasıyla. *Amor e il cor gentil sono una cosa,* dedi Gregory: Karımın okul repertuarından bir mısra daha. Bu sözleri daha önce hiç işitmediğimi nasıl düşünebilirdi? Aşk ve soylu yürek birdir. Karımın bu mısraları bana yüzlerce kez tekrarlamadığını nasıl düşünebilirdi? Biz tanıştığımızda, daha okulda onları okumaktaydı! Ve tanışmamızla evlenmemiz bir olmuştu. Tekrar viski söyledik. Bir doktora görününceye kadar başka hiçbir yiyecek veya içecek siparişi vermemeliyim, dedim kendi kendime. Heparin buluncaya kadar. Nihayet Gregory'nin uzun monologuna cevaben, evlilik feshini anlamadığımı söyledim. Ayrılma ve boşanma basitti. Ama evliliğin feshedilmesi öyle değildi. Bu durumda geçmişte olan her şey inkâr ediliyordu. Hiç evlenmemiş gibi yapılıyordu. Kurtulunacak bir evlilik bile olmuyordu ortada. Kendi kendine yalan söylemenin dik âlâsı, diye bağırdığımı fark ettim birden, otel barının yeşil pelüş döşemeli girintisinde. Evlilik feshinde etkili olan ruhun zıt yönelimleri, dedim sesimi alçaltarak, Başbakan

Andreotti'yle ilgili olarak tarif ettiğim yönelimlerin aynısı. Bir yanda yücelik, diğer yanda kılı kırk yaran bir bürokrasi. Gregory bu kavramı kitabında kullandı mı acaba? diye merak ediyorum. Kırmızı ışık yeşil pelüşün üzerine vuruyordu. Evliliğin kutsal olduğu yolunda yüce bir inanç, dedim Gregory Marks'a, ve kendinde bu yüceliğe ulaşılıp ulaşılmadığını saptama hakkını gören çıkarcı, kılı kırk yaran kilise bürokrasisi. Fikirlerde telif hakkı yoktur. Kendi kendine yalan söylemenin dik âlâsı, diye bağırdım. Gülünç bir şey, diye ısrar ettim, o iğrenç ışıkta. Sanki insan "uzaklaşmak veya daha derine inmek" bilmecesini, Ben zaten orada değildim, diyerek çözebilirmiş gibi. Ben zaten evli değildim. Ben zaten Paris'te değildim. Ama sonuçta olay uzaklaşmak, dedim. Ben zaten Bonn'da değildim. Yenilgiyi bile kabul etmeden. Sıkıldığını ve yer değiştirdiğini bile kabullenmeden. Artık karından heyecanla bahsedemiyorsun. Karınla sikişirken sesine bir aciliyet katamıyorsun. O zaman yer değiştiriyorsun. Sanki her görev, ilk görevmiş gibi, dedim. Başka bir yerde hiç bulunmamıştın. Hiç Paris'ten, Bonn'dan veya Moskova'dan haber bildirmemiştin. Her cinayet ilk cinayetin. Senin bile ikinci cinayetin bu, dedim Gregory Marks'a. Sen bile ilk ve ikinci evliliklerden söz ediyorsun. Tekrar içki söylediğimizde, barmenin gözlerinde, müşteriye yeterince içtiğini söyleyen o bildik bakış vardı. Müzik kesilmişti. Işık azalmıştı. Gregory'nin monologuna nihayet cevap verirken, giderek canlanarak, Bu barmenin uzun deneyimi, yeterince içtiğinizi söylüyor ona, diye düşündüğümü hatırlıyorum. Aynı ifadeyi birçok barmenin yüzünde görmüşümdür. Daha konuşurken, neredeyse hiç konuşmadığım, meslektaşım Gregory Marks'ın, Karına âşığım, dediği andan itibaren ağzımı bile neredeyse açmadığım –belki zihnimin çok gerisinde, bana seviştiklerini mi söyleyecek, seviştiler mi, yoksa o gülünç Katolik softalıkları, mumları ve kilise toplantıları onları bir romantizm ve *dolce stil nuovo* şiiri galeyanı içinde zapt mı etti? sorusu içimi kemirdiğinden sustuğum– yirmi dakikanın ardından, daha konuşmaya başladığım anda, bir başka meslektaşımızın gelip konuşmayı bölmesini diliyor, bir başka gazetecinin gelip bu samimiye-

te son vereceğini umuyordum; böylece karşılıklı bir iki hoşbeşten sonra kaçıp yatağıma sığınabilir, uzanıp o gün kafamın içinde olup biten her şeyi, kendim ve başkaları hakkında keşfettiklerimi düşünebilirdim; çünkü gayet iyi biliyordum ki, bu kadar içkinin ardından genellikle ya hiç uyuyamazdım ya da en fazla bir iki saat uyuyabilirdim; sonra uyandığımda, zihnim müthiş bir süratle, sarhoşlukla geçen gece boyunca söylenen ya da geç saatlerde hep olduğu gibi yanlış söylendiği düşünülen her şeyi tekrar tekrar incelerdi. Evliliğin feshedilmesi saçma bir şey, dedim. Üstelik bir İtalyan saçmalığı, diye ısrar ettim. Hiçbir meslektaşımız çıkıp gelmedi. Ulusal kimlik kavramımı altüst ediyorsun, diye espri yaptım. Karısı yarı Fransız bile olsa, bir İngiliz evliliğini feshetmek gibi saçma bir şeyi nasıl yapabilir? Mantığı nerede bunun? Muhtemelen, diye geçiyor aklımdan şimdi, Pasticceria Dante'de, tiyatro yönetmeninin metresine yazdığı vasat şiiri tekrar okurken, muhtemelen Gregory bir zamanlar ilk karısı Thérèse'e ezberden okuduğu şiirleri karıma da okudu. Daha doğrusu Thérèse'in kendisine okuduğu şiirleri. Gregory şiiri başkalarından duyan insanlardan, diye düşünüyorum, başkalarının kendisine okumuş olduğu mısraları tekrarlayan insanlardan. Kendisi şiir okumaz. Tiyatro yönetmeninin şiiri gerçekten acınacak derecede kötü, diyorum kendi kendime. Stereotip kavramımı mahvediyorsun, dedim gülerek, elimde içkimle. Ben metresime daha iyi şiirler yazdım, diye düşünüyorum. Gülüşüm koftu. Ünlü tiyatro yönetmeninin metresine yazdığı şiirden daha iyi şiirlerdi. Ama bu bağlamda, diye devam ettim, ansızın çok konuşmaya, yirmi, hatta otuz dakika boyunca neredeyse hiç konuşmadığım düşünülecek olursa, haddinden fazla konuşmaya başlayarak – bu bağlamda, İtalyan Evanjelikleri, hatta İtalyan Yehova Şahitleri olduğunu ilk öğrendiğimde ne kadar şaşırdığımı hatırlıyorum. Ulusal kimlik konusunda daima sağlam fikirlerim olmuştu, diye açıkladım Gregory'ye –konuyu değiştirmeye mi çalışıyordum?–, sonra günün birinde, İtalyan Yehova Şahitleri olduğunu öğrendim. Nasıl olabilir böyle bir şey? dedim gülerek. Kendisi hiç rastlamış mıydı onlara? Kitabında sözünü etti mi? *Testimoni*

di Geova'yı İtalyanlık kavramıma uydurabilmek için çok uğraşmam gerekti, dedim Gregory'ye. Güldüm. Önemli bir pürüzdü. Sonra son derece kasıtlı biçimde, bu kez ben kırmızı ışık ve yeşil pelüş fonunda masanın üstünden eğilerek, geçenlerde karımın sevişmenin ortasında kalkıp bir Yehova Şahidi'yle konuştuğunu anlattım Gregory'ye. Tutkuyla sevişiyorduk, dedim Gregory Marks'a –konuyu değiştirdiğim falan yoktu– daha geçen gün, dedim üstüne basa basa; sevişmeyi yarıda kesip bir Yehova Şahidi'yle konuştu. Hem böbürleniyordum hem öfkeliydim; gözlerinin içine bakıp bir şeyler öğrenmeye, samimi ve edepsizce kendinden memnun gözlerinden, karımla sevişip sevişmediklerini anlamaya çalışıyordum. Daha önce hiç ağzımdan çıkmamış sözler söyleyip, Biz daima tutkuyla sevişiriz, dedim. Karen'a kesinlikle böyle şeyler söylememiştim, ne de Vanoli'ye. Evliliğimizin sağlıksız olduğu su götürmez, diye teslim ettim Gregory Marks'a; karıma âşık olduğunu iddia eden bu adama. Ama bir evlilik olduğu da aynı derecede su götürmez. Bizim evliliğimizde katiyen bir dayatma, zorlama yoktu, dedim Gregory'ye, üstüne basa basa, yüzündeki ilk huzursuzluk belirtilerini görüp sevinerek. Ama aynı anda Yehova Şahidi konusunda sinirlenerek. Ne zamandı, üç ay önce falan, sevişiyorduk, dedim, ne zaman olduğu konusunda en ufak bir fikrim olmadığı halde; adamın teki kapıyı çaldı. Evliliğimize ilişkin olayların zamanını ancak pek kabaca hatırlarım. Adam kıyamet hakkında konuşmak istiyordu. Kendilerini nasıl tanıttıklarını bilirsin. Evlilikte sanki her şey eşzamanlıdır. Tabii, buyrun, dedi karım diyafonda. En azından bizim evliliğimizde. Gerçi ben kıyamet gününün geldiğini duysam ne yapacağımı biliyorum, dedi. Kanepede sevişiyorduk, dedim Gregory'ye. Israr ettim. Çok çirkin sözler söylüyorum, diye düşündüm, ama susmaya hiç niyetim yoktu. Çok içmiştim. Adam, daha doğrusu delikanlı geldi, çocuk sayılırdı, üstünde büro grisi bir ceket, elinde *Nöbetçi Kulesi*'nin İtalyanca bir nüshası vardı, İtalyanca adını hatırlamıyorum; karım onunla flört etmeye başladı. Üstünde sadece geceliği vardı, dedim. *La Torre di Guardia*. Çocuğa şampanya ikram etti. Nedense bir şişe şampanya açmış-

tık. Bunlar lüzumsuz ayrıntılardı, ama Gregory'nin duymasını istiyordum. Belki de bir yıldönümüydü. Bir şeyin yıldönümü. Karım çocuğa şampanya doldurdu. O kadar çok yıldönümü var ki. Kıyamet günü gelse, ben ne yapacağımı biliyorum, dedi karım gülerek. Marco'nun doğum günüydü belki de. Karım çok flört-çüdür, dedim. Fark etmişsindir mutlaka. Üstünde geceliğiyle kanepede çocuğun yanına oturmuş şampanya içerek bana göz kırpıyor, kıyamet günü gelse ne yapacağını anlatıyordu. Sikişeceğini yani. Artık Gregory'nin gözlerinde panik okunuyordu. Ve inanamayış. Karımla sevişmediklerini anlıyordum gözlerinden. En azından sık sık sevişmediklerini. Onun şamatacı yanını görmemiş, dedim kendi kendime. Karım Gregory'ye Guinizelli'den mısralar okumuş. Bana uzun zamandır yapmadığı bir şey. Marco'dan bahsetmiş. Onunla ilgili umutlarından, üzüntüsünden, dualarından. Ama Marco'nun çarşaflara bok sürdüğünü anlatmamış. Ne de tutarsız konuşmalarını, korkunç sanrılarını. Ne de müstehcenliğini, obezliğini, şiddetini. Karımı bu konuda hoşgörebilirim, diye düşünüyorum şimdi Pasticceria Dante'de. Karımı bu konuda hoşgörmenin hiçbir zorluğu yok. Âşığına sunduğu hayatı özenle düzenlemesini. Bizimki tutkulu bir aşk ve tutkulu bir evlilikti, dedim Gregory'ye birdenbire. Ayağa kalktım. Ayaklarım beklediğimden daha sağlam basıyordu yere. Bitebilir, dedim. Pekâlâ bitebilir, dedim. Muhtemelen bitecek, diye bağırdım. Ama asla feshedilemez. Sana iyi şanslar Gregory, dedim ona. Ve iyi geceler. Sonra da asansöre yürüdüm.

Odama çıkar çıkmaz, diye hatırlıyorum, hâlâ Pasticceria Dante'de pinekleyerek, değerli tiyatro yönetmeninin fotoğraflarına, gururla havaya çevrilmiş iri burnuna bakıp, dağınık özel hayatını ve yüce sanat başarılarını düşünüp büyülenmeye devam ederek, her şeyden çok da, gazetelerin bu konuda, yani özel hayatındaki karmaşayla başarılarının yüceliği arasındaki zıtlık konusunda sergilediği mutlak suskunluğa şaşırarak, derhal karıma telefon ettim. Yoksa bu sabah hangi manşet olsa beni büyüler miydi? Saat neredeyse sabahın ikisiydi, ama yine de hiç yapmadığım bir şeyi yapıp bir öfke ve aşk patlaması içinde karıma telefon et-

tim. Bir şeylerin konuşulması şarttı. Gregory bu bakımdan haklıydı. Bir şeyler konuşulmalıydı. Şimdi pastanede düşünüyorum da, belki her kişiliğin, özenle suskunluğunu koruduğu bazı alanları vardır. Karmaşık kendi kendine yalan söyleme kavramının anlamı bu mu? İnsanın kendi kendine nasıl yalan söyleyebileceğini hiçbir zaman anlamamışımdır. İnsan doğruyu bilip kendine doğru olmayan bir şey söyleyebilir mi? Yoksa insanın aykırı yönleri suç ortaklığı yapıp suskun mu kalır? Acaba bir insanı, bir çifti, bir ulusu, örneğin Andreotti'yi en iyi anlatan şey, kendi içlerinde suskun kaldıkları konular mıdır: Tabuları, *omertá*'ları* mıdır? Milliyet bir yanlış bilincin suç ortaklığı olabilir mi? Dil suskunluğun suç ortaklığı olabilir mi? Tek bir gazeteci bile, bu eşsiz sanatçının hoşgörülmesi imkânsız bir özel hayat sürmüş olmasının ne anlama geldiği sorusunu sormamış. Bundan nasıl bir anlam çıkarmalıyız? İnsan suskun kalmak dışında kendi kendine nasıl yalan söyleyebilir? diye geçiyor aklımdan. Kendinin farklı yanlarını birbirinden ayrı tutarak. Sorgulanmayan bir aykırılık. Gazetecilik yanlış şeyler hakkında konuşarak, ayrıntı bolluğuyla sessizliği gizler, diye düşündüm, gevezelikle sessizliği doldurur. Karımla konuşmam lazım, diye düşündüm o gece otelde. Yeşil yatak örtüsünün bir köşesini açıp kıvırmışlar, yastığın üzerine bir İsviçre çikolatası bırakmışlardı. Yatak örtüsü yeşil, başucu lambası kırmızıydı. Hiç söylenmemiş şeyleri söylemem lazım, diye düşündüm. Kesinlikle çok fazla içmiştim. Sarsılmıştım kuşkusuz. Cinayetler beni daima sarsar. İlişkimizin uzaması suskunluğun suç ortaklığı, dedim kendi kendime. Karşılıklı. Bunu açık açık konuşmaya kararlıydım. Artık Gregory'ye biraz acıyordum. Gregory'nin gözlerinin içine bakarak Yehova Şahidi anekdotunu anlatırken, belki biraz da abartırken, ansızın meslektaşımın istediği şeyi elde edemeyeceğini hissetmiştim. Karım gerçekten kanepede çocuğun yanına oturmuş muydu? BBC muhabirimizin karım gibi birine ültimatom vermesinin acınacak derecede safça bir davranış olduğunu düşündüm. Guinizelli metreslerine ülti-

* Bir suçu bilerek ihbar etmemek.

matom vermezdi, diye düşündüm. Mafyaya ültimatom vermek gibi bir şeydi bu. Ya da Andreotti'ye. Gerçi Guinizelli'yle ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Sadece karının yaptığı alıntıları biliyordum. Gregory'yi ciddi bir tehdit olarak görmek hataydı, diye düşündüm. Kitabı *İtalyan Kişilik Özellikleri,* diye düşünüyorum şimdi Pasticceria Dante'de, göz gezdirdiğim sayfalardan anlaşıldığı kadarıyla, affedilmez derecede safça yazılmış. Numarayı tekrar çevirdim. Karım onu bir romantizm kaynağı, bir hayal, belki ara sıra buluştuğu bir âşık olarak elinde tutmak için yeri göğü birbirine katabilir, diye düşündüm, ama ona kaçmaya kesinlikle niyeti yok, tıpkı *Nöbetçi Kulesi*'nin bir nüshasını kendisine vermeye çalışan zavallı çocukla kaçmaya niyeti olmadığı gibi. Telefonu niçin kimse açmıyordu? Şimdi bu pastanede, alay edermişcesine gelmiş geçmiş en büyük İtalyan şairinin adını taşıyan, daha doğrusu şairin adını taşıyan meydanın adını taşıyan ve adeta anti-Platoncu bir ispatla, adların işaret ettikleri nesnelerle hiçbir özel ilişkileri olmadığını gösteren bu pastanede, sabahın saat ikisinde Palermo'daki bir otelden karımı aramaya çalıştığım o anın, dün akşam morgun dışında yaşadığım ana benzediğini düşünüyorum. Hatta hayatımdaki çeşitli başka anlara da benzediği geçiyor aklımdan. Morga girip karımla kozlarımı paylaşmaya kararlıydım, diye düşünüyorum. İcabında Marco'nun cesedi başında. Aynı şekilde, üç yıl önce de, Gregory'nin bana söylediklerini karıma söylemeye kararlıydım. Onunla kozlarımı paylaşmaya. İcabında Palermo'dan telefon ederek. Kozlarımı paylaşmaya defalarca karar verdim. Gregory'nin Guinizelli'den mısralar okuduğunu söyleyecektim. Karen'ı anlatacaktım. Kalbimin taş kesildiğini söyleyecektim. Şimdi kalbim baypaslı. Belki de cinayet özel bir durumda olduğumuz hissini uyandırmıştı. Bir numaralı uşağının Sicilya'da öldürülmesi, Andreotti'nin işini bitirecek, diye düşünüyordum. Telefona kimse cevap vermiyordu. Mafyayla ittifakının sonu demek bu, diye düşünüyordum; dolayısıyla muhtemelen siyaset hayatının da sonu demek. Ansızın, bu cinayet muhtemel sonuçları açısından son derece önemli bir olay ve aynı zamanda yıllardır öngördüğüm bir şeyin gerçekleşmesi olduğu hal-

de, bu konuda yazı yazmaya kesinlikle niyetim olmadığını karıma acilen bildirme ihtiyacı duydum. Ben daha derine inmek istiyorum, diyecektim ona. Seninle de daha derine inmek istiyorum, fikrini iletmeye çalışacaktım karıma. Ben İtalya'dan ayrılmak istediğimde, diye hatırlatacaktım ona, Moskova'ya gitmek istediğimde, sen, Ama henüz bu ülkeyi bile anlamış değilsin, demiştin. İtalya gibi bir ülkeyi anlamak için beş yıldan fazla zaman gerekir, demiştin. Ansızın, bu sözü karımın söylemiş olduğunu hatırladım. Gregory'ye söyleyeydim bunu keşke. Karımla derhal konuşmam lazım, diye düşündüm. Yer değiştirmemi engelleyen karım olmuştu. Bir şeyi birkaç yıl sonra bırakırsan asla uzmanlaşamazsın, demişti. Bunu Gregory'ye söylemeliyim, diye düşündüm. Üstelik, sebebi sırf karımın gitmek istememesi değildi. Roma'dan, aile evinden, hayaletler evinden ayrılmak istememesi değildi. Hayır, sebep bu değildi. Kesinlikle.

Telefonun başında, kendi kendime müthiş heyecanlanmış, duygusallaşmıştım. Ağladım. Bir daha aramadan önce duş yaptım. Karıma evliliğimizin sağlıksız olduğunu, ama şahsen benim, daha derine, meselenin özüne inmek istediğimi söyleyecektim. Marco konusunda daha derine inmemiz gerek, diyecektim. Paola konusunda da. Bu didiklemelere, çetele tutmalara, evlilik içi bürokrasiye bir son vermeliyiz. Yüceliği hatırlamalıyız. Telefonuma cevap veren yoktu. Tam morga girecekken, Ferrante'ler sana engel oldu, diye düşünüyorum. Gecenin geç vakti Palermo'dan telefon ettiğinde ise, kimse cevap vermedi. Şaşırmıştım. Karımın her zamanki gibi bir davette, yarı aristokrat geçmişinden kalmış tek iz olan bitmez tükenmez tiyatro sonrası sosyete davetlerinden birinde, belki bir büyükelçilik yemeğinde ya da bu tür bir davetten dönmekte olabileceğine ihtimal veriyordum; ben de onunla bu tür bir davette tanışmamış mıydım? Ama Marco neredeydi? İlaçlar uyutuyor onu, diye düşündüm. Uykusunda telefonu duymuyor. Ama Marco ilaçlarını almayı reddediyor, dedim kendi kendime, otel odasında volta atıp yatağın üstüne bıraktıkları çikolatayı yiyerek. İlaçlarını hiçbir zaman almıyor. Marco ilaçlarını alsa, sorun kalmayacaktı. Tekrar denedim.

Peki telefon açılsa, söylemeyi tasarladığın şeyleri gerçekten söyler miydin karına? Bu sabah, Pasticceria Dante'de otururken, ister istemez bu soruyu soruyorum kendime; çünkü onun ardında daha acil bir başka soru yatıyor: Karımla bugün veya yarın, belki *camera ardente*'de, her şeyi açık açık konuşacak mıyım, yoksa onu öylece terk mi edeceğim? Tek kelime konuşmadan. İnsanlar bunu yapıyor. Cenaze töreni, gömülme, ikimizin nerede yaşayacağı gibi acil ayrıntılara rağmen. İnsanlar doğrudan kalkıp gidebiliyor. Çekip gidiyorlar. Hayır, diyorum kendi kendime, hiçbir şeyi çözümlemeden, bu önemli günü programlamadan Pasticceria Dante'den kesinlikle ayrılmamalıyım. Aslına bakılırsa, Ferrante'ler sana bir geri çekilme bahanesi sunmadan önce morgun kapısında ne kadar bekledin? Elin kapının kulpunda, ne kadar süre durdun? Ferrante'lerin felaket anındaki samimi ve onurlu görüntüsü, karına mantıklı olsun diye yalvarmak için artık çok geç olduğuna kendini inandırınana imkân sağlamadan önce. Kayıp yıllar, kayıp kişilerin geri dönmesini engeller, diye düşünüyorum. Kırk sekiz saatten kısa bir süre önce Marco'nun ruh hali bu muydu? Bilinçli bir an'ı mıydı? Polonyalı metresi, tiyatro yönetmeniyle ayrı odalarda yattıklarını açıklamış basına. Bu yüzden onu bulan köpek olmuş. Kırık dökük bir İtalyancayla açıklama yaptığını iddia ediyor *La Stampa*. Belki de tam Marco'nun kendini öldürdüğü anda. O gece Palermo'daki otelden karınla o konuları konuşacağını söylüyorsun, ama muhtemelen konuşmayacaktın. Sen bunu yapabilecek biri değilsin. Büyük bir ihtimalle, Gregory'nin itirafından bahsetmeyecektin bile. Böyle özel durumlar, diye düşünüyorum, –cinayet ve ardından Gregory'nin itirafı, şimdi de oğlunun intiharı– kozlarını paylaşma arzusunu kıvılcımlıyor, çılgınca bir duygu selini açığa çıkarıyor, ama fiilen hiçbir şey söylemiyorsun. Sığlıkta debeleniyorsun. Kıyıya yakın. Ya da dönüp gidiyorsun. Sana en çok ihtiyaç duyulan anda dönüp gidiyorsun.

Pastaneden içeri girip güzel *barista** ile şakalaşan iki carabiniere'ye bakıp vergi kaçırdığımı hatırlamam çok saçma. Vergi ka-

* Garson kız (–ç.n.)

çırma suçundan ötürü incelemeye alındınız. Daha derine ineceğini söylüyorsun, diye düşünüyorum, kuşkusuz güneyli, belki de Sicilyalı olan genç, yakışıklı carabiniere'lerin güzel *barista* ile şakalaşmasını seyrederken, ama sonra yengeç gibi yan yan ilerliyor, giderek daha fazla okuyor, muammalarla, karınla, oğlunla doğrudan yüzleşmeyip benzerliklerde, düşüncelerde kaçış arıyorsun. Sorunlarla hiçbir zaman doğrudan yüzleşmedin. Önce, karının ve ailenin çıkardığı zorluklarla yüzleşmeyip yanlamasına zinaya yöneldin; sonra, bir eğlenceden öteye götürmeyi reddettiğin için o ilişki sona erdiğinde de, yine yanlamasına, okumaya yöneldin; meslektaşın Gregory Marks'a hararetle karşı çıkarak içgüdülerinin seni daha derine inmeye yönelttiğini söylediğin halde, aslında yanlamasına ilerleyip ulusal kimlik ve insan davranışının öngörülebilirliği hakkında bir şaheser yazmak gibi anlaşılmaz ve gülünç bir projeye giriştin. Gerçi böyle bir projenin gerçekleştirilebileceğine inanıyorum. Sen önemli olmayan bir konuda derine indin, diyorum kendi kendime. Böyle bir kitabın mihenk taşı olabileceğine inanmama rağmen. İyi ama, öğrendiklerimi başka ne şekilde kullanabilirim ki? Sen oğlunun cesediyle bile yüzleşemedin, diye düşünüyorum. Gidip oğlunun cesedine bakman gerek, diye geçiyor ansızın aklımdan Pasticceria Dante'de. Şimdi. Carabiniere'ler ağızlarına bulaşan kremayı siliyorlar. Andreotti'yi düşünmeyi bırakıp git oğluna bak. En azından cesedine. Pasticceria Dante'de, tezgâhın arkasındaki duvarda, *barista*'nın güzel başının üstünde, bir haç asılı. Palermo'daki otel odamın bir köşesinde de bir haç vardı. Kuşkusuz Marco'nun yattığı morgda da bir haç var. İtalya'da her yerde mutlaka bir haç veya bir Meryem tasviri vardır. Kolay benzerliklere durmadan malzeme sağlarlar. Benzerliklere kaçışı kolaylaştırırlar. Morga giderken önünden geçtiğimiz doğum koğuşunun dışındaki Meryem tasviri. Döllenmesiz üreme ve dirilişe ilişkin düşüncelerim. Mezardaki Meryem olarak karım. Affedilemeyecek kadar uygunsuz bağlantılar. Palermo'daki otelde, adı Garibaldi'ydi galiba, telefonu tekrar tekrar çevirdiğim süre boyunca, aşağıdaki barda konuşulanları aklımdan geçirirken, özellikle Gregory'nin yer değiştirme

konusundaki inancını ve karımın İtalya'dan birkaç yıl sonra, ülkeyi iyice öğrenmeden ayrılmamam gerektiği yolundaki, çoktan unutmuş olduğum itirazlarını düşünürken, eskilerin bir fikriyle, insan ne biliyorsa o olur, fikriyle sarsıldım. Garibaldi Oteli'ndeki odamda, artık İtalya'yı bildiğimi fark ettim. İtalya'nın otel odaları, ağır çerçeveli aynaları ve hantal tesisatları bana son derece aşina, diye düşündüm. İtalyan olmuştum ben. En azından artık ülke hakkında konuşma hevesi duymayacak kadar İtalyan'dım. Onca yıl boyunca yolsuzluğu kınadıktan sonra, bizzat vergi kaçıracak kadar İtalyan olmuştum, diye düşünüyorum. Ya bu deveyi güdersin, ya bu diyardan gidersin. Aşağıdaki belgelerin derhal taahhütlü olarak yukarıdaki adrese gönderilmesi gerekmektedir. Mektupta böyle yazıyordu. Karını biliyorsun, diye düşündüm –derinine inersek, bilmenin Kutsal Kitap'taki anlamı gerçek anlamıdır– ve eninde sonunda, ona benziyorsun. Elmayı ısırıyorsun, bir de bakıyorsun, o seni yemiş bitirmiş. Zannettiğin kadar İngiliz değilsin, diye düşündüm. İtalyanlaştın. Karına benzedin. Bilgiyi ele geçirdin, bu yüzden sonunda bilgi seni ele geçirdi. Dolayısıyla İtalya hâlâ karın gibi senin için anlaşılmazsa, bunun tek nedeni bizzat senin anlaşılmaz olmandır. Kendin için. Tıpkı karının kendisi için anlaşılmaz olması gibi. Hepimiz kendimiz için anlaşılmazız. Birine benzemek, onu anlamak değildir. Bilgi insanı boşluğa götürür, diye düşünüyorum, tıpkı ışığın gözü güneşe götürdüğü gibi. Karıma benzemiş olmam mümkün mü gerçekten? Hemen o anda Gregory'ye telefon edip merhamet hissini kaybetmiş olduğunu anlatmak istedim. Kader kavramını, bildiklerine dönüşmüş olduğu fikrini kaybetmişti, ama hâlâ bildiklerinden üzücü biçimde ayrıydı, hâlâ daha fazla bilmeye yazgılıydı; tıpkı benim, karımla bütünleşmişken Karen'ı bilmeyi seçmiş olmam gibi. Cehaleti yeniden keşfetmeye, kader duygusunu kaybetmeye yazgılı. Başka biriyle sikişmelisin, demişti Marco, olaydan altı yedi yıl sonra. O yol denendikten sonra. Tekrar tekrar denendikten sonra. Marco'nun zihni cehennemden farksız olmalı, diye düşünmüştüm. Artık ayrı hayatlarımız var, demişti Karen. Paola evden kaçmak için evlendi, diye düşündüm, benim

yerimi tutacak bir erkek bulamadan, umutsuzca genç yaşta evlendi; ikimizin annesinden ayrı yaşama planlarımızın laftan, öfkelendiğim zaman kurduğum bir hayalden ibaret olduğunu anladığında evden ayrıldı. Kızıma asla bunu söylememeliydim, diye düşünüyorum şimdi, Pasticceria Dante'de. Beraber yaşamamız gerektiğini. Acaba ben de karım kadar çok mu flört ediyorum? Vanoli'nin bunu ima ettiği şüphe götürmez. Marco annesine benzediği kadar bana da mı benziyor? Belki ben de tıpatıp karım gibi davranıyorum. Bu konuyu konuşmak istemiyorum baba, dedi kızım. Kanepenin üzerinden o hızlı bakışını yöneltti bana. Sonra gözlerini çevirdi. Bazılarımız bildiklerimizin altında eziliriz, diye düşünüyorum, mecburen dönüştüğümüz şey bizi ezer. Karımız veya babamız. Taşkını göğüsleyemeyiz. Sonra ansızın telefon meşgul çalmaya başladı. Önce cevap vermezken şimdi meşguldü. Onuncu ya da yirminci denememde. Saat dört buçuktu. Denemeye devam ettim. Karım telefona cevap vereceğine prizden çekti, diye düşündüm. Köpürüyordum. Ya da saçma sapan bir davetten yeni dönmüştü ve Gregory'yi arıyordu. Gecenin bir vaktinde. Fransızca. Belki karım Gregory'ye merhameti öğretir, diye düşündüm. Gecenin bir vakti onu uyandırıp Fransızca konuşarak. Guinizelli'den mısralarla. Öfkem birdenbire geçiverdi. Güldüğümü hatırlıyorum. Bitkindim. Karım bu konuda başarılıdır, diye düşündüm. Merhameti öğretmek konusunda. Gazetecilikten vazgeçmen lazım, dedim kendime, o gece Palermo'da, nihayet yatağa uzanırken. Sabah dokuzu biraz geçe uyanıp düşünmeksizin Doktor Vanoli'yi aradım. Her şey Marco'nun annesiyle İngilizce konuşmaya başlamasıyla başladı, dedim. Bunu söylerken niçin gülüyorsunuz? diye sordu psikiyatr. Ve bunun sadece bir belirti olduğunu söyledi. O her şeyin nasıl başladığını öğrenmek istiyordu. Telefonu kapatıp tekrar karımı aradım; bu soruyu ona sormaya karar vermiştim; o soru aracılığıyla karıma Gregory'yle konuşmamızı, gazetecilikten vazgeçtiğimi, evliliğimizin sağlıksız olsa da bir evlilik olduğunu ve onu ya kurtarmaya ya da öldürmeye karar vermemiz gerektiğini düşündüğümü anlatacaktım. Olağanüstü bir şey, diye düşünüyorum

şimdi, aceleyle pastaneden çıkan carabiniere'leri ve el sallayarak onları uğurlayan müstehzi garson kızı seyrederken, karının, Courteney'nin evinden dönerken takside kurtarmak kelimesini kullanmış olması olağanüstü bir şey. Ağlamaya başlamanda şaşılacak bir şey yok. Belki de karının zihni tıpatıp seninki gibi çalışıyor, diyorum kendi kendime. O sana benzedi, sen de ona. Numarayı çevirdim. Daha derine inmeliyiz, diyecektim ona. Marco'nun sadece altüst, hassas veya Gregory'ye kimbilir ne saçmaladıysa öyle değil, ciddi biçimde akıl hastası olduğu gerçeğiyle yüzleşmemiz gerekiyor, diyecektim. Bitmez tükenmez didişmelere, çocuklarımızla rekabetçi ittifaklar kurmaya bir son vermemiz gerekiyor. Marco niçin böyle ansızın taraf değiştirmişti? Bana söylenmeyen bir şey mi vardı? Telefonu çevirdim. *Pronto,* dedi bir erkek sesi. Yabancı bir ses. Carabiniere olduğunu söyledi. Karınıza sakinleştirici verildi, dedi. Oğlunuz tutuklandı. Marco bütün gece boyunca karımı rehine olarak tutmuş. Banyoda. Olayı bir saldırı vakası olarak sorguluyorlarmış. Kızınız eve gelir gelmez acil yardımı aradı. Şikâyetçi olmak istiyor. Kızınızla konuşmak ister misiniz? Yardım et bana, dedi Marco, ertesi sabah onu ziyarete gittiğimde. İngilizce konuştu. Yardım et bana. Nihayet ayaktayım. Kahvaltımı ödüyorum. Banyo penceresine o sözleri yazan Marco'ydu! Oğlum. Kızımın evinde. Yardım et, dedi. Bana söylenmeyen şeyler var. Torino'ya gitmem lazım. Karımı görmem lazım.

On beş dakika sonra, Novara merkez postanesinden aşağıdaki soruları faksladım:

BAŞKAN GIULIO ANDREOTTI'NİN DİKKATİNE
Sayın Başkan...

1. Yedi kere başbakan seçildikten sonra mafyayla suç ortaklığı yapmakla itham ediliyorsunuz. Her şey nasıl başladı?
2. Etrafınız bir esrar perdesiyle çevrili. Bunu fiilen desteklediniz mi?

3. Onca istikrarsızlığa rağmen, İtalya'da pek bir şey değişmiyor. Uzun iktidar döneminiz bir şeyleri düzeltmekten çok, olduğu gibi kalmalarını mı sağladı?
4. En sevdiğiniz şarkılar hangileridir?
5. Moro, öldürülmeden kısa bir süre önce, sizi, "soğuk, anlaşılmaz, insani duygulardan yoksun, kötülük etmek amacıyla iktidarı ele geçirmeye kendini adamış biri" olarak tanımladı. Oysa her sabah missa ayinine katılıyor, bir dini dergi yayımlıyorsunuz ve papalarla, kardinallerle dostsunuz. Erdemli davrandığınıza inanmak sizin için ne kadar önemli?
6. Karınız meslek hayatınızda önemli bir rol oynadı mı?
7. Sizi bölünmüş bir kişiliğe sahip olmakla suçlasalar ne cevap verirdiniz ve "kendi kendine yalan söylemek" ifadesinden ne anlıyorsunuz?
8. Uzlaşma yeteneğiniz sık sık övülmüş, ama kurduğunuz koalisyon hükümetleri aynı sıklıkla sorunlu ailelere benzetilmiştir. Değişim korkusundan ötürü bir kör dövüşünü uzattığınız hiç aklınızdan geçmedi mi? Eski rejimi ölünceye kadar aynen korumayı mı umuyordunuz?
9. Başka insanların davranışlarını öngörme konusunda yetenekli olduğunuz söylenir. Bunun doğru olduğunu kabul ettiğinizi varsayarsak, dindar bir insan sıfatıyla, bunun diğer insanları küçültüğünü mü düşünüyorsunuz, yoksa bu sadece takdiri ilahinin özgür irade üzerindeki hâkimiyetinin kaçınılmaz sonucu mudur?
10. *Nişanlılar* romanında en kolay özdeşleştiğiniz karakter hangisidir?

VII

Bir İtalyan tipleri yelpazesinin devamlılığını tespit etmek, *Cehennem*'deki, *Decameron*'daki azizler ve düzenbazlarla D'Annuzio'nun, Pasolini'nin, hatta Fellini'nin karakterleri arasında bir akrabalık saptamak için, *Nişanlılar*'ı yeniden okumam gerekmişti. Gerçi belirli bir tip ya da özellik, İtalyanlığın doruk noktası sayılamazdı, hatta İtalyan ulusal kimliğinin özü olarak da görülemezdi; çünkü kendi başına insan ya da insanlıkdışı olunamayacağı gibi, annesiz evlat olunamayacağı gibi, kendi başına İtalyan ya da İngiliz de olunamaz. Ne var ki, birbirlerini biçimlendiren bir tipler topluluğu mevcuttu; bunlar birbirleriyle ilişkili olarak, bilhassa birbirlerine etkileri ve tepkileri açısından ele alındıklarında, daha tipik karakterler haline geliyordu. Bir İtalyan dinamiği diyebiliriz. Birbirini tamamlayan zihinsel bir cemaat. Öyküleri birbirine bağlamanın, olası hareket alanlarını hayal etmenin ve böylece birbirini tanımlamanın, kendini oluşturmanın belirli bir yöntemi. Bu tür bir dinamiğin mevcudiyetini belirlemenin, yayılımını ve evrimini, nüanslara açıklığını ve değişime direncini takdir etmenin, yeni öngörülebilirlik alanları keşfetmek olacağını düşünmüştüm, uzun süredir düşünmekteydim. Kısacası, daha

derine inmek olacağını. Hedefim buydu. Gazeteciliğim sırasında indiğimden çok daha derine. Andreotti'nin, çevresindekiler tarafından tanımlanan ve onları tanımlayan İtalyan siyaset dünyasında hareket ettiği ölçüde öngörülebilir olduğunu düşünüyordum. Palermo'daki o belirleyici bahar sabahında kaldırıma serilmiş ceset de buna dahildi. Lytham'da veya Lizbon'da yetişmiş olsa, Andreotti bambaşka şekilde davranırdı. Londra'da veya Los Angeles'ta olsam ya da Roma'da, ama İngiliz bir kadınla evli olsam, ben de bambaşka davranırdım, diye düşünüyordum – hatta bundan emindim. Ya da Tibetli bir kadınla evli olsam. Roma'da. Dolayısıyla, Manzoni'yi tekrar okurken, amacım, Don Abbondio'nun, Lucia'nın, Avukat Azzeccagarbugli'nin, Don Rodrigo'nun ve diğerlerinin ne kadar gerçek, hatta güncel kişiler olduğunu göstermekten çok, birbirleriyle ilişkili olarak gerçekliklerini ve güncelliklerini ortaya koymaktı. Hem birbirleriyle hem de kendilerinden önceki ve sonraki, gerçek ve kurgusal daha birçok kişiyle ilişkili olarak. Kader birlikte yapılan bir şeydir, diye düşünüyordum.

Bu düşünceyi destekleyecek örnekler bulmak için okuduğum, tekrar okuduğum birçok kitaptan –kendime koyduğum hedef düşünülecek olursa bunları okumak görevimdi– *Nişanlılar*'da, Monza Rahibesi'nin öyküsü çıktı karşıma –bu öykü yıllardır aklıma gelmemişti– ve en önemlisi, bir bölümün başında, Manzoni'nin şu satırlarını okudum: Öyle anlar vardır ki, genç zihinler, görünürde iyi olan bir davranış veya fedakârlık talebini derhal karşılamaya hazırdır; genç zihin, yeni açılmış bir çiçek misali narin sapının üzerine usulca yerleşir ve karşısına çıkan ilk esintiye rayihasını bahşetmeye hazırlanır. Başkalarının sessiz bir saygıyla hayran kalmasını gerektiren böyle anlar, diye devam eder Manzoni –ezberden ve yaklaşık olarak, çevirerek alıntılıyorum– böyle anlar, bencil ve kurnaz kişilerin kollayıp yakaladığı, henüz savunmasız olan iradeleri bağladıkları anlardır.

Nişanlılar'ın bu satırlarını okuduğumda, Gertrude da Monza'nın gaddarlık raddesinde çıkarcı ve düzenbaz babasının öyküsünü tekrar okuduğumda neden içimi bir korku kapladı? Ben kı-

zımı kandırıp arzusu hilafına rahibe yapmamış, onu riyakârca bir hayata mahkûm etmemiştim. Giorgio'yla evlenmesi söz konusu olduğunda onu kurnazca yönlendirmemiş, hatta teşvik bile etmemiştim. Olayda kişisel bir çıkarım yoktu. Ona bir çeyiz sağlamayı reddetmemiştim, Aksine, bir yuva kurmaları için çok para harcamıştım. Karımın arzusu hilafına. Oğlum Marco'yu herhangi bir şekilde yönlendirip denetlemem ise, istesem de imkânsızdı, çünkü Marco tamamen annesinin etki alanı içindeydi. Bu çok açıktı. Karımın yetki alanı içindeydi. Marco hâlâ bütünüyle annesinin etki alanı içinde, derdim kendi kendime, İtalya'da bir kentten diğerine gidip çeşitli yolsuzluklar ve felaketler hakkında bilgi verirken, birçok kişinin çok anlamlı diye nitelendirmeye başladığı meslek hayatımda ilerlerken. Annesi Marco'nun bütün hayatını denetliyor. Marco benim oğlum bile sayılmaz, diye düşünürdüm bazen, otelin birinde. İnsanların benden, günümüz İtalya'sı konusunda en yetkili ağız olarak söz etmeye başladığı dönemdi. Ne zaman büyüyüp anasının kuzusu olmaktan kurtulacak? diye merak ederdim. Bir parti genel kongresinden evi aramış, Paola'dan karımla oğlumun birlikte dışarı çıktıklarını öğrenmiştim. Marco'nun düzenli olarak kilisede ayine gitmesi sinirime dokunuyordu. Annesiyle birlikte. Karım onu tamamen baştan çıkardı, diye düşünüyordum. Çok istediğim halde basketbol ve matematikteki başarısıyla gurur duymam imkânsız, çünkü o benim oğlum bile sayılmaz, diye düşünüyordum. Basketbolun kurallarını bile bilmem. Karım mutlaka beni oğluma kötülüyordur, diye düşünüyordum. Matematikte hiçbir zaman başarılı olamadım. Her bakımdan babasından farklı bir evlat, derdi karım ısrarla, sayısız eğlenceli yemek davetinde. Ben Marco'nun yanında annesini kötülemeye kalksaydım kulaklarını elleriyle tıkardı. Vefalıydı. Marco'nun haç çıkardığını görmek sinirime dokunurdu. Büyük bir uysallıkla annesinin etki alanına girmesine kızardım. Benim dünya görüşümü hiç paylaşmıyor, diye düşünürdüm. Oğlumu hiç etkilemedim. Kullanmak şöyle dursun. Bununla birlikte, Manzoni'nin, Monza Rahibesi'nin nihayet yıllarını geçireceği hücreye kapatılıp diri diri gömülüşünü tasvir ettiği bölüme

geldiğimde, Marco'yu düşündüğümün farkındaydım. Marco da bir hücreye hapsolmuş durumda, dedim kendi kendime. O sayfaları okurken, o korkunç sözleri kendi kendime söylerken nerede olduğumu hatırlamıyorum, ama herhalde evdeydim, çünkü kitap rahatlıkla yanımda taşınamayacak kadar büyük. *Nişanlılar* kalın bir kitap. Marco yıllardır hapis, diye düşündüm, Palermo'dan defalarca telefon etmeye çalıştığım gece parçaladığı evde otururken. Annesinin atalardan kalma merdivenini balyozla parçaladığı evde. Tek bir gecede. Manzoni'nin o sayfaları, şimdi hatırlıyorum da, o korkunç ve korkunç derecede de İtalyan öykü, daha önce nadiren yaşadığım bir dehşet uyandırdı içimde. Beni korkutan, umutsuzca tuzağa düşürülmüş, temelli bir yalnızlığa hapsedilmiş güzel Gertrude imgesiydi. Korkutucu bir imge: En azından başlangıçta kendi kontrolü dışında olan koşullardan ötürü benliği çarpıtılıp parçalanmış güzel, şehvetli bir kadın. Gençliğinden kaynaklanan itaatkârlığı çıkarcı babası ve suç ortağı annesi tarafından suiistimal edilmiş. Marco niçin annesine karşı tavır almıştı? Monza Rahibesi'nin öyküsünde, diye düşündüm, ezeli yerleşik gelenek-dikbaşlı birey çatışması vardı. İkisinin tek bir kader oluşturması. Ulusal kimlik kişiliği çarpıtır, diye düşündüm. Bununla birlikte ayrı ayrı var olamazlar. Toplum olmadan bireyler olmaz. Gertrude boyun eğer, ama isyan da eder. Görevini yerine getirir, sonra isyan eder. Anne kucağının boğucu hale geldiği bir an var mıydı? Marco açısından. Gertrude, arzusu hilafına rahibe peçesini takar, ama peçenin ardında isyan eder. Peçe nefes almasını engeller. Benim Marco'yu annesinin kucağından kurtarmam mı gerekiyordu? Kurtarabilir miydim? Ama insan peçenin ardında isyan edebilir. Gertrude âşık olur, fuhuş yapar, cinayet işler. Bir peçenin ardında isyan eden kişinin bütün hıncına ve kurnazlığına sahiptir. Genç zihni kendini babasının iradesine feda ettiğinde, narin sapı üzerinde eğilen bir fidan misali boyun eğdiğinde olduğu gibi itaatkâr olmayı ister hâlâ, ama boğulmaktadır. Babasının tek isteği, çeyizden, evlilik masrafından kurtulmaktı. Peçe Gertrude'yi boğmaktaydı. Babasının açgözlülüğü yüzünden boğulmaktaydı. Oysa ben kızıma seve seve bir daire

aldım. Babasının, en mahrem ihtiyaçlarına kayıtsız kalışı, Gertrude'yi mahveder. Yeminini bozar, bir erkeğe âşık olur, bir şantajcıyı öldürür. İhanete uğrar. Cezalandırılır. Bir hücreye hapsedilir. O kadar uysal bir çocuktu ki, diye ağlıyordu karım mahkemede. Yine yeri göğü birbirine katıyorduk. Benim rica etmem yeterliydi, hemen itaat ederdi, diye hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Duruşmada çok az insan vardı. Daha yumuşak başlı bir çocuk düşünemezsiniz, diyordu ısrarla. Üstünde yeşil ceketi, dudaklarında kıpkırmızı bir ruj, yüzünde, bir türlü geçmeyen morlukları örten kalın bir pudra tabakası vardı. Bana karşı daima son derece yumuşaktı, diyordu yalvararak. Polisin elinde yatak odamızın duvarında açılan deliğin, parçalanmış merdivenin fotoğrafları vardı. Onların onarılmasını istememiştim. Paola şikâyetçi olmaması teklifini reddetti. Senin iyiliğin için baba, diye ısrar etti. Marco'nun iyiliği için. Her zaman son derece terbiyeli olmuştur, diye sakin bir tonda ifade verdim; karımın tanıklığını pekiştirmek için, onun aşırı duygusal tavrından utanıyormuş gibi yaparak. Biz yenilmez bir ikiliyiz. Hayır, dedim usulca, tekrar ediyorum, kızımın anlattığı türden herhangi bir olaya şahit olmadım. Ne pahasına olursa olsun, hapishaneden kaçınmalıyız, diye uyarmıştı Vanoli. Hapishanenin yaratacağı travma belirleyici olabilir, demişti. Büyük Manzoni'nin yazdığı o satırları, Gertrude da Monza'nın korkunç öyküsünü okuduğumda, Marco hapsedilmiş durumda, diye düşündüm. Villa Serena'dan ziyade kendi zihnine hapsolmuş durumda. Rahatlatmadan, arındırmadan kesinlikle yoksun bir öykü, diye düşündüm. Dört duvar arasına hapsedilmiş, hapsedilmeyi *kabullenen*, suçuna ve cezasına dair toplumun bakış açısından dışarı çıkamadığı için *kabullenen* bir kadın imgesi. Cezasını *seçen*. Marco'nun belirli koşullarda, kısa süreler için Villa Serena'dan ayrılmasına izin veriliyordu. Ama o nadiren dışarı çıkıyordu. Zihnine hapsolmuştu. Katil rahibe kadar somut biçimde. Annesinin atalardan kalan evini parçalamasının hiç faydası olmadı, diye düşündüm. Böyle bir öyküde nasıl bir teselli olabilir? diye sordum kendime, Manzoni'nin şaheserinin sayfalarını çevirirken. Gertrude, gaddar babası sırf çeyiz masrafından

kurtulmak için onu kandırıp rahibe olmaya razı ettiği anda, onu diri diri gömebilmek için genç kadının memnun etme hevesini kullandığında zaten hapsolmuştu, diye düşündüm. Marco da diri diri gömüldü, diye düşündüm. Bu tür olaylarda bir itici güç vardır. Ama Gertrude'nin babası tartışmasız sorumlu olduğu halde, benim aynı şekilde sorumlu olduğumu düşünmek gülünçtü. Ben niçin bu tür benzerlikler kuruyorum? Marco benim uluslararası bir casus şebekesinin başında olduğumu düşünüyor, dedim Vanoli'ye. Mutlak güce sahip olduğumu düşünüyor. Onun nazarında bu kadar çok seyahat etmemin sebebi bu. Bir bakıyorsunuz, onu mahvetmek için dev uzaylı ordularını harekete geçiriyorum, bir bakıyorsunuz sığınabileceği tek limanım. Annesinin, köpeğini öldürdüğünü iddia ediyor. Hayatında hiç köpeği olmadı. Yavru köpeğini annesi boğmuş. Yavru köpeği falan olmadı benim bildiğim. Annesinin hayvanı elbisesinin altına sokup boğduğunu iddia ediyor. Her defasında başka bir hikâye uyduruyor. Seyahatlerimin hepsi, dünyanın iklimini yönetmemle ilgiliymiş, dedim, sinirli sinirli gülerek. Annesine yemesi için çocuklar getiriyormuşum. Paola onun koruyucu meleğiymiş. Kurtarıcı ablasıymış. Oysa Marco'yu suçlayan Paola'ydı. Paola'yı Termini İstasyonu'ndaki adamlara saksofon çekerken görmüş.

O öğleden sonra Vanoli'nin acelesi vardı. Hızlı hızlı konuşuyor, talimatı üzerine Villa Serena'ya birinci ya da ikinci ziyaretimizde aldığım notları okuyordum. Duruşmadan sonra. Kuzeye yaptığımız uzun araba yolculukları. Marco aslında duruşmanın ardından, Villa Serena'ya taşındıktan sonra Vanoli'nin bakımı altında değildi, ama ben hâlâ Vanoli'ye gidiyordum. Gülümsedi. Bunlar tamı tamına bir şizofrenin söyleyeceği şeyler, dedi. Dikkate değer bir yanları yok. Şizofreni dediğimiz şey bu zaten, dedi. Ama ben bunu biliyordum. Benim sakin bir şekilde tekrar tekrar gerçeği, işin aslını anlatmam gerektiğini söyledi. Bizim onu seven annesiyle babası olduğumuzu ve iyileşip eve dönmesini istediğimizi.

Tekrar tekrar gerçeği anlatın, dedi Vanoli, sakin ve en önemlisi, tutarlı biçimde. Ona dünyanın gerçekte nasıl olduğunu sü-

rekli hatırlatın. Bir de ilaçlarını almasına dikkat edin. En azından hapishane ihtimalini atlattık, dedi İtalya'nın bir numaralı psikiyatrı. Villa Serena medeni bir yer. Aslında kızınızın verdiği ifade düşünülecek olursa, bu bir mucize. Ayrıca ilaçlarını tekrar almaya başladı. Belli ki bazı şeyler benden gizlenmiş, dedi Vanoli. Ama karınız gerçekten müthiş bir performans gösterdi. Doktorun etkilendiği açıktı. Karımın etkileyemediği pek az insan vardır. Ya da baştan çıkaramadığı. Duruşma için saçına özel olarak perma yaptırmıştı. Harikulade saçlarına. Villa Serena'da çarpıcı gelişmeler gösteren birçok hastam var, dedi Vanoli. Doktor Busi mükemmel bir psikiyatrdır. Ne var ki, Vanoli'nin Lungotevere'deki muayenehanesinden eve dönüp sonsuza dek hücreye kapatılan Monza Rahibesi'nin öyküsünü tekrar okuduğumda, çöktüm. Gerçek hiç de öyle değil, diye düşündüm. Senin eve dönmeni kesinlikle istemiyordum, diyorum şimdi oğluma, cesedinin başında otururken, Yalandı o. Anneni tekelime almak istiyordum. Onca zaman sonra. Senin aramıza girmeni istemiyordum. Artık ayrı hayatlarımız var, demişti Karen. Artık seyahat etmemeye karar verdim, dedim karıma. Onca zaman sonra. O sözleri sindirmem iki yıl sürmüştü. Gazetecilikten vazgeçiyorum, dedim karıma. Ailemin bana ihtiyacı var, dedim. Ben seninle birlikte olmak istiyorum. O sözleri söylerken Karen'ın sesi ne kadar düz ve ruhsuzdu. Merdiveni tamir ettirmedim. Bir kitap yazmaya karar verdim: ulusal kimlik ve insan davranışının özündeki öngörülebilirlik. Ama sonsuza dek hücresine hapsolan Monza Rahibesi'nin öyküsünü tekrar okuduğumda, dehşete düştüm.

Camera ardente'de, acımasızca rahatsız edilmeden önceki o değerli dakikalarda niye bunu –*Nişanlılar*'ı, Monza Rahibesi'ni– düşünmeye, hatırlamaya başlamıştım? Mumlar yüzünden mi? Dinsel tasvirler yüzünden mi? Hapsedilmek üzere olan beden düşüncesi yüzünden mi? Andreotti'ye sorduğum tuzak soru yüzünden mi? Cevabı ne olacak acaba? Yoksa sadece genel ve kesinlikle saçma bir suçluluk duygusu yüzünden mi? Saçma ve mazoşistçe bir *bandu*. Kendimle Gertrude'nin gaddar ve çıkarcı babası arasında bir bağlantı. Bağlantı kurmayan bir bağlantı. Eniko-

nu paranoya. Marco'nun ölüsü, canlısından daha sıradan: *Camera ardente*'ye alındığımda, acımasızca rahatsız edilmeden önceki birkaç dakika içinde aklımdan geçen ilk düşünce buydu. Karımın içeride olmadığını görünce şaşırdım ve muhtemelen rahatladım. Çok şaşırdım. Oturdum. Giyinik olduğunu görmek beni çok rahatlattı. Ceset giyinikti. Karım yoktu. Koyu renk pantolon, mavi kazak. Giysilerini Villa Serena'dan göndermiş olmalılar, diye düşündüm. Ne kadar düşünceli bir davranış. Hemşireler cesedi giydirmiş, yaraları örtmüştü. Ne büyük incelik. Otururken bu incelik beni şaşırttı, duygulandırdı. Çocuğu otopsiden sonra giydirmişlerdi. Baş ve ayak uçlarında mumlar vardı. Burası morg değil, *camera ardente*'ydi. İki üç iri, koyu ahşap mobilya ve en yakın duvarda bir Kutsal Yürek vardı. Özel alanı ya da uzak bir geçmişin kafada canlandırılan özel alanını taklit eden kamusal bir alan, diye düşündüm. Merhum yakınınızı eve götürüp televizyon karşısına, halojen ışığın altına yatırmaktan sizi kurtaran bir alan. Tabut benzeri sandıkların ve Kutsal Yürek'lerle bezeli büfelerin bulunduğu daha anlamlı bir geçmiş. Ama fonları yetersiz bir devlet hastanesinde. Kırmızı döşemeli, düz arkalıklı ahşap bir iskemleye oturdum. Anne babalarımızın geçmişi. Oturdum. Ya da dedelerimizin. Bu kesinlikle Marco'ydu. Kesinlikle onun yüzüydü. Cilalı koyu ahşabı mum ışığında parlayan diğer eşyalarla uyumlu, alçak kenarlı bir tabuta benzeyen bir yere yatırılmıştı. Bir haç ve bir Kutsal Yürek vardı. Bu nesnelerin bir anlam yanılsaması yarattığını fark ettim. Cesedi canlısından daha sıradan, diye düşündüm. Canlısı kadar vahşi değil. Her pazar ayinde annesinin yanında diz çöken itaatkâr Marco'ya daha çok benziyor. Buna nasıl sinir olurdum! Karımın saygı duyduğum, hatta imrendiğim dinine değil, Marco'nun uysal taklitçiliğine. Büyükannesinin cenaze töreninde, Paola arka sıralarda benim yanımda otururken, ön tarafa yürüyüp kutsal ekmeği alan gayretli Marco'ya. Kutsal ekmeği almaya ön tarafa gitmeyecek misin? diye sordum kızıma. Ne de olsa büyükannesinin cenazesiydi. Ötekiler ön tarafa giderken kızım yanımda oturup elimi tuttu. O gün yüzünün özellikle yabancı olduğunu hatırlıyorum; loş ışıkta

özellikle ağzı gergindi. *Camera ardente*'deki bu dinsel tasvirler mi hatırlatmıştı bana Monza Rahibesi'ni? Gertrude'nin gaddar, çıkarcı babasını, korkunç kaderini, dört duvar arasına hapsedilişini? Tıpkı Marco'nun şüphe götürmez biçimde, zihninde dört duvar arasına hapsolması ve şimdi her türlü duvarın ötesine geçmiş olması gibi.

Sen paranoyak olmalısın, diye düşündüm. *Camera ardente*'de iskemleye oturur oturmaz suçluluk duygusu altında ezildim. Kendini suçlamaya hevesli olmalısın. Belki sebep İngiliz okuluydu, demiştim bir keresinde Vanoli'ye. Aslında oğlumu bir tek İngiliz okulu konusunda etkilemiştim. Belki hata buydu. Benim milliyetim konusunda herkesin yanıldığını, İtalya'da Alman, İngiltere'de Amerikalı zannedildiğimi, karımın milliyeti konusunda kimsenin yanılmadığını, hangi dili ne kadar akıcı konuşuyor olursa olsun, İtalyan, daha doğrusu Romalı olduğunu herkesin anladığını, oysa Marco'nun İngiltere'de yüzde yüz İngiliz, İtalya'da yüzde yüz İtalyan zannedilmek gibi garip bir özelliği olduğunu açıkladım Vanoli'ye. İngilizcesi benimkinin mükemmel bir taklidi, dedim, yalnız İngiltere'de insanların beni Amerikalı zannetmesine yol açan her neyse, o özellikten yoksun. İtalyancası annesininkinin aynısı. Annesininkinin tıpatıp aynısı, dedim. Geoff Courteney'nin, henüz önceki akşam, yemek davetinde, Marco'nun mükemmel İngilizcesine, mükemmel terbiyesine değindiği geliyor aklıma şimdi, *camera ardente*'de sandalyeye oturduğumda; dün geceyi soğuk morgda Marco'nun başında oturarak geçirmiş olan karımın nasıl olup da şimdi burada olma fırsatını kaçırdığını merak ederken, yani cenaze odasında, mumların, cilalı koyu ahşap mobilyaların ortasında gereğince giydirilip yatırılmışken. Olması gerektiği gibi dinsel bir ortamda. Şu anda birlikte olmalıydık aslında, diye düşündüm. Bir aile olarak. Olması gerektiği gibi, diyoruz. Karımın burada, yanımda olması gerekirdi. Paola'nın burada olması gerekirdi. Ailemiz temelden parçalandı, diye düşündüm. Marco'nun kutsal ekmeği almaya gittiği, Paola'nın gitmediği gün temelden parçalanmıştı. Büyükannelerinin cenazesinde. Geoff Courteney, oğlumuzun hasta olduğunu

Gregory'den duyduğunu ve çok üzüldüğünü söyledi. Karım kulak kesildi. İngiltere'ye gelmek, Gregory'nin ismini duyup ne konuşulduğunu anlamamak onun için büyük fedakârlıktı. O ölü şimdi, diye düşündüm. Teni soğuk. Annen seni diriltemez. Aptalca bir düşünce. Otopsi sonuçlarını istememiştim bile. İngilizceye kendini yabancı hissettiğini söylemişti karım bana. Bunu Vanoli'ye söyledim. İngilizce benim ruhuma düşman, demişti karım gülerek. Bunu söylediği sıralar hâlâ Guinizelli'den alıntılar yapıyor olabilirdi. Bana yani. Ya da Foscolo'dan. *I Sepolcri.** O isimleri duyunca kulak kesildi. Marco'nun, Gregory'nin isimlerini. Karımın o kadar heyecan verici bir gülüşü vardır ki! Geoff Courteney, ulusal kimlikler konusunda karşılaştırmalı bir inceleme yazmak için senden daha uygun biri olamaz, diye teslim etti, –bir sözleşme yapmayı teklif etmemekle birlikte– henüz önceki akşam. Bu bir ipucu mu? Nerede hata yapıldığına dair. Bu dil meselesi. Ama bilhassa şu anda oyalanmamalısın, dedim kendime, sakin ama kararlı bir tavırla. *Camera ardente*'de, iskemleme yeni oturmuştum. Bilhassa şu anda yoğunlaşman lazım, dedim kendi kendime. Cesede bakman lazım. Ne de olsa –o sırada bunu bilemezdim ama– gülünç biçimde rahatsız edilmeme sadece birkaç dakika vardı. Monza Rahibesi'ni, Vanoli'yi, dilleri düşünmemelisin. Çeşitli fikirlerini. Bir şeylere bakmamak için ne kadar güzel bir mazeret. Bakman lazım, dedim kendi kendime. Oğluna bak. Şimdi bak.

Baktım. Marco İngilizce konuşurken, diye düşündüm, İngilizdi; kendini İngiliz olarak görüyor ve başkaları tarafından da öyle görülüyordu. İngiltere'de geçirilen yaz mevsimleri. Courteney'lerle. İtalyanca konuştuğunda da durum aynıydı. Solgun dudaklarına baktım. Bu bir ipucu mu? Birbiriyle tamamen bağlantısız iki düşünce tarzı, dedim Vanoli'ye. Acaba Marco'ya dayatmamamız gereken bu muydu? Karım ikisinin birbirlerine düşman oldukları kanısında, dedim Vanoli'ye. İngilizce öğrenmeyi başından beri reddetti, dedim. İtalyanca bildiğiniz, İngilizce asla

* Mezarlar (–ç.n.)

bilemeyeceğiniz şeyler, diye açıklamaya çalıştım psikiyatra. İngilizcede girdiğiniz, İtalyancada asla giremeyeceğiniz haller. İnsanın kendini kendine anlatmasının iki ayrı yolu, dedim. Acaba dil, kişilik bölünmesi sürecinin başlangıcı mıydı? Dünya nüfusunun yarısı ikidilli, dedi Vanoli gülümseyerek, ve bunun olumsuz bir etkisini yaşamıyor. Önerdiğim ihtimalin üzerinde durmadı bile. O bir psikiyatr, psikanalist değil.

Ama acaba ipucu aramanın, bu olayı suç ve nedensellik bağlamında düşünmenin bir yararı var mı ki? diye sordum ansızın kendime, *camera ardente*'de; oldukça bitkin bir halde, ama aynı zamanda en azından o ana kadarki sükûnetime, bilincimin açıklığına, zihnimin tutarlı işleyişine şaşırarak. Olanları anlamaya çalışmanın herhangi bir anlamı var mıydı? Son derece bitkin, kesinlikle hastaydım, hatta ağrılar içindeydim, ama oğlumun cesedi başında, beklediğimden çok daha sakindim. Karımın orada olmamasına şaşırıyordum. Neredeydi? Ölüsü dirisinden çok daha sıradandı. Tekinsiz bir sükûnet içindeydim. Ve bilinçli. Marco hastaydı, diye düşündüm. Courteney doğru kelimeyi kullandı. Bu hastalık. Geoff Courteney'ye minnet duyuyordum. İnsan oğlunun grip olmasından suçluluk duyamaz, diye düşündüm. En son araştırmalar, olayı virüs mutasyonuna bağlıyor, dedi Vanoli. Kapıyı kilitleyip zavallı çocuğu soğukta bırakmamışsa elbette. Bu tür düşünceler niye tekrar tekrar ortaya çıkıyor? Soğukta hapsedilmemişse. Acaba karım fırtına gibi içeri dalmak üzere mi? diye düşündüm. Nerede olduğumu sorgulayarak. Soğukta bırakılan insanlar gerçekten de grip virüsü kapar. Oğlunu bu son görüşünde isteri krizi geçirerek. Benim oğlumu. Bu sefer yeri göğü birbirine katamadı. Onu diriltmesi imkânsız. Karın her an içeri dalabilir, dedim kendi kendime. Artık zihnimi yoğunlaştırmam lazım.

Ve nihayet elimi alnına koydum. Elimi zorla Marco'nun soğuk alnında tuttum; uyuyan bir çocuğun ateşini ölçercesine. O hastaydı, hepsi bu. Bir virüs. İşte oğlunun cesedi başındasın, diye düşündüm. Başardın. Marco'nun yanındasın. Bu Marco. Marco'nun yüzü, Marco'nun çenesi. Bu Marco. Sen korkağın teki değilsin, dedim kendi kendime. Mumların ve cilalı ahşabın koku-

sundan başka koku yok. Onu görmeye geldin. Zavallı Marco. Karının burada olması ihtimaline rağmen. Hatta ona dokunuyorsun. Çürüme kokusu olmasından korktuğun halde. Oysa gazeteciyken böyle bir şeyden hiç korkmadım. Gazeteciyken çürüyen ceset kokusu beni pek etkilemedi. Üzerine eğilip dudaklarımı kulağına değdirdim. Karım neredeydi? Teni mum ışığında aşıboyası renginde görünüyordu. Ateşin düştü, *ciccio*,* diye fısıldadım, elimi alnında tutarak. Karım onu yatağına aldığında *ciccio* derdi. *Ciccio, ciccietto.*** *Principino.**** Bütün sevgi sözlerimiz karıma aitti, diye düşündüm. Geçti artık ufaklık, diye fısıldadım. Ateşin düştü. Sonra, tam davet ettiğim duygular şaşırtıcı bir süratle içimden gırtlağıma yükselip gözlerimi doldururken, ansızın beni daha önce hiç sürüklenmediğim bir yerlere, dönüşsüz biçimde benliğimden öteye sürükleyecekmiş gibi görünen duygular kabardığında, tam o anda, bir başka ses gayet açık, hatta soğukkanlı ve otoriter biçimde konuştu: Bunu bütün tarihsel gerçekliği içinde kavramak, dedi bu ses ansızın, gözyaşlarımın ortasında, seni aşar. Oldukça resmi bir sesti. Kelimeleri dudaklarımda biçimlendirdi. Oysa tarihsel gerçeklik, dudaklarımın daha önce telaffuz ettiğini hatırlamadığım bir terim. O şaşkınlık anında bu sözlerin ne anlama geldiğinden de emin değildim. Bu seni aşan bir girişim, diye tekrarladı ses. Garip, madeni bir tınısı vardı. Bununla birlikte, şimdi bir saat boyunca, kendine oğlunun öyküsünü anlatacaksın. Duygu seli anında yatıştı.

O sesin müdahalesi seni dehşete düşürmedi, diye düşünüyorum şimdi, acımasızca rahatsız edildikten bunca kısa süre sonra, tekrar *camera ardente*'de. Bana on beş dakika zaman tanıdılar. Aksine, rahatladın. Duygu seli anında yatıştı. Sen duyguyu çağırdın ve ses derhal, neredeyse otomatik biçimde onu yatıştırdı, onun baskısı altında ezilmeni önledi. Kendine oğlunun öyküsünü anlatacaksın, dedim kendi kendime. Kendimi bu kadar hızlı toparlamama şaşırmıştım. Oğlunun hayatını baştan sona anlata-

* Tosun (–ç.n.)
** Tosuncuk (–ç.n.)
*** Küçük Prens (–ç.n.)

caksın. Ses bir kez konuşup kayboldu. Elin oğlunun alnında. Tıpkı Vanoli'nin ona tekrar tekrar doğruyu, işin doğrusunu anlatmanı söylediği gibi. Ona tekrar tekrar basit gerçeği söyleyin, tercihan basit bir fiziksel temas kurarak. Elini tutarak veya omzuna sarılarak. Gerçekliği, normalliği sürekli baştan kurmalısınız. Normal bir anne, baba ve oğulun normal öyküsünü, dedi Vanoli, iklimi yönetmekle, yavru köpekleri boğmakla hiç ilgisi olmayan. Bu tür anlamsız sözlere karşı çıkma zahmetine bile girmeyin. Sorun virüs mutasyonuydu. İşleyişi bilebilsek, muhtemelen öngörülebilecek bir şey. Hatta günün birinde aşısı bile olabilir. Öyleyse neden bana İtalyan anneleriyle oğullarından, şizofreninin İtalyanlara özgü biçimlerinden söz ettiğini sordum. Bu cesedin oğlumun *ta kendisi* olduğunu düşünüp tekrar şaşırdım. Beklediğim gibi kabuğu değildi. Bir korku maskesi değildi. Onunla sağlığında yaptığın son konuşmada olduğundan çok daha fazla oğlun, diye düşündüm. Daha sıradan. Rahatlamıştım. Bir bakıma daha az korkutucu. Bu değerli zamanı, kendine oğlunun öyküsünü anlatarak geçireceksin. Artık sanrılar göremez, diye düşündüm. Elim sanki alnının, o son görüşmemizde seslerin ateşiyle yanan alnının şimdi adeta buz kesmiş olan derisine yapışmış gibiydi. Burada, *camera ardente*'de koku yok. Mumların kokusu dışında. Sesler üniversiteye gittiğimde başladı, dedi. Mum ışığı titreşiyordu. Ama öyküsü sık sık değişiyordu. Oda arkadaşlarıyla sorunları olmuştu. Kızlarla sorunları olmuştu. Şimdi bu öykülerin ardındaki gerçeği kim bilebilir? Kızlarla kimin sorunu olmamıştır ki? Kızların onunla alay ettiğinden emindi. Ateş düştü artık, diye fısıldadım, rahatsız edilmeden birkaç dakika önce. Çok sevilen bir çocuktun, diye fısıldadım. Annenin ayakbağı ve gözbebeğiydin. Seni sever, azarlar, kendi yatağında yatırırdı, diye fısıldadım. Sözlerim kulağa basmakalıp geliyordu, ama elimden geldiğince sese itaat ediyordum. Otoritesini sezmiştim. Son çare otoritesi. İnsan o günlerden daha başka ne hatırlayabilir? İyi bir çocuktun, dedim. Bebekliğinden pek az şey hatırlıyorum. Çeşitli yerlerde tek tük fotoğraflar. Elba. Rimini. Suffolk. Koca bir kovada gülümseyen bir bebek vücudu. Yaz resim-

leri. Courteney'lerin Suffolk'taki evinde. Gregory'yle ilk orada mı tanışmıştık? İyi bir çocuktun, diye fısıldadım. Söz dinlerdin. Minicik bir çocuğun öyküsü ne olabilir ki? Anne babasının öyküsünden başka? Karımın dün ona neler söyleme ihtiyacını duyduğunu merak ettim. Onu yalnız görmek için ısrar ettiğinde. Karım şimdi neredeydi? Çok itaatkârdın. Annen seni çok severdi. Ben kıskanmazdım. Annen adına o kadar memnun olmuştum ki. Kendi çocuğunu doğurabildiği için çok memnundum. Onun için çok önemliydi. Sen istediğin kadar seyahat et, demişti bana. İşini bıraktı. Buna şaşırmıştım. O kadar sevdiği halkla ilişkilerden vazgeçti. Büyük otellerden. Sosyeteden. Sen hediyeyle uğraşma, derdi annen; ben onun ne istediğini biliyorum, işinin sosyal yönünden hoşlanırdı. Ben *ciccino*'mun ne istediğini biliyorum. Paola seni kıskanırdı. Doğaldı kıskanması. Acaba yüzünü düzelttiler mi? diye merak ettim. Onu bulduklarında korkunç biçimde çarpılmış mıydı? Otopsi sonuçlarını istemeliyim.

Ne kadar sakin görünüyorsun Marco, dedim ansızın yüksek sesle. Beklenmedik biçimde başımı kaldırıp mumlara baktım. Pencerelerde perde var. Neredeydim? Dönüp bir insanı hâlâ tıpatıp aynı pozisyonda görmek ürkütücü bir şey. Paola hastaydı. Zayıftı. Paola'nın hasta, senin sağlıklı olduğun zamanlardı oğlum. *Ironia della sorte.** Paola daha sen doğmadan anneni hayal kırıklığına uğratmıştı, dedim ölü oğluma, elim alnında. Doktor ölüm belgesini resepsiyondan vereceklerini söyledi. Ölüm sebebi o belgede belirtiliyordur herhalde. Tanrı'ya şükür giyinik. Ne büyük incelik. Yana uzatılmış iri ellerine baktım. Benim ellerimden büyük. Basketçi elleri. Bedeninin geri kalanına bakmaya gerek yok, dedim kendi kendime. Bir insanla vedalaşırken bedenini görmek gerekmez. Neresine sokmuştu tornavidayı? Bir sevgilinin bile. Bedenini tekrar görmek istemez insan. Artık ayrı hayatlarınız var. Kendi kendini niçin böyle zora koşuyorsun? diye merak ettim. Yüzle vedalaşılır. Kapalı gözler. Ölgün mum ışığında elim sanki alnına yapışmıştı. Mum ışığının elektrik ışığından

* Kaderin cilvesi (–ç.n.)

daha ciddi olmasının sebebi, titreşip sönmesi, diye düşündüm. Otopside tam olarak ne yapmışlardı? Mumlar da tıpkı bizler gibi kendilerini tüketirler. Bedenini yarmışlar mıydı? Gözdeki ışık, tıpkı alevin mumu tükettiği gibi zihni tüketen ateştir. Bunu bir yerde okumuştum. Yüksek sesle konuştum: Marco'nun gözleri temelli kapandı. O ışık temelli söndü. Ama şu anda oyalanmamalıyım. Şu anda oyalanırsam, diye düşündüm, duygular kabarıp beni sürükleyecek. O ölü gözleri düşünürsem. Ya da o ses girecek yine araya. Otoriter ses. Bir an, son çare lafını komik bulduğum için kendime öfkelendim. Belki senden bana geçti, diye fısıldadım. Ağzımı yüzüne iyice yaklaştırdım. Ölü oğlumun yüzüne. Belki senin ateşin bana geçti oğlum. Gülümsüyordum. Bir ses duydum, dedim. Gözlerine bir daha hiç bakamayacaktım. Önümüzdeki birkaç günü bir şekilde atlatmak zorundasın, dedim kendi kendime. Şu veya bu şekilde. Bazı sesler, izin verirsen, yardım ediyor, demişti Marco. Ne zaman söylediğini hatırlamıyorum. Senin yerine karar veriyorlar, diye açıklamıştı. Peki ama oğlumun vermekte bu kadar zorlandığı karar neydi? Mutlu değilsen Paola'nın evine taşın, dedim ona. Paola'ya uzak değilsin. İnsanın evinden ayrılıp üniversiteye başladığı dönem zor bir dönemdir. Neydi onu üzen? Milano'ya trenle, bir saat bile sürmez. Ablanın evine taşın. Novara'da oturup okula gidebilirsin. Paola'nın bir itirazı olmaz. Giorgio'nun da. Bunları rahatsız edilmeden birkaç saniye önce düşünüyordum. Ölü oğlumla iletişim kurmaya çalışıyordum. Korktuğum kadar zor değildi. Pek ikna edici olmasa da. Zaten ne zaman ikna edici olmuştu ki? Biriyle iletişim kurmak ne zaman ikna edicidir? Onu son gördüğümdeki kadar zor olmadığı kesindi. Hatta kendinle iletişim kurmak? Annesini dudaktan öptüğünde. Sonra saçına çamur sürdüğünde. O hareketin senin için anlamı neydi? diye sordum ansızın cesede. Artık ben de anneni terk ediyorum, dedim. Saçıma tereyağı sürdü, diye ifade verdi Paola. Duvara sıkıştırdı. Marco'yu seviyorum, dedi, ama on sekiz ay boyunca hayatımızı cehenneme çevirdi. On sekiz ay boyunca bizimle birlikte Novara'da yaşadı, diye açıkladı. Ben ve kocamla birlikte. Bir klinikte olması gerekti-

ğini düşünüyorum. Benim bir kopya olduğumu söylüyordu, diye ifade verdi Paola. Duruşmada. Gerçek olmadığımı söylüyordu. İnsanların yerini uzaylıların aldığına inanıyor. Özellikle de annesiyle babasının yerini. Gerçek ben olsam onu kurtarırdım, diye düşünüyor. Ama bu durumda beni öldürmesi gerekiyormuş. Uzaylıların yok edilmesi gerekiyormuş. Irzıma geçmeye çalıştı, diye ifade verdi Paola. Sesi hiç titremedi. Zor kullandı, diye ifade verdi. Kendisinin de kopya olduğunu, olmasa böyle şeyler yapmayacağını söyledi.

Paola anneni hayal kırıklığına uğrattı, diye fısıldadım Marco'ya, dudaklarımı kulağına yaklaştırarak. Paola'dan bir karşılık göremediğini söylerdi. *Non mi da corda*,* derdi. Paola'nın o sıralar kaç yaşında olduğunu hatırlamıyorum. Bana her şey aynı zamanda olmuş gibi geliyor. Ve çok çok uzakta. Sen üç yaşına kadar meme emdin. Ben ranzanın alt yatağında yatardım. Sonra büyük eve, büyükannenin evine taşındık. Annen senin Paola gibi incinmemen için her şeyi yapmaya hazırdı. Sesimi alçalttım. Üç yıl boyuna emzirdi seni. Dudaklarım yanağına değiyordu neredeyse. İşte böyle Marco. Böyle başladı. Evet. Ya da etkenlerden biri buydu. Annen işini bu yüzden bıraktı. Senin *Paola'yla aynı kaderi paylaşmaman* için ne lazımsa yapmaya kararlıydı. Paola'nın gerçek annesinden görmediği sevgiyi o sana gösterecekti. Paola'yı sevmekte zorlanıyordu. Paola sevilmeyi bilmiyor, derdi. Hayatın o can alıcı döneminden mahrum kalmıştı. İlk iki yıl. Ukrayna'daki yetimhaneler. Oysa yararı olacağını bilse, seni ölünceye kadar emzirirdi. Paola aksi, derdi annen. İncinmiş. Bu konuda tartışırdık. Bazen insan öz çocuğunu bile sevmekte zorlanır. Paola'nın annesi Kazak bir orospuydu. Ama annen çeşitli toplantılara katılmak için dışarı çıktığında sana hep Paola bakardı. Ben seyahatteyken. Annen dindardır. Bunu biliyoruz. Bir de davetler vardı elbette. Çevresi vardı. İnsanlarla görüşmekten hoşlanır. İşini özlüyordu. Ben seyahat etmek zorundaydım. Annen çeşitli projelere katılmaktan hoşlanır. Ne garip bir durum, diye geçiyor

* Müsaade etmiyor. (–ç.n.)

şimdi ansızın aklımdan, oğlumun cesedi başında, gülünç biçimde rahatsız edilmemin ardından hâlâ kafamı toparlamaya çalışır, hâlâ olaya nasıl tepki vereceğimi bilemezken – karımın daima her zıtlığın iki ucunda birden yer almayı başarması ne garip bir durum. Karın hem dindardır hem flört eder. Hem güçlü ve bağımsızdır hem de insanlarla birlikte olmaya çaresizce ihtiyaç duyar. Benimle bile. Hem dilsiz rolü oynar hem işin içinde olmak ister. Doğaları gereği tutkulu olan İtalyanlar çok genç yaşta hayal kırıklığına uğradıkları için, diyordu Leopardi, ıflah olmaz inançsızlara dönüşürler. Bana on beş dakika mühlet vermişlerdi. Genç yaşta hayal kırıklığına uğramaktan ötürü. Hayatımız kuşkusuz karımın umduğu kadar romantik olmadı. Kimin olur ki? İşte dikkatim dağıldı. Sosyal toplantıların kötü bir yanı yoktur, diyordum Marco'ya, korkutucu biçimde rahatsız edilmeden birkaç saniye önce. Anneni, bazen çok sinir bozucu olmakla birlikte, hareketli sosyal hayatı yüzünden severdim; ara sıra yüzümden kızgınlığımı okumuş, korkumun kokusunu almış olmalısın gerçi, ama yine de eve hayat kattığı için severdim onu. Burada mumların kokusundan başka koku yok.

Paola sana bakardı. Ölü oğluma ailemizin öyküsünü, kendi öyküsünü anlatmaya çalıştım tekrar. Paola sana bakardı. Livorno Yolu'ndaki aile evine taşınmıştık. Hayaletler evi derdi annen oraya. Şaka yollu. Aile evi. Kaç nesil. Orada ölmüş. Kendi annesi nihayet ölmüştü. Belki de seni, anneni annesinden uzaklaştırdığın için pek kıskanmadım Marco. Yüzyıllar boyunca o evde öldüler. Annesiyle birlikte geçirilen bitmez tükenmez hafta sonları. Gerçi babası Malta'da vurulmuştu. Annenin babası. Mezarı yok. Hiçbir iz kalmamış geriye. Onun da adı Marco'ymuş. İngilizler tarafından vurulmuş. Ne cesedi var ne mezartaşı. Onun babası intihar etmiş. Büyükdeden. Paola aile evinde sana bakardı. Seni severdi. Çok kıskanırdı. Ama seninle Paola arasındaki ilişkiyi ben nereden bileceğim? Olaylar kontrolden çıkıyor. Ben uzaklardaydım. Bir keresinde senin ona Xenia dediğini duydum. Ama Ukrayna'daki adının Xenia olduğunu sanmıyorum. Biliyor musun, Paola'nın Ukrayna'daki adını hatırlayamıyorum. Sık sık seyahate çı-

kardım. Annenin ona derhal yeni bir isim vermesinin doğru olduğunu düşünmüştüm. Bizim olması, İtalyan olması açısından. Seninle Paola arasında neler geçtiğini nereden bilebilirim? Arkadaşları seninle alay ederdi. Ama bütün büyük kızlar kepçe kulaklı küçük oğlanlarla alay ederler. Bunda bir tehlike sezmem beklenemezdi. Paola'nın kimi arkadaşlarını çekici bulduğumu inkâr edemem. Gece biz çıktığımızda onunla birlikte sana bakarlardı; onları arabayla evlerine bırakırdım. Garip bir dönemdi. Belli ediyor muydum acaba? Bir baba ergenlik çağındaki çocuklarıyla nasıl konuşması gerektiğini nereden bilebilir? Özellikle kızının arkadaşlarını çekici buluyorsa. Okuldayken o kadar mantıklıydın ki. Etrafındakileri memnun etmeye çalışırdın. Paola'dan çok daha fazla. Paola'yı bir İngiliz okuluna gönderemezdik. Gelişimi çok yavaştı, gerideydi. Ona bir yere ait olduğu duygusunu kazandırmak için yüzde yüz İtalyan olmasını sağlamak en doğrusu gibi görünüyordu. Sen Novara'da onun evinde kaldığında ikinizin arasında neler geçtiğini nereden bilebilirim? O kadar meşguldüm ki. O yıl. Niye Paola'nın evinde kalmanın seslerden kaçmana yardımcı olacağını düşündün? Eski yönetimin son yılıydı. Gazeteciliğimin. Çalışma saatlerim inanılmazdı. Bu hastalıklar hep insanın bağımsızlaşma hamlesiyle birlikte başlar. Ergenlik sonrası, yirmili yaşlar. Paola'nın evinde kalmanın yararı olmadı. Bu konuda yazılmış kitaplarda açıkça belirtiliyor. Ama zaten birçok sıradan hastalık hayatın belli dönemlerinde ortaya çıkar. Annen Paola'nın seni gücendirdiğini söyledi. Novara'daki evinden kovmuş. Ben daha ziyade Giorgio'nun gitmeni istemiş olacağını düşündüm. Onlara daha büyük bir daire alacak durumum yoktu. Annenin haberi olmasın istiyordum. Ama çeyizden kesinlikle kaçınmadım. Duruşma benim için bir şoktu Marco. Paola'nın öyle şeyler söyleyeceğini hayal bile edemezdim. Bilmiyordum. Annen seni tekeline almıştı. Belki sorun ben fark etmeden yıllar önce başlamıştı; sen basketbolu bırakmadan, ansızın ısrarla İngilizce konuşmaya başlamadan önce. O ana kadar hiçbir şey fark etmemiştim. O çarpıcı değişikliklerden önce. Sonuç olarak sen dağıtmadan önce en fazla üç dört kere içmeye gittik. Evi parçalama-

dan önce. Annenle ben tekrar birlikte senin için bir çözüm yolu aramak zorunda kalmadan önce. Önemli olan kapalı bir kurumdan, hapishaneden kaçınmaktı. Vanoli bu konuda ısrarlıydı.

Oğlumun yüzüne uzun uzun baktım. Burnunun ince profiline. Sana ihanet etmedim Marco, bunu açıklamıştım. Ansızın hasta olduğunu anladım, o kadar. Benimle ilişkili olarak benimsediğin tutumun hastalık olduğunu anladım. Başlangıçta anlamamıştım. Annene kızgındım. Gerçekten olayları benim açımdan gördüğünü sandım. Nihayet benim tarafıma geçtiğini sandım. Birlikte dışarı çıktığımız o birkaç sefer sana söylemem gereken bir şey mi vardı? Bir şey söyleyebilir miydim? Kuşkusuz söylememem gereken şeyler söyledim. Annenin aleyhinde. Ben olaylardan habersiz kalmaktan hep hoşnuttum Marco. Bunu hissetmiş olmalısın. Ama bu konuda yazılan kitaplarda olayın tamamen kimyasal bir başkalaşma olduğu da açıkça belirtiliyor. Enzimleri etkileyen bir virüs mutasyonu. Sen hastalandın oğlum. Annenle ilişkim, meselelerin özüne inmenin akıllıca olmayacağını hissettirdi bana daima. Mecbur kaldığımda Fransızcayı biraz okuyabilirim pekâlâ, ama annenin meşhur günlüğüne hiç bakmadım. Gregory'yle meşhur yazışmalarına da. Aralarındaki ilişkinin tam olarak nasıl noktalandığını da hiç öğrenmedim. Noktalandı. Duruşmadan çok kısa süre sonra; hapishane hastanesine yatırılmaman için yeri göğü birbirine katmamızın ardından. Noktalandığını sanıyorum. Meselelerin özüne inmeden idare edebiliriz, diye düşünüyordum. Annen geçirdiği şok yüzünden Gregory'ye ilgisini kaybetti herhalde. Senin için güçlü olmamız gerektiğini anladık. Senin için birlikte güçlü olmalıydık. Bir şeyin nasıl işlediğini anlamak için çoğu zaman kırmak gerekir onu, diye düşünürdüm. Oysa kırmak istemiyordum. Sen ve Paola okuldayken sevişirdik. Annenle ben. Ne var ki aynı zamanda daha derine inilmesi gerektiğinden söz ediyordum sık sık. O gece Gregory'yle Garibaldi Oteli'nde konuşurken. Korkağın teki olmaktan korkuyorum. Anneni seviyorum, dedim ölü oğluma. Daha derine inmekten hoşlanan bir insan olduğum yanılsaması içindeydim, oysa meselelerin özüne inmekten korkuyordum.

Sonra yüksek sesle dedim ki: Artık bitti.

Elimi oğlumun başından çekip, rahatsız edilmeden birkaç saniye önce, fısıldadım: Seni hiç hatırlayamıyorum Marco. Ve sordum: Niye taraf değiştirdin? Annenin kucağı ansızın çok mu boğucu geldi? Yardım edin bana, diye yazan sen miydin? Buharla kaplı banyo penceresine? Villa Serena'dan izinsiz mi ayrıldın? Seni dönmeye zorladıkları için mi kendini öldürdün? Paola telefon edip seni almalarını istediği için mi? Peki öyleyse niye bana söylemediler? Paola niye söylemedi? Paola'yla Giorgio'nun niçin ayrıldıklarını biliyor musun? diye sordum ansızın ölü oğluma.

Elimi alnından çekmiştim. Doğrudan ölü oğlumun yüzüne bakıyordum. Teni donuk, gözleri çukura kaçmış. Gözkapağını kaldırıp gözüne bakmaya cesaretim yok. Saçını taramışlar. Annenin ikimizin çok farklı olduğunu söylemesi abesti, diye düşündüm ansızın. Döllenmesiz üreme yoluyla doğumdan söz etmesi. Profilin tıpatıp benim profilim Marco. Gözlerin bir gecede benimkiler kadar çukura kaçmış, dedim ona. Oğlumla nihayet serbestçe, dürüstçe konuşuyordum. Burnun benimki gibi uzamış, dedim. Neredeyse güldüm. Bu benim ölmüş halim de olabilirdi, diye düşündüm. Ölen ben olmalıydım. Gerçi ölüm, hayatını bir hücreye hapsolarak geçirmekten iyidir. O olayı Vanoli'ye anlattığımda, döllenmesiz üreme terimini kullandığımda, Aslında bana kalırsa daha çok size benziyor, demişti. Benim vücudum hiçbir zaman seninki gibi olmadı gerçi. Sizce karınız niye bu kadar kışkırtıcı davranıyor? diye sormuştu Vanoli. Ben de şizofreni salt biyolojik bir olguysa, karımla benim aramdaki ilişkinin olayla nasıl bir bağlantısı olduğunu anlayamadığımı söylemiştim. Bana bu soruları sorma zahmetine niye katlanıyordu? Oğlumun hastalığıyla hiç ilgisi olmayan bu soruları? Belki siz bunları konuşmayı çok istediğiniz içindir, demişti Vanoli gülerek. Şimdi bana daha da çok benziyorsun, dedim Marco'ya. Benim de bedensel işlevlerim durdu sanki. Tıpkı seninkiler gibi. Aşağı yukarı senin öldüğün andan itibaren, dedim ona. Bağırsaklarımda sen öldüğünden beri hiçbir hareket yok. Mesanem boşalmayı reddediyor. Köpekle tiyatro yönetmenini hatırladım. Beni kim bulurdu? Cenazede

hem Sardinyalı karısı hem de Polonyalı metresi olacak mıydı? Kramplardan kıvranıyorum Marco. Heparin bulmam lazım. Kim bilir kaç kez, cenazemde Karen'ın hayalini kurdum. Beni çığlık çığlığa bağırmaktan alıkoyan tek şey, zihnimin böyle fır dönmesi, dedim Marco'ya. Ansızın, *camera ardente*'de mum ışığında, dik arkalıklı iskemlede otururken kafam müthiş karıştı. Yerimden kalkmaya yeltenip sonra tekrar oturdum. Odadaki ışık titreşiyordu. *Bandu*'lar ölümden sonra da var olmaya devam eder, diyordu o kitapta. Kapının dışından patırtılar geliyordu. Kitabın adını hatırlayamıyorum. Zihnin yaptığı bağlantılar fiziksel ölümden sonra var olmayı sürdürür. Alçak kenarlı bir tabutta, başı mor bir mindere yaslanmış oğluma bakıyordum doğrudan, kafam karmakarışıktı ve ölümden sonra hiçbir şeyin var olmayı sürdürmediğinden kesinlikle emindim. Ağlıyordum herhalde. Kapı bir hışım açıldığında mumlar akmaya başladı. Rahatsız edildik.

Giorgio! Birkaç saniye sonra, koridorda paralı bir telefonun başındaydım. Merdiven başında paralı telefonlar var. Paola Giorgio'nun cep telefonunun numarasını vermişti. Bana bir şey söylemedi, dedi Giorgio. Sesindeki temkine bakılırsa, bir müşteriyle birlikteydi. Ama onu almaya geldiler, diye ısrar ettim. Roma'ya götürmek üzere. Hemen şimdi götürmek istiyorlar. Giorgio yapabileceği bir şey olmadığını söyledi. Karımın planlarından haberi yoktu. Herhalde aile mezarlığına götürülecekti. Roma'daki. Bavulumun Torino havaalanına varmış olması gerektiğini söyledi. Benim derhal Roma'ya gitmem gerekecek, diyordum. Küçük ekranda kontörler müthiş bir süratle azalıyordu. Aile mezarlığını unutmuştum. Biletimle bagaj etiketimin yanımda olup olmadığını sordu. Bagaj etiketini görmek isterlerdi. Karım nerede? diye sordum. Lafının sonunu getirmesini bekleyemedim. Bir sessizlik oldu. Kontörler uçup gidiyordu. Siz iyi misiniz? diye sordu. Paola bu sabah rahatsız olduğunuzu söyledi. Sizin için endişeleniyordu. Çıldırmak üzereydim. Karım tekrar hastaneye gelecek mi, gelmeyecek mi? Giorgio'nun haberi yoktu. Bir doktora göründünüz mü? diye soruyordu. O sırada kontörler bitti, hat kesildi. Nasıl oluyor da, diye sordum kendime, ahizeyi yerine asarken, daha

yeni ayrılmış olan bu iki insan birbirlerinin adını bu kadar kayıtsızca, mantıklı biçimde, aralarında hınç yokmuşçasına söyleyebiliyor? Sanki evlilikleri dostça bir anlaşmadan ibaretmiş gibi. Ayrıca nasıl oluyor da Italcom cep telefonlarına yapılan aramalardan bu kadar yüksek ücret alabiliyor? Beş bin liret göz açıp kapayıncaya kadar uçup gitmişti. Hastane gibi umumi bir yerden. Hastanelerden yapılan aramalara sübvansiyon öneren bir makale mi yazsam? Geri dönüp hızla koridoru geçtiğim sırada, bir kapının ardındaki radyoda boğuk bir ses, kaybolmuş aşkın şarkısını söylüyordu. İtalya, diye düşündüm. İtalya bu işte. Hayatımı geçirdiğim yer.

Tabutu, bir yük arabasının üzerinde getirip hastanenin alçak kenarlı tabutunun yanına koymuşlardı; bunun, henüz tabut almaya vakit bulamamış ailelere temin edilen geçici bir tabut olduğunu anlıyordum şimdi. Kapıyı iterken kulağıma Juventus kelimesi çalındı. Karım tabut satın almak için vakit bulmuş, diye düşündüm. Vakit ve enerji. Ne kadar dayanıklı bir kadın! Ölü kaldırıcıları futboldan bahsediyorlardı. Sen ona acırken –onu müthiş hayal kırıklığına uğratıyordun– o bütün soğukkanlılığıyla çıkıp tabut satın almış. Cenazenin başını bekleyen birileri olduğunu bilmediklerini söylediler tekrar. Futbol, ikinci sınıf aşk şarkıları kadar uygunsuz değil, diye düşündüm. Cenazeyi Roma'ya götürmek üzere kesin talimat almışlardı. Şu anda yola çıksalar, dokuza doğru ancak varacaklarını söyledi, dördünden en yaşlı olanı. Bir otel bulmaları gerekecekti. Size kim yetki verdi? diye sordum. Ben merhumun babasıydım. Oğlumun nereye götürüleceğine karar verme yetkisine sahip tek kişi bendim. Adam elli yaşlarında ve uzun boyluydu, kayak yaparken yanmış gibiydi; elinde klipsli bir yazı tahtası vardı. Bu adamlar ölüme alışık, diye düşündüm. Ötekiler iyi giyimli gençlerdi, o kadar. Belki ölüm sandığımızdan daha sıradan bir şey, diye düşündüm. Belki de ölüme kolaylıkla alışılıyor. Ben de epeyce ceset görmüştüm aslında. Ölüme alışıktım pekâlâ. Basilicata'da kümeler halinde üst üste yığılmış cesetler görmüştüm. Gençlerden biri öne, boş tabutun üzerine eğildi ve hafifçe öne arkaya itti. Cinayete kurban gitmiş

çok sayıda insan gördüm. Ne var ki insan oğlunun cesedini sadece bir kere görüyor.

Pahalı bir tabut olduğu ilk bakışta görülüyordu. Bir tekerlek gıcırdadı. Neredeyse lüks bir tabuttu. Böyle bir şeyden söz edilebilirse. Tam karımın yapacağı şey, diye düşündüm aniden, öfkelenerek; hemen ardından, bir an öncesine kadar unutmuş olduğum bir şeyi teslim ettim: İtalya'da insanların ne kadar çabuk gömüldüğünü. Bir veya iki günde. Bugün salıydı. Futbol maçları pazar günüydü. Marco futbola ilgi duysaydı, onu izlemeye mutlaka giderdim. Juventus'u onunla birlikte seyrederdim mutlaka. Futboldan hoşlanırım. Karım bunu bilirdi. Futboldan hoşlandığımı bilirdi. Tiyatro yönetmeni, davet edilmesi gereken onca meşhur kişiye rağmen, hayatına girip çıkmış çeşitli kadınlar arasında çıkması beklenen çatışmaya rağmen, çarşamba günü öğleden sonra Bari'de toprağa verilecekti. O sırada, Andreotti'yle görüşmemin de tam olarak aynı saate ayarlandığını hatırladım, ama Andreotti'yle görüşmeyeceğimi biliyordum elbette. Bu koşullarda kalkıp Andreotti'yle görüşmeye gitmem gaddarlık olurdu. Oğlum tiyatro yönetmeniyle neredeyse aynı anda ölmüştü; otuz altı saat önce. Tam olarak aynı saatte gömülmesi büyük ihtimaldi. Benim Andreotti'yle görüşeceğim saatte. Size kim yetki verdi? diye tekrarladım, çok pahalı olduğu belli olan tabuta ikinci kez göz atarak. Ölü kaldırıcısı bir cep telefonu çıkarıp şirketini aradı. *Camera ardente*'den. Artık herkesin cep telefonu var. Ölü kaldırıcılarının bile. Cenaze odalarından, cesetlerin yanından telefon ediyorlar. Ya da kayak pistlerinden kuşkusuz. Kimse Marco'ya bakmıyordu. Karım matemimi yarıda kesti, diye düşündüm ve aynı anda abes bir şekilde, gördüğüm bir İtalyan komedi filmini hatırladım: Bir kalp cerrahı, karısının cesedini öperken tabuta cep telefonunu düşürür ve kadın aile mezarlığına, önceki üç ölü karısının yanına gömülürken, telefonun çaldığını duyar. Tam karımın yapacağı şey, diye düşündüm, biricik karımın; Marco'nun, başkaları kendisiyle ilgili kavga ederken, kim bilir kaç kez öylece oturduğunu, ayakta durduğunu, hatta kanepeye uzandığını düşündüm. Marco'ya moped alınsın mı, alınmasın mı? Üniversite

için Milano'ya mı gitsin, Roma'da mı kalsın? Kazandığım pek az savaştan biri. Marco'nun hayatı üzerinde çok az etkim oldu. Marco konusunda iktidar savaşlarına giriştik. Paola konusunda hiçbir zaman böyle bir şey yapmadık. Evimizde, karımın aile evinde iktidarın kimin elinde olduğu hiçbir zaman kesin değildi. Orada yaşamayı asla kabul etmemeliydim. Milano'dan, Novara'dan gelip evi yerle bir etmeyi kafasına koyduğu hafta sonuna kadar. Sanki onu hapseden duvarlarmış gibi, duvarlara balyoz indirerek. Hayaletler evi. Karım şimdi, Marco orada iz bıraktığı için satmazdı artık evi. Marco kendi hayaletini onların hayaletlerine eklemişti. Marco karımın aile tarihine ait, diye düşündüm. Artık asla satmaz evi. Benimkine ait değil. Marco karımı banyoya kilitleyip balyozla evi parçalamaya girişti. Mezarı olmayan havacı ve daha niceleri. Karımın dedesi de intihar etmiş. Marco'nun hayaleti, elinde bir balyozla merdivende gezinecek. Aslında, diye düşündüm ansızın, karımı terk ettiğim de bir gerçek. Tabut ısmarlamayıp ne yapacaktı? Ayrıca niye lüks olmasındı? Karım tarifsiz bir kedere boğulmuş durumda, diye düşündüm. İnsan bu durumda elbette pahalı bir tabut alır.

Gençlerden ikisi dışarı çıktı ve anında, kapının altından içeri sigara dumanı kokusu sızdı. Kıkırdıyorlardı. Dikkatim dağılarak, ölü kaldırıcısı cep telefonuyla konuşur, kapının altından sigara dumanı sızarken, Gregory'nin kitabında, benden çalınmış fikirlerle dolu, "Paranoyak Yarımada" adlı bir bölüm bulunduğunu hatırladım. Novara'dan bindiğim trende kitaba göz gezdirmiştim. Vakit öldürmek için bir şeyler yapmak gerekiyor. Oğlunuzun cesedini görmeye giderken bile. Hâlâ telefonda konuşan adama, Daha beş dakika bile geçirmedim onunla, diye itiraz ettim. Hanımefendi tek yakınının kendisi olduğunu söyledi, dedi, telefonu eliyle kapatma zahmetine bile katlanmadan. Beklememiz gerekebileceğinden hiç bahsedilmedi bize. *Si, c'è un problema**, dedi telefona. Sadece götüreceğimiz yerin adresi verildi, dedi bana dönerek. Livorno Yolu, diye düşündüm;

* Evet, bir sorun var. (–ç.n.)

adam başını sallayınca yüksek sesle söylemiş olduğumu anladım. Cenazeden, nereye gömüleceğinden hiç söz edilmedi, dedi. Başka düşüncelerimi de yüksek sesle mi açıklıyordum? Telefonunu çat diye kapattı. Herhalde oradaki yetkililer teslim alacak. Normal işleyiş bu. Bana on beş dakika izin verin, dedim. Lütfen. O sırada ani bir sancıyla, bağırsaklarımdan başka şey düşünemez oldum. İnanılmaz derecede korkunç bir acı. Bıçakla deşilirmiş gibi. Midem bulanıyordu, sendelemiş olabilirim. Karnımın derinliklerinde bir acı. Bağırsağım düğümlenmiş gibi sanki. Yüzüm beyazlaşıyor, dedim kendi kendime. İnsan bağırsakları varken dikkatinin dağılmasını nasıl önleyebilir? Bir bedeni varken? Aynı anda, birden, anlaşılmaz biçimde, tabutun öbür tarafındaki dik arkalıklı iskemlede buldum kendimi. Kapıya gitmiş olan ölü kaldırıcısına seslendim: Peki ama, ölüm sebebi intiharsa gömerler mi? Son asistanını dışarı çıkarırken, topalladığını fark ettim. Bu nedense bir ölü kaldırıcısına müthiş yakışan bir özellikmiş gibi geldi bana. Bir an görüşüm bulandı, sonra normale döndü. Yani aile mezarlığına, dedim. Kutsanmış bir mezarlığa. Ölü kaldırıcısı, bir ayağı mezarda olduğu için topallar, diye düşündüm. Aptalca. Kayak filan yapmıyormuş. İntihar edenlere ilişkin kuralları yok mu? diye sordum. İtalya'da yaşamamın bir nedeni, diye espri yapardım karımın yemek davetlerinde, dolayısıyla Gregory en azından bir kere duymuş olmalıydı, grup paranoyasının komik derecede belirgin olması; bu durumun kendi paranoyam açısından sağlıklı olduğunu düşünüyorum. İtalya'da kimse bir İngilizin acınası paranoyasının farkına varmaz, derdim. Mafya ve *omertà*'nın hükmettiği bir ülkede, derin bir paranoya olmak zorundadır diye yazmıştım bir makalede, daha ciddi bir tonda. Karım nazara inanır. Marco'nun paranoyak olduğu su götürmez; benim dev orduları yönettiğime, iklime hükmettiğime inanıyordu. Gregory benim fikrimi kelimesi kelimesine aşırmıştı. Trende okudum. Çalmıştı. Oğlumu imkânı yok kutsanmış bir mezarlığa gömmezler, diye düşündüm. Karım mahvolacak. Pardon? dedim. Ölü kaldırıcısının söylediklerini dinlemediğimi fark etmiştim. Sanırım rahi-

bin kararına bağlı, dedi adam, belki de tekrarladı. Sinir bozucu bir hıçkırığa benzeyen olaya, bu hiç bitmeyecekmiş gibi görünen güne rağmen, nazik olmaya çalışıyordu. Torino-Roma uzun bir yoldur. Artık pek itiraz etmiyorlar, dedi. Kendi deneyimine dayanarak. Öte yandan, diye düşündüm, ölü kaldırıcıları ıstırap çeken insanlarla uğraşmaya alışkın olmalıdır. Istırap çekiyorum, diye düşündüm. Topallıyor. Yıllardır ıstırap çekiyorum. Karım teselli edilemeyecek kadar ıstırap çekiyor olmalı. On beş dakika, dedi adam. Başımı sallamış olmalıyım.

Neredeyse on beş dakikadır, burada, *camera ardente*'de oturmuş, göz kırpmadan oğluma bakıyorum. Ölüsü gerçekten bana çok benziyor. Çukura kaçmış gözleri, çıkıntılı burnu. Canlısından daha sıradan. Bu onu son görüşüm. Düşüncelerimi biraz toparlayabildim. Bu çehreyi bir daha hiç görmeyeceğim. Gözlerini en son birkaç ay önce gördüm. Çılgınca parlıyorlardı. Gözkapaklarına dokunmaya cesaretim yok. Ona ilişkin daha tutarlı bir anı oluşturmayı ileriki bir tarihe bırakmam gerekecek, diye düşünüyorum; biraz daha sakinim şimdi. Ama Villa Serena'daki son görüşmemizi hatırlıyorum. Annesinin saçına pislik sürdüğünde itişmiştik. İyi dilekle gölgeler uzar, demişti. Gözleri çılgınca parlıyordu. Beş altı kere aynı şeyi söylemiş olmalı, kıkırdayarak. İyi dilekle gölgeler uzar. Bu konudaki bütün kitaplarda şizofrenlerin şifreli konuşmaktan hoşlandığı belirtiliyor. Bizimle alay ettin, diye mırıldanıyorum mum ışığında. Yüzü oldukça huzurlu, kıpırtısız. Belki biz seninle daha çok alay ettiğimiz için. *Camera ardente*'de gölgeler gerçekten uzun. Onunla ilgili dileklerimin ne kadar iyi olduğu ve onun iyi ya da kötü dileklerin ne kadar ötesinde olduğu ifade edilemez. İyi dilekler kimsenin talihini değiştirmiyor, diye düşünüyorum. Yine de kendi içinde olumlu bir şey kuşkusuz. İyi dilekle gölgeler uzar, cümlesinin bir anlamı var mıydı yani? Annesinin ona ilişkin iyi dilekleri sınırsızdı. Bir de: Bugün ver, yarın ver, oyunculara iyi geceler, diyordu. Bu bir oyundan alınmış İtalyanca bir deyişti, ama İngilizcede tuhaf, yabancıydı. Marco'nun İtalyanca deyimleri kelimesi kelimesine İngilizceye çevirmesinin, kendi farklı yönlerinin uzlaşmazlığını

göstermesinin bir yolu olduğunu Vanoli'ye açıklamaya çalıştım. Annesinin kullandığı deyimlerin babasının dilinde söylenişi. Karını sarhoş, fıçıyı dolu istiyorsun, diye bağırmıştı. İtalyanca deyimler İngilizce söylendiğinde deli saçması olur, diye açıkladım. Bana ip vermiyorsun, derdi gülerek. Bana hiç ip vermiyorsun. *Non mi dai corda*, diye tercüme ettim. Annenle niye sadece İngilizce konuşuyordun? diye mırıltıyla soruyorum cesede. Her söylediğini ona tercüme etmek zorunda kalıyordum. Kesinlikle kıpırdamayan bir insanın yanında oturmak ürkütücü bir şey. Uyuyan bir çocuk bile kıpırdar. Gözlerin ardında sanki bir uğultu vardır. Sodomi, gözler lanetli, lobotomi, çok gerekli, dediğinde bile tercüme etmek zorunda kaldım. Annen ısrar ediyordu. Buradan çıktığımda seni öldüreceğim, dedin. Hiç merak etme, ip vereceğim sana. Bunu nasıl fütursuzca söylediğini hatırlıyorum, aşırı kilolu, nefes nefese; doğal paranoyam derhal devreye giriyor, insan acaba hortlak olarak birine musallat olup işkence etmek için, kasten ölebilir mi? diye merak ediyorum. Birini hapsetmek için? Yine obezdi. İnsan geri dönmek üzere ölebilir mi? Birine suçlarının cezasını çektirmek için? İntihar edenlerin vampire dönüştüğünü okumuştum bir yerde. Şu anda Marco'nun hortlağı peşimde mi yoksa? Bir dahaki çıkışımda sana tahtadan bir palto yapacağım, dedin. Bir deyim daha. Tercüme ettim. Annen arabada ağladı. Sonunda İngiltere'ye gelmeye karar verdiğini söyledi. Şimdi tahta paltosu olan sensin Marco. Üstelik lüks bir palto. Mor astarlı.

On beş dakikadır *camera ardente*'de oturmuş, mum ışığında ölü oğlumun çehresine –bu kıpırtısız haliyle benimkine hayal edemeyeceğim kadar benzeyen çehresine– bakarak fısıltıyla konuşurken, düşüncelerimi toparlamak, dürüst ve her şeyden önemlisi, tutarlı olmak için müthiş bir çaba harcıyorum; tutarlılık benim için daima çok önemli olmuştur. Annen senin aile mezarlığına gömülmen için uğraşıyor, diyorum oğluma. Eminim. Büyükannenin yanına. Gerçi ben yakılmanı tercih ederdim. Çehresine yoğunlaşmaya çalışıyorum. Dudakların biçimi aynı annesininki. Gazetecilik hayatımda en çok değer verdiğim şey tutarlı-

lık olmuştur daima. Ama alın benim alnım. Burun benim burnum. İki boş yer var, diyorum ona, benim yüzüm olabilecek bir çehreye bakarak. Dudaklar hariç. Bunu biliyorsun zaten. Ya da bir başka açıdan bakıldığında karımın yüzü. Burun hariç. Küller rüzgâra savrulduğunda, diye düşünüyorum, hapsedilme duygusu, dört duvar arasına kapatılma duygusu yaşanmaz. Sence de öyle değil mi? On beş dakika dolmak üzere. Bir karşılık beklermişçesine beklemekte olduğumu fark ediyorum. Oğlumun öyküsünü bilmiyorum. Gerçek bu. Andreotti'nin hayatını oğlumunkinden iyi biliyorum, diye düşünüyorum. Korkunç bir düşünce bu. İnsan bir şeye ne kadar yaklaşırsa o kadar az anlıyor. Andreotti kendini Manzoni'nin öyküsündeki ikincil politik karakterlerden biriyle karşılaştıracak kuşkusuz. Öngörülebilir bir sahte tevazu. Ya da kilise yöneticilerinden biriyle. Dudaklarında müstehzi bir tebessümle. Senin öykünü bilmiyorum, diyorum oğluma. Oturup yazamam. Ama annenle benim öykümüz müthiş bir öykü. Bir bakıma diğer bütün öykülerin toplamı. Bildiğim tek şey. Senin aile mezarlığına gömülmen için gerekeni yaptı, diyorum. Büyükannenin, teyzenin, büyükninenin yanına. Ağır ağır nefes alıyor, usulca konuşuyorum. Pekala öngörülebilir bir şeydi. Ve ben bir kez daha pes ettim Marco. Buna geçmişte şahit oldun. Onun arzusuna boyun eğdim. Bu da öngörülebilirdi. O adamlara, benim onayım olmadan seni alıp götürmeye hakları olmadığını söyleyebilirdim muhtemelen. Seni karımın aile mezarlığına gömmeye hakları olmadığını söyleyebilirdim. Ama söylemedim. Marco'nun yanındaki yeri, kalan son yeri de kendine ayırmak niyetinde herhalde, diye düşünüyorum. Yanıbaşındaki yeri, ölümde bile benden esirgiyor. Senin Roma'ya götürülmen için talimat vermiş, diye tekrarlıyorum, ama ben yarım ağızla itiraz ettim. Onun yanındaki yeri istemiyorum. Tıpkı dün gece, farkındasındır, seni yalnız görmek istediğinde, morga girmememi söylediğinde yarım ağızla itiraz ettiğim gibi. Morga girmek konusunda ısrar edebilirdim pekâlâ. Belki de karım ısrar etmemi istiyordu. Belki görevim ısrar etmekti. Ama etmedim. Bir cevap beklermiş gibi arada susuyorum sürekli. Ama Marco artık tamamen

öngörülebilir oldu. Sonsuza dek sessiz. Monza Rahibesi'nin öyküsünün olağanüstü yanı, diye düşünüyorum, gülerek rahatlamaya, arındırmaya kesinlikle yer vermemesi. Genç bir kadının sonsuza dek dört duvar arasına hapsedilmesiyle, –yiyeceği duvarda bir delikten veriliyor, dışkısı yerlerde– aslında çoktan ölmüş halde ölümü beklemesiyle sonuçlanan dehşet verici bir sosyopsikolojik dinamik sadece. Ölüm, öngörülebilirlik ufkunu sonsuza itiyor, diye düşünüyorum. Hata yapma tehlikesi kalmıyor. Oğlum artık hiç hareket etmeyecek. Böyle bir düşüncede kuşkuya yer yoktur. Gözlerinin ardında uğultu yok. Bu tür kesinlik, rahatlama sayılmaz. Aslında, Marco, senin yatağımızda, annenin yatağında yatmana yarın ağızla itiraz etmekten başka şey yapmadım. İtiraz edebilirdim, diyorum oğluma, ama etmedim. Belki her şey öyle başladı. Yatağımıza gidip seni kendi yerimde görünce küplere bindim. Yorgundum, endişeliydim ve benim yerimi sen almıştın. Derin bir memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığı yaşadım. Ama yarım ağızla itiraz ettim sadece. Ben yakılmanı, küllerinin rüzgâra savrulmasını tercih ederdim, ama tercihimi dayatmak için bir sebep göremiyorum. Gerçek bu. Kendi varlığımı dayatmak için bir sebep göremiyorum. Karımın diniyle alay ediyorum, ama onun yerine daha iyi bir şey sunamıyorum. Sana yararı dokunabilecek hiçbir şey sunamıyorum. Siyasetçileri eleştirdim, ama kendime ait bir siyaset oluşturmadım. Nazara, adağa, İtalyan paranoyasına güldüm, ama onların yerine sunabileceğim tek şey, belirsiz, bulanık bir kaygıydı; demokrasi ve çevreye ilişkin endişeli makalelerimden sızan belirsiz bir huzursuzluk. Annenin hiç değilse inancı var, diyorum ölü oğluma. Onu suçlama. Başkasıyla sikiş, demiştin. Sikiştim, ama asla anneye alternatif olmadı. Annenin enerjisine. Genel eklektizmimin, genel kayıtsızlığımın bir parçasıydı, o kadar. Metresimi dayatmayı asla düşünmedim. Onu eve getirip kanepeye oturtarak, Evet, bu meseleyi konuşalım, demeyi hiç düşünmedim. Onu ne kadar sevmiş olsam da. Annenin müthiş bir enerjisi var, Marco. Gerçek bu. Bu kadar müstehcen, bu kadar kepaze, bu kadar çekici olmasının sebebi enerjisi. Beni hem cezbediyor hem itiyor. Metres, bir

metresti sadece Marco. Annensiz ben neyim? diye soruyorum birden ölü oğluma. Bir hiçim. Bu *camera ardente*'yi gülünç buluyorum. Kutsal Yüreğini. Haçını. Düşünülecek olursa, cesetlerin koyu renk ahşap ve mum ışığıyla çevrili olmaları gerektiğini varsaymak gülünç bir şey. Ama bir alternatif düşünemiyorum. Kendi görüşümü dayatmak için bir sebep de düşünemiyorum. Bütün eski gelenekleri, yüzeysel idealizmi, zevksizliği, şişirilmiş ulusal gururu ve Katolik paranoyasıyla İtalya'yı gülünç buluyorum –İtalya, buradaki insanların nazara inanması, daima kendilerine karşı komplolar kurulduğuna kani olmaları gülünç, diyorum ölü oğluma– ama benim sunabileceğim hiçbir şeyle de değişmezdim onu. Bir İngilizin boş ve pragmatik eklektizmiyle. Karımınkinin karşısına çıkarabilecek bir görüşüm niye hiç olmadı? Senin yetişmene yardımcı olabilecek. İngiltere plansız bir ülkedir, demiştim ısrarla Geoff Courteney'ye geçen akşam. Blair konusunda gülünç bir heyecan sergiliyordu. İşimize gelirse, belki katılırız, diyen bir ülke. İşimize gelmezse, belki de katılmayız. Ufku olmayan bir ülke, diye ısrar ettim. Yanlış bir ufuk bile, hiç ufku olmamaktan iyidir, dedim Courteney'ye, akşam yemeği davetinde. Avrupa konusunu tartışıyorduk. Ben kaderin hezeyanını tercih ederim, dedim. O bekle-gör yaklaşımını övüyordu. Herhangi bir kaderin, dedim ısrarla. Aynı anda da, hayatımın bekle-gör'le geçtiğini düşünüyordum. Brifing salonlarında bekle. Cinayet mahallini gör. Sokaktaki cesedi. Evliliğimizin düzelip düzelmeyeceğini bekle ve gör. Annenin planları vardı, diyorum Marco'ya birden, neredeyse öfkeyle, Courteney'yle, kitabımı yayımlama yetkisine sahip Geoff Courteney'yle tartışmama devam edermişçesine. Annenin bitmez tükenmez planları vardı. İpe sapa gelmez planlar. Onun bu planlarına bayılırdım; başarısızlıkla sonuçlanırlardı. Fiyaskoyla sonuçlanırlardı. Annenin bu kadar dinamik olmasına bayılırdım Marco, ama planlarında ona yardımcı olamazdım. Başarısızlığa doğru gittiklerini görür, yardım edemezdim, Courteney iki taraflı bahis lafları ve ihtiyatlı sağduyusuyla iflah olmaz biçimde kendinden memnun. Paola'yla ilgili sorunlar başladığında, işler sarpa sarmaya başladığında pekâlâ olayın farkındaydım. Ne

de olsa gazetecilik budur. Bekleyip görür, işlerin sarpa sarmasını izleme fırsatı bulursun: Adım adım *Cehennem*. Paola'nın güzel olmayacağını annenin ilk anladığı anı bütün ayrıntılarıyla hatırlıyorum. Veda ilahisinde, ağaçtaki diğer kuşun beslenmesini seyreden kuş. Ben ve annen. Onunkinin yerine koyabileceğim bir ufkum yoktu. Planlar sarpa sardığında bile. Paola gözlük takmaya başladığı gün, annen onun güzel bir kadın olmayacağını bir anda anladı. Müthiş bir hayal kırıklığına uğradı. Bunu gösterdi de. Annen her zıtlığın iki ucunda da yer alırdı Marco. Hem seni kiliseye götürür hem de seninle flört ederdi. Gregory'yle hem dua eder hem de zina yapardı. Paola'ya karşı hem cömert hem acımasızdı. Nedense ayaktayım, tabutun üzerine eğilmiş durumdayım. Yüzüm onunkinden sadece birkaç santim uzakta. Oğlumun yüzünden. Ama iş düşünce-eylem zıtlığına gelince Marco, kimin fiilen bir şeyler yaptığı, kimin düşünmekle, diğerinin peşine takılmakla, sesini çıkardığında en iyi ihtimalle yanklamakla yetindiğine gelince, zıt uçlarda kaldık hep. Acaba Milano'da, her iş ters gittiğinde, oğlum hangi konuda karar veremiyordu? diye merak ediyorum. Ben yardım edebilir miydim? Damarına bir tornavida sokmasına sebep olan neydi? Onu öpmeden, kapının tıklatılmasını beklemeden, gitmeye karar vermeden gidiyorum.

Doktor Vanoli? Bir telefon kartı daha aldım. Başınız sağolsun, diyor. Çok üzüldüm. Busi bu sabah haber verdi. Sizin arayacağınızı umuyordum. Bu durumlarda... Ölüm raporuna intihar diye yazmışlar, diyorum. *Policlinico*'nun kalabalık giriş holünde, ayaktayım. İntihar. Karımın haberi yok. Marco'nun aile mezarlığına gömülmesine izin vermemelerinden korkuyorum. Karım perişan olur. Olay çıkarır. Deliye döner.

Görüşmeler yine yarıda kesilmesin diye bir yığın telefon kartı aldım. Giorgio'yla tekrar konuştum, son derece yumuşak bir ret cevabı aldım sadece. Paola'yla konuştum, Roma'daki bir cenazeye gelmesinin pek mümkün görünmediğini söyledi. Karımın olay çıkarmasından korkuyor. Cenazeye gelmesi gerektiğini, ama gelemeyeceğini söylüyor. Anne kelimesini kullanmayı red-

dediyor. Karın, dedi. Gelmeyi reddederken, anne kelimesini kullanmayı reddederken Paola'nın sesinde bir soğukluk vardı, diyorum kendi kendime şimdi, Vanoli'nin teselli sözlerini dinlerken. Paola seninle arasına bir mesafe koymaya kararlı, diyorum kendi kendime, rahiplerin nadiren itirazda bulunduğunu söyleyen ölü kaldırıcısının dediklerini tekrarlayan Vanoli'yi dinlerken. Paola'nın ters bir yanı var belki de. Ama karınıza malumat verilmiş olmalı, diyor İtalya'nın bir numaralı psikiyatrı. Onu terk ettim, diyorum. Marco öldüğüne göre, artık birlikte olmamızın bir anlamı yok. Aramızdaki her şey bitti, diyorum. Şimdi de benim iyi olup olmadığım konusundaki kaygısını dile getiriyor. Paola'ya onunla birlikte oturma meselesini nasıl açabilirim? Yoksa soğukluğu banyo penceresindeki yazıyla mı ilgiliydi? Gizlediği bir şey mi var? Ölümün ardından yoğun keder ve yalnızlık duyguları yaşamak olağandır, diyor Vanoli. Kendinize bakıyor musunuz? Yemek yiyor musunuz? Duygularımın olağan, sıradan olduğunu söylüyor bana. Acele etmememi söylüyor. Cenaze Roma'da olacaksa gelip beni görsenize. Bir ilaç verebilirim belki, diyor. O sırada birden bağırmaya başlıyorum: Mesele ilaç yazmak değil. Hiçbir zaman ilaç yazmak değildi. Telefon kartının yerine yenisini sokuyorum; bu sefer görüşmeyi tamamlamaya kararlıyım. Mr. Burton, sinirleriniz haklı olarak bozuk, diyor. Bana ilaç vererek yardımcı olabileceğinizi düşünmek gülünç, diye bağırıyorum giriş holünde. Oğluma Thorazine'le yardımcı olabileceğinizi düşünmeniz çılgınlıktı, diye bar bar bağırıyorum, hastanenin giriş holünde. Sadece bir ilaçla. Aklını oynatmış birine. Kabahat bizde, diye bağırıyorum Vanoli'ye. Kabahat bende. Olayları kendi haline bıraktım. Dikkat etmedim. Bir ufkum yoktu. Yo, hayır, bir kez olsun düşündüklerimi söylememe izin verin. Mr. Burton... Kabahat bizdeydi, siz de bunu biliyordunuz. Onu biz delirttik. Yaşamayı imkânsız hale getirdik onun için. Ve siz bunu biliyordunuz. Onu dört duvar arasına hapsettik. Tuğlalarla, sıvayla etrafına duvar örercesine. Siz bunu biliyordunuz. Ben size –kartta hâlâ dört bin liret mevcut– karımla aramdaki sorunları halletmekten *kaçınmak* için, Marco'nun hastalığının klinik bir va-

ka olmayabileceğini söyleyecek bir doktordan *kaçınmak* için geldim. Bunu *biliyordunuz*. Sizinle görüşmeye niçin ayrı ayrı geldiğimizi, niçin birlikte gelmediğimizi biliyordunuz. Yerinde sorular da sordunuz hatta. Marco'nun başına gelen şeyden tamamen biz sorumluyuz. Gerçek bu Doktor Vanoli. Siz bunu biliyordunuz ve hiçbir şey yapmadınız. Hiçbir zaman açıksözlü davranmadınız. Karımın hoş dış görünüşü sizi baştan çıkardı. Soru sordunuz, devamını asla getirmediniz. Sadece ilaç yazdınız. Bizim gibi insanlara ilaç veremezsiniz. Kendinizden utanın, diyorum İtalya'nın bir numaralı psikiyatrına. Sonra birden tam anlamıyla bitkin, tükenmiş hissediyorum kendimi. Art arda yaptığım üçüncü delice telefon konuşması. İki bin altı yüz. İki bin dört yüz. Ansızın Vanoli'nin gülümsediğini anlıyorum. Vanoli, altı yüz kilometre ötede bilmiş bilmiş gülümsüyor yine. Ama baştan başlayacak gücüm yok. Mr. Burton, diyor. Bir sessizlik oluyor. Özür dilerim doktor, affedersiniz, kendimi kaybettim. Mr. Burton, izin verirseniz... Bağışlayın lütfen, Doktor Vanoli. Rica ederim, Mr. Burton, şunu söylemek istiyorum, işler ters gittiğinde hep kendimizi sorumlu tutmak, son derece çağımıza ve Batı'ya özgü bir sapkınlıktır. Sesi her zamanki gibi sakin ve yumuşak. Ancak, oğlunuzun hastalığını bir yana bırakırsak, izninizle iki şey önermek istiyorum, hem doktor olarak hem de bunca yıl sonra, umarım bir dost olarak. Bekliyorum. Gülümsediğinden eminim. Bu konuşma onu hiç etkilemiyor. Hâlâ bin liret var. Birincisi, gerçekten acilen ilaç almaya ihtiyacınız olduğundan kuşkulanıyorum. Kendinizi kaybetmiş gibisiniz, Mr. Burton. İkincisi – ara veriyor. İkincisi, Mr. Burton, aslında öfkenizin yöneldiği kişinin karınız olduğu kanısındayım. Paranın eriyip gidişini seyrediyorum. Mr. Burton? Şehirlerarası görüşmeler cep telefonuyla görüşmelerden daha ucuz, diye düşünüyorum. Asla akıl erdiremediğim bir durum. Vanoli gülümsüyor, tıpkı her zaman yaptığı gibi, muayenehanesinde, rüyamda. Söylemeye çalıştığım şu: Belki de bağırmak istediğiniz kişi ben değilim, karınız. Bu konuda bir uyarıda bulunmama izin verirseniz, bence böyle kritik bir anda...

Paranın bitmesini beklemeden telefonu kapatıyorum. Nasıl oluyor da adam ilaç vermekten bahsedip sonra da zihinsel durumumla ilgili bu kadar ürkütücü derecede doğru bir çözümleme yapabiliyor? diye merak ediyorum. Ayaklarımın beni giriş kapısına, basamaklara götürmesine izin veriyorum. Anlaşılan, tamamen öngörülebilirim. Vanoli gibi biri için. Bir ceset kadar öngörülebilirim. Önemli bir psikiyatr için. Yüzüm masmavi bir öğle sonrasına çevriliyor. Aslında kendim için de. Karımdan başka herkese bağırabilirim.

VIII

Aftan yararlanabilecekmişim. Daha doğrusu, herkesi kapsayan affa başvurabileceğim bildirilmiş. Bu hastalıktan mustarip kişiler için intihar terimi yanıltıcı olabilir. Konuşan Busi'ydi. Döner koltuğunda hafifçe kaykılmıştı. Hukuki terim *condono.** Kucağımda bir tomar kâğıt var: Busi'nin masasının üzerinden torbasız, kutusuz, öylece uzattığı kâğıt destesi. Bu hastalıktan mustarip kişiler, diyordu Busi –hiçbir özelliği olmayan genç bir adam, ama kibar ve kuşkusuz işini biliyor– çoğunlukla benliklerinin doğum ve ölüm anlarıyla sınırlı olduğunu algılayamazlar. Söylediklerini anlamakta güçlük çekiyordum; bana ve karıma yazılmış bir tomar mektupla karşılaşınca o kadar şaşırmıştım ki, söylediklerini hâlâ tam anlamış değilim. En üstteki mektupta, çeşitli yolsuzluk suçları için uygulanacak para cezalarının miktarını gösteren bir tablo yer alıyordu. Kullandıkları fiil, tomarın en üstündeki mektupta gözümün takıldığı kelime, *sanare*'ydi: Tedavi etmek. Tedavi kelimesini kullanmışlar, diye düşündüm. Kusurların tedavisi –Marco bana ve karıma gelen bu mektupları na-

* Af (–ç.n.)

sıl ele geçirmişti?– Busi devam etti: Yani bu tür hastalar, çoğu kez benliklerinin, varoluşlarının doğumdan önce başlayıp ölümden sonra devam ettiğini düşünürler. Hastanın zihninin normal olarak biçimlenmediğini söyleyebiliriz. Boş boş baktım. Busi bu sözleri daha önce de söylemiş, diye düşündüm. Hatta beden bir engel olarak, yabancı olarak algılanabilir. Busi bu açıklamayı, zihinle bedenin ayrılması açıklamasını daha önce de yapmış, dedim kendi kendime. Biraz özelliksiz olmakla birlikte hoş bir yüzü var. Dolayısıyla, Signor Burton, bu hastalıktan mustarip bir kişi, mazoşistçe bir kendine zarar verme eylemine giriştiğinde, bunu kendisine bir saldırı olarak amaçlamayabilir ya da görmeyebilir, hatta bireysel kimliğin normal sürecine bir tehdit olarak algılamayabilir.

Şimdi düşünüyorum da, o noktada Busi'ye sormam gereken soru, Peki ya acı? idi. Bir acı kaynağının varlığı, açıkça benliğe işaret eder şüphesiz. Daha sonra, Torino Porta Nuova'da, acı içinde turnikeden geçerken, kendime şu soruyu sordum: Acı insanın kendinden başka nereden kaynaklanabilir? Biletim yoktu, ama beni durduran olmadı. Bu kadarını öngörebilmiştim. İnsanın acıyı hissedip de nereden kaynaklandığını anlamaması mümkün mü? Kendinden. Derhal sonda taktırmanız lazım, demişti Busi; aksi takdirde ciddi hasara yol açabilir. Bireysel kimlik sürecine tehdit teşkil edebilir, diye düşündüm, kalkış tabelasını incelerken. Saat kaçtı? Böbreklerden söz etmişti. Acımız, kederimiz dışında neyle özdeşleşebiliriz, biz kimiz? diye merak ettim, etrafıma bakınarak platformu, yirmi bir elli beş trenini ararken. Acımız dışında her şey bir muammadır. Bunu söyleyen Foscolo muydu, Leopardi mi? Ona sormam gereken şey buydu. Karım olsa, bilirdi. Karım birkaç yıldır –Busi'ye en açık örnek olarak bunu gösterebilirdim– kimliğini mutsuz anne cefasıyla besliyor, öz benliğini bunun etrafında oluşturuyor. Karım, Oğlu Hasta Anne oldu. Busi'ye bunu söyleyebilirdim. Kendisini böyle görüyor: Bir acının, bir derdin cisimleşmiş hali. Kimliğinin çekirdeği, Gregory'nin sevgilisi oluşu, romantik yanılsamanın mutluluğu gibi bir saçmalık değil kesinlikle. Karım kendini hiçbir zaman

Gregory'nin Sevgilisi olarak görmedi, tanımlamadı. Gregory bunun farkında mı? Mektubu bununla mı ilgili? Fransızca. Busi'nin masanın üzerinden, torbasız, kutusuz uzattığı, kucağımda duran destenin içinde. Bekleme salonunun karşı tarafında, siyah üzerine pembe, parlak neon FREE SHOP yazısı. Karım bir zamanlar da kendini Çocuğu Olmayan Kadın olarak, Kadınlığından Mahrum Edilmiş Kadın olarak görürdü. Kesinlikle sevgilim ve karım olarak değil. Mrs. Burton olarak değil. Kimliğimizi oluşturan, hayal kırıklığıdır, diye düşündüm, neon bir an gözümü kamaştırdığında. FREE SHOP. Hayal kırıklığı ve acı. Karım için çocuk doğuramaması, benim karım olmaktan daha önemliydi. FREE SHOP'ta sandviç ve meşrubat satılıyordu. Benliği oluşturan, kederdir. FREE SHOP gülünç bir isim, diye düşündüm, çelişkili bir isim. Pembeyle siyahın kesinlikle bağırtkan olması gibi. İtalyanlar İngilizceyle oynuyor, diye düşündüm, tıpkı Gregory'yle karımın Fransızcayla oynamaları gibi. Bir oyundan ibaretti. Söz oyunlarından ibaretti. Oysa, diye düşünüyorum şimdi –ansızın zihnimde çok açık bir izlenim oluşuyor– bir tornavidayı etine saplamak, benliğin nerede olduğu konusunda yeterince açık bir uyarı olmalı. Bunun oyunsu ya da esrarengiz bir yanı olamaz. Madeni ucun tenime nüfuz edişini hissedebiliyorum. Benlik acı ve kederdedir, diye düşündüm. Bu kadarı aşikâr. Sandviç almamaya karar verdim. Yara izleri, geçmişimizdir. İtalyanlar İngilizceyle niye böyle oynuyor? diye merak ettim: FREE SHOP, AUTOGRILL. Acı, benlik duygumuzu pekiştirir, diye düşündüm. Hiçbir şey yememem, hiçbir şey içmemem gerekiyor. İdrar böbreklere dönmeye zorlanabilir, dedi Busi. Gerçi keşişler çile gömleği giyerdi, diye hatırladım, uzun, kasvetli tren boyunca platformda yürürken. Onlar da bedeni yabancı olarak görüyorlardı. Tren gecenin içinde ağır ağır Roma'ya, aile mezarlığına doğru ilerleyecek olan eski bir *espresso* idi. Genelde Hıristiyanlar benliğin ölümle sona erdiğine inanmıyor; sanıyorum Budistler de doğumla başladığına inanmıyor. Deliler yalnız değil, dedim kendi kendime. Bedenden ayrılmış, demişti Busi. Bu anlama gelen sözler söylemişti. Hangi vagona bineceğime karar vermeye çalışır-

ken güldüm hatta. Uzun, kasvetli bir trendi. İnsan, ruhu özgür kılmak için bedeni hırpalar, benliğin doğum ve ölümle sınırlı olduğunu kabullenmeyi reddeder. Şimdi anladım. *Bandular* ölümden sonra da varlığını sürdürür. Bu fikir sürekli tekrarlanıyor zihnimde. Zihin ve zihnin bütün benzetmeleri. Gerçi doğru olmadığından eminim. Ansızın, platformda yürürken, oğlumun ölü çehresinin görüntüsü, asla açılmayacak gözkapakları, bütün zorlayıcılığı ve gerçekliğiyle gözümde canlandı. Asla, asla açılmayacak. Dolayısıyla, intihar, diye sözü bağladı Busi –mağarayı andıran odasında, döner koltuğuna oturmuştu rahatça– yaygın olarak kabul edilen, kendi varoluşunu kasıtlı olarak sona erdirme anlamıyla intihar, muhtemelen uygun terim değil, Signor Burton.

Doktor bir önermeyi cevaplandırmış, bir tasım oluşturup sonuçlandırmıştı. İntihardı ama bir bakıma da değildi. En azından bu hastalıktan mustarip kişiler bağlamında. Busi bu ifadeden hoşlanıyor. Koltuğunda hafifçe döndü. Tıpkı katliamla cinayetin aynı şey olmaması gibi, dedi. Ama hiç değilse gülümsemediği dikkatimi çekti. Bu yüzden de bu tür vakaların hiçbirinde intihar notlarına, açıklama mektuplarına rastlanmaz, diye devam etti. Bu ayrımı yaparken, bu tür vakaların niteliğini tanımlarken duyduğu kendinden memnuniyette kibirden iz yok, diye düşündüm. Bu sözleri daha önce de söylemiş ve belli ki bana verdiği mektupları taramış, Gregory'nin mektubunu, vergi affından yararlanabileceğimi bildiren mektubu görmüş –aksi takdirde bir intihar notu olmadığını nereden bilebilirdi?– ama bu alandaki bilgisinden herhangi bir kendini beğenmişlik ya da üstünlük duygusu çıkarıyormuş gibi görünmüyor gerçekten. Bu tür bir profesyonelliğe ısınabilirim. Peki çocuk acı hissetmedi mi? Doktora bunu sormalıydım. Acı tarafından uyarılmadı mı? Acı ona benliğin nerede olduğunu gösterirdi. Hiç değilse bu kadarını öngöremez miyiz? Belirli hastalıklardan mustarip kişiler söz konusu olduğunda bile. Acı dışında her şey bir muammadır. Birdenbire bir Eurostar'ın parlak yeşil-beyaz panellerindeki aksimi görüp durdum. Bu da nereden çıkmıştı? Bu benim trenim değildi.

Oysa sen, uyarı niteliğindeki bütün acıları görmezden geliyorsun, dedim yüksek sesle. Platformun bir ucundan diğerine amaçsızca dolaşıyorsun. Acı çekiyor, ama görmezden geliyorsun. Görmezden gelmeye çalışıyorsun. Yanlış tren bu. Az kalsın yanlış trene biniyordun. Marco'nun çehresinin gözümde canlanması yüzünden oldu. Platformda gezinirken. Doğru taraftan yanlış tarafa geçtin. Acı içinde. Hayır, sen, diye tekrarladım –birkaç saattir epeyce acı çekiyorum– bireysel kimliğin sürdürülmesi açısından çeşitli tehlikeleri göze almaktasın. İntihar bu mu? Benliğin çektiği acıyı görmezden gelmek mi? Muhtemelen böbrek yetmezliği, dedi Busi. Kendi uzmanlık alanı olmadığı halde. Sonra, belirli akıl hastalıklarında, ağrı duymamanın yaygın kabul görmüş bir belirti olduğunu bir yerlerde okuduğumu hatırladım.

İyi misiniz Signor Burton? diye sordu doktor. Gelip geçenleri yansıtan parlak yeşil-beyaz panelleriyle Eurostar çok güzel bir tren, diye düşündüm. Ama bir düdük çalıyordu. Benim kasvetli *espresso* kalkmak üzereydi. Bu mektuplar onun eline nasıl geçti? diye sordum. Kucağımdaki tomarı kavradım. Çoğu, bana ve karıma yazılmış mektuplardı; bazıları yeniydi, bazıları daha eski. Gregory'nin elyazısı vardı aralarında. Fransızca. Busi Fransızca bilmiyordu belki. Aftan yararlanmak için başvurmam gerektiğini, aksi takdirde hakkımda hukuki işlem yapılacağını bildiren, vergi dairesinin gönderdiği mektubu daha önce görmediğim kesindi. Üç ay öncesinin tarihini taşıyordu. Son başvuru tarihi çoktan geçmiş. Doktor sabırla koltuğunda oturuyordu; hafifçe kaykılmış –sırtı hafif kambur– ara sıra hafifçe sağa sola dönüyordu. Kucağında, beyaz önlüğünün üzerinde duran ellerinde gerginlikten eser olmadığı dikkatimi çekmişti. Oğlunu kaybetmiş bir baba sıfatıyla hak kazandığın görüşmeyi sana sunuyor, diye düşündüm, oysa ölümü intihar olarak tanımlansın tanımlanmasın, oğlum artık adamın uzmanlık alanı dışında. Doktor Busi'nin uzmanlığının, yıllar süren eğitiminin ötesinde. Bu görüşme bir nezaket belirtisi, dedim kendi kendime, insanca dayanışma örneği ve bu şekilde kabul edilmesi gerekiyor. Alışılagelmiş bir kibarlık. Cesedin giydirilmesi gibi. Mesai sona ermiş. Geldiğimde bunu

söylemişlerdi. Doktor Busi altıya kadar çalışıyor. Busi kendini savunmuyor, diye düşündüm. Onu bulduğun için şanslısın. Vicdanı rahat. Busi'nin yapması gerektiği halde yapmadığı hiçbir şey yok. Oğlum için. Öyleyse bu mektuplarla ilgili niye onu sıkıştırayım? Ya da yapmaması gerektiği halde yaptığı bir şey. Elleri hiç kıpırdamıyor. Nezaket gösteriyor, çalışma saatinin dışında, uzun iş günü resmen sona erdikten sonra seninle konuşuyor. Oysa karımın sivri tırnakları sürekli tırnak etlerini didikler. Karımın elleri, boyalı tırnakları hep huzursuzdur. Hiçbir fikrim yok, dedi Busi. Karım tırnaklarıyla dudaklarını aynı renge boyamaktan hoşlanır. Busi öne doğru eğildi: Nedir elinizdeki kâğıtlar? Oğlumdan kalan kâğıtları taramaya bile gerek duymayacak kadar emin olabilir mi intihar notu bırakmadığından? diye merak ettim. Buna inanmak zordu. Belki de bir not var. Mektupların onun eline nasıl geçtiğini bilen biri varsa, o da hemşiredir, dedi Busi. Tekrar yerine oturdu. Nedir bu kâğıtlar tam olarak? Villa Serena'da restorasyon yapılmadığı için doktorun odası yüksek tavanlı, mağara gibi bir oda; duvarlarda parça parça fresk kalıntıları var hâlâ: şurada bir bacak, biraz ötede bir din şehidinin yüzü. İtalya'da bu tür yerler çok. Şizofrenler en önemsiz şeyleri sır haline getirmeye eğilimlidirler, dedi. En tuhaf şeylere bağlanırlar. Busi bu mektuplara karşı son derece kayıtsız, diye düşündüm. Oğlumun el yazısıyla yazılmış bir şey var mı diye hızla tomarı tarıyordum. Sizin, benim nazarımızda oldukça önemsiz bir şey, diyordu Busi, bu hastalıktan mustarip kişilerin nazarında mistik bir önem kazanabilir. Hiçbir şey yoktu. Başımı kaldırdım. Doktorun başının hemen üstünde, bir kadın eli vardı. İnce, beyaz bir el. Doktor Busi, Marco'nun ölmeden önceki gece kızımın evine gitmiş olması mümkün mü? diye sordum.

Yolcuların trene binmeden önce biletlerini alıp damgalatmaları rica edilir, anonsu yapılıyordu hoparlörlerden. Çeşitli dillerde kaydedilmiş olağan bir anons. *Capotreno* anonsa aldırmayıp trene binmemi söylüyor. *Faccia presto,** diyor. Gregory'nin kita-

* Çabuk olun. (–ç.n.)

bında İtalya'da hayatın özünü oluşturan çelişkili zorunluluklarla, gündelik ikilemlerle ilgili bir bölüm var mı acaba? diye merak ediyorum. Vergi mükellefleri, hakkında soruşturma açılmış suçlarla ilgili olarak af talebinde bulunamaz. Mektubun basılı ekinde küçük puntolarla yazılmış maddelerden biri. Yukarıda belirtilen suçlarla ilgili soruşturma kapsamında –diyor mektupta– vergi mükellefinin DL/783/97 (bkz. ek) belgesinde belirtilen aftan yararlanmak üzere başvurması önerilir. Aksi takdirde hukuki işlem yapılacaktır. Ya mektuplarımızı kendisine ulaştırsın diye birini ayarladı Marco, diye düşünüyorum, ya da bir yolunu bulup hastaneden çıkarak kendi aldı. Acıyı görmezden gelip birinci sınıf vagonda bir koltuğa çöküyorum. Her ikisi de aynı derecede ihtimal dışı. Koltuklar gayet güzel ve geniş, koyu çimen yeşili kumaşla kaplanmış; kuşkusuz yıllar önce, azami lüks izlenimi yaratmak üzere tasarlanmış. Şimdiki Eurostar gibi. Bu koltuklar, bu birinci sınıf ortamı, yirmi yıl öncesinin yolcusuna, İtalyan Devlet Demiryolları'nın, azami konfor ve uzmanlık sunabileceğini kanıtlamak üzere tasarlanmış, diye düşünüyorum, acı içinde yerime otururken. Böbreklerimin, hatta varlığımın karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi niçin görmezden geliyorum? Biletim olmadığına göre, ikinci sınıf yerine birinci sınıfta da oturabilirim. Niçin korkuya kapılmıyorum? Doktorların profesyonel konuşmaları, incelikli, rahatlatıcı sözleri de, uzmanlıklarından kuşku duymamıza, güvenli çözümlemelerini sorgulamamıza meydan vermemeyi amaçlar. Ne var ki, yolcu, tam tersinin geçerli olduğunu pekâlâ bilir elbette, diye düşünüyorum. Bu yarımadayı boydan boya katederek bir ömür harcadım; İtalyan Devlet Demiryolları'nın azami konfor ve uzmanlık sunmaktan çok uzak olduğunu fark ettim elbette. İtalyan Devlet Demiryolları'nda her şey olabilir –yolcu bunu bilir– treniniz ister kasvetli bir *espresso* olsun, ister bakımlı, pırıl pırıl bir Eurostar. Anlayamadığım bir şey var, Doktor Busi, diye üsteledim. Bana söylenmeyen bir şey var. Gündemde yanlış izlenimler ve çelişkili zorunluluklar var, diye düşünüyorum, koltuğuma yerleşirken. Free Shop'mış! Bu ölümün ardında benden saklanan bir şeyler var, dedim. Aniden

ayağa kalktım. Acı içinde. Oğlum bu mektupları nasıl ele geçirmiş olabilir? diye sordum. Oğlumu bu radikal karara iten bir olay olmalı, dedim Doktor Busi'ye. Belki bu mektuplarla ilgili bir şey. Aftan yararlanma hakkına sahibim ve kovuşturmaya uğrayabilirim. Ya da kızımla ilgili. Kendini yanlışlıkla öldürmedi ya, dedim. Damarına tornavida sokmanın hayatına mal olabileceğini gayet iyi biliyordu. Onu zıvanadan çıkaran bir şey olmuş, dedim ısrarla. Oğlum ne kadar deli de olsa, aptal değildi. Belki mesele bizim yokluğumuzdu. Anne babasının yokluğu. Belki kızımın evliliğinin bozulması. Ölmeden önceki gün kızımın evindeymiş, dedim Doktor Busi'ye, saldırgan bir tavırla. Bundan eminim. Biliyorum. Elimde kanıt var.

Bu birinci sınıf kompartımandaki bütün yerlerin ayırtılmış olduğunu yeni anlıyorum. Kibar, genç bir Alman, biletini, koltuk numarasını göstererek beni yerimden kaldırıyor. Sonra neşeyle gülümseyen, cep telefonunu kulağına yapıştırmış, benden şişman bir adam ikinci oturduğum yerden kaldırıyor. *Non esiste*, diyor, bana bakıp gülümseyerek. *Non esiste*. Olamaz! Gülüyor. Tekrar kalkıp ayaklarımı sürüyerek, Doktor Busi'nin verdiği mektupları sıkı sıkı tutarak koridorda ilerliyorum. Uluslararası Çalışan Kadınlar Derneği'nin karıma yazmış olduğu bir mektup var; yıllık bahar resepsiyonunun halkla ilişkiler işlerini üstlenmesini rica ediyorlar. Gregory'nin yeis içinde doldurduğu Fransızca sayfalar var. *Pourquoi n'as-tu pas repondu? Pourquoi tu ne veux pas m'écrire? J'ai été toujours fidèle.**

Şişman adam koridora çıkmış, *Non esiste*, diyerek gülerken ben tekrar kompartımanın öbür ucuna ilerliyorum. Telefonlar hep koridorda daha iyi çekiyor. Her zevke hitap eden *European Liberal* dergisine bağış isteyen bir mektup var. Havaalanına gidip cep telefonumun şarj aletini almalıydım belki de, diye düşünüyorum. Geç saatte kalkan, yakalayabileceğim bir uçak olabilirdi. Heparin de cabası. Heparin'siz iki gün. Geceyi trende geçireceği-

* Niye bana cevap yazmadın? Niçin bana mektup yazmak istemiyorsun? Ben sana hep sadık kaldım. (–ç.n.)

me. Kalbim. Trende nasıl bir gece geçirmeyi bekliyorum ki? İtalyan Devlet Demiryolları'yla. Düdüklere rağmen tren henüz hareket etmedi. Oturup tekrar ayağa kalkıyorum. Geveze tiplerin yanında oturmaya niyetim yok.

Kızınız sık sık ziyarete gelirdi, diye onayladı Busi. Onun da bu konuyu konuşmaya niyeti olduğunu, ama önce merhumun mizacını ele almanın, intihar meselesine açıklık kazandırmanın önemli olduğunu düşündüğünü söyledi. Lütfen oturun Signor Burton, dedi Doktor Busi. Haklı olarak öfkelisiniz. Aslında bu noktada, kızınızın size her şeyi anlatmış olacağını zannediyordum. Hâlâ bilmediğinizin farkında değildim. Ama olay oldukça basit. Kızınız sık sık ziyarete gelirdi, Signor Burton. Marco kardeşiydi ne de olsa. Ancak buranın personeli olarak bizler, hastayla ilgili hepimizden uzun bir deneyimi olduğu için Doktor Vanoli'yle de bağlantı kurarak, bu ziyaretlerden sizi haberdar etmemenin daha iyi olacağı konusunda kızınız ve kocasıyla anlaşmaya varmıştık, çünkü karınızın bir şekilde olaya müdahale edebileceği kanısındaydık. Ziyaretleri tasvip etmeyebilirdi. Oturdum. Paola hiçbir şey söylememişti. Benden bir şeyler saklıyordu. Affedilebilirdim, diye düşündüm. Af! Ama son başvuru tarihi geçmiş. Karınızın tepkisi bizi endişelendiriyordu. Busi'yi konuşurken izliyordum. Hakkımda hukuki işlem yapılacak. Fresk, bir azizin şehit edildiği karışık, kalabalık bir sahneydi muhtemelen. Doktorun sol omzunun yanında bir kafa vardı. Bir kadın eli, bir erkek kafası. İngiltere'ye dönersem peşime düşerler mi? Son zamanlarda, üç kere, dedi Busi, Marco'nun durumunu yeterince dengeli bulduğumuzdan, kızınızla dışarıda bir gün geçirmesine izin verdik, elbette kocasının da yanlarında olması koşuluyla. Yatık duran kafaya gözlerimi dikmiştim. Dediğim gibi, bu çıkışların kesinlikle gizli kalacağı konusunda anlaşmıştık; ailenin çeşitli üyeleri arasındaki düşmanlık nedeniyle bu iznin özellikle Marco'nun annesini rahatsız edebileceği ve bir şekilde müdahale etmesine, hatta "sizin uzakta olmanız" deneyi gereğince tamamlanamadan İtalya'ya dönmesine sebep olabileceği açıktı. Kafanın kesilmiş olup olmadığını anlamak mümkün değildi. Bizim de-

ğerlendirmemiz, deneyin olumlu sonuç verdiği yönündeydi. Özellikle şunu belirtmem gerekir ki –belki de freskin yüzeyi parçalanmıştı sadece– kızınız, karınızın, Marco'yu dışarı çıkararak onu saldırgan davrandığı yolunda gerçekdışı suçlamalar yapabileceği durumlara kasten maruz bıraktığını düşünmesinden korkuyordu. Bu karmaşık korkunun ne kadar gerçekçi olduğunu bilmiyorum, ancak o koşullarda ve geçmiş olaylar göz önüne alındığında, kızınızın gizlilik talebini kabul etmek bana doğru göründü.

Hayretler içindeydim. İkinci sınıf bir kompartımanda oturmuş, hâlâ sabit istasyona bakarken, hayretler içindeyim. İkinci sınıf olduğu belli bir kompartıman buldum; olgun, akıllı görünümlü, konuşmaya kalkışmayacak bir kadın var içeride; bir zamanlar düzenli olarak saygın makaleler yazdığım ciddi bir finans dergisi okuyor. Huzur ve sessizlik uğruna konfordan feragat etmiş olmakla birlikte, diyorum kendi kendime, hiç değilse doğru kompartımanı buldum. Dekor kasvetli. Işık loş. Beni hayrete düşüren şey, bütün olanlardan sonra, ifadesinin doğru olduğunu varsayarsak, çektiği bütün ıstıraba rağmen, Paola'nın Marco'ya böyle bir iyilik yapmayı, kırk kilometre uzaklıktaki kurumda onu ziyaret etmeyi yine de istemiş olmasıydı; Giorgio da her şeye rağmen böyle cömertçe bir tutum sergilemeye, şizofren kayınbiraderini dışarı çıkarmaya gönüllü olmuştu. Demek ki bu ziyaretlerin sona ermesi gerektiği için kendini öldürdü, dedim. Paola'yla Giorgio ayrıldığı için. Besbelliydi. Biz İngiltere'deydik, Marco'yu dışarı çıkaracak kimse kalmamıştı. Villa Serena'nın kuralları katıydı: Hastalar ancak *iki* güvenilir yetişkin, tercihan akrabalar eşliğinde dışarı çıkabilir. Marco Villa Serena'ya hapsolmuştu. YARDIM EDİN BANA, yazısını hatırladım, banyo penceresinde. Onun yazısıydı. Az önce Paola'yla Giorgio'nun ayrıldıkları, bir daha onu dışarı çıkarmayacakları, bir daha kimsenin çıkarmayacağı söylenmişti kendisine.

Busi başını iki yana sallıyordu. Sizden biraz daha genç olduğumun farkındayım Mr. Burton, ama lütfen izin verin, bu tür vefat durumlarındaki deneyimimi size aktarayım. Uzun çalışma sa-

atleri olduğu düşünülürse, Busi dikkati çekecek kadar sakin bir adam, diye düşündüm, oturduğum yerden onu seyrederken, bedeninde hâlâ en ufak bir gerginlik yok. Koltuğunda hafifçe döndü. Karmaşık bir düşünceyi nasıl ifade edeceğini düşünüyormuş izlenimini uyandırıyordu; oysa söyleyeceği şeyi daha önce birçok kez söylemiş olduğu su götürmez, diye düşündüm. Benden önce birçok kişiye ifade ettiği şekilde bana da ifade edecek. Olaydan sonra, diye söze başladı Busi –benim deneyimimin özel bir yanı yok, diye düşündüm– yani bu tür bir ölümden sonra Signor Burton, anne babalar, kız ve erkek kardeşler, genel olarak yakınlar, doğal olarak bu trajedinin sebebini anlamaya çalışırlar. Doktor Busi'yi, üstteki zarif kadın elini, yandaki yatık kafayı seyrediyordum. Bir erkek kafası. Kompartımanın koltukları ölgün kahverengi; turistik yerlerin siyah-beyaz fotoğrafları var. Kendilerini olaydan azat etmeye ya da birini, bir şeyi suçlamaya ihtiyaç duyarlar. Her şeyi açıklayan, belki kimin sorumlu olduğunu açıklayabilecek, kendilerine anlatabilecekleri bir hikâyeye ihtiyaç duyduklarını da söyleyebiliriz. Bu anlaşılır bir tepkidir. Belki de *par excellence* insani tepkidir. Ama daha önce de konuştuğumuz gibi, Signor Burton, sebep, sonuç ve bilhassa niyet, bu tür bir hastalıktan mustarip kişilere kolayca uygulanabilecek kavramlar değildir. Neyse ki, kompartımandaki aynada kendini görebilmek için ayağa kalkmak gerekiyordu. Özetleyelim. Kızınız ve kocası Pazar günü Marco'yu birkaç saatliğine dışarı çıkardılar. Daha önce de birer ay arayla iki kere çıkarmışlardı. Aşağı yukarı siz İngiltere'ye gittiğinizden beri. Artık bunu konuşmamızın bir sakıncası yok bence. Birdenbire, genççe bir kadın kapıyı sürüp açarak döşemeleri yırtık, fotoğrafları kasvetli hazin kompartımanımıza girerken –tren hâlâ harekete geçmemişti– ansızın Paola'nın bu çıkıştan, oğlumun intihar ettiği günkü –yüzü, yatık kafası, kapalı gözleri gözümün önünde– çıkışlarından niye bahsetmediğini anlıyorum; Giorgio'yla bundan bahsetmeyecekleri konusunda anlaşmıştı, çünkü benim kendimi tutamayıp karıma söyleyeceğimden, onun da bütün suçu kendisine, yani Paola'ya, aslında kardeş olmayan iki kardeşin dışarı bu son çıkışlarına yükleyece-

ğinden korkuyordu. Karın bu parça parça bilgileri, bir yandan tırnak etlerini didikleyerek, birleştirip kendine aynen bu hikâyeyi anlatırdı herhalde, diye düşünüyorum. Busi bu konuda haklıydı. Karın senin diğer bütün ilişkilerini koşullandırıyor, diye geçiyor aklımdan. Uydurduğu hikâyelerle. Kızınız, karınız yüzünden sizinle konuşamıyor; siz karınıza söylersiniz, o da bütün suçu ona, Paola'ya yükler diye. Elbette olayı gerçekten karıma anlatma ihtimalim vardı; sırf Paola'nın iyi niyetini kanıtlamak için de olsa, ona bu çıkıştan söz edebilirdim. Benim sadakat bağım Paola'yla, diyorum kendi kendime. Önümüzdeki zor aylarda benim varlığımın kendisine yardımcı olacağını nasıl anlatabilirim ona?

Kızınız kocasından ayrıldığını söyledi bana, diyordu Busi, ama anladığım kadarıyla, oğlunuzu dışarı çıkarmayı sürdürmeye karar vermişler. Damadınızın Marco'yu çok sevdiğini biliyorum. Birkaç kere yalnız başına ziyarete geldi, birlikte satranç oynadılar. Yine hayretler içindeydim; Giorgio'yla Marco arasında bir ilişki olduğunu bilmiyordum. Havaalanından dönerken, Giorgio yol boyunca Marco'dan hiç söz etmemişti. Uzun karga burunlu, yarı kel, sevgili sıkıcı Giorgio. Paola Marco'dan söz etmemesini söylemişti ona. Giorgio çekici bir erkek değil. Ama güven veren bir erkek. Satranç oynadığından bir kez olsun bahsetmemişti. Oynayabilmesine şaşırmıştım. Benimle hiç satranç oynamamıştı. Her neyse, Marco o Pazar da her zamanki gibi, akşamın erken bir saatinde buraya döndü, dedi Busi. Aklı başında görünüyordu. Akşam yemeğini yedi. Gayet uyumluydu. Kızınız nöbetçi hemşireye güzel bir gün geçirdiklerini bildirdi. Bir pizzacıda yemek yemişler. Kızınızın evinde televizyon seyretmişler. Marco banyo yapmış. Doğrusu hepimiz Marco'nun gösterdiği gelişmeden çok memnunduk. Başkalarıyla daha rahat ilişki kuruyordu, aynı zamanda daha bağımsızdı. Ne de olsa oğlunuzun tek başına banyo yapamadığı bir dönem de vardı, Mr. Burton. Kısacası, iyimserdik. Busi sözlerine ara verdi. Sonra birden öldü, Mr. Burton.

Busi durdu. Acınızı paylaşıyorum, dedi. Emin olun çok üzüldüm. Onu kim buldu? diye sordum. Dimdik oturuyordum. Bu-

si sözüne devam etti: Bir bilim adamının bunu söylemesi kolay değil, ama tam bir muammayla karşı karşıyayız Signor Burton. Belirli bir anda niye bunu yaptığını, hatta o anda ne yaptığını bilip bilmediğini bilemezsiniz. Vicdanınız rahat olsun. Ben ancak şunu söyleyebilirim: O ana kadar İngiltere'ye taşınma kararınız akıllıca, cesurca bir karar gibi görünüyordu –hiç kuşkusuz büyük bir fedakârlıktı–, sonucun olumlu olacağı konusunda çok umutluyduk. Onu kim buldu? diye sordum tekrar. Elimde olmadan köpeği, Boccaccio'yu ve tiyatro yönetmeninin harika genç metresiyle aynı yatağı paylaşmamasının ne kadar tuhaf olduğunu hatırlamıştım. Nöbetçi hemşire, dedi Busi. Kimin bulduğu önemli değildi. Sesinde gerginlikten eser yok, diye düşündüm. Son derece sakin. Kızım niçin benimle bunu konuşmadı? diye sordum. Tornavidayı nereden buldu? Bir akıl hastanesinde, ortalıkta tornavida gibi öldürücü aletler bulundurmuyor olmalısınız. Sesimi yükseltmiştim. Etrafım niçin meseleleri açık açık konuşmayan insanlarla çevrili? diye bağırdım. Ayağa kalktım, bayılmışım.

Kadınlardan daha genç olanı, birkaç kez üst üste saatine baktıktan sonra, orta yaşlı kadınla bana trenin kalkış saatini soruyor. Aynı anda, espresso, yolcuya gerginlik ve gerginliğe direnç duygusu olarak, statik bir nokta etrafında çatışan zıt enerjiler duygusu olarak yansıyan müthiş bir ataletin üstesinden gelip, bir homurtuyla harekete geçiyor. Orta yaşlı kadın gözlüğünün üstünden bakıyor. Yirmi dakika önceydi, deyip gülümsüyor, ama trenlerin kalkmasını bile mucize olarak gördüğünü söylüyor. Mucize. Vagonun sarsıntısıyla bıçak saplanır gibi bir ağrı hissediyorum. Hevesli, pratik tavrıyla belli bir cazibeye sahip olan genç kadın, bazı trenlerin diğerlerinden daha güvenilir olduğunu belirtiyor. Cömert bir ağzı var. Mesele trenleri tanımak. Bol makyajlı. Gözleri parlak kahverengi. Sancı karnımın derinliklerinde. Yaşlıca kadın saygın dergisini kapatıyor. İkisi, son derece öngörülebilir biçimde, tren deneyimleri hakkında konuşmaya kaptırıyorlar kendilerini. Konuşmaya kaptırıyoruz, diye düşünüyorum, tıpkı kendimizi birine kaptırdığımız gibi. Ansızın yüz hatlarım

parlak siyah camda keskinleşiyor. İstasyondan çıktık. Kendini kaybederek. Kontrolünü kaybederek. Acı insana bir benlik duygusu veriyor, diye düşünüyorum, aynada asla aramayacağım bir yansıma görerek, ama sen onu görmezden geliyorsun. Tren gecenin içinde ilerliyor. Busi'nin tavsiyesini kulak ardı ediyorsun, ısrarla artan bir acıyı görmezden geliyorsun. Orta yaşlı kadın, işlerin kesinlikle daha kötüye gittiği kanısında. Hizmet giderek azalıyor, fiyatlar artıyor. Hükümet ise, personel fazlası konusunda sendikalarla yüzleşmeyi reddediyor. *Ma i nodi stanno arrivando al pettine,** diyor. Bu da Marco'nun İngilizce söylemekten hoşlandığı bir deyimdi. Düğümler tarağa geliyor, derdi. Benim annesine tercüme etmemi isterdi. Sana tahtadan bir palto yapacağım, diye tehdit savururdu. Ama ben bunu İngilizce o şekilde söylemesinin saçmalığını tercüme edemezdim. Sonunda kendine yaptı tahta paltoyu. Genç kadın solcu hükümetin işleri düzelttiği kanısında. Ama zamana ihtiyaç var. On dokuz on'da kalkan *superrapido*** hiçbir zaman gecikmiyor, diyor. Konuşmaya devam ediyorlar. Genellikle on dokuz on trenine binermiş. Doğru kompartımana bindiğimi düşünüyordum, diye aklımdan geçiriyorum, pek rahat olmasa da sessiz bir kompartıman, aslında umutsuzca kasvetli bir kompartıman, ama oldukça öngörülebilir biçimde, yanılmışım. Tren yolculuğu deneyimleriyle, politik durumla ilgili son derece öngörülebilir bir konuşma başlıyor. Işık loş. İnsan davranışının öngörülebilirliğine ilişkin bir kitap yazmayı planlayan biri olarak, diyorum kendi kendime, bu öngörülebilirliğe, İtalya'da insanların trenlerdeki konuşmalarının öngörülebilirliğine sevinmem gerekir. Orta yaşlı kadın –okuma gözlüğü boynuna asılı– deneyim ve bilgelik telkin eden hesaplı tavırlar ve ses tonları takınıyor. Bu yüzden mi onun akıllı olduğunu zannettim? Sırf eskiden makaleler yazdığım bir dergiyi okurken gördüğüm için mi? Olaylar öngörülebilir, ama insan oldukça öngörülebilir biçimde hata yapıyor. Yanlış kompartımanda-

* Ama dananın kuyruğu kopmak üzere. (–ç.n.)

** Hızlı tren. (–ç.n.)

yım. Kulak tıpalarım yok, heparin'im yok, cep telefonumun şarj aleti yok. Bu böyle devam edemez, diyor, *i nodi stanno arrivando al pettine*, diye tekrar ediyor. Bu deyimi İtalya'da yüzlerce kere duydum. Kendim de yüzlerce kere aynı kehanette bulundum. Ve yanıldım. İtalya'da düğümler hep tarağa gelmektedir, ama oraya bir türlü varamazlar. Andreotti ve şürekâsının yerine başkalarının gelmesi İtalyan Devlet Demiryolları'nın sorunlarını çözmek konusunda hiçbir yarar sağlamadı. Andreotti, vergi affının, vergi affının şüpheli ahlakının mimarıydı, diye düşünüyorum. Ama o olmadan da aynı şey devam ediyor. Solcu hükümet bile vergi affı çıkarıyor. Kadınlar artık daha temkinli konuşuyorlar; siyaset yelpazesinin karşı uçlarında yer aldıklarını anladılar. Siyaset yelpazesi diyoruz. Yaşlıca olanı, sağa oy verenlerin kuşkucu bilgeliğini sergiliyor, genç olanı sola oy verenlerin bilgili iyimserliğini. Aralarında fark yok. İkisi de gevezelik etme ihtiyacı duyuyor. Hızlı trenler hakkında. İsviçre ve Alman trenlerinin kalitesi hakkında. Milli utanç kaynağı, diyor orta yaşlı kadın. Sesi biraz tizleşiyor. Permalı kır saçları kask görünümünde. Bu konuşmanın öngörülebilirliği beni büyülüyor. Aynı zamanda acıma hapsolmuş durumdayım. Yaşlı başını sallıyor, ama cilalanmışçasına parlayan saçları kıpırdamıyor. İsviçreliler bir İtalyan trenine binmek zorunda kaldıklarında kimbilir nasıl homurdanıyorlardır! Bunları not almalıydım. Orta yaşlı kadının milli utanç saptamasında önceden çalışılmış bir teatrallik var. Hiç utanmıyor, diye düşünüyorum. İtalyan trenleri o kadar da kötü değil. Aksine, kadın bu şikâyet fırsatından memnun. Hangimiz şikâyet fırsatı olmadan yaşayabiliriz ki? Konuşmanın inanılmaz öngörülebilirliği beni hem büyülüyor hem de tiksindiriyor. Karınla kavgalarınız da inanılmaz derecede öngörülebilirdi, diyorum kendi kendime. Karın şikâyet etmekten nasıl da hoşlanırdı! Tartışmalarımız, geç de kalsa erken de başlasa, hızlı da ilerlese yavaş da, adeta metal raylar üzerinde kayardı. Ama sen de öylesin. Sen de şikâyet etmeye bayılırsın. Roma'dan Torino'ya, Torino'dan tekrar Roma'ya. İngiltere'den şikâyet, İtalya'dan şikâyet. Marco'nun ölümü, kavgalarımızın öngörülebilir düzenini kesintiye uğrattı, diye

düşünüyorum. Karımı terk ettim. Eski şikâyetlerimin tamamının ve dört duvar arasına hapsetse de, bana benlik duygusu kazandıran acının merkezi olan kadını terk ettim. Marco büyüyü bozdu. Orta yaşlı kadın gözlüğünü takıp çıkarıyor, finans dergisindeki bir makaleye değinerek gösteriş yapıyor. Genç kadın hevesli *studentessa** rolünde; belagatle itiraz ediyor, ama diğerinin teatral biçimde sergilediği yaşına ve tecrübesine teatral bir saygı gösteriyor. Roma'ya sadece Marco'nun cenazesi için gidiyorum, diyorum kendi kendime. Aile mezarlığına. Karımla tartışmalarımızın rayına tekrar girmek için gitmiyorum. Yedi kez başbakan olmuş, eski kurt Giulio Andreotti'yle röportaj yapmak için gitmiyorum. Neden yaşlıların bilge olduğunu zannederiz acaba, diye merak ediyorum, sırf saygın finans dergileri okudukları için mi? Sırf yedi kez başbakan oldukları için mi? Ağrım artık sabitlendi. Sağır edici. Şimdi başka bir acıya hapsolmuş durumdasın. Delilerin kendilerini ya Mesih zannettikleri ya da İtalyan Devlet Demiryolları'nın mali durumunu iyileştirebileceklerini zannettikleri vecizesini tekrarlayacak mı? Fakslar konusunda aracıya telefon etmeliydim. Belki de cevaplandırmıştır bile. Ölümcül hastaların tedavisi. Andreotti vergi affının mimarıydı, diye düşünüyorum; hem dindışı alanlarda hem de dini alanda herkesin günahkâr olduğu ve herkesin affedildiği bir toplumun mimarıydı. Her Hıristiyanın daima Tanrı'nın insafına ve takdirine kalması gibi, herkesin devletin insafına ve takdirine kaldığı bir toplum; af kuyruğunda bekleyen günahkârlar toplumu. Peki ama benim oğluma karşı tutumumu kim affedebilir? Ya da karıma karşı tutumumu? Son başvuru tarihi geçti.

Kendi kendinize işkence etmemelisiniz, diyordu Busi. Tekrar koltuğuma oturttu beni. Kendinizi hasta etmenizin kimseye yararı olmaz, dedi. Öyle değil mi? Karınızın sizin desteğinize ihtiyacı var, dedi. Bu tür olayların açıklanması imkânsızdır, diye tekrarladı; belirli bir hastalıktan mustarip kişilerden söz ederken olduğundan daha inandırıcıydı şimdi. Her şey bir muammadır. Le-

* Kız öğrenci. (–ç.n.)

opardi'nin lafıydı. Acımız haricinde. *Arcano è tutto fuor che il nostro dolor*. Olanlara ilişkin bir açıklama peşine düşmek size sadece ıstırap verir, dedi Busi. Sanki bir çocukla konuşuyor, diye düşündüm. Bilmenize imkân yok, dedi. Sonra, ağrımdan bahsedince, derhal sonda takılması gerektiğini söyledi. Aksi takdirde ciddi sonuçlar doğabileceğini belirtti. Ama bunlar basit, mekanik sorunlar Signor Burton, dedi, koridorda yürümeme yardımcı olurken. Mesane, böbrekler. Ne var ki benim alanım değil. Bu sorunları çözmek için sağduyu ve gerekli aygıtlar yeterlidir. Bazen farklı bir alanda çalışmadığına hayıflandığı oluyormuş. Acıyı yok etmek için bir sonda takmanın yeterli olduğu bir alanda. Keşke zihne de sonda takılabilse, diye şakalaştı. Düşünsenize! Sanki bir çocukla konuşuyor, diye düşündüm. İntihar ettiğini karıma söylemedim, dedim. Kendi kendinize işkence etmeyin, dedi. Birbirinize elinizden geldiğince destek olmalısınız. Revir gibi bir yerde, bir iskemlede oturuyordum. Doktor Busi telefonda konuşuyordu. Hasta en son gece yarısı, yirmi saat önce idrar çıkarmış. Hasta bendim. O saatten sonra bir şey içmediğini söylüyor. Sadece iki kahve içmiş. Nöbetçi hemşire birazdan gelecek, dedi. Sorumluluğu başkaları üstleniyor, diye düşündüm. Ben hastayım. Ağrıya hapsolmuşum. Ben gidip size heparin için reçete yazayım, dedi Busi. Biz bulundurmuyoruz, ama hemşire bu saatte hangi eczanelerin açık olduğunu söyler size. Birazdan sondayla birlikte burada olacak. Doktor kapıdan çıkar çıkmaz pencereyi açtım ve bir bir buçuk metre aşağıdaki çakıl döşeli yola yuvarlandım.

Orta yaşlı kadın İtalyan borsasının gelişmemişliğinden söz ediyor. Koridordan geçen iki siyah kız kompartımana göz atıyor. Fahişe olsalar gerek. Yaşlıların sözde bilgeliği bir yalandan ibaret, diye düşünüyorum; bilge rolü oynuyorlar sadece. Birden kadınların sesleri, borsaya ilişkin saçma sapan fikirleri sabrımı taşırıyor. Kadınlar trenden inse, bir fahişeyle birlikte olabilirim belki, diyorum kendi kendime. Günümüz İtalya'sında, bir gece treninde koridorlarda dolaşan iki siyah kızın fahişe olduğundan yüzde doksan dokuz emin olunabilmesi, insan davranışının öngörüle-

bilirliği konusunda bir şaheser yazmayı planlayan bir adamı memnun etmeli. Geçerli toplumsal koşullarda, mini etekliyseler, öyle olduklarından emin olunabilir. Şu iki geveze kadın Cenova'da inerler mutlaka. Orta sınıftan kadınlar gece boyunca İtalyan Devlet Demiryolları'yla seyahat etmezler. Tek başlarınaysalar. Kuşetli bilet almadan. Kuşetler dolu, dedi *capotreno. Faccia presto.* Biletim olmadığı halde. Birileri bu siyah kızları sikmeli, diyorum kendi kendime. Ama son yirmi saattir işeyememişken bir fahişeyle birlikte olmayı nasıl aklından geçirebiliyorsun! Enikonu sancı çekiyorsun. Sınır yirmi dört saattir, dedi Busi. Mühletin dolmak üzere. Bir iki saat eksik ya da fazla olabilir. Gariptir, idrar zorluğu bende ereksiyona sebep oldu. Ya taşarak mecburen dışarıya atılır, diye açıkladı Busi, ya da böbreklere döner. Çok acılıdır. Tehlikeli oluşu da bu yüzden. Demek ki ölüm kalım meselesi. Oysa oğlumun ölümüne en ufak bir açıklama getiremedi. Şimdi de vergi kaçırma rezaletinden şikâyet ediyorlar. Orta yaşlı kadının okuma gözlüğü, pudralı boynuna, yüksek yakasının iki yanından sarkan siyah kordonlara asılı. İyi giyimli. Sade pırlanta küpeler. Niçin birinci sınıf kompartımanda değil? Milli rezalet, diyor –kesinlikle pırlanta– milli utanç kaynağı. Karımın tek bir sade küpesi yoktur. Daha bu sözleri söylerken –karım daima birinci sınıfta seyahat eder– onun da vergi kaçırdığından emin oluyorum. Yeni hükümetin bu konuda çalıştığı, vergi kaçakçılarını yakalamak için yeni yöntemler hazırladığı kanısında olan içten genç kadın da öyle. O da vergi kaçırıyor. Kaçırdığından eminim. Vergi kaçırma, İtalya'da bir tür ilk günah, diyorum kendi kendime. Bundan yüzde doksan dokuz emin olunabilir. Başka türlü bu mücevherleri nasıl alabilirler? Karım sadelik uğruna asla bu kadar para harcamaz. Fahişelere nasıl para yeter? Hepimiz af dilemeliyiz. Andreotti'nin dehası buydu. Affa ihtiyacı olmamayı imkânsız hale getirmek. Bu tür konuşmalarda, yüzeydeki ayıplamanın ardında derin bir suçortaklığı yatıyor, diye geçiyor aklımdan. Tıpkı karımla aramızdaki tartışmaların ardında olduğu gibi. Tartışmalarımız daima her şeyi olduğu gibi bırakmanın bir yoluydu, diye düşündüm. Andreotti her şeyi oldu-

ğu gibi bırakmaya kararlıydı. Onu bu konuda sıkıştırmalıyım. Herkesin vergi kaçırmayı sürdürmesini sağlamaya kararlıydı. Yaptığı her değişiklik, her şeyi aynen korumayı, vergi kaçakçılığını devam ettirmeyi amaçlıyordu. Başvuru tarihi geçmiş olmasa, ben de vergi affı için başvururdum. Oğlum mektuplarıma el koyup benden saklamasaydı. Ben de, her zaman bir af çıkacağını bilmenin güveniyle, vergi kaçırmaya devam ederdim. Marco bunu niye yaptı? Şimdi başka bir mühletin dolmasına dört saat kaldı. Ölüm mühleti. Feci bir şeyin olmasına sadece dört saat var, diyorum kendi kendime. Belki yüzüncü defa, oğlumdan kalan kâğıtları tarıyorum. Belki de sadece idrar tutamamadır. Belki sürekli damlamaya, akmaya başlar sadece. İkinci sınıf kompartımanlarda ışık daha loş. Mektuplarımızı başka adrese yönlendirmesi ne kadar zekice ve aynı zamanda ne kadar anlamsız. Amerikalı bir arkadaşım, yazdığı mektupta, sömürgeleşme öncesi Kuzey Amerika halklarındaki genetik sapmalar konusunda bazı kitaplar önermiş. Biz nasıl onun hayatını denetlediysek, o da bizim hayatımızı denetlemek istiyordu belki. Belki amacı buydu. İktidar savaşı. Acının epeyce vahşileştiği anlar oluyor; müthiş sancı dalgaları. Ailemizde asla çözümlenemeyen bir konu. Rousseau'da da aynı hastalık yok muydu? Sürekli sondayla. Loş ışıkta okumakta güçlük çekiyorum. Genç kadın, tesisatçısının asla makbuz vermemesine, vergi ödememesine atıp tutuyor. Gürültü sabrımı taşırıyor. Okumayı zorlaştıran ışık değil, kadınların konuşmaları. Aptalca sohbetlerine, besbelli kendileri de vergi kaçırdıkları halde vergi kaçakçılığından acı acı yakınmalarına öfkeleniyorum. Rousseau'nun da tesisat sorunu vardı. Aynı anda hem öfkeli hem kendinden memnun olmak son derece yaygın bir olgu, diye düşünüyorum. Gregory'nin mektubunu baştan sona okumayı reddediyorum. Oğlum herhalde postaneye benim ve karımın ağzından mektup yazıp imzalarımızı taklit ederek mektupların yönlendirilmesi talimatını verdi. Böyle bir şey mümkün mü? Nihayet Marco'nun elyazısıyla yazılmış bir şey buluyorum. On satırlık bir şey. Beni "İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı Deneyimi: Çağdaş İtalyan Bilincinin Biçimlenmesi" konulu bir kongre-

ye katılmaya davet eden matbu bir mektubun boşluklarına kurşunkalemle çok silik yazıldığı için daha önce atlamışım. Oğlumun, hastalığı sırasında geri döndüğü tanıdık çocukluk yazısıyla, küçük harflerle şu satırları kaleme aldığını görüyorum. Villa Serena, hatırı sayılır çeşitlilikte insan zihninin bir araya toplandığı bir yer. Şizofrenler niye hep küçük harfe dönerler? diye merak ediyorum. Buradaki hastalardan biri olarak, diye yazmış oğlum, Villa Serena'da karşılaştığım zihinlerin çeşitliliği beni hep şaşırtıyor. Zihinlerimizin inanılmaz çeşitliliği ve hepimiz ciddi sorunlar yaşamış insanlar olduğumuzdan, sorunlu durumumuz düşünülecek olursa, diye yazmış İngilizce, Villa Serena'da hepimizin aynı çatı altında birlikte yaşayabilmesi, aynı kantinde birlikte yemek yiyebilmesi, ikişer, üçer, hatta dörder kişilik odalarda birlikte uyuyabilmesi, gerçekten dikkate değer bir durum, belki de Tanrı'nın bir lütfu. Bu olağanüstü durumu düşündüğümde, şu düşünce de geçiyor aklımdan: Böyle bir şey Villa Serena'da olabiliyorsa, bütün bu farklı ve zor zihinler aynı yerde birlikte yaşayabiliyorsa, dünyada barış neden olmasın? Neden olmasın?

Yazdıklarının sıradanlığı beni şaşırtıyor. Oğlumun notu hiçbir bilgi vermiyor bana. Kimliklerini gizlemek için küçük harfle yazıyorlar herhalde. Orta yaşlı kadın, sorunun, vergilerin abes derecede yüksek, kuralların da abes derecede karmaşık olmasından kaynaklandığını söylüyor şimdi de. Kişiliklerinden kurtulmak için. Kendini niye öldürdüğü konusunda hiçbir ipucu yok. Ben de böyle bir şey yazabilirdim, diye düşünüyorum. İnsanların vergi kaçırmasına şaşmamak gerek, diye ısrar ediyor kadın. Yazdığım sıkıcı bir makalede yer alabilirdi. İngiltere'de vergi ödemek daha kolay, daha zahmetsizdir, diye yazardım, ama ödememeye karar verdiğiniz takdirde, af yoktur. Marco dünyada barışla niye ilgilensin ki? Sonra, sayfayı çeviriyorum ve bir dağın tepesindeki Birinci Dünya Savaşı askeri siluetinin acemice çiziminden (*Caporetto Savaşı*, diyor başlıkta, *İtalya kendini bir felaketin ortasında bulur*) çıkan oku izleyip oğlumun, bu kez büyük harfle, birkaç kelime daha yazmış olduğunu görüyorum: BELKİ DE BURADA, VİLLA SERENA'DA HEPİMİZ İLAÇLARIMIZI ALDI-

ĞIMIZ İÇİNDİR! İki kadın güneydeki yolsuzluklar konusunda ne zamandır beklediğim saldırıya girişirken, güneyde tembellik ve yolsuzluk hüküm sürdükçe kuzeyde sorunların çözülmesinin imkânsız olduğu yolundaki öngörülebilir mazerete sarılırlarken –siyaset yelpazesinin ortak zemini– acı içinde zar zor ayağa kalkıp kendimi kompartımandan dışarı atıyorum.

Tren gecenin içinde kayıp gidiyor. Makasların üzerinden. İvme kazanmış. Karışık makasların üzerinden kolaylıkla kayıyor, rayında ilerliyor. Espri yapmaya mı çalışmıştı? Alnımda pencerenin soğukluğunu hissetmek beni rahatlatıyor. Acı bir espri: BELKİ VİLLA SERENA'DA HEPİMİZ İLAÇLARIMIZI ALDIĞIMIZ İÇİN! Tren tünele giriyor. İlaçlar sayesinde dünyada barış. Ben artık ilacımı almıyorum. Ve bir ünlem işareti. Ve çıkıyor. Sakinleştiriciler ve çocuksu küçük harf yazılar sayesinde. Karanlık Liguria sahilinde tünellere gire çıka. Görünüp kaybolan karanlık deniz. Acaba kendi kendine düşünürken Marco son derece mantıklı, hatta sıradan, ara sıra da esprili miydi? Villa Serena'ya,* sakinleştiricileri yutarak bir arada yaşayan insanlara ilişkin bu yorumlar. Ne huzur ama! Birinci Dünya Savaşı'yla ilgili bir broşürün üstüne yazılmış. Ünlem işareti komik. Belki sadece başkalarına şifreli mesajlar gönderiyordu. Bana, karıma. Belki sadece başkalarıyla yanlış dili konuşuyor, İtalyanca deyimleri İngilizce söylüyor, bilmecemsi ifadeler uyduruyordu: İyi dilekle gölgeler uzar. Çatışmadan kaçınmak için belki. Yüzleşmekten kaçınmak için. Bu acıya uzun süre katlanamayacaksın. Roma'ya kadar dayanamayacağın kesin. Roma'ya dönüş benim için hep evliliğe dönüştü, diye düşünüyorum; çatışmaya ve asla verilemeyen kararlara dönüş. Roma'ya her dönüşümde içimi kasvet basardı. Aile mezarlığı. Roma'dan ayrılırken hafiflerdim. Karen Roma'da oturduğu halde onunla Napoli'de görüşürdük. Marco çatışmadan kaçınmak için hastalandı, kendini hapsetti. Böyle bir şey mümkün mü? Kendine şizofreni virüsünün musallat olmasını dilemek? Böyle bir huzur. Sakinleştiriciler sayesinde. Veremediğini söyle-

* Serena: huzurlu (–ç.n.)

diği karar neydi? Anlaşılmaz biri oldu. Sen de hastalanıyorsun. Senin de sakinleştiriciye ihtiyacın var. Böbrek yetmezliğiyle, acıya hapsolmuş halde hastanede yatıyorsan karınla meselelerini halletmediğin için seni kim suçlayabilir? Ya da ölüysen. Mezara hapsolmuşsan. Roma'ya vardığımızda aradan yirmi yedi saat geçmiş olacak. Şişmekte olan bir mesaneye tanınan mühlet dolmuş olacak. Peki ama niçin suçlanma bağlamında, af bağlamında düşünüyorsun? Şu anda iki tünel arasındaki boğazın bir ucundan diğerine uzanan bir viyadüğün üzerindeyiz; Torino-Cenova hattının mühendislik harikası. Deniz bir an parlıyor. Vanoli, aile ilişkilerini bir şekilde yanlış yürüttüğüm için kendimi sorumlu hissetmekte ısrar ediyorsam, karımı sorumlu görmekte ısrar ediyorsam, aynı mantıkla Marco'nun da annesiyle babası arasındaki çatışmaya aptalca karıştığı için sorumlu tutulması gerektiğini birkaç kere söyledi. O zaman üçünüz de sorumlusunuz, dedi. Üçünüz de suçlusunuz. Bir gün sorunun tamamen fizyolojik olduğunu ileri sürüyorsunuz, diyordu Vanoli gülerek, ertesi gün tamamen sizin hatanız olmasından korkuyorsunuz. Ya da karınızın. Gülüyordu. Benim hatamsa, affedilebilirdim, diye düşünüyorum. Konumum belli olurdu. Ama affedilsem, benim hatam olduğunu bilirdim. Alnımı dayadığım pencerenin serinliği, karnımdaki sancıyı biraz unutturuyor. Bir an. Öfkeniz karınıza yönelik, dedi Vanoli, bana değil. Tıpkı mesanendeki sancının, gelecek günün öngörülemeyen muammasını biraz unutturduğu gibi. Teknolojimizle gurur duyarız, diye düşünüyorum, tren hızla bir başka tünele girerken. Yokuş aşağı gidiyor şimdi. Mühendislik harikalarımızla gurur duyarız. İletişim ağımızla. Tahminlerimizle. Ama bizi çeken, muammadır. Başarılar, tahminler sadece muammayı unutturur. *Arcano è tutto.* Acı eski bir dosttur. Eski ve güvenilir. Oysa acının ötesine atılmayı göze almakla gurur duymak gerekir. Elinde tornavidayı tutarken aklında bu mu vardı? Öteye geçmek mi? Daha derine inmek mi? Metali daha derine, acının ötesine saplamak mı? Doğrudan muammaya varan teknik bir çözüm mü? Ölümün muamması. Ansızın, bu kasvetli trende pencerenin önünde dururken, kendimi son derece bilinçli, bu

uzun gün boyunca beni oradan oraya savurmuş olan duygu dalgalarından tamamen kurtulmuş hissediyorum. Şu anda oğlumun yüzünü hiçbir duyguya kapılmadan seyredebilirdim, diyorum kendi kendime. Bu bilinçlilik hali, aklı başındalığın sınırı, diye yüksek sesle konuştuğumu fark ediyorum aniden. Kelimeler kendiliğinden yüksek sesle telaffuz ediliyorlar. Kendimle suretim, karanlık tepelerin üstünde kayan yüzüm arasındaki camı buğulandırıyorlar. Bu berraklık –kelimeleri yüksek sesle söylüyorum– atlayıştan önceki profil, dağın tepesindeki asker.

*Amore.** Yanımda siyah bir kadın duruyor. Seks? İster misin? Camda sırıtan bir yüz. Elimde hâlâ sıkı sıkı tuttuğum bir tomar kâğıt. Arkadaşı birkaç metre ötede duruyor; iri Afrikalı kalçalarına yapışık kısacık bir etek. Sikiş, diyor. Gregory'nin kitabını kaybetmişim. Gregory'nin kitabını, *İtalyan Kişilik Özellikleri*'ni nerede bıraktım? Ya cep telefonumu? Bu acayip kâğıt tomarından başka hiçbir şeyim yok. Bir mühlet dolmuş. Giysilerim kirlenmiş. Kongrenin konusu, İtalya'nın kimliğini Caporetto yenilgisinde, felaket tehdidi karşısındaki olağanüstü, öngörülemez tepkide bulması olacak. Kadının üstünde deri bir etek, parlak mor bir bluz var. Bu konuda konuşmak ister miyim? Piave savunması. Milli fedakârlık. *Amore,* diye tekrarlıyor kadın. Koluma girmiş. Gregory'nin mektubunu baştan sona okumam gerekir belki. Annesinin âşığının yazdığı bir mektubu okumak Marco'da bir travma yarattı mı? Hastayım, diyorum kıza. Bir dahaki sefere, diye homurdanıyorum. Kolumu çekiştiriyor. Gregory'nin o mektupta yazdığı bir şey belki de Marco için hayatı nihayet yaşanmaz kıldı. Balyoz gecesine rağmen son derece bağlı olduğu annesiyle ilgili bir şey. Şimdi iki kolumda birer kız var. Beni ele geçirdiler. Siyah kızlar. Koridorda sürüklüyorlar. Direnmediğim sürece çekiştirmeye devam edecekler. Bir tuvalete. Ya da bir kompartımana. Niye direnmiyorum? Tam benlik bir durum. Belki de *capotreno* ile anlaşmaları var. Binin, demişti. Biletim olmadığı halde. Kuşkusuz durumumu *iyileştirmek* üzere

* Sevgilim. (–ç.n.)

ödeyebileceğim bir ceza vardır. İtalyan Devlet Demiryolları'nda her şey olabilir. Her türlü kurala aykırılık düzeltilebilir. Andreotti'nin dehası. Mücadele bile etmiyorsun, demişti Marco. Niye bu kadar öngörülebilirim? Başka biriyle sikiş, demişti. Hastaydı. Hastayım, diyorum kızlara. Gülünç bir durumdayım. Daha kararlı bir tavırla kızları itiyorum; bayılmak üzereyim, karnımdaki sancı dayanılmaz. Kemerim sıkıyor. Bu ereksiyon gülünç. Ansızın sokak lambalarının ışığı koridoru aydınlatıyor. Kızlar hem gülümsüyor, hem de endişeliler. İki hoyrat, kalın kemikli siyah kız. Afrikalı siyah. Ansızın dostça davrandıklarını fark ediyorum.

Karen bir keresinde, Benimle birlikte yaşamak istemiyorsan, karını terk etmek istemiyorsan niye fahişelerle birlikte olmuyorsun? demişti. Bunda utanılacak birşey yok, namuslu bir davranış, demişti. O zaman romantik olmak zorunda kalmazsın. Karen namuslulukla normalliği karıştırırdı. Ağlıyordu. Sant'Elena'da tuttuğum, körfeze bakan odadaydık. Ben o kadar verici, şefkatli davrandım, dedi. Fazla şefkatli davrandım, dedi. Senin yerin burası değilse niye bu kadar çaba gösteriyorsun? Onların yanıysa. Karının ve çocuklarının yanıysa. Git onlara sevgi göster. Ağladı. İstediğin seksse bir fahişeyle birlikte ol. Fahişelere ilgi duymadığımı söylediğimde bana inandı mı? Bir fahişeyle hiç birlikte olmadığımı söylediğimde. Fahişeler benim için çekici değildi. Seni seviyorum, dedim. Hep Napoli'de buluşurduk. Sant'Elena'da. Orada tanıdık birileriyle karşılaşma tehlikesi yoktu. Roma karımdı. Napoli metresim. Fahişeler yeterli bir ceza olmazdı. Bunu söylemedim. İnsan bir şeyi söyleyemiyorsa, doğru demektir. Seni seviyorum, dedim ısrarla. Karımdan asla söz etmemeyi, asla Roma'da buluşmamayı kural haline getirmiştik. Dolayısıyla Karen bu şekilde konuşmaya başladığında, ilişkimizin sonuna geldiğimizi anladım. Git karına sevgi göster, dedi. İşte o gün umutsuzluğa kapıldım. İnsan umutsuzluğa kapılır, diyoruz, birine kapılır gibi. Karen'a kapılmıştım. Başka hiçbir şey yeterli bir ceza olmazdı. Artık ayrı hayatlarımız var, dedi. Bu olayın hemen ardından, her tür insan davranışının öngörülebilirliğini kanıtla-

mayı düşünmeye başladım. Ne bulursam okumaya başladım. Hepimiz saniye karede on metre hızla düşeriz, diye yazdım. Bu konuda aldığım ilk notlardan biri buydu.

Ne istiyorsun? *Amore.* Kızlardan biri dışarıda nöbet tutuyor. Öteki bana sarılıyor. Bir başka kasvetli kompartıman. Ama boş. Hastayım, diyorum kıza. Prezervatifim var, diyor. Bir erkekle bir fahişe arasında olan biten şey, bütün insan ilişkileri arasında en öngörülebilir olanlardan biridir. Sikiş. *Fuck. Figa. Baiser.* Fahişeler çokdillidir. Mecburen. Hayır, ağır hastayım. Kız şaşkınlıkla kızgınlık arasında gidip geliyor. Keskin bir kokusu var. Yehova Şahidi olduğumu söyleyip kıyamet hakkında konuşabilirim. Yan yana oturuyoruz. Bu işleri bozabilir. Kız çiklet çiğniyor. Sabaha kadar bekleyemem, diyor. Ben aynı konumdayım. Keskin ve yabancı bir koku. Bir şeyler yapmam lazım. Sancı değişiyor, yayılıyor, genişliyor. Kız elini pantolonuma atıyor, derhal geri çekiliyorum. Sancıdan terliyorum. Bembeyaz. Yapmam lazım. Yoksa bayılacağım. Kız şüpheleniyor. Başka bir şey yapamadıkları için bu işi yapıyorlar. Paola'nın annesi de aynı durumdaydı. Paola'nın Ukrayna'daki adını hatırlayamıyorum. Sertleşmişsin hayatım, diyor, ama söylediğine kendi de inanmıyor. Bir an yüzünü, ucuz küpelerini, kıvırcık saçlarını çok net görüyorum. Gayet net görüyorum. Saçlarının ütülenmiş ve yeşil bir tokayla geriye doğru sımsıkı tutturulmuş olduğunu görüyorum. Atlayıştan önceki bilinç açıklığı.

Kız gitmek üzere ayağa kalkıyor. Dur. Bileğinden yakalıyorum. Oturup bekleyeceğimi düşünmüştüm. Ölüm anına kadar. Son durağa kadar. Kalbim aşırı hızlı çarpıyor. Bunu beklemiyordum. Böyle davranacağımı. Hızla geçen ışıklar kızın yanaklarının parlaklığını, zevksiz kıyafetine, limon küfü rengindeki gülünç gece çantasına rağmen vahşi güzelliğini ortaya çıkarıyor. Bir fahişeyle birlikte bir tren kompartımanındasın ve mesanen patlamak üzere. Otur, diyorum kıza. Otur. Israr ediyorum. Bunu öngöremezdim. Paranı vereceğim, diyorum. Beli kalın. Elimde yüz bin liretlik bir banknot. Kız kompartımanın öbür ucuna oturuyor. Elini uzatıyor. Arkadaşını çağır. Arkadaşını getir. Kız tekrar aya-

ğa kalkıyor. Cüzdanımı yanımdaki koltuğa boşaltıyorum. Bayılmak üzereyim, ölmek üzereyim. Müthiş bir acı dalgası. Bu benim. Ben olduğumu biliyorum. Hiç kuşkum yok. Ansızın kendime geldim. *Caporetto*. Kızların gözleri faltaşı gibi açılmış, oysa bunun bin beterini görmüş olsalar gerek. Bunu düşünebiliyorum. Bir faihişenin bunun bin beterini görmüş olacağını. Gün boyunca sersemdim herhalde, dikkatsizdim, kafam karışıktı bütün gün. Şu anda şaşırtıcı derecede bilinçliyim, sınırda. Felaket. *Capotreno*'ya haber verin. Sözler ağzımdan homurtu halinde çıkıyor, ama benim sesim olduğu belli. Benim bu. Lütfen. İnsanları ikna etmeyi bilirim. Beni Cenova'da indirmesini söyleyin. Hastayım. İşeyemiyorum. Tıkandım. Alın, altı yüz bin liret. Anladınız mı? Biraz daha. Alın. Bilmiyorum. Beni Cenova'da hastaneye götürmesini söyleyin ona. Cenova'da. Tünele girdik. Sallana sallana ilerliyoruz. Kızlar gitmiş. Garip, kimyasal bir ışık, kompartımanın ölgün duvarlarında ileri geri geziniyor. Kulaklarımda bir uğultu. Geri dönecekler mi? Karıma ulaşmalıyım, diyorum kendi kendime. Karıma gitmeliyim. Bana ihtiyacı var.

IX

Nereye gömülmeyi planlıyorsunuz ve mezar taşınıza ne yazılmasını bekliyorsunuz? diye sordum. Havaalanından taksiye bindim. Öğle güneşinde şehir göz kamaştırıcıydı. Güneş gözlüğümü kaybetmişim. Bütün granit yüzeylerde kuvars parlıyordu. Ölüler arasında yolumu bulmaya çalışıyordum. Senden nefret ediyorum, dedim karıma; nefret ediyorum senden, nefret ediyorum.

Mezarların şaşaası beni serseme çevirdi. Bu kör edici aydınlıkta abes ölüler. Tıpkı takside, şehri ışığa boğulmuş halde gördüğümde olduğu gibi, her zaman olduğu gibi, şehrin ihtişamından ve sefaletinden etkilendim. Mezarlar şehri bu, dedim kendi kendime, lahitler, mozoleler şehri. Göz alıcı parlaklıkta bir kırlangıç sürüsü hızla dönüyordu. Dünyanın başka hiçbir şehrinde harabe ve mezarlar bu denli baş tacı edilmez. Bunu bir makalemde yazmıştım. Trafik hızla akıyordu. Başka hiçbir şehirde insan, ölülerin arasında hareket ettiği, katmanlar halinde üst üste yığılmış ölülerin üzerinde yürüdüğü duygusunu böylesine yoğun biçimde yaşamaz. Ölülerin büyük başarıları. Her yerde taşlar, dikilitaşlar. Ölülerin zaferleri. Ölüleri kendilerine mal eden

ölüler, ölüleri anan ölüler, ölüleri öngören ölüler: Siz neyseniz, biz oyduk; biz neysek, siz o olacaksınız. Ve onların üstünde, etrafında, yüzeyde çepeçevre sefalet: parlak sıcakta asfalt ve neon, kedilerin pis kokusu, taşları, anıtları yakan, titreşen kızgın öğle güneşinde, ölüme dönüşmeyi bekleyen yüzeysel bir koşuşturma. Anıtsallık bir tür delilik içeriyor, dedim kendi kendime, havaalanından bindiğim takside. Tiber Irmağı'nın üstünde, parlak aydınlıkta iki üç kırlangıç, arkadaki kubbelerle sütunlara aldırmadan döneniyordu. Anıtların tek amacı, bizi ölülerin başardığı büyük işlere öykünmeye teşvik etmektir. Örneğin Foscolo, karımın bana şiir *–I Sepolcri–* okuduğu günlerde, aşkımız vaatlerle, şiirle doluyken, kulaklarım, karımın beni asla benim lisanım olmayacak bir lisana çeken yumuşak sesiyle dolarken. İtalyanca hiçbir zaman senin dilin olmadı, diye düşündüm, taksi şoförünün yakınmakta olduğunu belli belirsiz fark ederek. Oysa birçok bakımdan mesleğin oldu. *Al diavolo** diye homurdanıyordu. Peki ama başarılan o büyük işleri, imparatorluğun kazanımlarını şimdi hatırlayan var mıydı? Sana mesleğini, İtalya'yı, Roma'yı, bu mezarlar ve anıtlar şehrini bahşeden karındı, diye düşündüm. Otuz yıl öncesinden, karımın sesini duyar gibi oldum. Aslında hayatını bahşetti sana. Onları yüce kişiler olarak düşünen var mıydı şimdi? İmparatorlar ve papalar. Kimin umurundaydılar ki? *All'inferno, cazzo!*** Taksi şoförü nedense çok öfkelenmişti. Ölülerin başardığı büyük işlere öykünen herhangi birini tanıyor muydum? Günümüzde. Hatta yüceliği heves edilecek bir şey olarak algılayan herhangi birini tanıyor muydum? Mezarları şehri ezenlerin yüceliğini? Azamet, azametin hezeyanıdır, diye düşündüm. Sonra kredi kartı verdiğim için öfkelendiğini anladım. İmzaladım. Adımı yazdım. *Merda**** diye homurdandı. Anıt siparişi vermek çocukça bir şey, diye düşündüm, mezarlığın girişindeki büyük kemerin altından geçerken. İnsanın adını bir anıta yaz-

* Lanet olsun. (–ç.n.)

** Cehenneme kadar yolun var, göt! (–ç.n.)

*** Bok herif. (–ç.n.)

dırması. Çılgınca ve çocukça bir şey. RESURRECTURIS.* Bir taş yazıtın yanında diz çökmüş, başları örtülü iki kişi. Saflıklarının hoşa giden bir yanı var. İmparator mezarlarının siparişini veren imparatorların. Piskoposların. Yaptıklarıma bakınız. Küçük soylular. Ve kederlenin! Kibirleri neredeyse sevimli. Oniks ve lacivert taşı. Şimdi de orta sınıf. Kredi kartlarıyla. Anıt siparişi kredi kartıyla veriliyor, diye geçti aklımdan; taksi şoförünün öfkesini, ölü kaldırıcının cep telefonunu hatırladım. Kibir hem çılgınca hem de hoşa giden bir şey, diye düşündüm. Granitten bir melek borazan çalıyordu. Bu ölüleri, bu anıtsal ölüleri şimdi bir hatırlayan varmış gibi. Karımın çılgınca kibrine hep bayılmışımdır. Beni büyüleyen, kibriydi belki de. Bana hiçbir anlam ifade etmeyen bir ismi okudum. Karımın rujları ve abartılı kıyafetleri. *Celebratissimo attore.*** Büyük işlere şimdi inanan varmış gibi.

Öğle güneşi gölge düşürmüyordu. Serviler gölge yapmıyordu. Güneşin dik ışınları altında kıpırtısız bir anıt denizinde, sayısız melek, Meryem ve İsa'dan oluşan bir sanrının içinde, yüzeysel sefaletin bile canlandıramadığı, kaskatı taşlardan korkunç bir okyanustaydım. Tek bir kuş yoktu. Trafik yoktu. Kedi yoktu. Sadece adım attıkça çakılların yumuşak çıtırtısı ve nefesim. Ve her ışıldayan taşta ölülerin en güzel fotoğrafları. Ölmeden yıllar önce çekilmiş oval biçimli güzel fotoğraflar. Karım fotoğrafını yıllar önce seçmişti, hatırlıyorum. Fotoğrafların niye oval olması gerekiyor? Bir şaheser, anıt niteliğinde bir kitap yazma düşüncesi delilikti, dedim kendi kendime. Sıcaktan nefesim tıkanarak durdum. Aile mezarlığı neredeydi? Unutmuşum. Roma'da sıcağın ne kadar boğucu olabildiğini unutmuşum. Napoli'de hiç değilse hep bir esinti vardı. Anıtsallık kavramının kendisi çocukça bir şey, yetişkinlikte beslenen bir hayal. Neyi kanıtlamak istemiştim? Ölüleri anıtsallaştırmak, hayatın çılgınlığının çeşitli tezahürlerinden biri sadece, dedim kendi kendime, dirilmiş bir İsa'yla yüz yüze gelerek. Karımın fotoğraf seçimini onayladım. Her hayat

* Diriliş. (–ç.n.)

** Çok ünlü oyuncu. (–ç.n.)

çılgınlık içerir, diye düşündüm. Ne de olsa o fotoğrafı ben çekmiştim. Sadece ölüler mantıklıdır: Siz neyseniz, biz oyduk; biz neysek, siz o olacaksınız. Taşa geçirilmiş sessiz konuşma. Abes satırların arasında. LUX PERPETUA.* Artık anıtlara son verilmeli, dedim ansızın yüksek sesle, anlamsız Latince satırlar arasında kıpırtısız kaldığımı fark ederek. LUCEAT EIS DOMINI.** Cilalı taşlara son. Yüksek sesle söyledim bu sözleri. Ölümün eşiğindeyken Torino-Cenova hattında iki siyah orospu tarafından kurtarılan bir adam anıtlaşmayı düşünmemeli. Başımı salladım. Güneş ışınları dikti. Güneş gözlüğümü nerede bıraktım? Geceyarısı, lazımlık gibi boşaltılan bir adam kendini ölümsüzleştirmeyi düşünmese daha iyi olur. Marco yakılmalıydı, diye düşündüm, külleri Tiber Irmağı'na, kuşların altına, arkadaki anıtlardan habersiz, göz kamaştıran aydınlıkta dönenen Roma'nın antik kuşlarının altına serpilmeliydi. Karım o resimde çok güzeldi. Oğlumu ölümünden sonra bile hayal kırıklığına uğrattım, diye düşündüm. Onu annesinin arzularına terk ettim, bir mezara, anıta hapsedilmek üzere; çılgınlığın ve kibrin, karımın mülkiyet arzusunun bir başka tezahürü. Senden nefret ediyorum, dedim sonunda. Nefret ediyorum senden, nefret ediyorum.

Biri karıma bir iskemle vermişti. Yolun çatallandığı yerdeki mermer meleği, kırık serviyi, küçük kızın mezarını tanıdım. Yolu buldum. Mezarlıkları kızgın, acımasız güneş ışığında görmek lazım, diye düşündüm, dinlendirici, uykuyu çağrıştıran, ağıtsı ve kasvetli alacakaranlıkta değil. Karım ayak seslerimi duymuş olmalı. Ölümün uykuyla hiç ilgisi yoktur. Taze çimento kokusu vardı. İri taş mühürlenmişti. Düzgün ve ıslak bir taze çimento çizgisi gördüm. Öyle bir taşı İsa bile bir yana yuvarlayamazdı, diye düşünüyorum şimdi, büstlerle, biblolarla dolu bu odada sahneyi tekrar tekrar zihnimde canlandırırken. Kaçınılmaz biçimde, bir haç da var. Ama ben hâlâ o koca parlak taşı, iri yaldızlı harflerle yazılmış soyadını düşünüyorum. DE AMICIS. Altında oğlum yatıyordu. O taşı kımıldatmak imkânsız, diyorum kendi

* Ebedi ışık. (–ç.n.)

** Aydınlat onları Tanrım. (–ç.n.)

kendime. Alçak parmaklıklarla çevrili beyaz şeylin üzerine binen kocaman bir granit parçası. Marco bunun altındaydı. O taşı kimse kımıldatamazdı. İsa bile dirilse o kocaman parlak siyah granit parçasını yerinden oynatamazdı, diye geçiyor aklımdan şimdi, bu şık kabul salonunda. O iri yaldızlı harfler. O anıt. Şeylin üzerindeki ayak seslerimi duymuş olmalıydı, ama başını çevirmedi. Kefeninin içinde, bütün hayalleriyle birlikte boğulurdu. Karım hiç kıpırdamadı. Mezarlıkta çılgınca bir dirilmiş İsa bolluğu vardı, diye düşünüyorum, bu arada bütün ölüler mezarlarında kıpırtısız yatıyordu. Etkilenmeden. Acımasız bir ışık sahneyi sabitleştiriyordu. Durdum. Karım yüzünü avuçlarına gömmüştü. Tıpkı havaalanına giderken otobüste oturduğu gibi, Cenova uçağında oturduğu gibi, yüzü avuçlarına gömülü, iki büklüm oturuyordu. Kendini hasta edeceksin, dedim. Böyle güneşin altında. Birileri ona dingildek bir iskemle vermişti. Giorgio'nun arabasında da aynı şekilde oturmuştu. İki büklüm, yüzü ellerine gömülü. Kendini hasta edeceksin, dedim. İri bir buket beyaz çiçek solmaya başlamıştı bile. Servi gölge yapmıyordu. Cenazeyi kaçırdığım için çok üzgünüm. Hastanedeydim. Kısacık bir an başını kaldırdı. Hiç değilse heparin'imi verdiler. Ama bana bakmadı. Kalbim sağlama alındı. Pudralı yüzü bembeyazdı, güneşin altında hayalet gibi görünüyordu; üstünde siyah bir elbise vardı. Tepki göstermedi. Kimliğini bu yeni acının, matemin etrafında biçimlendiriyor, dedim kendi kendime. Bizzat matemine dönüşüyor. Bildik bir cesaret kırılması hissettim. İlk uçakla geldim, dedim. Elimden geldiğince çabuk. Sonra bedeninin gerginlikten patlamak üzere olduğunu fark ettim. Kıpırtısız havada, göz kamaştırıcı ışıkta, siyah elbisesinin içindeki bedeninin şiddet dolu gerginliğini hissediyordum. Daha önce hiç siyah elbise giymiş miydi? Teatral bir yanı vardı. Vücudu hâlâ ince. Genç değilse de. Tek ses, tırnaklarını didiklerken çıkan sesti. Gerginlikten çatlamak üzere, dedim kendi kendime. Ama benimle konuşmuyor. Mezarın başında oturmuş, tırnak etlerini didikliyor. Cenazede bulunmam gerekirdi, dedim tekrar, çok özür dilerim. Bildik hınç içimde kabarmaya başladı. Niçin özür diliyordum? Yakılmalıydı, kül-

leri rüzgâra savrulmalıydı, dedim; koca bir granit parçasının altına hapsedilmemeliydi. Ne kadar uğraşsam da o taşı, ağırlığını, bir zamanlar güneydeki illerin birinde hâkimiyet kurmuş bir soyadının iri, parlak harflerini zihnimden uzaklaştıramıyorum. Bana yabancı bir memleket. İtalyanca hiçbir zaman senin dilin olmadı. İsa bile kımıldatamazdı, diyorum kendi kendime. Gülünç bir bağlantı. Mezarında çürürdü. Kefen yırtılmazdı. İnsan zaman zaman yeri göğü birbirine katabilir, diye düşünüyorum, ama mezar taşını hareket ettiremez. Zihin zaman zaman bu bağlantıları yapar, diye düşünüyorum, ama bağlantılar taşları yerinden oynatmaz, ölüleri harekete geçirmez. Nedense eğimli taşın zarafeti ağırlığını daha da vahimleştiriyordu. Zarif, yaldızlı yazılar taşı iyice ağırlaştırıyordu. Bir de oval, iri fotoğraflar vardı: karımın annesi, büyükannesiyle büyükbabası, bir büyükamcası. Doğal büyüklüğünde çehreler. Roma'da âdet böyle. Altı mezardan beşi dolu. Doğal büyüklüğünde, diyoruz. Ölülerin fotoğrafları için. Karım fotoğrafında objektife bakarak neşeyle gülümsemiş. Henüz büyütülmedi. Seçtiği fotoğraf. Onun fotoğrafını çekmeye bayılırdım. Bütün bu anıtları müstehcen buluyorum, dedim ona. Yüzü tekrar ellerine gömüldü. Karımı ne teselli etmek mümkün ne de kışkırtmak, diye düşündüm. Bana hep bir şeyleri dayattın, diye homurdandım. Fotoğrafı çekilirken hep neşeyle gülümserdi. Sonra sesimi yükselttim. Cenaze törenini beni dışlamak için, mahsus bu kadar erken düzenledin, dedim. Besbelli, diye ısrar ettim. Çok kesin konuşuyordum artık. Bu sabah olması şart mıydı? diye sordum. Sesim kesik kesik çıkıyordu. Ne acelesi vardı? Uzun bir sessizlik oldu. Şimdi kabul salonunda oturmuş, küçük bir gümüş kutunun üzerinde, Nijerya büyükelçisinin armağanı olduğunu belirten yazıyı okurken –Papa IX. Pius'un bir büstü de var–, nihayet, onca telaşın ardından telaffuz ettiğim sözlerin ağzımdaki tadını, sesini tekrar duyuyorum: Senden nefret ediyorum, dedim. Senden nefret ediyorum, nefret ediyorum senden, nefret ediyorum.

Marco intihar etti, dedim.

Eski başbakan Giulio Andreotti'nin kabul salonunda otur-

maktayım. Geldiğimde beni kısaca selamladı –bu adam bir ceset, diye düşündüm o an– ama fotoğrafçıyı beklerken yapacak işleri varmış. Tavrı dostaneydi, ama meşguldü. Adam solgun, kırılgan bir gölge. İşi bitmiş, diye düşündüm. Ama dostane. Daha sonra, fotoğrafçı resim çekerken benimle konuşacakmış. Sırtı bir akbaba gibi kambur, yüzü baykuşa benziyor. Bana yazılı cevaplarını verdi. Bu arada onları okuyabileceğimi söyledi. Fotoğrafçı gelinceye kadar. Belli ki röportajı bu şekilde yapmaya karar vermiştik. Beklerken cevapları okuyabilirdim. Aracı benim adıma bunu kabul etmişti. Anlaşılamayan bir şey varsa, daha sonra açıklayacaktı. Nereye gömülmeyi planlıyorsunuz ve mezar taşınıza ne yazılmasını bekliyorsunuz? diye sordum, elimde kâğıtlarla. Ama Andreotti sırtını dönmüştü bile. Mezarınızın bir ulusal anıt olmasını bekliyor musunuz? Peşinde bir hizmetçi ve bir korumayla salondan çıkmak üzereydi. Adam silahlıydı. Belki duymadı. Kulakları ağır işitiyor. Belki de ben bu sözleri mırıldandım sadece. Belki hiç söylemedim. En az kırk sekiz saattir, –bu geniş kabul salonunda, rahat bir koltukta oturmuş, asla gelmeyecek olan bir fotoğrafçıyı beklerken bunun pekâlâ bilincindeyim– en az kırk sekiz saattir neyi söyleyip neyi söylemediğim pek belli değil. Yüksek sesle. Her dakikanın hesabını da veremem. Ama hiç değilse işedim. Ve sıçtım. Senden nefret ediyorum, dedim. Heparin'imi aldım. O kadarını söyledim. Senden nefret ediyorum.

Kendini tornavidayla deşti, dedim karıma.

Bunun üzerine karım bana baktı. Yaa, şimdi ilgileniyordu benimle. O da bir ceset, diye geçiyor aklımdan. Oturduğu sandalye, bir kafede uzun süre hizmet vermiş gibi görünüyordu. Karım ayağa kalktığında sallandı. O da solgun, kırılgan bir gölge. Ustalıkla koruduğu cazibesi sönmüş. Tıpkı Andreotti'nin cazibesi gibi. Kibrin büyüleyiciliği kalmamış. Gregory'nin yazdığı bir mektup vardı, dedim. Marco bir şekilde mektuplarımızı ele geçirmiş. Bir aşk mektubu. Gözleri gözlerime kenetlendi. Bana bakmasını sağlamıştım. Bir şey çocuğu çığrından çıkarmış olmalı, dedim. Kendini öldürdü. Karım ağlıyordu, ama oldukça sakindi. Bir aşk mektubu, diye ısrar ettim. Okumadım. Şaşılacak kadar korku-

suzdum. Karım gerginlikten patlamak üzereydi, ama ben bastıracağımı biliyordum. Herhangi bir müdahalenin veya bir düşüncenin her şeyi anlamsız kılabileceği noktayı aştığımı biliyordum. Anlamsız olmasına anlamsızdı elbette –bunu biliyordum– ama ben gene de bastıracaktım. Hayır, sürüklenecektim. Artık fırtınanın içindesin, dedim kendi kendime. Olay senin denetiminden çıktı. Akıntıya kapılmıştım. Ne söylemem gerekiyorsa söyleyecektim. Paola onu düzenli olarak ziyaret ediyormuş, dedim. Bunu söylemeyi planlamamıştım. Giorgio da. Belki de anlamsız değildi. Giorgio onunla düzenli olarak görüşüp satranç oynuyormuş. Birlikte Marco'yu dışarı çıkarıyorlarmış, dedim üstüne basa basa. Karımın kaskatı kesildiğinin farkındaydım. İçindeki gerginlik her an patlayabilirdi. Hâlâ patlama ihtimali olan bir ceset. Şiştikçe şişen. Ama ben korkmuyordum. Belki bunların hiçbirini söylemeyi planlamadığım için. Fırtınanın içinde, pençesindeydim. Fırtınanın kendisiydim. Bir baraj yıkılmıştı. Kendim. Bir şeylerin kırıldığını, değiştiğini anladım. Ama karım açısından hiçbir şey değişmemişti. Güneş granitin üzerinde parıldıyordu. Mezar mühürlenmişti. Karım hâlâ konuşmuyordu. Güneşle mühürlenmişti sanki. Acımasız, hoşgörüsüz bir aydınlık bütün yüzeyleri mühürlüyordu. Oysa eski başbakanın kabul salonunda perdelerin yarattığı bir huzur hüküm sürüyor, diye geçiyor şimdi aklımdan. Evet, diye düşünüyorum şimdi, eski başbakan Andreotti'nin zengin kabul salonunda, perdelerin hoş loşluğu var. Huzur veren. Marco'yu seviyorlardı, dedim karıma. Onu düşünüyorlardı. Bütün olanlara rağmen. Paola'yla Giorgio. Onu ziyaret ediyorlarmış. Marco iyiye gidiyormuş, dedim. Sesimde korkunç cezalandırıcı bir ton vardı. Ama korkmuyordum. Oldukça gereksiz bir saldırganlık. Sonra bir şey olmuş, dedim. Bir sebeple zıvanadan çıkmış. Sesimdeki olağanüstü husumetin farkındaydım. Paola Pazar günü dışarı çıkarmış onu, dedim. Kendini öldürdüğü gün.

Paola, diye mırıldandı karım. Paola. Ne? dedim. Ansızın ayağa kalktı. Paola'yı suçlamaya başladı. Delirmişsin sen, dedim. İntihar ettiğini tahmin etmiş elbette. Başka ne olabilirmiş? Ama bu

gibi şeyleri düşünmesi imkânsızmış. Marco'nun ne şekilde öldüğünü düşünmesi mümkün değilmiş. Nasıl düşünebilirmiş? Ben nasıl düşünebiliyormuşum? Paola onu mahvetmek için elinden geleni yaptı, dedi. Çıldırmışsın sen, dedim. Ayaklarını yere vuruyordu. Yumruklarını sıkıp gevşetiyordu. Paola'nın yüzünden. Taşlı şeyl çıtırdıyordu. Ölüler dirilmiş İsa'lardan etkilenmedikleri gibi bizim bağırmalarımızdan da etkilenmez, diye düşündüm. Zihnimin olaydan uzakta olduğunu fark edip şaşırdım. Ölüler senin hıncından etkilenmez, diye düşündüm. Dudakları titriyordu. Paola'nın yüzünden. Çıldırmışsın sen, dedim tekrar. Sadece ölüler mantıklıdır, kayıtsızdır. Geri adım atmadım. Belki ansızın bütün bunlardan uzaklaşmış olduğum için. Paola onu hep kıskandı, dedi karım. Hıçkırmış mıydı, nefesi mi tıkanmıştı, anlayamadım. Merhamet hep sana geri adım attırdı, diye düşünüyorum şimdi, Andreotti'nin kabul salonunda sessizce, rahat rahat otururken. Geçmişte yani. Burası da yadigârlarla dolu bir yer. Merhamet ve korku sana hep geri adım attırdı. Ama bugün öğleden sonra, aile mezarlığında geri adım atmadın. Marco mezarın içinde yatıyordu. Paola benim kendi çocuğumu doğurmamı hiçbir zaman kabullenemedi, dedi karım. Bugün öğleden sonra, güneş kadar acımasız ve mesafeliydin, diye düşünüyorum. Çiğ ışık kadar acımasız. Çocuğun mezarına vuran ışık kadar. Senin hiç bilmediğin şeyler var, diye bağırıyordu karım. Sen hiçbir zaman yoktun. Paola Marco'yu mahvetmek için ona iyi davranıyordu, diye ısrar ediyordu karım. Onu mahvetmek için baştan çıkardı. Onu bana düşman etmek için. Tıpkı seni bana düşman ettiği gibi. Anlamıyor musun? Fesat bir çocuğu evlat edindik biz, diye bağırıyordu karın, aile mezarının başında. DE AMICIS. Öfkeden gözü dönmüştü. Ama benim öfkem sarsılmazdı. Fırtınanın içindeydim. Dalgayı, bana hep meydan okuyan sel sularını göğüslemiştim. Kasıtlı bir tercih yapmaksızın bu işi başarmıştım. Dalganın kendisine dönüşmüştüm. Durgun havada kesintisiz bir rüzgârdım. Bunun bana bir mesafe duygusu vermesi ilginçti. Bu kez geri adım atmayacaksın, dedim kendi kendime. Tavır koymak mesafe yaratıyordu. Rahatlama sağlıyordu. Tuhaf bir şeydi. Sırtı-

mız mezara dönük halde, nihayet söyledim. Senden nefret ediyorum, dedim. Bu cenaze törenini beni dışlamak üzere kasten düzenledin. Beni hep dışladın. Senden nefret ediyorum. Hayatım boyunca –yıllardır provasını yaptığım sözleri nihayet açığa vurarcasına, kendimi alamayarak, ara vermeden konuşuyordum– beni dışladın. Bu düşünceleri, bu sözleri yıllardır kafamda kurmaktaydım; şimdi nihayet telaffuz ediyordum. Hem buna inanamıyordum, çiğ ışığın pullu parıltısında sanrılar görür gibiydim hem de bundan etkilenmiyordum, mesafeliydim. Sözlerin etkileyici değildi, diye düşünüyorum. Aksine, senin için bayat sözlerdi. Çok uzaklarda hissediyordum kendimi. Hayatım boyunca beni içeri çektin, dedim karıma, yüzlerce kez düşündüğüm kelimeleri tekrarlayarak, sonra da dışladın. Beni kendine âşık ettin, sonra sevilmeyi reddettin, yardımı reddettin. O kadar şaşırtıcı, o kadar önemli olan, aşikâr olanı söylememdi, diye düşünüyorum. Ama o anda dalganın pençesindeydim. Hayatım boyunca beni baştan çıkardın, sonra da başından savdın, dedim. Beni şaşırtan, kelimeler değil, onları telaffuz eden sesimdi. Seni teselli etmeme hiç izin vermedin, dedim karşımdaki siyahlar giymiş kadına. Yüzü bembeyazdı. Şimdi de bende teselli kalmadı. Senden nefret ediyorum, dedim ona, mezarlıkta, aile mezarının, üzerinde görkemli aile armasının bulunduğu kocaman granit parçasının başında yüz yüze dururken. İtalyanca konuşuyorduk. Onun mezarıydı, onun dili. Ben de, beni her reddedişinde sana ihanet ettim, dedim ona. Kelimeleri kendimi alamayarak peş peşe söylüyordum; tıpkı daha önce yüzlerce kez kendimi alamayarak kendi kendime söylediğim, kendimi alamayarak ondan gizlediğim gibi. Ağzımdan çıkmasını en beklemediğim itiraftı, diye geçiyor şimdi aklımdan, Andreotti'nin zarif kabul salonunda sahneyi kafamda tekrarlayıp dururken. Çünkü en münasebetsiz, en gereksizce zalimlikte itiraftı. Sana ihanet ettim, dedim. Marco, granit kapağın altında yine unutulmuştu, diye düşünüyorum, ama en azından karına gerçeği söylüyordun. Zalim gerçeği. Yıllar boyunca ihanet ettikten sonra. Marco seni en azından bu noktaya getirdi. Oğlun Marco seni nihayet kozlarını paylaşma noktasına, bu kor-

kunç kan dökme noktasına getirdi, diye düşünüyorum. Kendini öldürerek. Karımın yüzü bir masktan farksızdı. Beni her reddedişinde bir başka kadına koştum, dedim karıma. Gaddarca. Ansızın mesafe duygusu kayboldu. Sayısız kadınla beraber oldum, dedim ona. Ansızın sahnenin tam ortasına düşmüştüm. Karımla yüz yüzeydim. Karşı karşıya iki insandık. Karımın yüzünün yerini almış olan beyaz maskla açık açık, gaddarca konuşuyordum. Göz kamaştırıcı güneşin altında bir ölüm maskı. Beni onunla yüz yüze getiren, ağzımdan çıkan itiraftı. Onca zaman birlikte yaşadığım bu kadınla. Ölüler kavgamızdan rahatsız olmazdı. Bana bunu yaptığın için senden nefret ediyorum, dedim. Yüzü bütün cazibesini kaybetmişti. Nefret ediyorum senden. Marco, etrafındaki taş yığınından, Meryem'ler, İsa'lar ve abes sözlerden rahatsız olmadığı gibi bizden de rahatsız olmazdı artık. Buna rağmen bir hareket olmuştu. Nefretimi haykırırken, bir şeylerin yerinden oynadığını fark ettim. Bir taş kaydı. Doğrudan karımın gözlerinin içine bakıyordum şimdi. Bu hiç beklenmedik, tamamen gereksiz itiraf bende olağanüstü bir varoluş duygusu uyandırmıştı. Orada olma duygusu. Etkinlik duygusu. Karım ve ben nihayet yüz yüzeydik. Bir şeyler yerinden oynuyordu. Onu nihayet tekrar görüyordum. Ama sen bunu herkese yaptın, diye bağırdım. Karım bana baktı. Beni görüyordu. Herkesi baştan çıkardın –gözüm dönmüştü– sonra hepsini başından savdın. Bizleri kurnazca kendine çektin, sonra sırtını döndün. Gregory'nin mektubunun anafikrinin belki de bu olduğu geçiyor aklımdan ansızın. Belki Gregory'nin mektubunda Marco'nun okuduğu buydu. Annesine ilişkin, bildiği bir gerçek. Onu kendine çekmiş, sonra başından savmıştı. Tıpkı kocasına yaptığı gibi, âşığına yaptığı gibi. Bir Yehova Şahidi'ni içeri davet etmiş, onunla flört etmiş, sonra birden çocuğu başından savmıştı. Kocasını yeterince aşağılayınca. Beni o şekilde, hem seni sevip hem sana ihanet ederek yaşamaya mecbur ettiğin için senden nefret ediyorum, dedim. Buz gibi bir hararetle dedim ki: Bu cenaze törenini bensiz yaptığın için senden nefret ediyorum. Nihayet –bu sözleri doğrudan karımın yüzüne söyledim– nihayet aramızdaki her şey bitti.

Sırtımı döndüm. Arkamda, karımın sandalyesine çöktüğünü hissettim. Mezarlıkta sandalyeyi nereden bulmuştu? Bir kafe sandalyesi. Ona sersemletici bir darbe indirmiştim. Bunu biliyordum. Karına korkunç bir darbe indirdin, diye düşündüm, üstelik tepki göstermekten en âciz olduğu anda. Şimdi bu kabul salonunda, IX. Pius'un büstünün yanıbaşında, kadife perdelerle kalın döşemeliklerin loşluğunda, süzülen cılız ışıkta seçilen, sehpanın üzerine dizili yadigârların –Nijerya büyükelçisinin armağanı olan gümüş puro kutusu, herhalde zavallı bir hanedan ayrıcalığının simgesi olan, demirden koca bir anahtar– arasında otururken –büstün arkasında, papanın gülünç bir kibirle poz verdiği bir portresi var– yine her şeyi mahvettiğimi fark ediyorum. Beni ben yapan her şeyi. Evlilik efsaneni mahvettin, diye düşünüyorum. Vanoli beni bu konuda mı uyarmaya çalışmıştı? Nihayet, diye düşündüm, mezarların arasında tökezleyerek ilerlerken, nihayet becerdin. Mahvettin. Ölümcül darbeyi indirdin. Güç duygusuyla kederin birbirine karıştığı garip bir hezeyan içindeydim. Vanoli öfkeni dışavurarak kendini ve karını mahvetmenden korktuğu için sana hap vermek istiyordu, diye düşünüyorum. Üstelik bunu en olmayacak anda yapmandan korkuyordu. Oğlunun ölümü üzerine. Karına yıllar boyu süren ihanetten söz etmek için en olmayacak zamandı hiç şüphesiz. Duvarlar, Andreotti'nin dönemin ünlüleriyle el sıkıştığı fotoğraflarla dolu. Her şeyi bir kenara ittin adeta, diye düşünüyorum. Kızgın güneşin altında bir mezartaşının üstüne oturdum ve garip bir güç duygusuna kapıldım. *Cimitero monumentale*'yi* fethetmiştim. Tepesine çıkmıştım. Debdebeli taşıyla aile mezarı. Altına girmemiş, tepesine çıkmıştım. Bir şeyler yerinden oynamıştı. Tek bir hareketle bütün bir hayatı bir kenara ittin adeta, diye düşünüyorum. Karını, evliliğini. Karının sana bahşettiği her şeyi. İtalya'yı, mesleğini. Andreotti'nin verdiği kâğıtlar elimde duruyor. Öngörülebilir cevaplar, kuşkusuz. Okumama gerek var mı? İktidardan düşmüş bir lider başka ne diyebilir? İtibarı zedelenmiş bir İtalya başbaka-

* Anıtmezar (–ç.n.)

nı. Adam bir türlü gelmeyen bir fotoğrafçıyı bekleyerek burada oturmama ne kadar izin verecek? Hayatlarımızı oluşturan bütün anıtlar ve yadigârlar nihayet silinip süpürülmüştü sanki. Kabul salonu silinip süpürülmüştü; mezartaşları silinip süpürülmüştü. Evlilik efsanemiz bir anda havaya uçmuştu. İnsanın bir şeye inanması, onun sağlam ve sarsılmaz olduğuna kanaat getirmesi –kaderi olduğuna inanması– yıllar, hatta on yıllar gerektirir, diye düşünüyorum, sonra bir anda silinip süpürülür. Andreotti iktidardan silinip süpürülüvermişti işte. Üzerine sünger çekmek, güzel bir deyim. Andreotti'nin partisi kırk yıl iktidarda kaldıktan sonra üzerine sünger çekildi. Sona erdi. Kökünü kurutmak, daha da güzel. Yeri göğü birbirine katmaktan ziyade silip süpürmek. Koca bir taş parçası silinip süpürüldü, geriye bir iskelet bile kalmadı. Her ilişki bir evrendir, diye düşündüm, izzetinefis sahibi her evrenin de kendi cenneti ve cehennemi vardır. Artık ikisi de yoktu. İskeletler gevrek gevrek gülerek, sekerek sıvışıyor, göz kamaştıran aydınlıkta eriyip gidiyordu. Taş parçası yok olmuş, ardında hiçbir şey kalmamıştı. Hiçbir şey.

Marco'dan geriye kalan hiçbir şey yok, dedim kendi kendime. Üzerinde oturduğum mezara baktım. Hayatı olağanüstü başarılarla dolu biri Yaradan'a, Hakkın rahmetine kavuşmuştu. Belki bir tiyatro yönetmeniydi. Gidip gölgede oturmalıydım. Belki de bir şaheserin yazarı. Gidip sundurmanın altında oturmalıydım. Kuşkusuz bir *celebratissimo*. Aslında bu tür duygulara kimse inanmıyor, diye düşündüm. Hakkın rahmetine kavuştuğumuza kimse inanmıyor. Marco öldü. Bu tür anıtlar ahretin varlığına işaret etme iddiası taşıyor, diye düşünüyorum, ama aslında onu hapsediyor, tozu gizliyorlar. Ben de yakında öleceğim. Heparin'ini almış, bağırsaklarını boşaltmış olman, ölümsüz olduğun anlamına gelmiyor, diye düşündüm. Anıtlar, ötesine işaret ettikleri kefeni katılaştırır. Epifanik kefeni. Ardında bir şey olmadığını görmememiz gerekir. İnsan öldüğünde, cesedi bir anıtın ardına gizlenir. Birden bu çok aşikâr göründü gözüme. Daha derine indiğinde, diye düşünüyorum, Andreotti'nin kabul salonunda, kalın döşemeli koltukta otururken, hiçbir şey olmadığını gö-

rürsün. Evliliğimin ardında hiçbir şey yok, dedim yüksek sesle, mezarlıkta bir mezartaşının üstünde otururken. Palermo'da, kaldırımdaki cesedin ardında bir şey yok. Onu yaksaydık çok daha iyi olurdu. Ayağa kalktım, sonra tekrar oturdum. Sık sık ülke değiştirseydim, eş değiştirseydim, haberciliğe devam ederek hayatımı kıvır zıvırla doldurup sonunda hepsini zarif bir kabul salonunda sergileseydim çok daha iyi olurdu. Üzerinde oturduğum mezar, İsa'yı tahtında betimleyen, mermerden, güzel bir yarım kabartmayla süslenmiş, zarif bir mezardı. Kefen ne kadar şık olursa, insan kefeni yırtmamaya o kadar kolay baş eğer, diye düşündüm. Ama bulanık biçimde. Bir taç yaldızla bezenmişti. Pahalı bir tabut almak önemli bir şey. Zihnim dağılıyordu. Aynı şekilde hoş bir asa. Cesedi zarif bir anıtın altına hapsetmek. Ansızın üstüme bir yorgunluk çöktü. Gregory senden çok daha zeki, diye düşünüyorum. Senden çok daha uyanık. Yadigârlarla dolu bir ev canlandırıyorum hayalimde. Yeni bir aşk macerası. Almanca. İspanyolca. Gregory her dili çat pat konuşur. Her durumda yolunu bulur. İnsanlar gerçekten cennete gitseydi, diye geçti aklımdan, yorgun argın mezarın başında otururken, anıtlara gerek olmazdı. Böylesine aşırı bir zanaatkârlığa gerek olmazdı. Bitkin düşmüştüm. İnsanlar gerçekten iletişim kurabilse, akıl hastanelerine gerek olmazdı. Bir dilde birkaç kelime bilmek, bir aşk macerası yaşamak için yeterlidir. Yeter de artar bile. Gregory ne kadar akıllı! Evliliğimiz bir çılgınlıktı, diye düşündüm. Daha derine inme kararı çılgınlıktı. Gölgeye geçmen gerek. Doktorlar bol bol sıvı içmeni söylediler, sen hiçbir şey içmedin. Güneşin altında durmaman lazım.

Seni seviyorum, dedi.

Ufak tefek, yaşlıca bir kadın girdi salona. Tanıdım, hizmetçi bu. Buruşuk, hafifçe kamburu çıkmış yaşlı bir kadın. Parlak bir meslek hayatından geriye kalanlar, diye düşünüyordum, kıvır zıvırla dolu bir salon ve onların tozunu alan yaşlı bir kadın. Sorularıma verdiği cevaplara hâlâ bakamadım. Fotoğrafçı çok gecikti, diyor kadın. Bir telefon edebilir miyim? diyorum. Cep telefonum bozuldu. Birkaç dakika içinde gelmezse çok geç olacak, diyor.

Başkanın başka bir randevusu var. Artık başkan olmayan biri için başkan unvanı, bir cesedin üstüne dikilen zarif bir anıt kadar gülünç, diye geçiyor aklımdan. Bir yanılsama. Kendisiyle bir iki dakika konuşabilir miyim? Fotoğrafçıyı daha sonra gönderebilirim, diyorum. Ayağa kalkıyorum. Aramızda bir kanepe var; yeşil kumaşla kaplı, ahşap kısımları yaldızlı. Şöminenin yanında katlanmış bir bayrak. Üç renkli İtalyan bayrağı. Bu yazılı bir röportajdı, diyor kadın. Ellerini siyah elbisesinin üzerinde kavuşturmuş; şimdiden matemde sanki. Başkanın cevapları son derece açık seçik, diye ısrar ediyor. Belli ki hizmetçi değil, sekreter. Ne kadar aptalım. Batan gemiyi terk etmeyecek vefalı yardımcı. Andreotti'nin özel sekreteri. Yumuşak bir sesi var. Mezarın başında diz çökmüş figür. Ona bizzat sormak istediğim bir tek soru var, diyorum. Başkan rahatsız, diyor. Kimseyle görüşmese daha iyi. Bir tek soru, diyorum tekrar. Sonra birden, benim de rahatsız olduğumu düşündüğünü fark ediyorum. Benim de hasta olduğumu anladığı için yumuşak ve anlayışlı bir sesle konuşuyor. Çok hastayım. Ben de sadakatle bağlı olduğu adam gibi acı çekiyorum. Buruşuk ceketim, tıraş edilmemiş sakalım, çökük gözlerim. Hepsi aynı şeyi söylüyor şüphesiz. Ben de bu röportajı unutsam, derhal hastaneye dönsem çok daha iyi ederim. Cenazeden sonra derhal hastaneye dönün, diye ısrar ettiler. Bir tek soru, diyorum tekrar. Daha yapılacak yığınla tahlil var. Saatte en az bir bardak su, dediler. Yaşlı kadın kanepenin arkasından bana bakıyor. Sadakatle bağlı olduğu adam, korkunç şeyler yapmış olmakla suçlanan, uzun yıllar boyunca iktidarını insafsızca kendi çıkarı doğrultusunda kullanmış bir adam. Buna rağmen kadının sadakatine hayranım. Bu sadakati Andreotti esinlemiş, diye düşünüyorum, karımda asla bulamadığım, sakin ve sorgusuz sualsiz bir sadakat. Hem hayranlık uyandırıyordu hem dehşet. Bir tek soru, diyorum tekrar.

Kızgın taşın üzerinde bir böcek hızla ilerledi. Karım yanımda oturuyordu. Yolun ilerisinde, elinde çiçekler olan genççe bir kadın bizi, bir çatışma içinde olduğumuzu fark etmişti. Karım, aramızdaki çatışmayı fark etmiş insanların karşısında sahne almaya

bayılır, diye düşündüm. Böcek antenlerini oynattı. Ama karım hiçbir şey söylemedi. Gökyüzünde hiç kuş yoktu. Güneş tepedeyken kırlangıçlar gökyüzünü terk eder. Hava bomboştu. Böcek emniyetteydi. Ben de kendimi bomboş ve bitkin hissediyordum. Granit parıldıyordu. Her şeyi mahvetmiştim. Özür dilerim, dedim. Özür dilerim, şimdi konuştuğum için yani. Konuşmanın sırası değildi, diye teslim ettim. Özür dilerim. Böcek taşı hızla geçip gözden kayboldu. Karım uzun bir sessizliğin ardından konuştu: Anlatsana. Sana ne söylediler? Anlatsana. Marco'nun İtalya'daki adresimize gönderilen mektupları bir şekilde ele geçirmiş olduğunu açıkladım. Vergi affı kapsamına girdiğimi haber vermişlerdi, ama artık çok geçti. Bunlar önemsiz ayrıntılar, diye düşündüm. Mahkemeye çıkacakmışım, dedim. Gregory'den uzun bir mektup vardı. Yine önemsiz ayrıntılar. Kendi yazdığı bir not vardı; Villa Serena'da ne kadar mutlu olduğunu, orada ne kadar huzurlu olduğunu belirtmiş –kendi elyazısıyla yazılmış tek şey– orada insanlar kavga etmiyormuş. Paola'yla Giorgio ziyaretine gidiyorlarmış, dedim. Doktorlar sen müdahale edersin diye bize söylememişler. Karım içini çekti. Busi iyileşme yolunda olduğunu düşünüyormuş. Sonra Pazar akşamı –o günü dışarıda geçirmiş– bir tornavidayla kendini öldürmüş. Ağlamaya başladım. Sana söylememiştim, dedim, gözyaşları beklenmedik biçimde yanaklarımdan süzülmeye başladığında; bu kadarını kaldıramazsın diye sana söylememiştim.

Birkaç dakika boyunca ağladım. Evet. Hıçkıra hıçkıra. Belki yorgunluğun etkisiyle. Şimdi, kabul salonunda da ağlamaya başladım. Andreotti sorumu dinlemeye gelecek mi? Tek sorumu? Ağırbaşlı ve zarif bir mezarın, Hakkın rahmetine kavuşmuş başarılı bir adamın mezarının kenarında oturuyorduk. Öldüğüne inanamıyorum, diye ağladım. Yüzümü avuçlarıma gömdüm. İnanamıyorum. Nasıl öldüğünü sana söyleyemedim. Söyleyemezdim. Zavallı Marco. Marco'cuğumuz. Senin perişan olacağını düşündüm. Kendini öldürmüş. Senin beni dışlamana, tek başına ıstırap çekmene, Paola'ya atıp tutmana dayanamıyorum. Dayanamıyorum. Sen delirdin, dedim. Basbayağı delirdin. Aramız-

da her şey bitti. Ben Paola'nın evine taşınacağım. Gözyaşlarımı tutmaya çalışarak ayağa kalktım. Hiç değilse bir işe yaradı, dedim. Bu komediye bir son verdi.

Chris, seni seviyorum, dedi karım.

Andreotti'nin elyazısı gözyaşlarıyla lekelendi. Şimdi içeri girse ne yaparım? Kendimi nasıl toparlarım? Bu randevuya gelmem saçmaydı. Çok saçma. Mezarlıktan çıkıp taksiye binerek doğrudan bu randevuya gelmek delilikti; bunu şimdi anlıyorum. Taksiye binip, Santa Lucina Meydanı, demek. Delilikti. Ben delirdim. Peki ama başka nereye gidecektim? Ben kimim? Deli değilsem neyim? Üstelik bu salondaki kıvır zıvır, diye geçiyor aklımdan, gümüş yadigârlar, oval fotoğraflar, büstler, portreler, her bakımdan mezarlığa benziyor. Tıpatıp mezarlığa benzeyen bir yere geldim. Şaheserim için nihai malzemeyi toplamak üzere. Ama mezarlıktaki acımasız aydınlık burada yok, Tanrıya şükür. Meslek hayatıma uygun bir anıt oluşturacak olan bir kitap. Andreotti'nin kabul salonunda mezarlığın parlak sıcağı, acımasız aydınlığı yok. Savaş sonrası hükûmeti, her icraatımızı büyük ölçüde belirleyen, zorluklarla dolu bir uluslararası ortamla baş etmek durumundaydı, diye yazmış. Şu anda içeri girse ne diyeceğim? Bu, hata yapmadığımız anlamına gelmiyor, diye yazmış. Seni seviyorum, dedi. Çok alçak sesle konuşuyordu. Karımın sesi çok güzeldir. Nerede olduğunu, sana neler olduğunu anlayamadım. Sözlerinin arasında uzun boşluklar vardı. Âdeti olmadığı halde, yanımızdan biri geçerken susuyordu. Ben şeyle bakıyordum. Gölgeye geçmemekle delilik ediyorduk. Karın hayatında ilk kez ucuz gösterişten kaçınıyor, diye düşündüm. Acımasız öğle güneşinin altında oturmak delilikti. Bence aile mezarı bir sevgi işaretidir, dedi. Alçak sesle konuşuyordu. Öldükten sonra hepimizin bir arada olmasını istiyorum. Babamın orada olmaması çok acı bir şey, dedi. Cesedinin bulunamamış olması çok acı. Şimdi kabul salonunda, bayrakların ve Andreotti'nin olağanüstü meslek hayatının kıvır zıvırı arasında tekrar ağlamaya başladıysam, taksiye binerken artık kendimi toparladığımı, gözyaşı dökmeyeceğimi zannettiğim halde ağlamaya başladıysam, bunun sebebi, ka-

rımla birlikte bu yüzden Foscolo'yu okuduğumuzu hatırlamış olmam. *I sepolcri*'yi bu yüzden okuduk. Hiç görmediği, cesedi hiç bulunamayan babasına hâlâ üzüldüğü için. Onu hatırlamamıza yardımcı olacak hiçbir şey yok, dedi. Başında oturabileceğimiz bir mezarı yok. Karım bu üzüntüsünü hiçbir zaman atlatamadı. O anı, babasının adının Marco'ya verildiği anı unutmuştum. Babam birden yok oldu, dedi. Gökyüzünde vuruldu. Onu hiç görmedim. Ve Foscolo'nun şiirini, anıtları ve yadigârları yücelten, mezarın ötesine uzanan, mezarın ötesine inanan çılgınca sevgiyi, ahrette birliktelik düşüncesiyle büyülenme çılgınlığını yücelten ünlü şiirini ısrarla okudu. Foscolo'nun taş sevgisini kutsadığı ilahisini okuduk. Şimdi Marco, Marco'nun yerini aldı. Şimdi o ad taşa kazınacak. Benim için bu bir sevgi işareti, dedi. Paola'nın ona yakınlığı maraziydi, diye ısrar etti. Sen bunu anlayamadın. Paola bana hep, Marco'yla benim aramda kan bağı yok, derdi. Kardeş değiliz. Giorgio onu kıskanırdı, dedi karım. Genç yaşta evlenip kuzeye taşındılar diye o kadar sevinmiştim ki! Bu sayede Paola'nın Marco'dan uzaklaşacağını sanmıştım. Aralarındaki bağlılık maraziydi. Ama Paola fesattı. Marco'nun okumak için kuzeye gitmesine izin vermemeliydik, dedi. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bu, tekrar bir araya gelmelerine sebep oldu. Marco'nun üniversite için kuzeye gitmesine izin verdiğin, bu konuda inat ettiğin için seni asla affetmeyeceğim. Bu kadar aptal ve kör olduğun için –karımın sesi kesik kesik, ama acıydı– seni asla –hıçkıra hıçkıra ağlıyordu– asla affetmeyeceğim!

Bir politika, ancak oluşturulduğu koşullar bağlamında değerlendirilebilir, diye yazmış Andreotti. Ama kelimeleri, gözyaşlarıyla lekelendi. Dikkatimi toparlamam lazım. Aynı şekilde bir beyanat da, ne tür baskılar altında ve ne amaçla verildiği göz önünde bulundurularak değerlendirilebilir ancak. Adam içeri girip beni sarsıla sarsıla ağlar halde bulacaksa, ne diye eski başbakanın kabul salonunda oturuyorum? Sürmekte olan duruşmalarda, sorgu sırasında, belgelenmiş olduğu daha sonra ortaya çıkan şu veya bu ayrıntıyı hatırlayamadığım için, sık sık gerçekleri çarpıtmakla suçlandım. Ne var ki, yaptığım her şeyin koşullarını, he-

defini hatırladığım kanısındayım. Bunu aklımızdan çıkarmadan, Moro'ya ilişkin sorunuza dönelim. Moro'ya ilişkin sorum neydi? Andreotti'nin elyazısı müthiş düzgün; aynı şekilde, bu kabul salonundaki yadigârlar da inanılmaz derecede düzenli bir biçimde yerleştirilip sınıflandırılmış, diye geçiyor aklımdan. Fotoğraflar soldan sağa, tarih sırasına göre düzenlenmiş. Oysa ben, öngördüğüm cevap şöyle dursun, Marco'nun Milano'ya gidişini hangi bağlamda tartıştığımız şöyle dursun, sorduğum soruyu bile hatırlayamıyorum. Mezarlar da aynı şekilde düzenli biçimde sınıflandırılmıştı. Kazandığım pek az sayıda mücadeleden biriydi. Mezarlar da aynı şekilde ilkel bir geometriyi gerektirir. Novara değil, Milano. Sadece ölmüş olan bir şey öngörülebilirdir. Ana kucağından kurtulma meselesi, dedim Vanoli'ye. Bu yüzden ısrar ettim. Annesinin kucağından kurtulması şart. Kadın *hem* Gregory'ye *hem de* oğlumuza sahip olamazdı. Belki de burada, Andreotti'nin kabul salonunda, gölgelerin arasında böcekler vardır. Yardım edin bana, diye yazmıştı çocuk, banyo penceresine. Giorgio o sırada evden ayrılmış mıydı? O akşam. İkisini yalnız mı bırakmıştı? Marco'yla Paola'yı, Paola'nın evinde yalnız mı bırakmıştı? Çocukları dışarı mı çıkarmıştı? Biz kardeş değiliz, kan bağımız yok. Marco niçin Paola'nın saçına tereyağı sürdü? Bunun anlamı neydi? Moro, çok sözü edilen suçlamalarını kaleme aldığında Kızıl Tugaylar'ın elindeydi, diyor Andreotti, öngörülebilir biçimde. Annesinin saçına çamur sürdü. Hapsedilmiş bir adamın, kafasına tabanca dayanmış halde yazdığı sözleri ciddiye alabilir miyiz? Yardım edin bana, diye yazmıştı Marco.

Karımın sesi telaşını yitirmişti. Yanımda oturuyordu. Alışılmadık bir teslimiyet içindeydi. Sen de bunaldın, bitkin düştün, diye düşündüm. Bir çocuğum daha oldu diye Paola'nın benden ne kadar nefret ettiğini hiçbir zaman anlayamadın, dedi. Bir oğlum oldu diye. Benden intikam almak için her şeyi yapabilirdi. Ama ben bütün bunları daha önce de duymuştum. Paola aleyhinde tek söz duymak istemiyorum, dedim. Başımı salladım. Aralarında bir şey olduğuna inanmam mümkün değil. Marco'nun öldüğüne inanmam mümkün değil. Mezarın alçak duva-

rının üstünde yan yana oturuyorduk. Busi beni uyardı, dedim; bu tür korkunç olayları kendimize açıklayabilmek için hepimizin hikâyeler uydurduğunu söyledi. Geçmişi uydurduğumuzu. Belki de hiçbir açıklaması yoktur oysa. Aralarında hiçbir şey olmadığından eminim, dedim. Uzlaşmaya hazır bir tonda konuşuyordum. Karıma kendisinden nefret ettiğimi söyledikten sonra, şimdi uzlaşmaya hazırdım. Merhumun dikkate değer başarılarının sırayla işlendiği pul pul kuvarsın üzerinde güneş parıldıyor, yazıları okunmaz kılıyordu. Işık ne kadar parlak olursa, ifşaatın imkânsızlığının da o kadar aşikâr olduğu geçiyor aklımdan. İnsan ne kadar açık seçik görürse, muamma o kadar kaçınılmaz olur, diyorum kendi kendime. Hemen üstümüzdeki ufuk. Her şey öngörülebilir olsa da, muammanın ufku hemen üstümüzdedir. Oysa köşelerde böceklerin gizlenebileceği loş bir odada, muammaların günün birinde açıklığa kavuşacağı düşünülebilir. Güneşli Roma öğle sonrasının, şehrin sefalet ve telaşının çekilmiş perdeler tarafından özenle dışarıda tutulduğu kasvetli bir odada, insan hâlâ bir iki soru sormaya hazırlanabilir, diye düşünüyorum. Andreotti hep kendini kasvet ve muammayla sarmaladı. Cevapları baştan aşağı öngörülebilir. Buna rağmen onu anlayamıyorum. Belki de nihai olan kimi kararların tam olarak hangi koşullarda alındığını hiç hatırlamıyorum. İngiltere'ye gitmemiz gerektiğini savunurken, Vanoli'nin tavsiyesine uyuyordum. Karınız İngiltere'ye ve İngilizliğe bu kadar karşıysa, oğlunuzu bir İngiliz okuluna göndermeyi kabul etmesi tuhaf, demişti psikiyatr. Onu Paola'dan ayırmak için kabul etti, diye geçiyor şimdi aklımdan. O sırada bunu anlamamıştın. Onu ablası olmayan kızdan ayırmak için. Andreotti'nin sigara içmediği herkes tarafından bilindiği halde, Nijerya büyükelçisi niye bir puro kutusu hediye etmiş? Andreotti'yle Podgorni'nin kucaklaşmasının ardında neler yatıyor? Bizim aramızda da uzun süreli bir soğuk savaş vardı, diye düşünüyorum. Şimdi sona erdi. İktidarın ardında bir muamma olmadığını öğrenseler, insanlar hayal kırıklığına uğrardı, diye kestirip atmış eski başbakan. Oysa sizi temin ederim ki... Bütün bunlar baştan aşağı öngörülebilirdi.

Mara, dedim. Elimi elinin üzerine koydum. Teninin soğukluğu irkiltici, diye düşündüm. Mara. Adını, karımın adını tekrarladım. Adını söylediğimi fark ettim. Aramızda her şey bitti, dedim. Sana akla gelebilecek her şekilde ihanet ettim. Beni kendinden nefret ettirdin Mara. Çocuğumuzu kaybettik, dedim, oğlumuzu kaybettik; kızımızı da kaybettik, torunlarımızı da. Hiçbir şeyimiz kalmadı. Mara. Hiçbir şey kalmadı. Hayatımız boyunca kendimize bomboş bir yaşlılık hazırlamaktan başka şey yapmadık. Ben çok kötü davrandım, dedim. Bütün bunları yıllar önce söylemeliydim. Sen de çok kötü davrandın Mara. Bütün bunlar yıllar önce, konuşmak hâlâ bir yarar sağlayabilecekken söylenmeliydi. Biz konuşacağımıza entrika çevirdik Mara. Kavga ettik. Ama konuşmadan. Marco bıraktığı notta Villa Serena'nın ne kadar huzurlu olduğunu yazıyordu. Huzur arıyordu, huzur buldu. Tartışmalarımız artık onu rahatsız edemez. Şimdi de, Paola'yla kavgalı olduğun için torunlarımızı bile göremiyoruz. İki yaşlı insanın torunlarını kaybetmeleri, hayattaki yerlerini, geçmişlerini kaybetmeleri çılgınlık Mara. Aramızda her şey bitti, dedim karıma.

Kalkıp gideceğimi düşünmüştüm, ama hâlâ o gösterişli mezarın, o adamın dikkate değer başarılarının yanında, alçak mermer duvarın üstünde oturuyordum. Aramızdaki gerginlik kalkmıştı, ansızın yok olmuştu. Onun adını söyledin, diye düşündüm, karının o güzelim adını söyledin: Mara. Aranızda, Chris'le Mara arasında her şeyin bittiğini açıkça, mantıklı biçimde söyledin ona. Hayatımız bitti. Soğuk elinden gerginliğin uçup gittiğini hissediyordum; buna rağmen mezarlığın kıpırtısız aydınlığında ışık beni o mezara mıhlamaya devam ediyordu. Sadece otuz yıl. Karın susuyordu. Mara, dedim tekrar. Adını söylemek garip. Foscolo'yu hatırla, dedim. İnsanlar hüznü mumla arar, diye alıntı yaptım. Kendimizi bedbaht etmek için yeri göğü birbirine kattık Mara. Mara –bu ismi tekrarlayıp durmak benim için çok önemliydi o sırada, bir kurtuluştu– uçağa binmemi niye istemedin? Morga girmemi niye istemedin? Niye beni sürekli, sürekli dışlıyorsun? Niye hep Marco'nun benden tamamen farklı olmasıyla övündün? Benim tam tersim olmasıyla? Şimdi de beni

sevdiğine inanmamı istiyorsun. Niçin? Neden yapıyorsun bunu? Öldür beni, dedi. Karım bana döndü ve kendisine bakmaya zorladı. Kolumu çekiştirdi. Öldür beni. Öldürsen daha iyi. Sesinde, buz gibi elinde gerginliğin izi yoktu. Hafifçe sarstı beni. Cazibesi, gururu uçup gitti. Cezalandır beni, dedi. Lütfen. Sana bu kadar acı çektirdiysem öldür beni. Sana acı çektirmeyi hiçbir zaman istemedim Chris, dedi.

Doğru değil bu! Ayağa kalktım. Yalan söylüyorsun! Kuzeye her gidişimizde bilerek Paola'yla görüştürmedin beni. Çocuklarla görüştürmedin. Torunlarımla. Gregory'yle birlikte bile bile aşağıladın beni. Ben de bile bile sana acı çektirdim. Evet. Bile bile yaptım. Sana acı çektirdim. Seni bile bile aşağıladım. Courteney'nin davetinde yine aynı şeyi yaptım. Buna bir son vermek gerek, dedim. Mara. Ayağa kalktım. Bir son vermek gerek! Sana akla gelebilecek her şekilde ihanet ettim. Sen akla gelebilecek her şekilde hayatımı çekilmez hale getirdin. Mara, Mara! Ayaktaydım. Her şeyimizi kaybettik. Birbirimizi bundan daha fazla mutsuz edemezdik. Sonra ben önde o arkada, çökmüş ihtiyarlar ölülerini, parsellerini, aile mezarlarını ziyaret ederken, taksilerin beklediği kemerin ve çiçekçi tezgâhlarının olduğu yere doğru yürümeye başladık.

Buona sera,* diyor. Sırtı bir akbaba gibi kambur, yüzü bir baykuşa benziyor. Adam bir ceset, diye düşünüyorum. Andreotti'nin işi bitmiş. Uzattığı eli, ıslak bir sonbahar yaprağı. Sana üç parmağını uzattı sadece. Kalın camların ardındaki gözleri suyun altındaymış gibi bulanık. Ağladığını göremez, diyorum kendi kendime. Ne kadar görebiliyor? Kocaman, dalgalı camların ardında gözlerini bulamıyorum. Benim gözlerimse yanıyor, Sekreter gördü ama. Sekreter hasta olduğumu biliyor. Siyahlar giymiş, kamburu çıkmış yaşlı bir kadın. Vefalı hizmetkâr gözlerimi gördü. Fotoğrafçımız gelmedi demek? Sesi ince ve titrek. Ama müstehzi. Anlamış olabilir mi? Bu röportaj nerede yayımlanacaktı? *The Times*, diyorum. Yalan söylüyorum. Bir sessizlik oluyor. Dik

* İyi akşamlar (–ç.n.)

arkalıklı bir iskemleye oturdu. Öne doğru eğilerek oturuyor, bacak bacak üstüne atıyor; örümcek gibi bir bedenin üstünde kocaman bir baykuş suratı. Derisi parşömen gibi. Andreotti'nin işi bitmiş, diye düşünüyorum. Sırtı kambur, yırtıcı. Ama tavrı dostane. Konuşmaya başladı. Yadigârlar hakkında. Sesi titrek, cazibesini kaybetmiş. Anahtar Vatikan'ın armağanı, diyor gülümseyerek. Vatikan'da geçen bir polisiye roman yazdığını biliyor muymuşum? Hâlâ cazibesini kullanmaya çalışıyor. Ayrıca bir IX. Pius biyografisi. Hâlâ caka satmaya çalışıyor. Büstü, portreyi gösteriyor. Nereye gömülmeyi planlıyorsunuz? diye soruyorum ansızın. Mezar taşınıza ne yazılmasını bekliyorsunuz? Kapıya vuruluyor. Koruma kapıda. Sekreter, Mr. Burton, karınız geldi, diyor. Sizi acilen görmesi gerektiğini söylüyor.

Ama Andreotti konuşmaya başladı bile. Soruna cevap veriyor. Kesintiyi fark etmemiş gibi görünüyor. Karım nerede olduğumu öğrenmiş. Niye geldi? Andreotti kadar tecrübeli, baskı altında her tür gaddarca ve kışkırtıcı soruya cevap vermeye alışkın bir adamın, cenaze ayrıntılarına ilişkin acımasız ve saldırgan sorular karşısında en ufak bir tedirginlik duyacağını düşünmek gülünçtü. Gülümsüyor. Tedirgin etmek şöyle dursun, onu neşelendirdim görünüşe bakılırsa. Andreotti gibi eski bir kurdu mezarı hakkında saldırgan sorularla köşeye sıkıştırabileceğimi zannetmem ne kadar gülünç. Ellerini ovuşturuyor. Sekreterinin alçak sesle söylediklerini duymamışa benziyor. Yaşlı ceset tekrar harekete geçti. Onu tetikledim. Bir dakika, diyorum sekretere. Gözlerimin şiş ve kanlı olduğunu gördü. Karımla bir buhran yaşamakta olduğumuzu biliyor. Karım yine harekete geçti, diye düşünüyorum. Öğleden sonraki düellonun ardından yeri göğü birbirine katıyor. Savaşmaya hazır. Marco'nun ölümüyle gerçeğin nihayet ortaya çıkmasının ardından. Marco'nun intiharıyla. Ne yapmayı planlıyor? Onca zaman çalışılmış kelimeleri telaffuz etmenin hazzını tekrar yaşıyorum. Senden nefret ediyorum. Adını duyuyorum tekrar: Mara. Sana akla gelebilecek her şekilde ihanet ettim. Mara Mara Mara. Şu anda burada. Santa Lucina Meydanı'nda. Ama Andreotti sadece kendisiyle, mezarıyla, anıtıyla

meşgul. Bildiğiniz gibi, Mr. Burton –Andreotti sekreterinin konuşmasını fark etmedi– yüce De Gasperi'yle ilk kez 1938'de, Vatikan kütüphanesinde karşılaştım. Dudaklarını büzüştürüyor. Yüce Alcide De Gasperi! Kanlı gözlerimi, dikkatimin aşikâr biçimde dağıldığını fark etmedi. Çok garipti –konuya ısınıyor–, onun kim olduğunu, ne kadar önemli biri olduğunu hiç bilmiyordum; oysa o benim Katolik gençlik hareketi çerçevesindeki mütevazı faaliyetlerimden haberdardı. Karım benim kararımı kabul etmemiş, orası belli. Telefonlar etmiş, taksilere binmiş. Biniş kartı olmaksızın Heathrow'da uçağa biniş kapısına ulaşabilen bir kadın, dil dökerek eski bir başbakanın bürosuna da girebilir, diye geçiyor aklımdan. O andan itibaren, diyor Andreotti, De Gasperi'yle ittifak kurduğumuz andan itibaren –müthiş bir heyecan ve panik kaplıyor içimi– De Gasperi, ben ve Moro, önce *Partito Popolare*'de,* daha sonra *Democrazia Christiana*'da** ülkemizin maddi ve manevi kalkınması yolunda birlikte çalışmaya başladığımız andan itibaren, okun yaydan çıktığını, kaderimin bu olduğunu anlamıştım: Yüce Tanrı'nın bana bahşetmiş olduğu imkânları kullanarak, ciddi biçimde bölünmüş bir İtalya'yı, korkunç bir savaşın, unutmayın ki sonunda iç savaşa dönüşmüş bir savaşın getirdiği yıkım ve bölünmeden, hem maddi hem manevi bakımdan daha iyi bir geleceğe taşımaya katkıda bulunmak. Dindar karım, fırtına gibi salona dalıp haç çıkarmayı ve diz çökmeyi ya da suratıma bir tokat atmayı bile başarabilir, diye geçiyor aklımdan. Andreotti cevabını ne zaman bitirecek? Cevabına inanılmaz derecede ısındı. Önce seninle görüşmeyi reddetti, diye düşünüyorum, şimdi de yakanı bırakmıyor. Sekreteri küplere biniyor olmalı. Sorduğun acımasız ve saldırgan sorunun ardından, seninle konuşmaktan çok memnun; öğleden sonrayı, mesleği, kaderi ve kaderinin mezarında ne şekilde sergileneceği konusunda boş laflar ederek geçirmeye niyetli. Kibir ve dindarlık adeta birbirini davet ediyor, diye düşünüyorum, biri diğerini destekliyor. Tıpkı maddi ve manevi kelimelerinin birbirlerinden ayrıla-

* Halk partisi (–ç.n.)

** Hıristiyan Demokrat Parti (–ç.n.)

mamaları gibi. Ülkemin maddi ve manevi açıdan kalkınması, diye tekrarlıyor. Gülüyor, Giulio Andreotti gibi eski bir kurdun, mezarına ilişkin acımasız bir soruyla tedirgin edilebileceği yolundaki zannıma, safça varsayımıma gülüyor. Craxi onun için bin canlı demişti. Craxi'nin lafı mıydı? Yüce De Gasperi tarafından esinlenen bu misyon uğruna hiç durmadan çabaladım, diye açıklamada bulunuyor Andreotti. Bu noktayı vurgulamaya kararlı. Sonuç da verdi, diye ısrar ediyor. NATO'nun, Avrupa'nın, kalbinde konumlanan müreffeh bir İtalya, Mr. Burton. Sorumluluk sahibi, olumlu bir İtalya. De Gasperi'yle Vatikan kütüphanesinde tanıştığım, ittifakımızın kurulduğu gün, böyle bir şey mucize sayılırdı. Faşizm çılgınlığının doruk noktasında. Sizce de öyle değil mi? Eski kurda en çok ısınacağı soruyu sorduğumu anlıyorum. Bu arada karım Mara koridorda, kabul salonundan önceki bir odada beni bekliyor. Aklı başından gitmiş, perişan halde, kederin doruklarına çıktığı aşikâr olmalı. Belki yalvarıp yakarmaya hazırlanıyor. Belki de saldırmaya. Hatta baştan çıkarmaya. Ya da kendini öldürmeye. Ne olursa olsun, yine de bekliyor. Bu alışılmadık bir durum. Hayır, duyulmamış bir şey. Karımın beklemesi görülmemiş şey. Saldırıya geçmeye niyeti olsa bekler miydi? Silahlı bir koruma, karım için engel teşkil etmez, diye düşünüyorum; eski başbakan Andreotti'yle görüşmemi bölmeye niyetlense, Mara'yı durduramaz. Andreotti gülüyor. Karım beni rezil etmeye niyetlense, diye düşünüyorum, bundan iyi fırsat bulamazdı. Bu fırsatı kaçırmazdı. Andreotti öngörülebilir biçimde acımasız sorumu kendini methetmek için kullanıyor. Sorum onu hiç mi hiç tedirgin etmedi. Ama bu çoğulcu bir toplum, Mr. Burton; muhalefetin var olduğu bir demokrasi. Adımı hatırlama zahmetine katlanmış ve tekrar tekrar söylemeye kararlı. Görüştüğü binlerce gazeteciden birinin adı. Başka türlüsüne izin vermezdim, diyor, örümcek bedenini öne doğru eğerek. Andreotti'nin öteden beri herkesin adını hatırlamasıyla ün saldığını hatırlıyorum. Tıpkı Blair gibi. Ne garip bir incinebilirlik ve tehditkârlık karışımı, diye düşünüyorum. Hem bir ceset hem bir akbaba. Kadavramsı bir açgözlülük. Başka türlüsüne izin veremezdim, diye

tekrarlıyor. Bir muamma olduğu kesin. Ama dikkatimi toparlamam gerek. Karımın gelişi yine zihnimi hızlandırdı. Zihnim yine hummalı bir faaliyet içinde. Aşırı hummalı. Düşünceni harekete geçiren hep şu veya bu şekilde karın oluyor, Mara oluyor, diye geçiyor ansızın aklımdan. Planladığın bir düşünce olmasa da. Ama dikkatimi toparlamam gerekiyor. Dolayısıyla, benim misyonum ve kaderim olarak gördüğüm şeyi, başkaları, bildiğiniz gibi son derece olumsuz değerlendiriyor; muhtemelen, savaştan sonra ülkemiz ciddi biçimde bölünmüş olduğundan, bir safta yer alan bir aziz, karşı saftakilerce şeytan olarak görüldüğü için. Bunun farkındasınızdır. Benim gibi, bölünmeyi ortadan kaldırmayı, bir uzlaşma sağlamayı, ulusumuzu maddi ve manevi açıdan kalkındırmayı amaçlayan kişiler ise, daha da şeytani kabul ediliyordu. Uzlaşma yolunu seçenler. Çok sayıda kurban verilmiş de olsa, geçmişin gömülmesi gerektiği konusunda ısrar edenler. Andreotti gülümsüyor. Tıpkı Vanoli'nin daima gülümsediği gibi. Hatta bazıları, hayat hikâyemi, beni örgütlü cinayetlerin beyni olarak gösterecek şekilde, inandırıcı biçimde yorumlamayı başardılar Mr. Burton. Andreotti gülüyor. Zaman zaman benim bile inanasım geliyor. Andreotti gülmeye devam ediyor. Vanoli de senin kışkırtıcı sorularından hiç etkilenmezdi. İtalya'nın eski başbakanı sana gülüyor, diye düşünüyorum; cenazesine ilişkin o saldırgan soruyu soruşundaki gülünç haddini bilmezliğe gülüyor. Vanoli de olsa aynı şeyi yapardı. Benim bile, acaba kaderimi tamamen yanlış mı anladım diye düşündüğüm oldu, diye kıkırdıyor. Bunu son derece komik buluyor. İnsanları niye güldürüyorum? Andreotti aylardır bu kadar eğlenmemiş gibi. Mezar taşımda ne mi yazacak, Mr. Burton? Ansızın öne doğru eğiliyor, samimiyet kozunu kullanıyor. Karım hiç değilse ağladı. Aramızda kalsın ama, ben aleyhimdekilerin abartılarının kendilerini çökerteceğini ve gerçeğin ortaya çıkacağını düşünüyorum. Bunu umuyorum. Arkasına yaslanıyor. Mara ağladı, belki şu anda da ağlıyor. Ne var ki, mezarın ötesindeki şöhretim başkalarını ilgilendiren bir mesele, Mr. Burton. Ben doğduğum köydeki aile mezarımızda, Ülkesine hizmet etmiş basit bir adam, yazmasını dilerim.

Kaderini tamamlamak, yani ülkesini kalkındırmak, korkunç yaraları iyileştirmek için çabalamış basit bir adam. Mezar taşımda bu sözlerin yer almasını isterim. Ama elbette önemli olan, gerçeğin bu olduğunu benim bilmem. Önemli olan, benim vicdanımın huzur içinde olması; başkalarının...

Gitmem gerekiyor. Ayağa kalktım. Nihayet onu şaşırtabildim. Sözü ağzına tıkandı. Onu tedirgin ettim. Huzur kelimesini kullandı. Vicdanım huzur içinde. Andreotti'nin son derece huzurlu olduğu doğru, diye düşündüm. Müstehcen bir huzur. Çılgınca bir huzur. Villa Serena. Bu adamın kendine söylediği yalanlar son derece inandırıcı; şizofrenisi gayet dengeli, idare edilebilir, hatta yararlı, hatta onun en büyük kozu, hatta ve hatta dehası. Böyle bir adamla konuşmanın ne anlamı var? Huzurlu insanlar, kendine işkence edenlerden daha deli, diye düşündüm. Kendi kaderine ilişkin değerlendirmesi –aksi yöndeki bütün kanıtlara rağmen– hâlâ huzurlu, kaya gibi sağlam, güvenli, mezar taşı kadar sabit ve sarsılmaz olan bir adamla konuşmanın anlamı yok. Vanoli çözümlemesinde bir milim kıpırdamazdı. Virüs kaynaklı başlangıç. Belki haklıydı. Belki hâlâ vefalı hizmetkârlarıyla çevrili olduğu için, diye düşünüyorum hayretle; mezar taşına övgü dolu sözler yazacak, övgü dolu taş yazıtların dibinde diz çökecek vefalı hizmetkârlarıyla çevrili. Belki bu adamlar, Andreotti ve Vanoli, karım gibi rahatsız edici, kışkırtıcı, meydan okuyan bir varlık, insanın durulmasına asla izin vermeyen bir kadın olan Mara'm gibi rahatsız edici bir varlık kendilerine meydan okumadığı için huzurludurlar. Mara senin durulmana, gevşemene hiç izin vermedi, diye geçiyor aklımdan. Sana İtalya'yı bahşetti. Zihnini bahşetti. Andreotti'nin karısına ilişkin hiçbir zaman hiçbir şey duyulmadı. Hiçbir skandala adı karışmadı. Oysa Mara'yla yaşamak müthiş yorucu. O sana her şeyi verdi. Ansızın ayağa kalkarken, Andreotti'nin, hayatına anlam kazandıran, onun gölgesinde yaşamalarına imkân veren bir yorumda ısrar eden hizmetkârlarla çevrili olduğunu fark ediyorum. Benim mezarlıkta karşılaştığım göz kamaştırıcı aydınlıktan korunuyor. Andreotti etrafını bir muvafakat korosuyla doldurmuş. Karısı ona *presidente* diye mi

hitap ediyor acaba? Bir alkışçılar korosunu yönetiyor, sonra da kabulleniyor. Böyle bir adamla konuşmanın ne anlamı var? Aleyhindeki binbir korkunç suçlamaya rağmen tamamen müstehcen biçimde, hayran olunacak kadar huzurlu bir adam. Karımı görmeliyim. Niye geldi acaba? Mara'yla konuşmam gerek. Böyle bir adamın söyleyecekleri, kelimesi kelimesine belli. Saldırgan herhangi bir soru, kendini methederek cevaplandırılacak. Ne kadar aptalım, ne kadar cüretkârım. Ama sonradan düşünüldüğünde her şey öngörülebilirdir. Kendilerini sorgulamayan, kendilerini böylesine kolayca, rezilce kaderlerine inandırmış insanlarla konuşmanın hiçbir anlamı yok, diye düşündüm. Ayağa kalkarak nihayet onu şaşırtmayı başarmıştım. Düşünmeden, istemeden, nihayet onu gafil avlamıştım. Onu gafil avladın. Benim gitmem gerekiyor, dedim. Karımla konuşmam gerek. Bir an, şaşkınlık maskı canlandırdı. Sözü ağzına tıkandı. Karım kendini sorgulamaya mı başladı? İtalya'nın eski başbakanının kafası karıştı bir an. Gitmem gerek, dedim. Bu konuşmaya daha fazla zaman ayıramayacağım, Mr. Andreotti. İlgilenmem gereken daha önemli işlerim var. Koridora çıktığımda, sekreter, Karınız gitti Mr. Burton, dedi ve bir kâğıt parçası uzattı.

X

Yüzü ışığa eş. Güneşte parlıyor. Göz kamaştıran, kamaşmış gözleri. Mara, Buda'yı baştan çıkaran şeytan. Gözleri, saniyenin iki yüz ellide biri kadar bir süre ardına kadar açılıp gökyüzüne meydan okudu. Güldük. Ama o Mara erkekti, bir erkek şeytandı. Tanrılar ne zaman bir erkeğin kendisini aştığını görseler, dedim ona –ama bu yıllar önceydi– onun aklını çelmek için bir kadın gönderirlerdi. Pırıl pırıl dişler, geniş ve ince ağız. Düşüncelerinin hızını kesmek için, diye açıkladım. Bunu uzun yıllar önce, Roma'da bir büyükelçilikte söyledin. Uzun, beyaz boyun. Ya da sevdiği kadını baştan çıkarması için bir başka erkek gönderirlerdi. Kıskançlıkla aklını çelmek için. Tanıştığımızda söyledin bunu. Kırık dökük bir İtalyancayla. Bir büyükelçilik davetindeydiniz. O, pembeler içinde göz kamaştırıyordu. Aydınlanma'yı önlemek için, diye açıkladın. Ne kadar ciddi bir delikanlı! İtalyancan çok kötüydü o sıralar. Korkarım fena halde aklımı çeleceksiniz, dedi delikanlı, pembeli kadına. Parlak pembe ruj sürmüştü. Tanrılar hırs konusunda çok serttir, dedin gülerek, devamı gelecek olan geceyarısı sohbetlerinizin ilkinde. Saçları, yakından bakıldığında, bir koyu renk bukle patlaması; her tara-

ğı durdurabilecek kadar gür –başa çıkması imkânsız saçlarım, diye övünürdü– okşayan elleri, çözmeye kalkışmaları durduracak kadar gür. İnsan senin saçlarına elini daldırdığında, diye fısıldamıştım bir keresinde –çılgın buklelerim, diye iç çekerdi– elini mutluluğa daldırmış gibi oluyor. Mutluluk, diye mırıldandım –ama bu çok eskidendi– yüzün onun saçlarına gömülü konuşarak. Yıllar sonra –on beş mi, on sekiz mi?– tebessümü bilgiç, göz kamaştırıcı, muzaffer ane. Işığa ve aydınlanmaya karşı. Makyajlı. Arkada Amalfi sahili, güneşe boğulmuş Napoli. Vapurla Capri'den dönüyorduk. Makineyi ayarladım. Tam tersine, diye itiraz etti, Mara, Baltlar'ın doğurganlık tanrıçasıdır. Başını yana çevirdi. Ceza değil, mükâfat. Güldük. Fransız büyükelçiliğindeydik, hatırlıyorum. Bu tür şeylerin, cezalarla mükâfatların birbiriyle bağdaşmayan şeyler olmadıklarını bilmiyorduk. On sekiz yıl sonra, deklanşöre bastım. Evliliğimizde korkunç bir eşzamanlılık vardır. Saniyenin iki yüz ellide biri sabitlendi; daha sonra, yıllar boyunca, o güzelim fotoğrafa, hayatta çektiğim en güzel fotoğrafa, tıpkı şimdi baktığım gibi bakarken, aile mezarının graniti üzerinde yana eğilip göz kamaştıracak olan o yüze, hiçbir zaman ötesine geçemediğimi düşündüğüm, asla aşamadığım o yüze –belki de bir yüzü aşabileceğini düşünmek zaten hata– bakarken, daha sonra, yıllar boyunca, merceğin önündeki gözle arkasındaki göz arasındaki tek ilişkinin, birinin ötekinde kaydedilme arzusu, ötekinin de ona sahip olma arzusu olduğu geçecekti aklımdan. Birbirine girmiş iki ufuk. Nikon eski bir takıntıya, ne zamandır uzayıp giden oyalanmamıza aracılık etti. Daima mutsuz olduğumuz doğru değil, diye yazmış o kâğıda. Doğru değil Chris. Andreotti'nin sekreteri kâğıdı okumuştu elbette. İngilizce, Seni seviyorum, diye yazmış.

Bir ses, Anne, diye sesleniyor. Burası hayaletler evi. Çocukları büyükannelerine bırakmıştık. Marco'nun doğumundan sonraki tek tatil girişimimiz, diye anlattığımı hatırlıyorum Vanoli'ye. Bunu şimdi hatırlıyorum. Tek başımıza uzaklaşmak, tehlikeli bir akışı değiştirmek için gösterdiğimiz tek çaba. Tehlikenin yolda olduğunu biliyorduk. Çocukları Roma'da, büyükannelerine bı-

raktık; hiçbir zaman geçinemediğim ketum bir ihtiyar, birçok bakımdan –o sırada mesleğimin zirvesindeydim– evliliğimizi içine hâlâ sindiremediğini, kocasını Malta semalarında öldürmüş olan İngilizlere hâlâ içerlediğini düşündüğüm bir kadın. Daima onunla birlikte yenen Pazar öğle yemeklerinden nefret ederdim. Bana hâlâ tuhaf gelen bir mesleğin zirvesindeydim. Cesedi hiçbir zaman bulunamamıştı. Marco biz sevişirken aradı. Nesiller boyunca bütün De Amicis'ler o evde öldüğü için adı hayaletler evi. İstisnasız hepsi. Karımın babası geleneği bozmuş. İngilizler De Amicis aile geleneğini bozmuş, Malta semalarında. Karın, Bu bir şaka *ciccio*, diye teselli etti onu. Sevişiyorduk. Telefonu açmamak aklından bile geçmedi. Hiç kimse gerçekten hayalet görmedi ki orada, dedi. Sarmaş dolaştık. Hayalet filan yok, dedi küçük oğlumuza telefonda. O konuşurken elim saçlarının arasındaydı. Fışkıran saçlarının. Kendi babasının hayaletini hiç görmediği kesindi. Onun da adı Marco'ydu. Ailesi on yedinci yüzyılın başlarından beri o evde ölmekteydi. Hepsi. Tek başına yatmaya korktuğunu söyledi çocuk. İnsanların öldüğü bir odada. Tekrar aradı. On yaşına geldi, diye itiraz ettim. Lanet olası telefonun fişini çekseydi ya! Tanrı aşkına! Büyükannesi, ablası yanındaydı. Telefonu açmaya devam ederse hiç sevişemeyecektik. Onların yanında uyusun, dedim. Bavulu arabaya götürmeyi reddettim. Telefonun fişini çek, diye ısrar ettim. Karım istasyona telefon etti. Çocuğun nasıl ağladığını duymadın, dedi. Otelin numarasının ona verilmemesi gerekirdi, dedim; kim verdi ona otelin numarasını? Ne diye? Hafta sonu tatiline giderken on yaşındaki bir çocuğa otelin telefon numarası verilmez. Anne, diye yankılanıyor ses boş odalarda, parçalanmış merdivende. Anne! Titrek mum ışığı fotoğraflara, eski büfenin üstündeki fotoğraflara vuruyor. Merdiveni balyozla parçaladı. Bu duygusal, neredeyse dinsel davranış, eski aile fotoğraflarımızı birer ikona dönüştürmek, tam karına yakışır bir hareket, diyorum kendi kendime. Karım kendini banyoya kilitlemişti. Marco saçına çamur sürdüğünde kaçtı. Şimdi de fotoğraflarımızın önünde mumlar yakıyor. Hoşuma mı gitti, dehşete mi düştüm? Fotoğrafların önünde dua mı okudu? Benim ge-

ri dönmem için? Marco'nun geri dönmesi için? Karının yaptığı ne çok şey hem hoşuna gidiyor hem de dehşete düşürüyor seni, diye düşünüyorum. Nasıl olabilir? Fotoğraflardaki yüzler, mum ışığında, hayaletler evinde, hayalet gibi. Bir güve tozları kaldırıyor, gölgeleri kıpırdatıyor. Oysa bu hep böyle oldu. Onun şaşaası, gururu, hep yeri göğü birbirine katmak üzere harekete geçmesi, daima hem hoşuma gitti hem de beni dehşete düşürdü. Anne, diyor ses. Bir çocuğun, oğlan çocuğunun sesi, taş zeminde yankılanıyor. Mum ışığında başka dünyalara inanmak mümkün, diye düşünüyorum, ama Capri'den bindiğimiz vapurda Mara gülümserken parlayan güneşin altında mümkün değil. İnsan mum ışığında sesler duyar. Marco'nun mezarını mühürleyen güneşin altında duymaz. Marco'nun mezarda ilk gecesi. İnsan güneşin altında her şeyi açıkça görür. İri granit kapağın altında uzanan bedenini, iki yana uzanmış kollarını. *All'apparir del vero* –Leopardi birlikte okuduğumuz son şairdi– *una tomba.* Gözlerim büfenin üzerinde gezinerek karımın yüzünden Marco'nunkine geçiyor. Sweatshirt giymiş bir delikanlı. Gözleri kırpışıyor. Bir güve belki. Mezarında. Kaos ilkesi mum ışığında geçerli, diye düşünüyorum. Kendimi teskin ediyorum. En az on beş dakikadır bu fotoğraflara bakmaktayım. Belki de daha uzun . Gölgelerin mum ışığında nasıl oynayacağını öngörmek imkânsızdır, hele etrafta güveler de varsa. Alev titreştiğinde, yüz hatları oynuyormuş, gözleri kırpışıyormuş gibi görünüyor. Oğlumun gözleri; Marco'nun dudakları. Pahalı tabutunda, granitin altında. *All'apparir del vero* – gerçek belirdiğinde: Bir mezar. Gerçekleşemeyen gençlik vaatleri. Ses kesinlikle merdivenden geliyor. Leopardi'nin teması. Harcanmış gençlik enerjisi. Beni parçalanmış merdivene çağırıyor, kesinlikle. Odamıza çıkan merdivene. İnsanlar mum ışığında bir şeylere inanırlar, diye düşünüyorum. Sesler peşimi bırakmıyor. Oğlumun sesi. *Camera ardente*'de bu yüzden mum yakıyorlar. Eros ve Gece, Khaos'un kızlarıydı. Yanlış hatırlamıyorsam. Bu şizofreninin ilk işareti değil mi? Eros ve Gece. İki büyük öngörülmezlik. Karım mum ışığında sevişmeye bayılırdı. Geceleyin ya da panjurları kapatarak. Seksin mum ışığında daha

akışkan olduğunu söylerdi. Hatta otel odasında yakmak için yanında mum getirmişti. Mum ışığı eşyaların üzerinde titreşiyordu. Geri dönmekte ısrar edersen artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak, diye bağırdım. Işığı yakmıştı. Gözlerim körelmişti. Mum ışığının büyüsü bozulmuştu. Onun büyüsü. Hangi eskisi? diye dudak büktü. Tartışmalarımız hep böyle raylar üzerinde kayardı. İkimiz de şaşırmamıştık. Seni geri götürmeyeceğim, dedim. Boşuna uğraşma. Işık yandığında mum bütün gücünü, büyüsünü kaybeder, diye düşünüyorum. Buraya onlardan uzaklaşmak için geldik, koşa koşa geri dönmek için değil, dedim. Güveler daha küçük görünür. Sen hep bana her şeyimle sahip olmak istiyorsun, diye şikâyet etti, boğuyorsun beni. Burada, hayaletler evinde de ışıkları yakabilirim. Buradaki, aile yadigârı büfenin üzerindeki mumları da etkisiz hale getirebilirim, diyorum kendi kendime. Güveleri, titreşen ruhları küçültebilirim. Ama henüz bunu yapmadım. Mum ışığı titreştiğinde Marco'nun yüz hatları oynuyormuş gibi görünüyor. Mum ışığının verdiği hayat. Benim bir anne olduğumu göz ardı ediyorsun, dedi. Karşılıklı didişmelerimiz hep böyleydi. İkimiz de etkilenmemiştik. Ne kadar soğuk ve İngilizsin, dedi. Giyiniyordu. Ne kadar sahte ve isteriksin, diye karşılık verdim. Repliklerimizi tekrarlıyorduk sanki. İtalyansın, diye eklememe gerek yoktu. Chris, bir terslik var, bir tehlike seziyorum, gitmemiz lazım, dedi. Mumları söndürdü. Dönmemiz lazım. Fotoğrafı o gün çekmiştim. Vapura binip Capri'ye gitmiştik. Sihirli bir gündü. Harika bir ışık, onun gür saçlarında beyaz serpintiler. Saniyenin iki yüz ellide biri süresince ardına kadar açılmış gözler. Evliliğimizin kaleydoskopunda korkunç bir eşzamanlılık var. Yanında büyükannesi var, ablası var, diye bağırdım. Onlarla uyusun. Tanrı aşkına! Aynı unsurların döne dolaşa, bıktırıncaya kadar yeniden düzenlenişi. Hayalet filan olmadığını kendin söyledin. Ne gibi bir terslik olabilir ki? diye sordum. Çocuğu şımartıyorsun. Senin orada olmanı gerektiren ne olabilir ki? On yaşında bir çocuk hayaletlerden korkuyor diye, sırf telefon açıp annesini aradı diye koşa koşa geri döneceksen çocuğa bakan birinin olmasının ne anlamı var? Benim bu durumlarda altıncı

hissim kuvvetlidir, diye ısrar etti. Mumları söndürdü. Tehlikeli bir şeyler oluyor, dedi. Pahalı bir otelde oda tutmuştum. Körfeze bakan bir süit. Napoli Körfezi. Harikulade günbatımları. Terasta bir bar vardı. Karen'la orada, geceyarısına doğru tanıştım.

Karen! Hastaneden telefon ettim. Nasıl davranacağım? diye soruyordum kendi kendime, hastanenin uzun koridorunu arşınlayıp karımın yazdığı notu tekrar tekrar okuyarak. Güzel günlerimizi hatırla, diyordu. Hatırla o günleri Chris. Franco ve Karen evde değiller, diyordu bir erkek sesi. Sinyalden sonra mesaj bırakabilir veya faks gönderebilirsiniz. Faks! Ben Chris, Karen'a merhaba demek için arıyorum, diye başladım söze. Hastane koridorundaydım. *Urologia*'nın önünde. Bir saati aşkın süredir karımın notunu okuyarak volta atıyordum. Hep mutsuz olduğumuz doğru değil, diyordu. Güzel günlerimizi hatırla. Tanışmamızı hatırla! Karın seni kaybetmemek için yeri göğü birbirine katıyor, diye düşündüm, *policlinico*'nun koridorunda bir aşağı bir yukarı yürüyerek. Torunlar konusunda haklı olabilirsin, diyordu. Hatta Paola konusunda da. Ama hep mutsuz olduğumuz doğru değil. Üç günde üçüncü *policlinico*. Hepsi birbirinden kasvetli. Daha doğrusu, hayır, yeri göğü birbirine katmıyor, incelik ediyor, taviz veriyordu. Haklı olabilirsin, diyordu. Gözüm bir yangın söndürücüye ilişti. Karım incelikli notlar yazıyor, vakitlice kenara çekiliyordu. Görülmemiş şey. İhanetlerime hiç değinmediğini fark ettim. Yan yana dizili umumi telefonlar vardı. Nahoş sorgulamalar, kötü niyetli yorumlar yoktu. Lütufkâr bir not, diye düşündüm. Karın bu olayda örnek bir tutum sergiledi, diye teslim ettim. Taviz veriyor. Sana saldırmıyor. Santa Lucina Meydanı'ndan, Andreotti'nin kabul salonundan ayrılıp doktorların talimatına uyarak doğru hastaneye gittim. Doğru *Urologia*'ya. Talimatlara uyuyordum. Karım ne kadar hızlı değişiyor, diye düşündüm; zarafetin doruğundayken çekilmezleşiyor, sonra yine zarif oluveriyor. Kaleydoskopun bir sallanışıyla; hep böyleydi. Doktorlar derhal hastaneye gitmem konusunda ısrar etmişlerdi. Evliliğimizin karşılıklı didişmelerinde korkunç bir eşzamanlılık var, diye düşündüm. Eğitimli profesyonellerin önsezilerine saygı

duymak zorundayız. Didişe didişe. Vanoli'ye kesinlikle hep saygı duydum. İngiltere'ye gitmemizin sebebi, eğitimli bir profesyonelin, çocuğumuz açısından yokluğumuzun yararlı olacağını düşünmesiydi. Benim Mara'yı tekelime almak istemem değildi. Aynı günde doruktan dibe. Capri ve Napoli. Karen, ben Roma'dayım, diye açıklama yaptım telesekretere, sadece birkaç... Chris! diye araya girdi Karen'ın sesi. Bunca yılın ardından Karen'ın sesi. Peki niçin? Karen'ı niçin arıyordum? Hastane koridorunda bir saatten fazla bir aşağı bir yukarı yürümüştüm ve şimdi ansızın Karen'ı arıyordum. Ben evde olacağım, diye yazmıştı karım. Lütfen ara. Hayaletler evini kastediyordu. Benden yirmi yaş genç bir kadın. Lütfen gel, diye yazmıştı karım. Oysa ben bir genç kıza telefon ediyordum. Neden? Roma'daki ürolog, Yarın gelebilirsiniz, dedi. Sabah sekiz buçukta tahlile gelin. Hayal kırıklığına uğramıştım. Koridorda bir aşağı, bir yukarı yürüdüm. Hastaneye yatırılmam gerekmiyor muydu yani? Yaşadığım onca sıkıntıdan sonra! Bugün düzenli olarak idrara çıktıysanız sizi burada tutmanın anlamı yok bence, dedi. Ufak tefek, sıçan gibi bir adam. Ona güvenebilir miydim? Bağırsaklarınız çalışmış, dedi. Kesinlikle güneyli bir yüz. Sizi burada tutmaya hiç gerek görmüyorum. Chris! diye haykırdı Karen. İnanamıyorum! Tedavi görmem gerekmediğine inanamıyordum. Şu anda gerekli ilaçlar elinizde, dedi. Bir sorun çıkmayacaktır. Tam Karen'ın sesi mesajın arasına girdiğinde şunları düşünüyordum: Tutup şu anda, bu buhranlı anda, sıçan kılıklı güneyli bir ürolog beni muayene etmeden, derdimi bile dinlemeden hastaneye yatırmayı reddettikten hemen sonra Karen'ı niçin aradığımı anlayabilirsem, kendimi de anlayabilirdim. Her şey açıklık kazanırdı. Karın beni kaybetmemek için, çekilmezlikten zarafete olağanüstü bir değişimi gerçekleştirmek için yeri göğü birbirine katarken ben niye eski metresimi arıyordum? Sınırlı sayıda yatağımız var, dedi doktor inatla. Birlikte yaşayacağımız daha çok şey var Chris, diye yazmıştı. Geçici tıkanma daha fazla bir zarar vermeyebilir, diye beni teskin etti doktor. Mara seni dayanılmaz derecede mutsuz etti, dedim tekrar kendi kendime, üroloji bölümünün önündeki koridoru

arşınlayarak. Üroloğun dediğine bakılırsa, hasta bile sayılmam. Ondan ayrılman lazım. Bundan emindim. Son kırk sekiz saattir zihnim ısrarla bana bunu söylemiyor muydu? Karımdan ayrılmalıyım. Ayrılmam şart. İlişkimiz bitti, tükendi. Ferrante'ler geldi aklıma bir an: Yeis içindeki karı koca dayanışmasının olağanüstü bir örneği. Evlilik buydu. Bizim aramızda her şey bitti, diye karar verdim. Karım ilişkimizde hâlâ yaşanacak çok şey olduğunu nasıl söylerdi? Bir merhaba demek için aradım, dedim tekrar. Londra'ya dönmüşsün diye duydum, dedi Karen. Arkadan bebek sesi geliyordu. İmkânsız birlikteliğimiz sona erdi, dedim kendi kendime. Karen güldü. Hayır, kuşlar söyledi, dedi. Beni takip mi ediyor? diye meraklandım. Eski metresim. Beş yıllık bir haz. Sesi pek tatlı. Şaşılacak şey, arkadaşça bir sohbete giriştim. Kibar kibar konuşuyorum, diye düşündüm. Eski metresimle. Arkadan, Anne, diye seslenen küçük bir çocuğun sesi geliyordu. Yarım gün çalışıyormuş. Ben iyi olduğumu söyledim. Bir zamanlar bana, Artık ayrı hayatlarımız var, demiş olan kadınla kibar kibar sohbet ediyordum, İngilizce. Yaşanacak çok şey var hâlâ, diye yazmıştı. Karen öyle söylediğinde kalbin taşlaşmıştı. Hayır, öyle söylediğinde, karınla, hayatınla yüzleşmen gerekeceğini, dalgaları göğüslemen gerekeceğini anlamıştın. Sonra kendini okumaya verdin; bütün boş vakitlerini okuyarak geçirdin. Oğlunun sana ihtiyacı vardı, ama sen okuyordun; şaheserini yazmaya hazırlanıyordun. O sırada on beş yaşındaydı, on altı, on yedi yaşındaydı. Sen derine iniyordun. Kendi kendine öyle söylüyordun. Karından saklanmak için, fırtınadan saklanmak için. Hayaletler evine taşınmıştık çoktandır. Orada hiç mutlu olmadım. Senin yerin burası değilse niye bana şefkat gösteriyorsun? diye sormuştu –ağlamıştı– Karen. Öyle olduğunu biliyorsun. Beş yıl sürdü. Londra'ya taşınmam konusunda gevezelik ediyorduk. Mara'yı terk ettiğimi söylemedim ona. Ansızın bunu Karen'a söylemeyeceğimi anladım. Bunca yıl Roma'da yaşadıktan sonra Londra'dan ne kadar hoşlandığımı anlatıyordum. Bu onu hiç ilgilendirmezdi. O konuyu konuşmayacaksın. Oysa sesi duyulan bebek onun çocuğu olmayabilir pekâlâ. Belki birinin çocuğuna bakı-

yordu. Ya da yanında arkadaşları vardı. Bu eski ilişkiyi bütün hazlarıyla canlandırmak pekâlâ mümkün olabilir, diye düşündüm. Hiç belli olmaz. Karen güzel bir kadın. İnsana zevk vermeyi bilir. Sen karından ayrılmayı aklından bile geçirmedin, demişti bir keresinde. Sitem etmeden. Aklından bile geçirmedin. Andreotti'yle röportaj yapmak için geldim, dedim ona. Eski kurt! Bir kitap yazıyorum da, dedim. Sana kitap yazman gerektiğini hep söylemiştim, diye güldü. Sıradan ve öngörülebilir bir laf, diye düşündüm. Sıradan bir kadın bu, diye düşündüm ve nedense inanılmaz derecede kendinden hoşnut. Sesinden anlaşılıyordu. Karen kadar sıradan bir kadına âşık olabildiğine göre, karını cezalandırmaya kararlıymışsın gerçekten, diye düşündüm. Çok güzel, siyahi bir güzelliğe sahip, ama iflah olmaz derecede sıradan. Telefon etmemin gururunu okşadığını anladım. Öngörülebilir bir şey. Gerçekten de karına çok öfkelenmiş olmalısın. Bazı sağlık sorunlarım oldu, evet, dedim. Ama doktorlar gerginlikten kaynaklandığını söyledi. Eskiden beri hastalık hastasıydın Chris, diye kıkırdadı. Belki de onun İngilizliği sıradan geliyor bana, diye düşündüm. İlişkimiz temelde erotikti. O İngiliz ifade tarzı. Kuşlar söyledi! Birtakım haplar verdiler, diye yuvarlak bir açıklama yaptım. Niye aramıştım onu? Niye bir başka aranağmenin peşine düşmüştüm? Önce ürolog, şimdi de eski metresim. Karımın notu elimdeydi. Lütufkâr notu. Karın sana harika bir not yazmış, dedim kendi kendime. Açık kalp ameliyatı geçirmiş bir adama hastalık hastası demek de komik doğrusu, diye düşündüm. Büyüleyici bir not. Eskiden beri yüksek gerilim hattı gibiydin, dedi Karen gülerek. Eski metresin eski âşığıyla son derece rahat gevezelik ediyor, diye düşündüm. Genel olarak da kendinden son derece hoşnut. Sinirlenmemiştim. Bir zamanlar Napoli'de bir terasta kendisiyle hevesle flört eden adamla gevezelik ediyor. Adamın kayınvalidesinin öldüğü geceydi. O egzotik siyah tenine, sıradan, her bakımdan tanıdık ve teskin edici İngiliz sesine bayılmıştım. Benim için bir meydan okuma olmadı hiçbir zaman. Ben de Carlo'yu doğurduğumdan beri biraz gerginim, dedi gülerek. Çocuğun adı Carlo'ydu demek. Onun çocuğuydu

belli ki. Gülünç bir konuşma bu, diye düşündüm, gülünç ve anlamsız. Bir daha hiç sevişmeyeceğiz. Sinirlendiğim biri varsa o da kendimdim. Kendinden çok hoşnut, diye düşündüm, çünkü eski âşığına artık doğru düzgün bir erkeği, doğru düzgün bir ailesi olduğunu gösterme fırsatı buldu. Sadece bir âşık değil. Carlo, gel Chris Amcana merhaba de, diye kıkırdıyordu. Aptallıktı bu. Hadi gel! Carluccio! Uçağa binip evine dön, dedim kendi kendime. *Ciao*, dedi bir çocuk sesi. Sonra mızıldanmaya başladı. Chris Amca! Tekrar Karen aldı telefonu. Ona oğlumdan söz etmeyeceğimi anladım. Onu hiç ilgilendirmez. Uçağa binip Torino'ya gidebilirsin; cep telefonunun şarj aletini, bavulu alırsın. Sonra İngiltere'ye dönersin. Karınla aranda geçenleri ona anlatmayacaksın. Bu Mara'yla senin meselen, diye karar verdim. Karen'la vedalaştım. Anne, diyor ses.

Anne, anne! Uzun bir oyalanmadan mı ibaretti her şey? Belki de ben karımı hiçbir zaman nihai ve kararlı bir biçimde seçmedim. Olabilir mi? Bu fikir *policlinico*'ya giderken, takside aklıma geldi. İtalya'yı nihai biçimde seçmedim. Belki bütün bunlar benim başıma gelen şeyler sadece, dedim kendime bir başka taksi de, *policlinico*'dan dönerken. Evliliğim, ülke değiştirmem. Aslında benim yaptığım seçimler değildi. Tıpkı bu teni, hiç durmadan işleyen bu zihni seçmediğim gibi. Bir zihnin bu kadar fazla çalışmasının anlamı ne? Kendimi seçmediğim gibi. Vergi müfettişleriyle hesabı kapattığımda günde dört taksiye binecek param olacak mı? Hayaletler evinde hiçbir zaman rahat etmediğin kesin. Livorno Yolu, dedim taksi şoförüne. Hayaletler evi. Başka hangi adresi verebilirdim? Ben evde olacağım, diye yazmıştı. Sanki kendinle yaşadığın hayat arasında, kimliğinle hayatının niteliği arasında hep can alıcı bir mesafe vardı. Anne! diyor ses, *salotto*'nun* ötesinden, merdivenden. Yine de ışığı yakmayacağım. Garip bir yanlış anlaşılma. Mumları söndürmeyeceğim. Hiçbir zaman tam anlamıyla bana ait olmayan bir kılık. Ama bu, kendimi giderek daha fazla fark etmemi sağladı. Kadınlarla erkekler birbirlerine bunu yapar. Hiddeti aşan ölçüde. Kendim olmayarak

* salon (–ç.n.)

kendim olmamı sağladı. İtalyanca konuşurken bunu sık sık hissederim. Kendim olmadığımı. Düşüncelerimin yanlış kılığa girmiş olduğunu. İşin gerçeği, kendime tahammülüm kalmamış olması. Bu hiç kuşkusuz, evliliğin feshedilmesi için geçerli bir neden. Karında seni cezbeden, diye düşünüyorum şimdi, güvelerin uçuştuğu mum ışığında göz kamaştırıcı fotoğrafına bakarak, bir şahsiyeti olan, ayrıca bundan da fazlasına sahip birinin, bir sıfır olan ve hiçbir şeyi olmayan birinin gözündeki kaçınılmaz cazibesiydi; senin hayal ettiğin şahsiyet ve fazlalıklar tam da öyle olmadığı halde. Tehlikeli olduğu halde.

Burada durun, dedim şoföre. Kapıda, bahçe kapısında. Kafam seslerle dolu. Neden *benim* adımı söylemiyorlar? Taş bir duvarda demir bir kapı. Hiçbir zaman uğraşmak istemediğin bir bahçe. Taksi şoförüne parasını ödedim. Asmalar, fundalar. Yabancı bir bahçe. Zakkumlar, tobiralar. De Amicis malikânesi, Parioli Caddesi'nin arkasında, köşede yer alan büyük ve ürkütücü bir evdir. Şoför etkilenmişti. Şoförlere bol bahşiş veririm. Neredeyse saygılıydı diyebilirim. Bir nişe oturtulmuş Aziz Antonios heykeli. İblislerle savaşan aziz. Tıpkı Buda gibi. Çöle çekilen aziz. İblislerin rahat vermediği aziz. Aziz Antonios. Senin ailen sen küçükken dağılmıştı, diye düşünüyorum şimdi, karımın büfenin üzerine, mumların arasına yerleştirdiği fotoğraflara bakarken. İtalyanca öyle bir dil ki, başlıca mobilyaya, büfeye, *credenza,* "inanç" adı verilir. Bir keresinde bu konuda bir şeyler yazmıştım. Bir makalemde. Mobilyalara, ev geleneklerine, nişlerdeki azizlere inanan bir dil. Annenle babanın fotoğraflarına en son ne zaman baktın? diye soruyorum kendime, oğlumun titreşen yüzüne bakarak. Senin yer ve ev kavramın ergenlikte bir kenara atılmıştı, diye düşünüyorum. Evine hiç dönmedin, annenle babanın mezarlarını hiç ziyaret etmedin. Senin yer kavramın, ev kavramın yok. Mobilyan, inancın yok. Dışarıda akşam havası ılık ve yumuşaktı. Aziz Antonios'un nişinde, elinde tuttuğu, sürekli yanan küçük bir elektrik lambası var. Görünüşe bakılırsa, İngiliz ler geleneklerini bir kenara atıyorlar. Marco'nun o gece ölen büyükannesinin de bir fotoğrafı var. Bana inat olsun diye o gece öl-

düğünü düşündüğüm olmuştur. Sürekli faturası gelir. Dinlerini bir kenara atıyorlar. Kitabımda bu konuyu ele almaya niyetliydim. Kuşkusuz akıllılık ediyorlar. Akıllıca bir kenara atıyorlar. Bir heykelin önünde ışık yanmasının ne anlamı var? Bir fotoğrafın yanında mum yanmasının? Tıpkı akıllılık edip imparatorluktan vazgeçtikleri, ölülerini aile mezarlarına gömmekten vazgeçtikleri gibi. İngilizler mezarlarından geri çekiliyorlar, diye yazmıştım bir defterе. Küllerini ırmaklara, gül tarhlarına savuruyorlar. Çocuklarının toplama çıkarmaları akıldan, hesap makinesi hızıyla yapmaları gerekiyor. Anglosaksonların netlik takıntısı. Kendi abes geçmişini reddetmiş birinin Mara'yı, ailesini, ülkesini, *credenza*'sını, olağanüstü aidiyet duygusunu cazip bulmaması mümkün müydü? Burada. Roma'da. Bu mezarlar ve anıtlar, güveler, mum ışığı ve ılık akşamlar şehrinde. Latin muamması bilinçli Anglosaksonu daima baştan çıkarır. Tıpkı doğunun batıyı baştan çıkardığı gibi. Kadının erkeği baştan çıkardığı gibi. Oyalanma mıydı bu? Sonra da, onun önyargılarının senin geride bıraktığın önyargılardan da abes olduğunu keşfettiğinde, hayal kırıklığına uğramaman mümkün müydü? Birlikte kiliseye gittiler baba. Paola'nın sesi. Yoksa karım yeterince oyalayıcı değil miydi? İtalya yeterince oyalayıcı değildi. Mara yeterince baştan çıkarıcı değildi. Karımın yaşlanmasını nasıl affedebilirim? diye düşünmüştüm, Karen'la seviştikten sonra eve döndüğümde. İnsan baştan çıkarıcı bir kadının yaşlanmasını nasıl affedebilir? Artık oyalayamamasını. İblisin oynayacak oyunu kalmasa Aziz Antonios ne yapardı? İlginç kışkırtmaları tükenseydi? Çölde kalması için bir sebep olur muydu? Napoli'den arabayla döndüğüm sabah, karım gerçekten yaşlı görünüyordu. Çocuklar şok halindeydi. Ben de şok geçirmiştim. Büyükanneleri yatak odasında yatıyordu, Karım hayatında ilk kez bitkin ve yaşlı görünüyordu. Annesi ölmüştü. Marco Paola'ya sarılmıştı. Karının yüzü on yıl yaşlanmıştı. Oysa Karen'inki gencecikti. Zihnim Karen'ın gençliğiyle dopdoluydu. Ne de olsa onunla daha yeni sikişmiştim. Gece bir De Amicis daha ölmüştü. Hayaletler evinde. Yaşlı kadının yanında yatan Marco uyanmış ve buz gibi olduğunu fark etmişti.

Telefon etmeye çalışmıştı ama telefon sürekli meşgul çalıyordu. Fişi çekiliydi. Ben sikişiyordum. Karın trendeydi. Kocasından oğluna dönüyordu. Marco ablasının yatağına girmişti. Karım bir gece ve sabahın ertesinde on yıl yaşlanmıştı. Marco sarsılmıştı. Ablasına sarılarak uyumuştu. Aralarında kan bağı yoktu. Oysa Karen gencecikti. Şimdi, karımın Capri dönüşü vapurda çektiğim fotoğrafına bakarken anlıyorum ki, o fotoğrafın etkileyiciliği, kerameti, tam dönüm noktasında çekilmiş olmasından kaynaklanıyor. Gökyüzüne çevrilmiş, ışıl ışıl, göz kamaştırıcı bir yüz, ama makyajı belirgin, meydan okuyuşu belirgin; yaşlanmaya başlamış, güzelliğini gururla gökyüzüne sergileyen güzel bir kadının meydan okuyuşu. Işığa, güneşe meydan okuyuşu. O gece ona ihanet edecektim. Telefonun fişini çektim. Sikişirken. Mezarı için bu fotoğrafı seçmekte haklıydı. Karım inanılmaz bir insan, diye düşünüyorum; inanılmaz bir insan, diye düşündüm, taksinin parasını ödedikten sonra demir kapının önünde dururken. Hayaletler evine tek başına geldi; oğlunu gömdüğü gün, Marco'nun mezardaki ilk gecesinde tek başına geldi. Kocasının onu terk ettiği gün, oğlunun gömüldüğü gün, diyorum şimdi kendi kendime, tek başına gelip aile fotoğraflarının, ikonların önünde mumlar yakması inanılmaz bir şey. Geceyarısıydı, açıklanamayan saatler geçmişti aradan. Zihnim seslerle dopdolu; özellikle bir tanesi var ki, Anne diye sesleniyor, tozlu odalardan süzülüp merdivenden aşağı iniyor. Onu terk etmeye karar verdiğin halde, dedim kendi kendime, demir kapının önünde dururken, geri döndün. Hayaletler evine geri döndün. Neden? Ses neden *benim* adımı söylemiyor? Onu duyuyorum, ama başkasına sesleniyor.

Bölünme, hayaletler evine taşındığımızda perçinlendi, diye düşünüyorum; çatlak belirginleşti. Zili çalmadım, kapının önünde durup bahçeye baktım sadece. Beni sürekli şaşırtan şey, diyorum kendi kendime, aynı anda hem bu kadar mantıklı hem de bu kadar çıldırmış olabilmem. Gayet mantıklı, hatta parlak fikirler üretiyorsun, diyorum kendi kendime; öte yandan çıldırmış olduğun besbelli, var olması imkânsız bir ses duyuyorsun. Belki mum

ışığının, güvelerin etkisidir. Işıkları niye yakmadın? Sayıları o kadar çok ki. Bir çocuk sesi. Cenazede Marco annesiyle öne gidip ayine katıldı, Paola ise babasıyla birlikte arkada kaldı. Bölünme ilan edildi: Çocukların biri bir tarafta, öteki diğer tarafta, birbirlerine içerliyorlar, biz yokken birbirlerine tutunuyorlar. Daha sonra Karen'a telefon ettim; meseleyi konuşmak, bir buluşma ayarlamak için. Napoli'de. Hayaletler evinde hiçbir zaman rahat edemedim. Derhal oraya taşındık. Kayınvalidem öldükten hemen sonra. Hem daha büyüktü hem de yeri daha güzeldi. Gregory boy gösterdikten, annesi vaktini BBC muhabirine ayırmaya başladıktan sonra, Marco'nun Paola'ya tutunduğu su götürmez. Kiraladığımız dairede otururken, diye geçti aklımdan, Livorno Yolu'nda taksiden inerken, karımı seçtiğimi, Roma'yı seçtiğimi düşünebilirdim, ama tabutu çağrıştıran mobilyaları ve ölülere ait fotoğraflarıyla bu kasvetli evi seçtiğimi düşünemezdim. Karın yaşlandıkça ölülere benziyor, diye düşündüm; *kendi* ölülerine, kendinden önce ölmüş atalarına. Hayaletler evinde. Senin ölülerine benzemiyor. Mezarlarını asla ziyaret etmediğin ölülerine. Hâlâ göz alıcı bir kadın, diye düşündüm, hâlâ mağrur; bu yanına bayılıyorum, beni büyülüyor, ama onun yüz hatlarında atalarının yüz hatlarını, hepsinde aynı kafatasını görüyordum. Bunu seçtiğimi düşünmem mümkün değildi. Yaşlanmasını affedemiyordum.

Bunu zorla kabul etmiş olsan bu kadar söylenir miydin? Kapının önündeydim, ama zili çalmıyordum. Neden buradayım? Ne yapacağım? Her şey takdir ettiğim bir otorite tarafından dayatılmış olsa, kabullenir miydim, hoşlanır mıydım – hayaletler evinden bile? Aile tarafından, sülale tarafından dayatılmış olsa. Hiç sorgulamayacağım köklü bir otorite tarafından. Bahçe bakımsız, her tarafı otlar bürümüş. Belki de seçim yapma kavramı mahvetti seni, diye düşündüm, kapıdan bakımsız bahçeye bakarken. Hata mı yaptım? Buraya niye geldim? Burada dokuz yıldan fazla yaşadım, diye düşündüm, çalılara, gölgelere bakarak ve şu bahçeye elimi bile sürmedim. Meslek hayatımın doruğundaydım. Bahçe atalarının seçtiği tarzda düzenlenmiş: asmaların kapladığı, kurumuş çiçek tarhları ve onları çaprazlamasına bölen ça-

kıltaşı döşeli yollar. Burada on yıl oturdum ve eşyaları hiç değiştirmedim, büfeyi yerinden oynatmadım. O sıralar sürekli seyahat ediyordum. Daha sonra sürekli okumaya başladım. Hiçbir şeyi değiştirmedim. Oğlumla ilgilenmedim. Kapıyı ittim, ama kapalıydı, kilitliydi. Zili çalma, dedim kendi kendime. Geceyarısıydı. Uyandırma onu. Onunla konuşmayı düşünüyor muyum, düşünmüyor muyum? Niye geldim buraya? Bahçede yapraklar hışırdıyor, bir inilti duyuluyordu. Bir kedi. Anne diye seslenen biri. Kapıyı sarstım. Bu ev seni hep dışladı, diye düşündüm. Karınla arandaki bütün sorunları ve dolayısıyla çocuklarınızla ikiniz arasındaki sorunları pekiştiren, her şeyden çok bu eve taşınmamızdı, bu evin eski fotoğrafları ve kasvetli mobilyalarıydı. Ben bebek değilim, demiştim bir karesinde Vanoli'ye. Aşikâr olan şeyi görebiliyorum. Karın seni daha önce dışladıysa, hayaletler evinde, atalarının mekânında iki misli dışladı. Buraya gelmek çok büyük bir hataydı. Yumuşak ay ışığı damın üzerinden kayıyor. Ilık bir gece. Bahçedeki asma yaprakları yine hışırdıyor. Başkasına seslenilirken insan duyup kayıtsız kalmaktan başka ne yapabilir? Başkasına seslenen, başkasına seslenerek seni kasten rahatsız eden bir ses. Sana seslenmiyor. Oysa sesi duyan sensin. İnsan geri dönüp birine musallat olmak için kasten ölebilir mi? Bütün dışlanmalarının yankısı değil mi bu? Başkasına seslenen bir ses. Karın seni dışladı. Şimdi de geceyarısını dışarıda tutmak üzere bu kapı kilitlenmiş. Kendi evin, nefret ettiğin ev, seni dışarıda bırakmak üzere kilitlenmiş. Buna rağmen burada oturmaya hiç itiraz etmedin, diye düşünüyorum. Odalara girip çıkıyorum şimdi. Her yere mumlar yerleştirmiş. Ev mumlarla ışıl ışıl. Panjurlar kapalı olduğundan dışarıdan görememiştim. Burada yaşamayı hiçbir zaman açıkça reddetmedin ve nefret ettiğin mobilyaları hiç değiştirmedin, dokuz yıl boyunca. Ya da on. Davranışın gülünç derecede çelişkili, diye düşündüm, Kapının üzerindeki taşa çimentoyla yapıştırılmış cam kırıklarını parmaklarımla yoklayarak kapıya tırmanıyordum. Buraya gelmek, nefret ettiğin bir eve girmek istemek ve gidip zili çalmamak, açıklanması imkânsız bir çılgınlık. Derdin yatacak bir yer bulmaksa, diye düşündüm, cam

kırıklarının arasına kendimi çekerek, bir otele gidebilirdin. Kredi kartları taksilerde hoş karşılanmasa da otellerde itibar görür. Kendi evime hırsız gibi giriyordum. Nefret ettiğim bir ev. Burada oturmaya hiçbir zaman açıkça karşı çıkmadığım halde. Yeri öyle uygundu ki. Merdiven parçalandıktan sonra bile. Karşı çıkacağına, mekânın yol açtığı yabancılaşmayla aşk maceranı besledin. Evet. Öyle yaptın. Rahatsızlığı ihanete mazeret olarak kullandın. Karını hiçbir zaman tam olarak seçmedin, ama başkasını seçmeyeceğini de biliyordun. Evliliğin sana dayatıldığını farzettin, ama yabancı bir otorite tarafından, onaylamayacağın, onaylamadığın bir otorite tarafından. Belki de bir erkeğin kendi tanrılarının yerine karısınınkileri koymaması gerekir. Belki senin hatan buydu. Onlarca aşk macerası yaşadım, dedin karına mezarlığın acımasız aydınlığında. Sana akla gelebilecek her şekilde ihanet ettim. Bir kadına bunları söyledikten sonra ona nasıl geri dönebilirsin? O sözleri söyledikten sonra. O ne kadar lütufkâr bir not yazmış olsa da. Senden nefret ediyorum, dedin. Bunu söylemek bir kurtuluştu. Nefret ediyorum senden, nefret ediyorum. Müthiş bir zevkti. Gelgelelim şimdi buradasın, yere atlıyor, kendi evine hırsız gibi giriyorsun. Mara'nın evine. Pantolonum yırtılmıştı. Burada hatırlanacak güzel günler yok. On uzun yılda tek güzel gün yok. Hayaletler evinde. Her şey kayınvalidemin ölümüyle başladı. Ama ben açıkça karşı çıkmadım, yabancılaşmayı kullandım, aşk maceramı besledim. Napoli gezisinin zamanlaması çok kötüydü. Derhal taşındık. Büyük bir eve ihtiyacımız vardı. Dışlanınca, başka yerde teselli aramam mantıklıydı. Anne! diye bağırıyor ses.

Mutfakla *salotto* arasındaki uzun koridordayım. Yerler taş. Karım yatağında herhalde. Beni duymadı. Paola da mahkemede başarıyla tasvir ettiği dramatik sahneyle karşılaştığı sabah, kapının üstünden atlamıştı. İçeri giremediğini, zile kimsenin cevap vermediğini, kapıya tırmandığını, elbisesinin yırtıldığını, *portafinestra*'yı* zorladığını anlattı. *Portafinestra*. Karın hayatın boyun-

* Mutfak penceresi (–ç.n.)

ca seni baştan çıkardı ve dışladı. Bunun şimdi değişebileceğini düşünmek anlamsız. Öyleyse niçin içeri girmek istiyorsun? Paola'yla birlikte yaşamalısın, diye düşündüm, ay ışığında evin içinde dolaşırken. Mutfağa doğru ilerlerken. *Portafinestra*. Asma yaprakları hışırdıyor, bir kedinin iniltisi duyuluyordu. Peki ama nasıl oluyor da hem dışlanmaktan söz ediyorum hem de karımı gerçekten seçtim mi, kendi kendime bu benim kadınım, benim kaderim dedim mi, diye merak ediyorum? Kalbin başka yerdeyse bana niçin bu kadar sevgi gösteriyorsun? diye sormuştu Karen. Sen kendinle yaptıkların arasındaki mesafeyi kullandın, diyorum kendi kendime, hayaletler evinde mum ışığında ilerleyerek, merdivenin altında durup yukarıya bakarak. Her yerde güveler uçuşuyor. Işık düşünce kadar akışkan, hafıza kadar kararsız. İnsanın kendisiyle yaşadığı hayat arasında kaçınılmaz bir mesafe olsa da, sen bunu, bu varoluş bilmecesini kullandın. O mesafeyi kasten genişletiyorsun, diyorum kendi kendime. Tarihe geçecek bir şaheser, kenara yuvarlanması gereken fazladan bir taştan başka ne olabilir? Fazladan bir ağır yük. Bu durumları, bu mesafeleri, bu yabancılığı, bu yabancı dili, bu yabancı tanrıları ve gelenekleri sen arayıp buldun, diyorum kendi kendime. Yabancılaşma enerjisiyle beslendin. Her türlü davranışı mazur göstermek için. Bir an, merdivenin tepesinde bir hışırtı duyar gibi oluyorum, biri seslenmiş gibi geliyor. Kendimle yaptıklarım –korkunç şeyler yaptım– arasındaki mesafeye dadanan ses bu; başkasını çağırmak için benim zihnimi seçen ses.

Portafinestra onarılmıştı. Belki Andreotti için de aynı şey geçerliydi, diye düşündüm. O da olmakla yapmak arasındaki mesafeyi kullandı. Andreotti, her tür şüpheli faaliyete karışmış, sofu, dindar bir adam. Bunun neresi karmaşıktı? Yapmak varoluşun içinde bir oyalanma. *Portafinestra*'yı sertçe ittim, ama açılmadı. Biri yüzeydeki, diğeri dipteki akıntı. Başka bir şey söylemeye gerek var mı? Belki de ben onartmıştım pencereyi. Belki de dil, olmakla yapmak arasındaki hayatiyettir. Merdivenin dibinde duruyorum. O mesafenin kullanılması mı? Kısacası, kendi kendine yalan söylemek. Şekillerin oluşup dağıldığı iki zıt kutup –varo-

luş, oyalanma – arasındaki yalancı hayatiyet. Mum ışığında güvelerin oynattığı gölgeler. Andreotti'yle ilgili gerçeği hiçbir zaman öğrenemeyeceğim, diye düşündüm, uzun pencere camını anlamsız bir şekilde omuzumla ittirerek. *Portafinestra*. Yerinden kıpırdamıyordu. Kırmak istemiyordum. Geriye çekildim ve yüzümün parlak siyah yansımasını gördüm. Mehtaplı, ılık bir geceydi. Yüzüm her zamankinden daha perişan görünmüyor. Hastaneye yatmam gerekmiyormuş. Üroloğu etkilememiştim. Cama vuran ışık yumuşak, hava ılıktı. Âşıklara uygun bir gece, diye düşündüm ve öfkelendim. Andreotti'nin aklından geçenleri, hatta yönetimi sırasında olup bitenleri hiçbir zaman öğrenemeyeceksin, dedim kendi kendime. Oğluna ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceksin, diye düşündüm. Hatta ılık bir bahar akşamı Fransız büyükelçiliğinin önünde karınla aranda neler olduğunu bile. Bir an durup yüzümdeki muammayı seyrettim; tıpkı birkaç dakika önce, büfenin üzerindeki fotoğrafları mum ışığında uzun uzun seyrettiğim gibi. Hepsi birer muamma. Parlak siyah pencere camında gözlerim her zamankinden daha çöküK görünmüyordu. Mezarda ilk gecesi. Bakımsız bahçede keskin bir rayiha vardı. Hava çok ılıktı. Tereddüt ediyorum. Ses kesinlikle buradan geliyordu. Holden, merdivenden. Geçmişi bile anlayamamışken geleceği öngörmeye kalkıştın, diyorum şimdi kendi kendime, fotoğraflardaki muammayı, son kırk sekiz saatin sersemleticiliğini düşünerek. Merdivenin tepesinde ne yapacağım? Mara'nın, Paola'nın, Marco'nun fotoğrafları. Anlaşılmazlıkla öngörülmezliğin arasında yaşıyoruz, diyorum yüksek sesle, merdivenin altında, mum ışığında. Korkuyorum. Karımın daima bitmez tükenmez bir mum stoku bulunurdu. Mumlarla dolu bir mutfak çekmecesi. Bir başkasını çağıran bir sesle konuşmak mümkün mü? Ölü evde bir hareket var sanki. Mara, Paola ve Marco, İtalya'da çok yaygın isimler. Burada çok mutsuzduk. O mezarda yatan ben olmalıydım, diye düşündüm, *portafinestra*'nın parlak camında gözlerimi gördüğümde. Sonunda morsalkımın arkasındaki kiler penceresinden girdim içeri. Morsalkımları parçaladım; ben ki, burada yaşadığım dokuz yıl boyunca o bahçede hiçbir şey yap-

mamıştım. Ani bir öfke dalgasına kapılıp, sevgili olduğumuz ılık akşamı hatırlayarak koca bitkiyi, yaprakları, dalları, telden bağları kopardım. Bileklerim sıyrıklarla dolu, parmaklarım kanıyor. Küf kokan eve biraz hava girsin diye o pencereyi açık bırakmayı göze almış olabileceğini tahmin ettim. Ölü eve. Ama evde bir hareket var. Bir yerden bir ses, bir yakarı, bir inleme duyar gibi oldum. Yıllarca bakımsız kalmış morsalkımın arkasında küçük, karanlık bir pencere vardı. Açıktı. İnsan bazı şeyleri doğru tahmin edebiliyor. Bitkiyi kenara itip içeri yuvarlandım.

Ne yapmak için? Niye döndüm buraya? Artık karımdan ayrıldım. Kilerden *salotto*'ya geçerken aklımdan geçen ilk düşünce, Bütün bu mumları niye yakmış? oldu. Bu aile fotoğraflarını niye birer ikona dönüştürmüş? Tam ona yakışır bir hareket. Bu oda tıpkı *camera ardente*'ye benziyor! *Salotto*'ya girdiğimde, nefret ettiğim antika mobilyaları gördüğümde derhal bu geçti aklımdan. Çehrelerin üzerinde titreşen mum ışığının sahte canlılığı. Fotoğraftaki çehreler. Burayı düzeltmek için hiçbir şey yapmadım, burada hiçbir iz bırakmadım. Hayaletler evi hiçbir zaman benim evim olmadı, dedim kendi kendime. Ama artık bağlarını çözdün, kendini kurtardın, diye düşünüyorum. Kırık merdivenin dibinde duruyorum. Yukarı çıkmak üzereyim. Karımı terk etmişken, onu görmek için merdiveni çıkmak üzereyim. Soldaki duvarda tablolar var. Karanlığın içinde yükselen parlak siyah portreler ve manzaralar. Ses kesinlikle buradan geliyordu. Neden bunları bir yere kaldırıp doğru dürüst bir şeyler asmadım? Modern bir şeyler. Taşınır taşınmaz. *Bana ait* bir şeyler. Her dört ya da beş basamakta bir, yere mumlar yerleştirmiş. Neden? Herhalde o koymuş bu mumları. Başka kim olabilir? Ses kesinlikle buraya çekiyordu beni. Ona seslenerek. Kırık basamaklarda mumları koyacak yer bulmuş. Fotoğraftaki yüzünü gördüğümde aklımdan ilk geçen şey, saçlarının o zamanlar ne kadar gür olduğu idi. Büfenin üstünde. *Salotto*'ya girdiğimde ilk hareketim, fotoğraflara doğru yürümek oldu. Büfenin üstünde ikonlaştırılmışlardı. Gözlerim onun gözlerine kenetlendi. Capri'den Napoli'ye giden vapurda, göz kamaştırıcı ışıkta, dönüm noktasında donup kalmış

saniyenin iki yüz ellide biri. Mara! Gözleri parlak ışığa eş. Saçları o zamanlar ne kadar gürdü –başa çıkması imkânsız saçlarım!– ama artık seyreldi, diyorum kendi kendime. Artık özgürsün. Teni sarkmaya başladı. Kendini kurtardın, diyorum kendi kendime, merdivenin dibinde dururken. Bir şemsiyelik var. Tırabzan kırık. Askılarda palto yok. Onun büyüsünden kurtuldun. Seni oyalayamaz artık. Işığı yakmalısın, diyorum kendi kendime. Gitmelisin buradan. Unut gitsin. Hayaletler evi daima bir *camera ardente*'ydi. Hep ölülerin esiriydi. Ölü bir ilişki. Işığı yak. Marazi bir durum bu. Gaipten sesler duymak marazi bir durum, diyorum yüksek sesle. Git buradan, diyorum. Çık git. Bitti artık. Ses tekrar yukarıdan sesleniyor. Anne! Anne! Tıpkı yatağımıza geldiğinde seslendiği gibi. Napoli'deki oteli aradığında seslendiği gibi. Tehlike yoldaydı. Kapıyı yumrukluyor, Anne, diye bağırıyordu, diye ifade vermişti Paola. Elinde bir çekiç vardı. Merdiveni aynı çekiçle parçalamıştı. Tırabzanı parçalamıştı. Nihayet akıl ediyorum: *O da kendini öldürdü*. Mara da hayatına son vermeyi tercih etti. Mara'm. Ses bu yüzden çağırıyor onu. Yanına çağırıyor. Mezarın ötesine. Epifanik kefenin ötesine. Taşların, anıtların ötesine. *I sepolcri*. Fotoğrafını mezarına, aile mezarına yapıştıracağım. Mumları kendi cenaze odasını hazırlamak için yaktığının farkına varıyorum. Kendi *camera ardente*'sini hazırlamak için. Yukarı çıkmalıyım.

Tanrıları, insanların aklını çelecek şeyler göndermek zorunda bırakacak kadar rahatsız eden güç neydi? Bunu sık sık merak etmişimdir. Bir insanın hırsı, öngörülebilirlik konulu, ulusal kader konulu şaheseri gerçekten bir tehdit miydi onlar için? Yoksa öykü, biz insanların sonsuza dek dışlanacağı hayalî bir saadet mekânını tanımlamanın bir yolu muydu sadece? Tam elimiz kulpu bulduğu anda dikkatimizi dağıtan tanrılar. Deliliğin de tıpkı tutku gibi, tanrılar tarafından gönderildiğini hatırladım. Belki hastalıklarımızı yüceltmenin, başımıza gelen felaketlerle büyülenmenin bir yoluydu sadece. Çok defa onun ölmesini istedim, demiştim Paola'ya, ittifakımızın, sessiz anlaşmamızın doruğundayken. Basamakları çıkmaya başladığımda bu sözleri hatırlama-

mam mümkün müydü? Karımın öldüğünü birçok kez hayal ettim. Ansızın, korkunç bir şey olduğuna kanaat getirdim. Hemen hemen her gün, dedim ergenlik çağındaki kızıma. Kızımla aramda kan bağı yoktu. Son zamanlarda hemen her gün, onun ölümünün getireceği özgürlüğü düşünüyorum. Bölünme artık herkes için aşikârdı. Seyahate çıktığımda bir tek Paola benimle konuşuyordu. Bir tek o, telefona cevap vermek üzere evde kalıyordu. Birlikte ayine gittiler, demişti. Küplere binmiştim. Ama belki de Giorgio'yla görüşmek için evde kalıyordu. Sevgili sıkıcı Giorgio. Basamakları çıkıyor, yolu buluyorum. *Portafinestra* hırsızlara ve hava koşullarına karşı onarıldı, diye düşünüyorum, ama merdiven onarılmadı. Yatak odamıza çıkan taş basamaklar onarılmadı. Çok defa onun ölmesini istedim, dedim Gregory'ye son görüşmemizde. Sırf bu bile evliliğin feshi için yeterli bir neden, dedi. Ama BBC muhabiri artık güvenini kaybetmişti. Karımın niye onunla birlikte yaşamadığını anlamıyordu. Guinizelli tarzında yazılmış onca mektuptan sonra. *Il dolce stil novo.* Eşinin ölmesini istemek dehşetengiz bir şey, dedi. Ondan derhal ayrılman gerekir, dedi. Birlikte yaşayabiliriz, dedi Paola. Sadece sen ve ben, baba. Ama artık ikisi de güvenlerini kaybetmişlerdi. Tıpkı Karen'ın güvenini kaybettiği gibi. Senin hayatın başka yerde, demişti.

İstiyor muyum gerçekten? Durup atalardan birinin portresine bakıyorum. Mum ışığının üzerinde kıpraşan karanlıkta. Kendini öldüren büyükbaba mıydı bu? Merdiveni aceleyle çıkmaya gerek yok. Ses artık kesildi. Tanrı'ya şükür. Zihnim açılıyor. Adrenalin zihnimi açıyor. Gerçekten ölmesini istiyor muyum? Karımı ölü bulmayı istiyor muyum? Bu basamakların tepesinde. De Amicis kafataslarının nesiller boyu gösterdiği benzerlik ürkütücü. Küçük soylular. Odasında karşılaşabileceğim manzaradan korkuyorum. Derisi büzülüp kafatasına yapışmış. Nadiren yattığım odamız. Nasıl olur da, Hayatım boyunca senin için yaşadım, diye yazardı? Böyle bir yalanı nasıl söyleyebilirdi? Kadınlar bir oyalamacadır, dedim Gregory'ye. Onu teselli etmeye çalışıyordum. Son görüşmemizde. İnsanın kendisini incitmeye çalışmış birini teselli etmeye çabalaması olağandır. Tanrılar tarafından

zihnimizi alıkoymak için gönderilmişler, diye güldürmeye çalıştım onu. Termini İstasyonu'nun kahvesindeydik. Ne yapmaktan? diye sordu. Yer değiştiriyordu. Tanrılar niye bizi oyalama zahmetine katlansın? Gregory esprime, onu yarım ağızla teselli etme çabama epeyce sinirlendi. Sabrı taşmıştı. Benim böbürlendiğimi zannediyor, diye düşündüm. Yarasını deştiğimi sanıyor. Hata etmiştim. Tanrılar bizim gibi insanların nesinden korksun, gazeteciliğimizden mi? Kırıcı olmaya başlamıştı. Yarışı kaybetti ya, diye düşündüm –Termini İstasyonu'ndaki kahvedeydik– sana hakkını vermiyor artık. Tarafsız davranmıyor. Belki hiçliğe düşmememiz için, diye düşündüm sonradan. Bu tutkular, hiçliğe düşmeyelim diye oyalıyor bizi. Hayaletler evinde basamakları çıkarken, Mara'yı kaybedersem gülünç duruma düşeceğim geçiyor aklımdan. Yaşlı tiyatro yönetmenine benzeyeceğim; yaşlı adam gururu, arkaya taranmış uzun beyaz saçları, sözümona yetenekli genç Polonyalı dansçı metresi, köpeği Boccaccio'yla yaşlı tiyatro yönetmeni. Torunlarını hiç görmemiş, yatak odasını bile paylaşmayan fırsatçı metresine kötü şiirler yazan, kökleri olmayan, gülünç bir hiç. Yüce bir tiyatro yönetmeni. Ölüsünü köpeği bulmuş. Hayaletler evinde basamakları çıkarken bana yol gösterecek bir köpeğim yok. Seni incittiysem özür dilerim, diye yazmış. Ama ben seni hep sevdim. Oğlunun yeni kazılmış mezarı başında ona söylediklerimden sonra, gerçeği tam olarak yansıtmasa da böylesine lütufkâr bir notu kaç kadın yazabilirdi? diye düşünüyorum. Ben evde olacağım, diye yazmış. Lütfen ara, Chris. Lütfen gel. Ve ben gitmedim. Aramadım. Gelmediğin için kendini öldürdü, diyorum kendi kendime, merdiveni çıkarken. Gitmedin ona. Karın Mara'ya, Şimdi atılsam mı, sürünsem mi, koşsam mı, dursam mı bilemiyorum. Hayatım bomboş ve gülünç olacak.

Hiç değilse ses kesildi. Merdivenin tepesinde duruyorum. Meşe ve mermerden antika bir şifoniyer var. Bu tür şeylerden hep nefret ettim, ama hiçbirini değiştirmedim. Aynada yanan bir mum. Kıpırtısız duruyorum. Marco sustu. O hayalet ses. Nefes alıp verişimi dinliyorum. Zihnimdeki dönüşleri. Belli belirsiz bir

parafin cızırtısı. Ya da bir güvenin kanat çırpışı. Çünkü artık onun yanına gitti, diyorum kendi kendime. Öldü. Mara öldü. Onun yanına uçtu. Artık onu çağırmasına gerek yok. Kapısı açık. Ama içeride hiç ışık yok. Gıcırdayıp inleyen aynalı kapılar. Bir tek dışarıdaki şifoniyerin üstünde yanan mum; aynadaki titrek yansıması, duvarlardaki çizgiler. Işıkları niçin yakmıyorum? Fazlasıyla uzun sürmüş bu aptalca büyüyü niçin bozmuyorum? Belki de bizim kaderimiz birbirimizi oyalamaktı. Daha derine inilemeyen bir dünyada, kader uzun ve verimli bir oyalanmadan başka ne olabilir ki? İkimiz de bu duruma içerledik. Bunu daha ilk gece, Fransız büyükelçiliginde hissettim. Dışarıda, bahçede. O da hissetti. Hiç ilgilenmediğim bir bahçe. İkimiz de birbirimize âşık olmamak için mücadele ettik. Bu tutkuyla savaştık. Kavgaya giriştik. İkimiz de bahtımız dönsün diye dua ettik. Tutkuyla yanıp tutuştuk. İkimiz de başkalarını baştan çıkarmaya, başkaları tarafından baştan çıkarılmaya çalıştık. Çocuklarımızı bile. Aşkımızdan kaçınmak için başkalarını incittik. Hınç bundan kaynaklandı. Ama insan bahtı dönsün diye dua etmeye başladığında dönmeyeceğini bilir. Bunun Tanrı'nın iradesi olduğunu bilir. Anlamın burada yattığını bilir. Anlam kara bahtta yatar. Torino'dan gece bindiğim trende, Kimlik acıda gizlidir, demiştim kendi kendime. Ben de acı çekiyordum. Şimdi parmaklarım kanıyor. Marco tornavidayı damarına sapladığında bunu anlamış olmalı. Amaçsızca baştan çıkarıldığını. Hınç bundan kaynaklandı. İnsan daha derine indiğinde hiçbir şey bulamazsa, uzun bir oyalanma olan kaderini kabullenmekten başka ne yapabilir ki? Uzun süren oyalayıcı evliliğimiz. Mara inanılmaz bir insan, diyorum kendi kendime kapının eşiğinde, karanlığa gözümü dikerek. Ne kadar teatral bir insan. Benden ne kadar farklı. Onu kaybettim. Onu mahvettim. Gereksiz yere ona dayanamayacağı kadar acı sözler söyledim. Öğleden sonrayı politikacılarla röportaj yaparak, ürologlara danışarak, eski sevgilileri arayarak geçirdim. Nereye harcadığımı bilemediğim saatler. Yatak odasına adımımı attığımda, bir ses, Marco, diye fısıldıyor.

Marco!

Sendeleyip duruyorum. Nadiren yattığım oda bu. Ben üst katta, Paola'nın odasına bitişik konuk odasında yatardım. Tek başımıza gayet güzel geçiniriz, demişti. Baba.

Marco! İncecik bir ses.

Eşikteyim. İçeride hiç ışık yok. Panjurlar kapalı. Arkamda mum ışığının gölgeleri, sallanan bir siluet olmalıyım. Göremiyorum. Sadece havasızlığın kokusunu alıyorum. Tozun kokusunu.

Marco! Hayalet gibi bir ses.

Mara!

Odada hiçbir hareket yok, kapkaranlık. Yine sesler mi duyuyorum? Kafamın içinde? Bir bakıma, demişti Vanoli bir keresinde, duyduğumuz her ses kafamızın içinde oluşur. Olaylar başka nerede gerçekleşebilir ki?

Mara! diyorum tekrar; karanlık odaya doğru neredeyse bağırıyorum. Yüksek sesle konuşmamış olabileceğimden korkmuştum. Onun bir hayalet olmasından korkmuştum. Öldü o. Mara, iyi misin?

Chris. Karımın sesi birden normale dönüyor. Chris, sensin.

İyi misin?

Rüya görüyordum. Marco'yu görüyordum rüyamda.

Onun sesini duyar gibi oldum. Sana seslendiğini duydum.

Bir şey demiyor. Onu göremiyorum. İç çekiyor.

Işığı yakmak üzere elimi uzatıyorum. Elektrik düğmesi tık ediyor.

Kesik, diyor. Elektrik kesik. Her yere mumlar koydum. Belki gelirsin diye.

Şimdi gölgeler görüyorum, yatakta bir beyazlık. Yürüyüp yanına oturuyorum.

Belki bütün vergi kaçakçılarının elektriğini kesiyorlardır, diyor.

Karımın sesi ne kadar normal! diyorum kendi kendime. Ne kadar aklı başında! Hatta alaylı! Yüz hatlarını göremediğim halde ansızın karşımdalar. Mara'nın çehresi hep soylu olacak, diyorum kendi kendime, hep mağrur bir çehre, acıyla ne kadar yıpransa da.

Röportaj nasıl geçti? diye soruyor.

Görüşmeye gittiğim için beni eleştirmediğini anlıyorum. Oysa rezil bir davranıştı.

Bitkinim, diyorum. Yanına uzanıyorum. Fena geçmedi.

Hayaletler evinde karımın yanında yatıyorum. Fena geçmedi, diyorum. Andreotti öngörülmesi çok kolay bir sahtekâr. Sonra, Yazdığın not çok güzeldi, diyorum.

Chris, diyor. Karanlıkta birlikte nefes alıyoruz.

Ellerimiz birbirine değiyor. Karım ölmemiş. Kendini öldürmemiş. Annesi bu yatakta ölmüştü. Marco'nun ısrarla telefon ettiği gece. Karen'la sikiştiğim gece. Sonra karıma bu evden ayrılmamız gerektiğini söylemeye koyuluyorum. Bu evden ayrılmamız gerek Mara. Yaşayacak yeni bir yer bulmamız gerek. Ben burada yaşayamam. Burada hiçbir zaman canlı değildim. Buraya gelmek hataydı. Hadi, şimdi gidelim, diyorum.

Yarın gideriz, diyor. İkimiz de bitkiniz.

Şimdi.

Yarın. Söz veriyorum, diyor. Şimdi gidemeyiz. Şimdi nasıl gideriz? İkimiz de çok yorgunuz. Sen hastasın.

Sana ve bana ait olabilecek bir yere. Burası değil. Londra da değil. Yeni bir yer.

Senin işine devam etmen lazım, diyor.

Karımla ben geleceği planlıyoruz.

Seni seviyorum. Ansızın Mara'ya onu sevdiğimi söylüyorum. Ölmesini filan istemiyorum. Ölmesini hiçbir zaman istemedim. İstedim mi? Geri dönmek benim seçimim miydi? Öyle görünüyor. Büyü bozulmadı. Uzun oyalanmamız. Marco'nun sana seslendiğini duydum, diyorum. İtalyanca konuşuyoruz. Holde. *Salotto*'da. Kendini öldürdün zannettim, çok korktum. Ya da delirdiğimi düşündüm. Sesler duyuyordum. Onu göreceğim diye korktum. Merdivende.

Rüyamda onu görüyordum, diyor. Alçak sesle. Bana seslendiğini görüyordum rüyamda. İyileşmişti. Bir an kapıda gerçekten onun durduğunu sandım.

Seni seviyorum, diyorum tekrar, böyle bir şeyi söyleyebildi-

ğime şaşırarak.

Çok heyecanlandım, diyor. Chris. Çok korktum. Bu olay bizi bitkin düşürdü.

Saatlerdir karanlıkta yatıyoruz, konuşmadan, sarılmadan. Marco mezarda. Sesini bir daha duymadım. Yarın buradan çıkıp gideceğiz herhalde. Ciddi söylüyordu, bundan eminim. Israr edebilirim, edeceğim de. Hayaletler evinden çıkıp gideceğiz. Yarın oğlumuzun matemini tutmaya başlayabileceğiz.

"Son yıllarda çıkan kitaplar arasında Parks'ın yeni romanı *Kader* kadar büyüleyici ve ustaca kurgulanmış bir ikincisini bulmak zor... Vergilius, başı gittikçe dönen bir okura kendi içsel cehenneminin dairelerinde kılavuzluk ediyor."

Robert Farren
Sunday Independent, Dublin, 17 Ekim 1999

Kader, Tim Parks'ın son dönemin en iyi İngiliz romancılarından biri olduğu yolunda birçoklarınca paylaşılan görüşü doğrulayacaktır (şair Joseph Brodsky'ye göre en iyisiydi.)

Michael Dirda
Washington Post, 30 Nisan, 2000

ISBN 975-8859-05-6
9 789758 859054